

قواعد فقريه

(احكام شرعيه مجله سنه مدخل اولوق صفتيله)

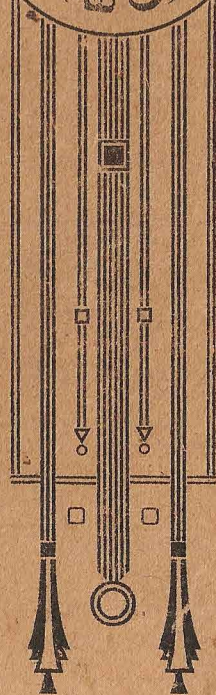
استاذ محترم رضا افندي حضرتلرينك
ارشادي، نظارتي همضاماني تحتنده
موسي جارالله بيگينيف
قليله تاليف قيلنه شدر.

قواعد
اصول

طبع حقوقى ناشرينه عائددر.

قرانده «اورنك» مطبعهسى.

КАЗАНЬ
Электро-Типография
„УРНЭК“

مولفك رجاسى:

حقوق اسلاميه بى عصر حاضر كى علمى لسانيله بيان شرفنه سبقت ايتمك شوق
بر قاچ سنه مقدم بى بعض نشيپلره سوق ايتمش ايدى. او شوقك تهر يكيلى بن
«افادات الكرام» اسملى كتابى نشر ايتميه شروع ايدوب قسم العبادات دن
دورت بيش ملزمه قدر طبع ايتدرمش ايدم. عاقبت شريعت اسلاميه كى معجز
بر شر بعثك نصوص كتابيه هم نبويه لار ينى قلم قناعت ايدر صورنده شرح هم
تفسير وظيفه لارنده استعداد سرلگمى حس ايدوب، «عسى ان يهدينى ربي لافرق
من هدا رشداً» اميديله موقتاً «افادات الكرام» نشر ينى ترك ايتدم. سوكره الطاف
الهي دن اولمق اوزره، شو سنه استاذ محترم رضا افندى حضرتلار ينى كى علمى
جلسلار يله استفاده ايتميه موفق اولدم. استاذ حضرتلارى شرع شريفك اتساعنه
احكام شرعيه مجلسينك روسيا مسلمانلار يچون فوق العاده لزومنه اهميتنه دائر
الذم مؤثر سوزلار ينى هر وقت بگا القا ايدوب، بيوك بر خدمتى التزام ايتميه دعوت
ايدر كى بگا خطاب ايدرلار ايدى. استاذ حضرتلار ينى كى ارشادى بر كه سيله بن ده رغبت
اوباندى. مجله احكام شرعيه بى برابر يازاجق اولدى. يا نمونه يا مقدمه اولور
اميديله كليات شرعيه بى على حده نشر ايتمكى بن مناسب كوردمده، استاذ
حضرتلار ينى كى نظارتي تحتنده كليات شرعيه بى جمع ايتدم. كلياتي يا ايضاح يا اثبات
بولنده، هر كليه سوكنده بر قدر سطور يازدم. جمع ايدر ايكن كليات آراسته
ترتيبى رعايه ايتمك ممكن دگل ايدى. طبع ايدر ايكن ده ترتيب ممكن
اولمادى. لكن او قصور كتابك ماده لر ينه عائد قصور دگل ايدى ده؛
بنا عليه، ضرورى حاجتى تاخير ايتمه مك ملاحظه سيله، التزام قيلندى.
شو كتابى جمع ايدر ايكن مساهله ايتمه مك عهديله ايكى وظيفه بى التزام
ايتدم: بى اى معتمد منبعلى تعدى ايتمه مك، ديگرى سو ك زمانلرده يازلمش
كتابلك تعت تاثير ينه قالماق. بو كا كوره شو كتاب «اى معتمد خالص
حقوق اسلاميه» صفتيله قبول قيلنه بيلور درجه يه كلدى.
بن شو كتابى طلبه لره، روسيه علماسنه شو صفتله شو دفعه عرض قيلوب؛
مطالعلى سوكنده او ذوات كرام افنديلردن تنبيهلر ينى رجا ايدر م. زيرا
هنقر يپ انشاء الله نشر قيلنه چق «احكام شرعيه مجله سى» شو «فوائد فقهيه»
اوزرينه تاسيس قيلنه چق.

موسى جارالله بيگييف.

انا انزلنا اليك الكتاب بالحق لتحكم بين الناس بما اراك الله
ولا تكن للخائنين خصيماً
(النسا — ١٠٥)

(شريعة اسلاميه الفباسى مثابه سنده اعتبار قيلنه بيلور)

قواعد فقريه

(احكام شرعيه مجله سنه مدخل اولهق صفتيله)

استاذ محترم رضا افندى حضرتلرينك ارشادى، نظارتى هم ضمانى تحتنده
موسى جار الله بيگييف
قلميله تاليف قيلنمشدر.

ناشرى:

احمد الاسحاقى.

«اورنهك» مطبعسى قرانده.

КАЗАНЬ
Электро-Типографія
„УРНЭК“

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه.

علم فقه: هیئت اجتماعیہ اعضاسی اولمق صفتیلہ، انساناٹ اوز حقوقلرینی اوز وظیفہلرینی تامیلہ بیلمکدر.

کتب فقیہہده، امام ابوحنیفہ رضی اللہ عنہ حضرتلرندن نقلا، علم فقه « معرفتہ النفس ما لہا وما علیہا » افادہ جامعہسیلہ تعریف قیلنمشدر. او تعریفہ کورہ، « علم فقه » کٹ دائرہسی غایت واسعدر: اعتقاد، اخلاق، عبادات فسملریده؛ مناکحات، معاملات، عقوبات فسملریده علوم فقیہہ تختنہ مندرج اولور. سلف اصطلاحنک شویله ایدی. صوٹ کلمش اهل تدوین، علوم شرعیہیی تصنیف ایدر ایکن، یعنی صنفلرہ تقسیم ایدر ایکن، علم توحیدی علی حده، علم اخلاقی علی حده برر علم مستقل اعتبار ایدوب؛ علم فقهی عبادات، مناکحات، معاملات، عقوبات فسملرینه تخصیص ایتمشلر.

تصنیف، تدوین مسئلہسی بر اصطلاحدر. اصطلاحی شیلرده، معلومدر، طارلق اولماز. سلف صالح، آیات قرانیہدن سنن نبویہدن استنباط قیلنمش همه علملری بر یرہ طوپلایوب، علم فقه تسمیہ ایتمشلر. صوٹ کلمش اهل علم - اعتقادیاتی اخلاقی افران ایدوب، علم فقهی عبادات، مناکحات، معاملات، عقوبات فسملرندن عبارت قیلمشلار. بوراده معنوی بر اختلاف یوقدر.

اهل علمك اعتقادياتی اخلاقی افزاز ایندکلیری کبی، بزده عباداتی
 اهمیت مخصوصه سنه کوره افزاز ایدر ایسهك، علم فقه مناكحات معاملات
 عقوبات قسملرندن عبارت اولور.

علم فقهی تعریفده بز شو طریقهبی اختیار فیلوب «علم فقه:
 هیئت اجتماعیه اعضاسی اولمق صفتیله، انسانك اوز حقوقلرینی اوز
 وظیفه لرینی تمامیله بیلمکدر» دیدك.

هیئت اجتماعیه یا عائله، یا مدینه، یا دولتدر.

انسانی اوز باشنه یاشار بر حیوان فرض ایدر ایسهك، اووقت
 انسانه هیچ بر حق هیچ بر وظیفه مترتب اولمایور. بوکا کوره
 «هیئت اجتماعیه اعضاسی اولمق صفتیله» قیدینی تعریفده ذکر ایتدك.

بزم تعریفهزه کوره علم فقه (عصر حاضرک عرفیه علم حقوق)
 اوچ قسمدن عبارت اولور: ۱) عائلده اعضا اولمق صفتیله انسانك
 حقوقلرینه وظیفه لرینه متعلق مسئله لر - مناكحات قسمی: ۲) مدینهده
 یا دولتده اعضا اولمق صفتیله انسانك حقوقلرینه وظیفه لرینه عائد
 مسئله لر یا قانونلر - معاملات قسمی: ۳) مناكحات همده معاملات
 قانونلرینی تنفیذ ایتمك همده خللدن صافلامق غرضیله وضع قیلنور
 قانونلر - عقوبات قسمی اولور.

مناكحات قسمی: نکاح، طلاق، رضاع، نفقه، فرائض کبی؛ معاملات
 قسمی: بیع، اجاره، کفاله، حواله، امانت، هبه، شرکت کبی متعدد
 کتابلره، کتابلرده متعدد فصللره علی حسب الاصطلاح تقسیم قیلنوب،
 جزئیاتك احکام خصوصیه لر علی التفصیل بیان قیلنور.

کتب فقهیهده اوپله علی التفصیل بیان قیلنور مسائل جزئییه
 فروع فقهیه دینور.

آیتلردن حدیثلردن فروع فقهیه بی استنباط ایتمش فقهی کرام،
 قران کریمله سنن نبویه دن - فروع فقهیه به نسبتله اهمیتی ده ا زیاده -
 اصول کلیه بی، قواعد فقهیه بی استنباط ایتمشلر.

اصول كليہ

اصل فقہیہلرک عرفندہ ایکی معنایہ اطلاق قیلنور.

بری: دلیل. هر بر حکمک دلیل اوحکمک اصلی اولور. مثلاً: زکاتک وجوبی بر حکمدر، اصلی «وانفقوا بما رزقناکم» آیت کریمه سیدر. بیعک جوازی بر حکمدر، اصلی «فانتشروا فی الارض وابتغوا من فضل الله» آیت کریمه سیدر.

دلیل معناسنده اولان اصللر، اهل علمک اصول فقه کتابلرندہ بیاننه کوره،: (۱) کتاب، (۲) سنت، (۳) اجماع، (۴) فیاس، (۵) مصلحت. حکمک مشروعیتندہ انسانلر ایچون خالص بر فائده قطعیه تحقیقی معلوم اولور ایسه، اوحکم مصلحت اقتضاسیله ثابت اولور. امور دنیاوییه عائد احکامی اثبات حقندہ «مصلحت» اک بيوک بر دلیلدر. سماوی یاخود مدنی قانونلرک اهمیتی یالکیز انسانلرک مصلحتلرینه موافقتلر یلدر. موافقت نه قدر بيوک ایسه، قانونک حکمک اهمیتی او قدر زیاده اولور. لیکن حکمک اثباتنه دلیل قیلننه جق مصلحتده ایکی شرط وارددر: بری قطعیت. اگرده حکم مشروع قیلنور ایکن مصلحتک حصولی قطعاً معلوم دگل ایسه، او یله مصلحت دلیل اولاماز. دیگرى خلوص یارجعان. مصلحتک خلوصی مفسدهدن تماماً خالیلرگیدر. مصلحتک رجحانی مفسدهیه نسبتله بيوکلرگیدر. یعنی حکمک مشروعیتنه بر مفسده بر مصلحت مترتب اولورده؛ مصلحتک اهمیتی مفسدهیی عدم حکمک قیلور قدر بيوک اولور. (۶) استصحاب. یعنی: اولده حکمک ثبوتیله حالده ثبوتنه؛ یاخود حالده ثبوتیله استقبالده ثابت اولاجقنه استدلال ایتیمک. (۷) برائت اصلیه. بر حکمک ثبوتنه دلیل بولنماز ایسه، برائت عقلیه طبیعیه اقتضاسیله او حکمک عدمی ثابت اولور. ثبوتنه دلیل یوق هر بر حکمک عدمنه برائت اصلیه دلیل اولور. (۸) استحسان. بر کلی مقابلنده مصلحت جزئییهی اخذ ایتیمک.

مثلاً: «الده يوق مالی صاتو باطلدر» کلیه سنه مخالف اولارق بیع سلم تجویز فیلنمشدر، فقیرلرک حاجتلرینی تسهیل ایتمک مصلحتیل. شوتعرفه کوره، استحسان مصلحته عائد اولور. شریعت اسلامیهده مصلحت مطلقا، یعنی مقابلنده بر دلیل کلی اولسهده اولماسهده، معتبردر. بوکا کوره امام مالک بن انس حضرتلری «استحسان علمک طوفز عشریدر» دیمش. ۹) سد ذرائع. بر مفسک ترتب ایده جگی سببیل حکمی منع ایتمک. شریعتک روحی -- هیئت اجتماعیهده انتظامی محافظهدر. بناء علیه انتظامه خلل ویره جک مفسدلاک هربری البته ممنوع اولور. مفسده ترتبی حکمک ممنوعیتنه هر حالده دلیل قیلنه بیلور. ۱۰) عوائد. شریعت اسلامیهده هیئت اجتماعیهده انتظامنه مخالف دگل، مفسدهسی یوق عادتلری تقریرایدر. توارث طریقیل منقول، یاخود حکم طبیعتده ضرور یامقبول عادتلر حکمک ثبوتنه دلیل اولا بیلور. بدویت عالمنده اینمش قران، ظهور ایتمش اسلامیت عربلرک امور باطله لرینی رفع ایتمش ایسهده، عوائد حیویه لرینه تعرض ایتمه مش. بونسکل، نزاعی مفسدهسی ایجاب ایتمز عادتلرک معتبرلکنه ارشاد ایتمشدر. عادتلرک درجه لری متفاوتدر. حکم طبیعتله ضرور یا حاجت شیلر، یاخود عمومک قبولیل رسم اولوب کتمش اشلر همهسی عوائد تحتنه مندرجدر. عادتک حکمی نه قدر نافذ ایسه، حکمک مشروعیتی اوقدر شدید اولور. ۱۱) استقرا، ۱۲) برهان اندراج، ۱۳) برهان تلازم، ۱۴) برهان تعاند. شو صوگ دورت اصل - کتب منطقیهده بیان قیلنمش استقرا هم قیاسک عینیدر. شو اون دورت اصلی فقیهلر «اصول فقه» کتابلرنده شروطیلر احکامیل بیان ایتمشلر.

فقیهلرک عرفنده استعمال قیلنور «اصل» ک ایکنچی معناسی: محصور دگل احکام فقهیهیی جمع ایدر کلیهدر.

کلیات فقهیه «علم فقه» ک روحیدر. کلیاتی حفظ ایدوب فهم

ایدن آدم احکام فقیهیه یی تمامیله احاطه ایدر، شریعت اسلامیه فلسفه سینه کما ینبغی واقف اولور، اصول فقه کتابلرنده شانی او قدر تعظیم قیلنمش «اجتهاد» ملکه نورانیه سندن بیوک نصیبی حائز اولور، محکمه لرده حکم ایدر ایکن یاخود منبر علمده فتوی ویرور ایکن بصیرتلی اولور، جزئیاتک احکامی بری دیگرینه متناقض اولور ایکن عبرتده قالماز، علم فقهی گوزل صورتده تحصیل ایتمک ایچون همه عمرینی فدا ایتیمه مضطر اولماز، حکم شریعتی هر چسز کیک کوکل ایله قبول ایدر، شریعتک حیات انسانیده اهمیتیه نهدر آکلار. بر حرفله تعبیر ایدر ایسهک، انسان درست معناسیله «فقیه» اولور. قاعده کلیه معناسنده اصوله فقیهلر احياناً قیاس اطلاق ایدرلر. «غلاف قیاس اولان احکام تعدیه قیلنماز» سوزلرنده قیاسدن مراد قاعده کلیه در. یعنی بر اصل کلی خلافت اولارق وارد اولمش حکم موردینه محصور اولور، دیگر محلله تعدیه قیلنماز. بز شو کتابده بیان قیلنجه قلیات فقیهیه یی «قواعد فقیهیه» تسمیه ایتدک. اصول فقیهیه دیهدک، ادله فقیهیه ایله اشتباه اولماسون ایچون. «قواعد» تعبیرینه «کلیات» تعبیرینه ترجیح ایتدک، احکام جزئیه لریک او کلیات اوزرینه ایتنالرینه افاده ایچون. زیرا «کلیات» تعبیری احاطه یی افاده ایدر ایسهده، اساسلیگی افاده ایتمه یور. بوکا کوره شو کتابه یی «قواعد فقیهیه» نامیله تسمیه ایتدک.

مقصد

قواعد فقہیہ

(۱) ہر اشدہ ہر سوزدہ مقصد معتبر در .

یعنی: قصدن عاری فعللرہ سوزلرہ ہیچ بر حکم مترتب اولماز، قصد ایله صادر اولور سوزلرہ فعللرہ مترتب اولاجق حکم فائلک یا فاعلک قصدینہ کورہ اولور . مقصد فاسد اولور ایسه، او سوز او فعل فاسد اولوب، مقصد فسادن سالم ایسه، او سوز، او فعل فسادن سالم اولور .

شو اصل - ابواب فقہک ہمسندہ بلا استثنا معتبر، قطعی بر اصل کلی در . ادلہسی محصور دگل قدر، متعدددر: «انما الاعمال بالنیات» یعنی: عمللر یالکز نیتلریله معتبر اولا بیلور . نیت سز عمل معتبر اولماز . نیت فاسد ایسه، عمل فاسد اولور . «وان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به الله» یعنی: مقصدلرکزی اظهار ایدر ایسه کزده، اخفا ایدر ایسه کزده، الله سزی یالکز مقصد کزہ کورہ محاسبہ ایدر . «لا یواخذکم الله باللغو فی ایمانکم . ولیکن یواخذکم بما کسبت قلوبکم» . یعنی: الله، سزی لسان کزده جاری اولور سوزلرہ دگل، قلب کزده قرار ایدر قصد کزله مواخذہ ایدر . «ولیس علیکم جناح فیما اخطأتم به . ولیکن ما تعمدت قلوبکم» . یعنی: گناہ بلا قصد صادر اولور شیده دگل، بلکه عمدتاً صادر اولور شیده اولور . «رفع عن امتی الخطأ والنسیان وما استکروہوا علیہ یعنی: خطا،

نسیان کبی قصد یوق ایکن، یاخود اکراه کبی قصد فاسد ایکن
صادر اولور فعللره سوزلره شرعا اعتبار یوقدر .

هر اشد هر سوزده قصد معتبر اولدیغنه کوره، شریعت اسلامیه
نائملرک ناسیلرک سکرانک جاهلک، بیوک شادلق یا بیوک غضب سببیل
خطا ایدر آدملرک، مرض تاثیریله لساننه یوقبار سوزلر کلور خسته لرک
سوزلرینه هیچ بر حکمی ترتیب ایتمه مشدر . قصدک اعتبارینه کوره
قران کریم «انک لرسول الله» سوزنده منافقلری تکذیب ایتمشدر .
«وبعولتهن احق بردهن فی ذلک ان ارادوا اصلاحا» آیت کریمه سی رجعتک
مشروعیتنه قصد اصلاحی شرط ایتمشدر . «ولا تمسکوهن ضراراً
لتعتدوا» آیت کریمه سی، ظلم، اعتدا قصدیله رجعتک بطلاننه، معتبر
دگلاکنه اشاره ایتمشدر .

قصد - افعالک صحتنه بطلاننه مداردر . افعالک حلیتی حرمتی
فعلک قصدینه تابعدر .

قصد تاثیریله - عقدلره ترتیب ایدر حقوقک مرجعی ده مختلف
اولور: وکیل عقدلری انشا ایدر ایکن موکل نامندن انشایی قصد
ایدر ایسه، عقدک حقوقی عموماً موکله راجع اولوب، موکلی قصد ایتمز
ایسه، حقوقک همه سی وکیلک اوزینه مقصور اولور .

عقدلرک انعقادی ده عاقدک قصدینه تبعیت ایدر: عقدلری انشا ده
استعمال قیلنور صیغهلردن زمان حاضری اراده ایدر ایسه، عقدلر
فی الحال منعقد اولوب، استقبالی اراده ایدر ایسه، عقد اولماز یالکیز
وعد اولور .

اسبابک سببیلگی ده - انسانک قصدینه توفی ایدر: مباحلرک برینه
استیلا ایدر ایکن تملکی قصد ایدر ایسه، استیلا - سبب ملک
اولور؛ تملکی قصد ایتمه مش ایسه، سبب ملک اولماز. یولده
بولنمش لقطه یی تملک قصدیله آلور ایسه، غاصب حکمنده اولوب،
هلاک اولاجق ایسه ضامن اولور؛ صاحبنه اعاده ایتمک قصدیله آلور
ایسه، الله امانت اولور، بلا تعدی هلاک اولور ایسه، ضمان

واجب اولماز. - بر صیده قورشون آتوبده انسانه اصابت ایدر ایسه،
قصاص واجب اولماز؛ آتار ایکن انسانی قصد ایتمش ایسه، قصاص
واجب اولور.

قصد قاعدهسی شریعت اسلامیهده، استثناسی یوق درجهده،
کلی در. بعض استثنا کبی شیلر وار ایسهده، فی الحقیقه استثنا دگلر.
کلهجکده «امور خفیهده-ظاهری علامتلی ضرورت حکمیل معتبردر»
قاعدهسند بز انشاءالله بونی بیان ایدرز.

(۲) هر بر عقدهده مقصد ومعنی معتبر اولوب، تعبیرک
خصوصیتی معتبر دگلر.

شو قاعده بیع، اجاره کبی معاملهلرده؛ یمین طلاق کبی انشالرده
چاریدر. مثلا: «ثمنی فایتاروب ویردکده مالمی فایتاروب آلمق
شرطیله سکا صاتم» دیسه، شو معامله بیع اولمایوب، رهن قبیلندن
اولور.

مشتیری بائعه «ثمنی ویرنجه یه قدر فلان مالی الکده طوت»
دیسه او مال بائعک النده رهن اولور، لفظک افادهسی کبی
ودبعه اولماز.

«بیگ درهم مقابلنده شو مالی سکا هبه ایتدم» دیسه، شو عقد
-بیع اولوب، هبه اولماز.

«شو خانهمی هر آی یوز درهم مقابلنده سکا اعاره ایتدم»
دیسه عاریت سوزینه اعتبار قیلنمایوب، قصدک دلالتنه کوره، عقد
-اجاره اولور.

مال صاحبی همه فائدهیی مضاربه شرط ایتسه، مال-مضارب
النده قرض اولور؛ بالعکس، همه فائده مال صاحبنه شرط قیلنسه،
مضارب النده مال-بضاعه حکمنده قالور.

مقصد-معلوم اولور صورتلرده تسمیه مخالفتی معتبر اولماز.
درهم دینار کبی مثلیاتی عاریت اسمیل بر آدمه ویرسه، عاریت
اولماز، قرض اولور.

شو قاعده يهينى ده شاملدر . يهين ده يالگن لفظ معتبر دگل ، بلکه مقصد هم غرض معتبردر . يهين ده عهومی بر لفظی ذکر ایدوب، عهومك يالگن بعض فردلرینی اراده ایدر ایسه، ارادهسی معتبر اولورده، باشقه فردلرله حانث اولماز . «شو مالهی اون درههه صانمام» دیسهده، اون یا اوندن کم بها ایله صاتار ایسه، حانث اولور؛ زیاده ایله صاتار ایسه حانث اولماز. زیرا یهین دن بائعك غرضی زیاده ایدی. اما مشتری «او مالی اون درههه آمام» دیسه، اون ایله هم اوندن زیاده ایله حانث اولور، اوندن کم ایله حانث اولماز. زیرا مشتری غرضی نقصان ایدی.

«اون درههه صانمام» عباره سیله یهین صورتنده سکز درههه صاتار ایسه، مذهب حنفی ده حانث اولماز. زیرا سبب حنث «اون درههه صاتمق» ایش. سکز درههه صاتمق صورتنده سبب حنث بولنمایور. بویله توجیه، غالباً، بر اشتباهدر. زیرا «لا ابعه بعشرة» عبارهسی زیاده ده حقیقتدر. شو یهینه وفا ایچون زیاده لازمدر. زیاده ایتمز ایسه، حانث اولور.

(۳) شك سببیله یقین زائل اولماز.

یعنی: صوگ کلمش شك سببیله، اولده وار یقینك حکمی زائل اولماز.

شو قاعده بر جهندن طبیعی قاعدهدر، زیرا شك - یقینه نسبتله ضعیفدر؛ ضعیفی قوی به غلبه ایدمز، طبیعتك قانونی شودر. بوگا کوره ده ضعیفك هجومیله قوینك اثری، یعنی شكك عروضیله یقینك حکمی زائل اولماز.

شو قاعده طبیعی اولدیغی قدر - شریعت اسلامیه ده هر بابده معتبر بیوک بر قاعدهدر. متعدد کلیات، حسابی یوق جزئیات او قاعده به متفرعدر. کلیاتی بوندن صوگ ذکر ایدرز، ایضاح قصدیله بر فاچ جزئیاتی ده سرد ایدهیک:

عیب سببیلہ مشتری عقدی فسخ ایک بیلور. لکن عیبک عیبگی محقق دگل ایسه، اویله مشکوک عیب سببیله، انعقادی محقق بیع فسخ قیلنهماز.

انسان تعدی قیلوب بر مالی تلف ایدر ایسه، ضامن اولور. لکن تعدی وجودی مشکوک اولور ایسه، اویله مشکوک تعدی قطعاً ثابت برائتک اثرینی ازاله ایدهمز.

«گمانه کوره، فلان آدمین آلاجهم یوق کیبدر» دیدکن صوگ، بینه اقامت قیلوب، آلهجق بر قدر بورجی اثبات ایدر ایسه مقبول اولور. آراده عارض اولمش شکک اعتباری قالماز.

اهل علم شو قاعدهیی «الیقین لا یزول بالشک» عباره سبیله تعبیر ایتمشلر، بز شو عباره مأثورهیه احتراماً ترجمهده «شک سببیله یقین زائل اولماز» دیدک. یوقسه قاعدهیی دهه عمومی دهه موجز عباره ایله افاده مکندر. او موجز عبارهیی دورتنجی قاعده قیلارق بوراده ذکر ایتمگی مناسب کوردک.

(ع) شک معتبر دگلدر.

مشکوک شیلرک هر بری الغا قیلنور یقین حاصل اولماینجه حادثک وجودیله حکم قیلنهماز: سببک وجودی مشکوک ایسه، مسبب مترتب اولماز، سبب قطعاً معدوم حکمنده قالور. شرطک وجودی مشکوک ایسه، مشروط موجود اولماز؛ مانع وجودنده شک وار ایسه، منع مترتب اولماز. مثلاً طلاقده شک ایدر ایسه، عصمت نکاح زائل اولماز. وقتک دخولنده شک ایدر ایسه، او وقتک نمازی واجب اولماز. شک هر خصوصده الغا قیلنور.

لکن الغا مسئلهسنده احياناً تعارض واقع اولور، ایکی شکک برینی الغا دیگرینک اعتبارینی موجب اولور صورتده. مثلاً: نمازک صحتنه شرط قیلنهمش طهارتده شک واقع اولور ایسه، نمازک صحتنده شک لازم اولوب کلور. شو ایکی شکدن برینی الغا ایدر ایسهک،

دیگرینی قطعاً اعتبار ایتمش اولورز. مشکوک حدثی الغا ایدر ایسهك، صحتی مشکوک نمازی اعتبار ایتمش اولورز. مشکوک نمازی الغا ایدر ایسهك، مشکوک حدثی اعتبار ایتمش اولورز. ایکی شكك هر برینی الغا ممکن دگلدر. «شکی الغا» قاعدهسی قاعده اجماعیه ایسهده، تعارض ضرورتیه فقیهله او قاعدهیه برجهندن مخالفتی التزام ایتمشلر. امام شافعی امام ابوحنیفه حضرتلری کبی فقیهله حدثده شکی الغا فیلوب، تجدید طهارت، اعاده صلات واجب دگل دیمشلر. امام مالک حضرتلری حدثده شکی اعتبار فیلوب، تجدید طهارت اعاده صلات واجبدر دیمش. شوایکی نظر هر بری - علمی فقهی دقیق نظردر. لیکن مقصدی تحقیق ایتمک ایچون حکم وسیله ده شکی اعتبار ایتمک دها گوزلدر. زیرا مقصدك تحقیقی، ذمهك مقصد واجبندن برائتی هرجهندن قطعی اولور. اما وسیلهده شکی الغا ایدر ایسهك، او وقت مقصد واجبندن برائت قطعی اولماز. هر ایکی نظر علمی درست نظردر، لیکن سنت نبویهده حدثده شکی الغا ایتمک ثابت اولمشدر. تیسیر قاعدهسنه دها موافق شودر.

(۵) هر حکمك، خلافنه دلیل بولنماقجه، علی حاله بقاسی اصلدر.

یعنی: ثبوتی محقق حکم، خلافنه دلیل بولنماقجه، تغییر قیلنماز. «اولده نصل ایسه، شوکون او حالده ترک قیلنور.» بوکا استصحاب قاعدهسی دیرلر. «شو ساعت نصل ایسه، اولدهده شویله ایدی» دینور. بوکا «تحکیم حال» قاعدهسی دیرلر. مثلاً:
 حیاتی معلوم بر آدم غائب اولسه، موتنه قطعی بر دلیل بولنماقجه، او آدم حی حساب قیلنور. ماللری وارثلرینه تقسیم قیلنماز، حقوقلرینك هیچ بری باطل اولماز. اما مفقودك تفتیش صوگنك موتی ثابت اولور ایسه «حیاتك خلافنه دلیل بولندی» دیمک اولوب، ماللری وارثلرینه تقسیم قیلنور، میته مترتب حکملرک هر بری او وقت مترتب اولور.

مديون «بورجى ادا ايتدم» ديو دعوى ايدوب، بورچ صاحى «يوق، ادا ايتمه دك» ديسه، سوزى مقبول اولور. زيرا ثبوتى محقق بورجك، اداسنه دليل بولنماقجه، بقاسى اصلدر. شو ساعتده وار بر شيك حدوئنده قدمنده نزاع واقع اولور ايسه، تحكيم حال قاعده سيله قدمى يعنى اولده وارلقى ثابت اولور.

(۶) هر قديم على حاله ترك قيلنور.

يعنى: عمومك منفعتلرينه قانونك حكمنه مخالف اولمايوب، قديم اولوب كلمش شى، خلافنه دليل بولنماقجه، تغيير قيلنماز. وجهه سز، سبب سز آدمرك حقلرينى ابطال ايتمه مك قاعده سيچون.

(۷) ضرر، قدم حكميله، ترك قيلنماز.

زيرا قديمى على حاله ترك ايتمك انسانلرك حقلرينى محافظه ايچون گنه مشروع ايدى. انسانلرك حقلرينى محافظه قاعده سى حكميله ضررى على حاله ترك ايتمه مك واجب اولور. بوڭا كوره شو قاعده هم شرعى هم طبيعى بر قاعده در.

(۸) ذمه ده برائت اصلدر.

يعنى هيچ بر انسانك ذمه سى، دليل بولنماقجه، ديگرلرك حقيه مشغول اولماز. مشغوليتى دعوى ايدر آدم، بينه اقامت ايتمه دكجه، دعواسى مسموع اولماز.

ذمه برائتى هر بر انسانده بر حق فطريدر. هر بر انسانه، انسانيت صفتيله، طبيعى اولان حريتك بيوك ركنيدر. دليل بولنماقجه انسانك ذمه سنه بر حق الزام قيلنماز، جنائت تهمتيله هيچ بر انسان توقيفى قيلنماز.

ذمه ده برائت قاعده سى هر خصوص ده اعتبار قيلنور. بر آدم ديگرك مالينى تلف ايتك دن صوك، تلف قيلنمش مالك مقدارنده يا قيمتهنده اختلاف واقع اولور ايسه، زياده بلا بينه ثابت اولماز.

بر آدم دیگر آدم‌ن فلان قدر قرض دعوی ایدر ایسه، سوزی بلاینه مقبول اولماز، زیرا انساڤك قرضدن برائتی اصلدر. اما قرض دعوی ایدوب، بینه ایله اثبات ایدر ایسه، او وقت اشتغال ذمه ثابت اولور.

هر حالده اشتغال ذمه - دلیل‌سز بینه‌سز ثابت اولماز.

(۹) اصلی دگل، عارض اولور، شیلرده اصل - عدمدر.

وصفلاڤك بعضری اصلی اولور، او یله وصفلرده اصل - وجوددر. بعضری عارض اولور، او یله وصفلرده اصل - عدمدر.

مثلا: ساتون آلمش بر آتی «عیبی وار ایدی» دعواسیله رد ایده‌جك آدم ساتو ساعتند عیبك وجودینی بینه ایله اثبات ایده‌مز ایسه، بیعی فسخ ایتدیره‌مز. زیرا صحت مرض کبی حاللر اصلی اولمایوب، عارض اولور شیلدر؛ ساتو ساعتك عدمری اصلدر. او ساعتك وجودلرینی دعوی ایدن آدم بینه ایله اثبات ایتیمه محتاج اولور. مضاربده فائده اولوب اولمادیغنده اختلاف ایدر لر ایسه، اشیای عارضه‌دن اولمق جهتیله، فائده‌ده اصل - عدمدر. مال صاحبی فائك وجودینی اثبات ایده بیلور ایسه، سوزی مقبول اولور. یوق ایسه، یوق. بر کیمسه دیگر بر آدمه «بن سندن بیك درهم غصب ایدوب، تجارت ایتدمده بشیوز درهم فائده ایتدم. بیك درهمکی آل. فائکسی بنمدر» دیدكده او آدم «یوق» بیك درهمی بن سکا تجارت ایچون ویرمش ایدم. فائده‌ده بن‌ده شریکم.» دیسه، سوز - او آدمك سوزی اولور. زیرا قبض قبلنمش مالده غصب ایتمه‌ك اصلدر.

(۱۰) بر زمانده ثبوتی محقق شیئك، خلافنه دلیل بولنمادقجه، بقاسیله حکم قیلنور.

شو قاعده استصحاب قاعده‌سیدر. مثلا:
زمانلرک برنده بر مالک بر آدمه مملوکیتی ثابت اولور ایسه،

بيع ياهبه کبی ملکی ازاله ایدر سبیلرک بیری بولنمادقجه، او مال قانون نظرندنه همان او آدمک ملکی حساب قیلنور.

فقیهلر مفقودک مسئله لرینی ده شو قاعده یه تفریح ایتمشلر:
 «مفقود عی در بناء علیه مالی وارثلرینه تقسیم قیلنماز؛ خاتونی ایکنجی بر آدمه کیده مز» دیمشلر. یوم ولادتدن اعتباراً طوفسان یا یوز یکر می سنه مروری سوکنده مفقودک موتیله حکم قیلنورده ترکه سی وارثلرینه تقسیم قیلنوب، خاتون او مدتدن اعتباراً عدت وفاتی صافلار؛ یکر می یاشنده غائب اولمش مفقودک خاتونی لاقول یتمش سنه محبوس فالورده سوکره اره کیدر دیمشلر. حنفیلرک مذهبی شودر. لکن شریعت اسلامیه حکمتی علویتی بویله قاسی حکملری ابا ایدر: خلیفه عمر زماننده صحابه لرک سکوتیله قبول قیلنمش حکم عادلده اویله حکملری ابطال ایدر. خلیفه عمر حضرتلری مفقودی تفتیش ایتدیرمش، بولنمادقدن سوک خاتونی ایکنجی آدمه ویرمش. نکاحدن سوک مفقود قایتمش. خلیفه حضرتلری او آدمی خاتونی ایله مهر آراسنده تخییر ایتمش.

صحابه لرک حکمی هر بر طرفک مصلحتلرینی تماماً رعایه اساسنه مبنیدر: خاتونی معلقه حکمنده ایتمه مک ایچون، اجل تفتیش انقضاسی سوکنده نکاحنه حاکم اذن ویرور. مفقودک حقلرینی هدر ایتمه مک ایچون ظهوری سوکنده تخییر قیلنور. استرسه ایکنجی زوجدن تفریق ایتدروب خاتونی آلور، استرسه ویرلش مهرینی استرداد ایدر.

(۱۱) هر حادث، زمن حدوئک تعییننه دلالت ایدر قطعی بر دلیل بولنمادقجه، اک قریب زمانلرک برینه اضافه قیلنور.

شو قاعده متیقن ایله عمل ایتمک اساسنه مبنیدر. بر حادثک زمن حدوئنده اختلاف واقع اولور ایسه، مثلاً «ایکی عاقدک بیری» مدت خیارده عقدی فسخ ایتدم. فسخم درستدر «ایکنجی سی» مدت

مرورنندن صوڭ فسخ ايتدڭ. فسڭڭ درست دگلدر «دير ايسه، ايکنجى سينڭ سوزى معتبر اولور. زيرا عاقدلرڭ اختلافى زمانه اڭ قريب زمان-مدت خيار انقضاسندن صوڭ اولان زماندر. اما اولگىسى فسڭڭ مدت خيارده وقوعه بر بينه عادله اقامت ايدر ايسه، بينهسى معتبر اولور.

خاتون «زوجم بنى مرض موتنده طلاق ايتدى، بن وارثم» ديو دعوى ايتدڭده، وارثلر «يوق، حال صحتده طلاق ايتمش ايدى، سن وارثلك دن چيقدڭ» ديسه لر، سوز خاتونڭ سوزى اولور، طلاق اڭ قريب زمانلرڭ برينه اسناد قيلنوب، قبيل موتده طلاق ايتمش حكمنده قيلنور. بوڭا كوره خاتون وارث اولور.

صبى ايله وصى اختلاف قيلوب، صبى «وقت بيعڭده بالغ ايدم. بيعڭ صحيح دگلدر» وصى- «صغير ايدڭ، ولايتم باقى ايدى. بوڭا كوره بيعم صحيحدر» ديسه، بيع اقرب اوقاته اضافه قيلنوب، صبى سوزى معتبر اولور.

(۱۴) كلامده اصل-حقيقتدر.

يعنى: كلامڭ حقيقى معناسى ممكن ايكن مجازى معناسى اراده قيلنماز.

بر لفظ حقيقت ايله مجاز آراسنده دائر اولور ايسه، مجاز اعتباردن ساقط اولوب، حقيقت مراد اولور. لىكن حقيقيك مجازيلك عرفڭ اختلافيله مختلفدر. بر عرفده حقيقت اولان معنى ايكنجى بر عرفده مجاز اولاييلور. بناء عليه شو قاعده اهمال قيلنور ايكن فائلڭ عرفى هر حالده معتبر اولور.

«شو مالى اولادمه وقف ايتدم. فلان مالى فلاڭڭ ولدينه وصيت ايتدم» ديسه، فائلڭ عرفنده «ولد» كلمه سنڭ حقيقى معناسى نه اولور ايسه، او معنى مراد اولور.

(۱۳) تصریح مقابلنده حالک یا عرفک دالاتنه اعتبار یوقدر.

یعنی: صریح نهی وار ایکن، دالات حال ایله مآذونیتک حکمی ساقط اولور. مثلاً: بر انسان مالکک اذنیله خانیه کروب، میدانده طورر قدحله صو ایچر ایکن، الندن اوقدح دوشوب فیرلسه، ضمان لازم اولماز. زیرا صو ایچوده او آدم حالک دالاتیله مآذوندر. لکن صاحب خانه «ز نهار اوقدحه طوقونما» دیو نهی ایتسه، حالک دالاتیله مآذونیت حکمی اعتباردن ساقط اولور. بوندن صوآلوبده او قدحی خطاً کسر ایدر ایسه، ضامن اولور.

تعارض صورتنده تصریحی دالاته تقدیم — دالاتک حکمیله عملدن قبلدر. اما دالات ایله حکم ثابت اولدقن صوآک تعارض واقع اولور ایسه، تصریح اعتبار قیلنماز. عقدده، ایجابدن صوآک قبولدن مقدم — اعراضه دالات ایده جک بر سوز یا بر اش بولنور ایسه، ایجاب باطل اولور، بوندن صوآک «قبول ایتدم» سوز ینه اعتبار قالماز. اجنبی بر آدمک ماللرینی ساتار ایکن مال صاحبی بیلسه، صوآکه پارهاری طلب ایتسه، شو طلب، حالک دالاتیله بیعی اجازه دیمک اولور. بوندن صوآک «او بیعی فسخ ایتدم» دیسه، شو صراحتی معتبر اولماز.

(۱۴) قانونک حکمی، شارعک نصی خلافنده، قضا نافذ، اجتهاد صحیح اولماز.

یعنی: قوه قانونیه طرفندن وضع قیلنمش قانونک عملی مدتنده، حاکمک او قانون خلافنده صادر اولمش قضاسی هیچ بر صورتله نافذ اولماز. کذلک، دلیل اولایله جک بر نصک شارع طرفندن ثبوتی قطعاً معلوم ایکن، او یله نصک خلافنه مجتهدک اجتهادی درست اولماز. لکن نصک ثبوتنده عدمنده سوز وار ایسه، یاخود ثابت نصک

مجتهد اجتهادینه مخالفتی تسلیم قیلنماز ایسه، او وقت مجتهد اوزینک
جهه سیله اجتهادینی اثبات ایده بیلور.

هر حالده، شو اون دورتنجی قاعده قانونک احترامی، شرعک
رأیله منسوخ دگللگی اساسنه مبتنی اولوب، خلافی ممکن دگل
بر قاعده اساسیه در.

(۱۵) شرعاً ثبوتی محقق بر اصل کلی عمومندن استثنا
قیلنوب کلمش بر حکم ایکنجی یرلره تعدیه قیلنماز.

کتب اصولده شو قاعده «ما ثبت علی خلاق القیاس لا بعدی»
مفهومنده بر عباره ایله افاده قیلنمشدر. شو عبارده «قیاس» دن مراد
ایکی معنی دن بریدر. (۱) بری: تعدی دگل، بلکه عقل ایله ادراک
قیلنه بیلور معنی. (۲) ایکنجی سی: اصل عمومی. «علی خلاف القیاس»
دیك: یا تعدی، یا اصل عمومندن مستثنی دیمکدر.

فقیهلرک او عبارده دن مقصدلرینی بیان ایچون، بن تفسیر طریقله
ترجمه قیلوب، «اصل کلیدن استثنا قیلنمش حکم ایکنجی یرلره تعدیه
قیلنماز» عباره سیله قاعده یی بیان ایتدم.

مثلاً: «رضاسی یوق ایکن هیچ کماک ملکی النذن النماز» قاعده
شرعیه سندن - صاتلمش بر خانه یی مشتریدن حق شفعه ایله جبراً
آلمق بر مصلحت افتضاسیله استثنا قیلنمشدر. حق شفعه ایله خانه یی
آلمق جوازینه قیاساً - خانه بدلنده دیگر بر عوض طالب ایتمک جائز
اولماز. زیرا خانه کبی شیلرده حق شفعه بر اصل کلی عمومونه مخالف
اولارق کلمشدر.

(۱۶) اجتهاد - اجتهادی نقض ایتمز.

شو عباره یی، اهل علمک افاده لرینه احتراماً، محافظه ایتدک. یوقسه،
عباره ظاهرنجه دگلدر. او عبارده دن فقیهلرک مقصدلری: «بر حادثه ده

همه شرطلرینی جامع بر اجتهاد موجبچه بر حکم تنفیذ قیلنور ایسه،
ایکنجی بر اجتهاد ایله او حکم نقض قیلنماز.

اسلام فقیهلری طرفندن وضع اولنمش شو قاعده عالم مدینتک
قانونلرندهده قبول قیلنمشدر. اسکی قانونلرک بری موجبچه تنفیذ
قیلنمش حکم یگی قانونلرک هیچ بریله نقض قیلنمایور.

شو قاعده محکمه حکملرینک قرارینه ضرر ویرمه مک، همده قانون
منسوخ دگل ایکن عملنه خلل کتورمه مک ملاحظه سیله شریعت
اسلامیه طرفندن قبول قیلنمشدر.

شو قدر واردرکه مصلحت عمومیه اقتضاسیله اجتهاد نقض قیلنور
ایسه، عمومک مصلحتنه منافی حکمی ده البته نقض قیلنور.

عصر حاضرده محکمه لارده قانون مساعده سیله اجرا قیلنور استیناف
بزم شو قاعده مزه مخالفی دگلدر. زیرا استینافی حکمی تنفیذدن قبلدر.

(۱۷) مشقت تیسیری جلب ایدر.

شو قاعده شرع شریفک ال بیوک محسناتلرندن بری اولوب
«ما جعل علیکم فی الدین من حرج» آیت جامع سیله، صحیح بخاری ده
صحابی ابوهریره حضرتلری لساننده حدیث مرفوع اولوق صفتیله
روایت قیلنمش «ان الدین یسر» سنت قطعی سیله ثابت اولمش، بوناک
اوزرینه برکسی محدود دگل، فروعی محصور دگل بر قاعده اساسیه در.
بر حکمده آغراق ظاهر اولاجق بالولور ایسه، او آغراقی دفع
ایتمک ایچون شریعت البته بر چاره تعیین ایدر.

مثلا: «معدومی صاتمق جائز دگلدر» حکمنک، صاتیلاجق شیلرک
وجودندن قبل پاره لری یوق انسانلر ایچون بر قدر آغراق وارلغنه
کوره، اوله انسانلرک مصلحتلرینی ملاحظه قیلوب، شریعت «بیع
سلمی» یعنی نقد پاره ایله مال نسیئه صاتمقی تجویز ایتمشدر.

نکاح رفعی ممکن دگل بر عقد مؤبد قیلنسه ایدی، محبتلری
یوق ایکن زوجیت اوزرنک قالو عائلجه حسابسز مشقتلرک وجودینه

سبب اولاجقنه كوره، شريعت اسلاميه طلاق البته مشروع ايتمشدر.
 كتب فقيهده بيان قيلنمش احكامك اكثرى شو قاعده اوزرينه
 متفرعدر. عقدارك هر برنده خبارك مشروعتى، خياردن عارى
 عقدارك لزومى، حواله، وكاله، وصايا كى بابارك هر برى شو
 قاعدهدن تفرع قيلنمشدر.

(۱۸) حكمده بر قدر طارق ظاهر اولور ايسه، يولى وار
 ايكن، توسيع قيلنور.

مثلا: صبيلرك هر بر اشريه وصيلرى مسئول اولسهلار ايدى،
 وصى بيوك ضرر بيوك طارق كورر ايدى. بوگا كورهده صبيلرك
 اتلافرينه مترتب اولاجق ضمان صبيلرك اوز ماللرندن ادا قيلنوب،
 ماللرى يوق ايسه، يسرلرينه قدر انتظار قيلنور، ضمان وصيلرك
 ذمهلرينه هيچ بر وقت الزام قيلنماز.

شو قاعده كتب فقيهده «الامر اذا ضاق اتسع، واذا اتسع ضاق»
 عبارهسيلده ذكر قيلنمشدر. اختصار قيلنور ايسه «كل ما تجاوز
 فى حده ينقلب الى ضده» ديهك ممكن در. يعنى: «حدينى تجاوز
 ايدن هر بر شى - ضدينه منقلب اولور» بر حكم طارق ايجاب
 ايدر ايسه، توسيع قيلنور. ضرر اولور قدر وسعتى ايجاب ايدر
 ايسه، ضررى دفع ايتك قصديله تعديد قيلنور. هر حالده، عمومك
 مصلحتى شريعت اسلاميه قاعدهلرينك ك معتبر اساسيدر.

(۱۹) ضرر، ابتدا طريقيلهده مقابله طريقيلهده، هيچ بر
 وقت جائز دگلدر.

شو قاعده «لا ضرر ولا ضرار» سنت قطعيه سينك تفسيريدر.
 قران كريمده محصور دگل ايتلرك دلالتيله ثابتدر. «ولا تمسكوهن
 ضراراً لعتدوا» - «ولا تضاروهن لتضيقوا عليهن» - «لا تضار والدة
 بولدها» - «ولا يضار كاتب ولا شهيد» نصوصلريل - امواله، اعراضه،

نفوسه اعتقادن منع ایدر عموملمر ایله - ظلمدن مطلقاً نهی ایدر متعدد آیتلرک قطعاً دلالتلریله شریعت اسلامیه ضرری منع ایتمشدر .
 کله جکده عقوبت، جزا قاعدهلرینی بیان ایدر ایکن انشاءالله شو حقیقتی بر قدردها زیاده ایضاح ایدرز . شمدی شو قدر سویله مک ممکن درکه جنایتلره قانونک حکمیله جزا تعیین ایتمک مسئلهسی شو قاعدهمزه مخالف دگلدر . ممکن قدر مثلثت رعایه قیلنوب . عدالت دائرهسندله ایکن حدود، تعزیرلرک قاعدهیه مخالفلری یوقدر . جزایی حدودی شو قاعدهدن استثنای خیالنده اولوق بیهوده بر عبثدر .
 ضمانتلرک اکثری شو قاعدهیه متفرعدر . بر انسان اذن یوق ایکن دیگرک مالنه تعدی ایدرسه، ضامن اولور . بر آدم ظلماً دیگرک مالنه تعدی ایتمش ایسه، «بگا ظلم ایتدی، بنده اوچی آلایم» بهانهسبیلله مظلوم ظالمک مالنه تعدی ایدر . ایدر ایسه، ضامن اولور . زیرا ضرر ایدرله ضررله مقابله ایتمک شرعاً جائز دگلدر . بر آدم آلدانوب برندن بوزوق آنچه آلسه «بگا ویردیلر، بنده ویرهیم» دیمک جائز اولماز . شو قاعده مباح فعللرک علی الاطلاق جوازینی ده تقیید ایدر . مباح جائزدر، لکن دیگرله ضرر بولنماق شرطیلله . مباحده مآذونیت سلامت شرطیلله مقید در .

(۲۰) ضرر - ازاله قیلنور .

قاعده - واسع بر قاعدهدر . کتب فقهیهده بیان قیلنمش خیار نوعلرینک هر بری، سفیهلری مجنونلری معاملاندن، جاهل طبییلری صنعتدن حجر ایتمک، شفعه، تضمینات، هیئت اجتماعیهده فسادی منع ایتمک ملاحظهسبیلله وضع قیلنله حق قانونلر، امور عمومیه ادارهسیچون نصب قیلنور والیلر حاکملر، همهسی شو قاعده اهمیتتی اوزرینه بنا قیلنمشدر .

(۲۱) ضرورت ساعتلرنده حرمت قالماز .

یعنی بر حرامی ضرورت ایجاب ایدر ایسه، یاخود وجودی

شروعاً مطلوب بر مصلحت دعوت ایدر ایسه. او وقت حرامک حرمتی مهنوعیتی مرفوع اولور. زیرا ضرورتی اقامت شرعاً معتبر در. مصلحت ضروریهیی تحصیل بولنده بر مفسده التزام قیلنور ایسه، او مفسده مفسده لک دن چیقار.

مثلاً: دیگر لرک مال لرینه ال اوزاتمق قطعاً حرامدر. لکن ظالمک اکر اهیله بر انسان بر مالی اتلاف ایدر ایسه، گناهلی اولماز. مالک ضمانی اتلاف ایدنک ذمه سنه دگل اکر اه ایدنک ذمه سنه اولور. بر آدم هجوم ایدر دوهیی، اوز جانینی تخلیص ایتمک ضرورتیله قتل ایدر ایسه، جنایت ایتمش حکمنده اولماز. آچلق دن اولمک در جه سنه کلمش بر انسان، ضمانی التزام ایتمک شرطیله، دیگرک مالندن بر قدر شی آلوب اکل ایده بیلور.

شو قاعده عمومندن بر قدر شیلر مستثنی در. مثلاً: اکر اه سببیله دیگر انسانی قتل ایتمک، اعضا لرندن برینی تلف ایتمک، انسانک حرمتی عصمتنه تعدی ایتمک هیچ بر صورتله جائز اولماز. زیرا هیچ بر انسانک جانی اعضاسی عفتی حرمتی - اکر اه قیلنمش انسانک جانندن دون دگلدر.

(۲۲) ضرورت اقتضاسیله ثابت شیار - یالکز ضرورت قدریله تقبیر قیلنور.

مثلاً: آچلق دن اولمک ضرورتیله انسان دیگرک مالندن آلوب بیه جک ایسه، یالکز جان صاقلار قدر اکل این بیلور. یوقسه، آچلق بهانه سیله دها زیادهیی اکل ایده مز.

(۲۳) بر عذر ایچون تجویز قیلنمش شی - او عذرک زوالیله باطل اولور.

مثلاً: صبی لک سفیه لک عذریله مالکی اوز مالنه تصرفدن منع ایتمک تجویز قیلنمشدر. عذرک زوالیله او منعک جوازی باطل اولور.

خانہ یی تعمیر ایتک عندریلہ اوزینک حاجت لرینی ادا اینمک ایچون عمومی طریقک بر طرفینی اشغال ایده بیلور، لکن تعمیر تمام اولور دقیقه ده تخلیه ایتک شرطیلہ. بر عیب عنریلہ مستأجر عقد اجاره یی فسخ ایده جک ایسه جائزدر، لکن موجر فسخدن قبل اوعیبی ازاله ایتیمه موفق اولور ایسه، مستأجرک حق فسخی قالماز.

(۲۴) مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ایدر.

مثلاً: مشتری النده مبیعه ده بر عیب حادث اولدقدن صوگ، مبیعک قدیم بر عیبی ظاهر اولور ایسه، عیب حادث—مانع رد اولور. لکن مانع اولان شو عیب حادث زائل اولور ایسه، عیب قدیم سببیلہ مشتری او مبیعی رد ایده بیلور.

ملک دعواسنه تناقض مانعدر. لکن خصمک اقراریلہ، یا خود دعوی ده تناقض وقوعنه بر معذرت ظهوریلہ تناقض زائل اولور ایسه، ملک دعواسی صحتی اوزرنده قالور.

جبراً عقد قیلنمش بیع اکراه سببیلہ نافذ دگل ایسه ده، اکراهک زوالی صوگنده مالک اجازه ایدر سه نافذ اولور.

عقد فاسدله صاتون آلمش یرده مشتری بنا انشا ایدر ایسه، عقدک فسادی بهانه سیله بائع بیعی فسخ ایتدره من زیرا بنا هدم قیلنم جق ایسه، مال بیهوده ضائع اولمش اولوب، مشتری متضرر اولور. لکن بنا اوز اوزینه منهدم اولسه، یا خود مشتری او بنایی هدم ایتسه، مانع فسخ زوالنه کوره، بائع عقدی فسخ ایتدره بیلور،

(۲۵) ضرر اوز مثلیلہ ازاله قیلنماز.

یعنی بر ضرری دفع یا رفع ایتک قصدیلہ او ضررک مثلنه ارتکاب جائز اولماز. مثلاً: دیگرلرک تجارتلرینه ضرر ایدر بهانه سیله هیچ بر آدم تجارتدن منع قیلنماز. شرکت سببیلہ کله بیله جک ضرری

رفع ایتمک ایچون۔ شریکاردن یالکیز برینک دعواسنه بنا۔ ضرری وار تقسیم ارتکاب اولنماز .

(۲۶) عمومی بر ضرری دفع ایتمک ایچون خصوصی بر ضرر التزام قیلنه بیلور .

مثلاً: دوالرینک ضررندن انسانلری صافلامق ایچون، جاهل آدم طبیبکدن منع قیلنور . حبله سیله انسانلره ضرر ویرمه سون ایچون، حبله کار مفتی۔ مفتیکدن عزل اولنور .

مال یا جان تلف اولا بیلیمک ضررندن انسانلری صافلامق ایچون۔ عمومی یول اوزرنده انهدامی قریب خانهلری دیوارلری جبراً هدم ایتدرمک جائز اولور . ساتوچیلر ماللرینک بهالرینی آرتدروب، جماعته ضرر ویرمه سونلر ایچون، بازار ماللرینک هر برینه اوزینه کوره بها تعیین ایتمک جائز اولور . جماعتی آچلق بلاسندن خلاص ایتمک ایچون، آچلق سنهلرنده آنبارلرده صاقلانور آشفقلاری جماعته جبراً صاندرمق لازم اولور . جماعتک آشفقلره احتیاجی شدید ایکن، آشفقلری باشقه شهرلره چیقارمقدن منع ایتمک حقی حاکمک النده اولور . شهر ایچنده یا جوارنده بنا قیلنمش یا قیلنهنجق فابریقه لارک زاوودلارک عموم جماعته برر جهندن ضررلری اثبات قیلنور ایسه، او وقت او زاوودلاری او فابریقه لاری شهردن چیقارتمق یا منع ایتدرمک حقی جماعتک اختیارنده اولور .

(۲۷) ضرر اشد۔ ضرر اخفی ایله ازاله قیلنور .

یعنی: بر ضرری دفع ایتمک ایچون، او ضرردن بر قدر خفیف ایکنچی بر ضرر التزام قیلنه بیلور .

مثلاً: ساتون آلمش یرده مشتری بر خانه بنا ایتدکن صوگ، شفیع شفعه دعوی ایدر ایسه، بورا ده ایکی ضرر اجتماع ایدر:

خانہ ہی قلع ایتدر مک ضرری، مشتری ایچون بدلی یوق ضرردر، خانہ ہی مدعی بہ جبراً صاتمق ضرری. لکن شو ضرر شفیع ایچون بدلی وار ضرردر: ویرمش پارہسی مقابلندہ لا اقل بر خانہ بہ مالک اولور. بدل مقابلندک اولان ضرر بلا بدل اولان ضرردن، البتہ، اہوندر. بر خانہ دہ شریکردن برینک حصہسی، تقسیم صورتندہ انتفاع ممکن اولماز درجہ دہ آز اولوبدہ، حصہسی زیادہ اولان شریک تقسیمہی دعوی ایدر ایسہ خانہ البتہ تقسیم قیلنور. حصہسی آز اولان شریگی دیگرک مالبلہ انتفاعدن محروم ایتمک ضرری اعتبارہ آلمان. انسانی اوز ملکیلہ انتفاعدن محروم ایتمک ضررینی دفع ایچون اوضر التزام قیلنور.

بر آدمک الندن یوز سوملق انجوسی برہ دوشوبدہ، دیگر آدمک بر سوملق طاوغی او انجویی یوتسہ، انجو صاحبی بر صوم ویروب او طاوغی آلا بیلور.

(۲۸) ایکی مفسدہ تعارض ایدر ایسہ، خفیفی اختیار قیلنور.

یعنی: بری شدید، بری خفیف ایکی مفسدہ تعارض ایدر ایسہ، شدیدینہ ارتکاب ایتمک اصلاً جائز اولماز. ہر حال دہ «ایکی شرک اہونی آنور» زیرا شرلہ ارتکاب یالکیز ضرورت حکمیلہ اولوب، زیادہ حقندہ ضرورت یوقدر.

(۲۹) دفع مفسدہ جلب مصلحتدن مقدمہ.

یعنی: اوزی قدر بر مفسدہی ایجاب ایدہ جک مصلحتی اشلہ مک جائز اولماز.

مثلاً: بر آدم مال مشترکدہ اوزینہ فائدہسی شریکنہ ضرری وار ہیچ بر شی احداث ایدہمز. مشترک بر خانہ ہی تعمیر ایتمک ایچون، شریکک اذنی اولمادجہ، ہدم ایدہمز.

على العموم: هيچ بر انسان اوزينه بر مصلحت تحصيل ايتمك ملاحظه سييله، برر جهندن ايكنجى بر آدمه ضرر ويره بيلور شيلردن هيچ برينه ارتكاب ايدهمز. بر انسان اوز ملىكنده بر بنا انشا ايدر ايسه، باشقهسى «شو بناكڭدن بگا ضرر وار، سن بورا ده بنا ايتمه!» ديهك ايسه سوزى مسموع اولماز. زيرا بر آدمك مصلحتى ايچون باشقهلرينك ضررلى هيچ بر وجهدن شرعاً تحمل قيلنه ماز.

لكن مصلحت هم منفعت، مقابلنده اولان مفسدهدن بيوك اولور ايسه، او وقت او مصلحتى تحصيل ايتمك داعيه سييله مفسدى ارتكاب جائز، احياناً واجب اولور.

مثلاً: معصوم بر جاني ظالمك النندن صاقلامق قصديله يا ايكى آرايى اصلاح ايتمك اميديله، يالان سوزلرڭ برينى سويله مك فائده ايده بيلور ايسه، او وقت يالان سويله مك شرعاً البته مطلوب اولور. آل عمران سوره سنده (۱۲) نجى، الانفال سوره سنك (۴۳-۴۴) نجى آيتلرڭ دلالترينه كوره «هيئت اجتماعيه جه اهميتى وار بر مصلحتى تحصيل-بر كذب سويله ميه توقف ايدر ايسه، تعريض يولنك سوز سويله مك هر وقت جائز اولور.»

(۳۰) ضرر، ممكن قدر، دفع اولنور.

تعدى ايله يا بلا تعدى اتلاف قيلنمش شيلرڭ ضمانى شوقاعدهدن تفرع ايدر. مثلاً: بر آدم، غصب، وديعت، عاريت طريقيله النده وار بر مالى، قصداً يا من غير قصد اتلاف ايدر ايسه، ياخود يولك كيدركن آياغيله بر آدمك مالنه بر قدر ضرر وپرور ايسه، يا ايسه «شومال بنمگى در» گمانيله ديگر آدمك مالنه ضرر كتورسه، كذلك بر آدمك ايته گى اوزرينه او طور و بده صاحبه قالقار ايكن كيومى يرتلسه، بونك كى صورتلرڭ هر برنده ضمان واجب اولور. بر خانه دن ديگر خانه هرمنه طوغرى قارار بر پنجره

آچدرماق؛ فویو یاخود بر صو یولی نڭ یاقیننده کنیف بر اقامق کبی مسئله لرك همه سی شوقانوندن تفرع ایدر.

(۳۱) حاجت، عمومی اولسون خصوصی اولسون، ضرورت حکمنده در.

ضرورت حقنک ذکر اولنمش حکم حاجت حقنکده جاری اولور. مثلاً: «پاره کی فایتاروب ویرر ایکن، مالمی فایتاروب آلمق شرطیله سکا شو مالمی صاتم» عقدی جائز اولماق لازم کبی ایسه ده، حاجت عمومیه اقتضاسیله تجویز قیلنمشدر.

کذلک «شو شیلردن یالکیز برینی آلاجغم؛ تعیین ایتمک اختیاری بنده اولور» عقدی مبیعک مجهولیتنه کوره جائز اولماق لازم ایسه ده، انسانلرک صوراشوب بیلشمگه احتیاجلرینه کوره تجویز قیلنمشدر.

(۳۲) اضطرار، حق غیرى ابطال ایتمز.

آچ قالدقده دیگرک ایکمگندن بر قدر بیمک، آچلق مجبوریتیه، جائز ایسه ده، شو مجبوریت حکمیله غیرک حقى باطل اولمایور. بلکه ایکمک قیمتی بیمش آدمک ذمه سنده واجب فالور.

۲۱نجی ماده یه کوره، ضرورت انسانی یالکیز مواخذهدن خلاص ایدر. اما ضماندن خلاص ایتمز.

بر آدم اوزینه هجوم ایتمش دوهیی، خلاص اولمق ایچون، قتل ایدرسه، جنایت ایتمش اولماز. لکن ضمان ذمه سنه واجب اولور. محدود بر مدت گزماک ایچون بر قایق اجاره یه آلتسه، گزر ایکن صو اورناسنده مدت تمام اولسه، ساحله کلنجه یه قدر اجاره مدتی البته ضرورت حکمیله ممتد اولور. لکن بونکله قایقچی حقى باطل اولماز. آرتق کچمش مدت ایچون اجر مثل ویرمک لازم اولور.

(۳۳) آلماسی ممنوع شیلرک ویرمهسی ده ممنوعدر .

مثلا: رشوت آلمق حرام ایسه، رشوت ویرمک ده حرام اولور .
بنا علیه صبی عقتده اولان بر دعوی ایچون وصی ها کملرک برینه
رشوت ویرور ایسه ضامن اولور .

(۳۴) فعلی ممنوع شیلری طلب ده ممنوعدر .

خیانت، غضب، سرقت ایتمک، یالان یره شهادت ویرمک کبی
ممنوع شیلری طلب ایتمک ده ممنوعدر .
شو قاعده دن یالکنز یرهین ایتمرک مسئلهسی، ضرورت حکمیل،
مستثنا اولمشدر . مثلا: یالان یره یرهین ایتمک حرام ایسه ده، برحق
دعوی انکار ایدن آدمدن یرهین طلب ایتمک ممنوع دگلدر .

(۳۵) عرفلر، عادتلر احکام شرعییه یی اثبات ایتمک خصوصنده
دلیل کبی اعتبار قیلنه بیلور .

یعنی نصوص شرعییه قطعی صورتده مخالف دگل عرف هم
عادت بر حکمی اثبات خصوصنده دلیل اولا بیلور .
نصوص شرعییه ده حکمی کلمه مش حادثه لرک حکملرینی تعیین
ایتمک ایچون، هیئت اجتماعیه ده معتبر اولان عرفلره عادتلره مراجعت
قیلنوب، عادت نصل ایسه، او حادثه لرک شریعت نظرنده حکمی ده
اویله اولور . بوکا کوره ها کملره هیئت اجتماعیه ده معتبر عرفلری
بیلمک لازم اولمشدر . زیرا احکامک کوبی عادتلر اوزرینه بنا قیلنور .
بیع، اجاره کبی عقتلرده ویریلجک پاره لرک جنسلرینی مدتلرینی
تعیین ایتمک مسئلهسی؛ یاللانمش اشچیلر ایچون اش ساعتلرینی
تقدیر ایتمک خصوصی؛ یوک طاشو ایچون بر حیوان اجاره یه آلنور
ایکن یوگک مقداری ذکر اولنهامش ایسه، مقدارینی تجدید ایتمک
مسئلهسی؛ عاریتلری ودیعتلری فایتارور ایچون رعایسه سی معتبر

شیلرک هر بری؛ مطلق صورتده عقد قیلنمش مضاربهده اوز ماللرینی قوشوب قوشماق حکملری؛ بونک کبی مسئلهلرک هر بری هیئت اجتماعیده معتبر عادتله عرفله موافق صورتده حل قیلنور .

(۳۶) استعمال قبولی واجب بر حجهدر .

یعنی: نکاح، هبه، بیع کبی عقدلرده، طلاق شهادت، وصیت کبی اشلرک هر برنده هر ملتک اوز لساننده استعمال قیلنور کلمه لر - آلو، اشلر تو کبی خصوصلرده اوزلری آراسنده معتبر عرفلر شریعت نظرنده قبولی البته واجب برر حجه کبی اولور .
شریعت اسلامیه انسانلرک بر آرایه طویلانمش فکرلرینه عصمت رنگی ویروب، احتراماً اجماعی بر حجت ابتدگی کبی، انسانلرک سالم وجدانلری طرفندن بلا انکار قبول قیلنمش استعماللرینی عرفلرینی ده، حیاتلرنده اوزلرینک مصلحتلرینه عائد اولور ایسه، بلا تغییر بر حجه کبی اقرار ایدر .

(۳۷) عادتده ممکن دگل شی - حقیقتده ممکن دگل

شی کبیدر .

مثلاً: فقیرلگی معلوم بر آدم «بندن قرض آلمش یا غصب ایتمش ایدی» کبی بر سبب بیان ایدوب، دیگر بر آدمدن بیوک مال دعوی ایدر ایسه، دعواسی مسموع اولماز .
«فلان آدمدن شو قدر قرض آلم» دیو بر قطعه سند ویردکن سوکوره اقرارندن رجوع ایدر ایسه، رجوعی مقبول اولمایوب اقراریله مواخذه قیلنور . زیرا بر آدمک دیگرار ایچون یالان صورتده اقراری عادتده ممکن دگلدر .

(۳۸) زمانک اختلافیه حکملر مختلف اولایلور .

زمان کتدکجه انسانلرک احتیاجلری حاللری عرفلری عادتلری

البتہ اختلاف ایدہ جگنہ کورہ، انسانلرک مصلحتلری ایچون وضع اولنه جق حکملوده بالضروره مختلف اولور.

لکن فانک مالک عرضک نسبک عصمتی، خیانتک ظلمک خورک حرمتی کبی احکام کلیه، مصلحتلری زمانک اختلافیله مختلف اولمادیغنه کورہ، هیچ بر وقت مختلف اولمازلار.

انسانلرک هیئت اجتماعیه ده حیاتلرینه عائد هر بر مسئله ده مصلحتی اعتبار ایتمک شریعت اسلامیه نظرناه اک زیاده معتبر بر اصل کلی در. حکمک دوامی یاتبدلی یالکمز مصلحتک او حکمدن حصوله عدم حصوله وابسته اولور.

(۳۹) عادتک دالتیله حقیقی معنی ترک قیلنور.

بر کلمه یا بر ترکیب حقیقی معنالرنده هیچ بر وقت استعمال اولنماز ایسه، البتہ او صورتلرده حقیقی معنایی اراده ایتمک اصلا جائز اولماز. مثلا بر آدم خادمه «فاناری یاقا» دیسه، خادمه حقیقی معناسیله عمل ایدوب، فانارک اوزینی یاقسه، زمانی واجب اولور. کلی عادتک قطعی صورته دالتیله بورا ده حقیقی معنی البتہ ترک قیلنمشدر.

بر کلمه یا بر ترکیب حقیقی معنالرنده استعمال اولنوب ده، مجازی معنالرنده استعمالی عادتک دالتیله زیاده رک اولور ایسه، او صورتلرده حقیقی معنالری ترک قیلنوب، مجازی معنالری اراده قیلنور.

مثلا: اقراری تعلیق باطلدر. «فلان یره وارر ایسه، سکا شو قدر ویره جگم واردر.» دیسه، ذه سنه بر شی ده لازم اولماز. لکن «فلان آیک ابتداسی کلور ایسه، سکا فلان قدر ویره جگم واردر.» دیسه، شو سوز حقیقی معناسیله اقرار اولوب باطل اولوق لازم ایسه ده عادتک دالتیله شو سوز اقراری تعلیق دگل، بلکه کله جک کونلرک یرنده ادا قیلنه جق دینی اقراردر.

بر قاچ آدم حضورنده «وفات ایدرسه، فلان آدمه فلان قدر ورجم واردر.» دیسه، شو سوز حقیقی معناسیله اقراری موتنه تعلیق در

لكن عادتًا دلالتيله شو سوز اقراری تعلیق اولمایوب، بلکه وارثلر دینی انکار ایتمه سونلر ایچون، اشهاددر. کرك صاغ قالسون کرك وفات ایتسون او مبلقی فلان آده ویرمک لازم اولور. «بن وفات ایدر ایسه، ذمه کده وار آلاجم دن سن بری سن» دیسه، شو سوز، حقیقی معناسیله ابرایی تعلیق اولوب، باطل اولمق لازم کبی ایسه ده، عادتًا دلالتيله وصیت معناسنه حمل قیلنور.

(۴۰) عادت یالکز یامطرد یا غالب اولدقده معتبر اولور.

یوقاری ده شرعاً معتبر لگی بیان قیلنمش عادت اصلا تغلف ایتمز یاخود اکثریاً تغلف ایتمز عادت اولور ایسه، معتبر اولای بیلور. یوقسه وقوعی قلیل عادت حقیقی معنایی ترک ایتدیره مز

(۴۱) احکام ده یالکز امور غالبه اعتبار قیلنور. نادر احتماللر اعتباره آلماز.

مثلا سن بلوغ، سن اهلیت، مدت حیات کبی شیلرده انسانلرک هر بری بر درجه ده دگل ایسه ده، استقرا ایله ثابت اولمش اغلبیت اعتباره آلموب، قانونلر عمومی صورته وضع قیلنور: «فلان قدر یاشه کلدکده صبی بالغ اولور.» «فلان قدر یاشه یتدکده انسان حقوق مدنیه سینه اهل اولور.» «ولادندن اعتباراً فلان قدر یاشه ایرشدکده مفقودک موتيله حکم قیلنور.» کبی کلیه لرک هر بری استقرا نتیجه سنده ثابت اولمش امور غالبه اوزرینه بنا قیلنمشلاردر. مفقود مسئله سنده بزم فقیهلرک بعضلری طوقسان یاشی اعتبار ایدوب، ولادتی کونندن اعتباراً طوقسان یاشی تکمیل ایتمش مفقودک موتی ثابت کبی اولورده ترکه سی وارثلرینه تقسیم قیلنور دیمشدر. شو حکم شرعی هم اغلبی دگل ایسه ده، تیقن ایچون اوله دیمشدر.

(۴۲) عرفی ده معروف شی - شرط قیلنمش کبیدر.

مثلا: خانہیی صاتار ایکن، او بلده عرفنده خانہ متعلقانه نصل شیر داخل ایسه، من غیر ذکر عقد تحتنه داخل اولور. خدمت ایچون عقدده اجر ذکر اولنماش ایسه، شو قاعدهیه کوره، اجر مثل قطعاً لازم اولور. بر آدم ایکنجی بر آدمک مالیل، فائده لیسسه، اگرده او مال اجرت بدلنده فائده لیسسه ایچون تعیین قیلنمش ایسه، اجر مثل لازم اولور؛ دگل ایسه، اجر لازم اولماز. خدمت ایدر آدمک نفقہسی او بلدک عرفنه کوره، یا کندوسنه یا خود مستأجره لازم اولور. انتفاع ایچون آلمش عاریتله انتفاعک زمانی، مکانی، مقداری عرفله تعیین قیلنور. ویرہسییه ویرلمش پاره لریک ادا کونلری تعیین اولنماش ایسه، تجارت عالمنده معروف اولان مدتلہ تحدید قیلنور.

(۴۳) تجارت عالمنده معروف شی - شرط قیلنمش کبیدر.

معاملده ذکر قیلنماش ایسه ده، اویله شیرلی ایفا ایتمک البته واجب اولور.

عقدلرده ویریلرک شیرلرک مدنلری، معاملده جاری پاره لریک جنسلری کبی شیرده بازارک عادتق معتبر اولور. وکیل موکلک مال لرینی صاتوب ده، پاره لری بر آدم واسطه سیله کوندورمش ایسه، او آدم قاچوب، پاره لری موکلہ تسلیم قیلنماش صورتده وکیلک مسئولیتی دکلاگی او بلدک عرفله تعیین قیلنور: اوزلرینه امانتی معلوم بر آدم النده پاره لری کوندورمک بازار عالمنده معروف ایسه، وکیل مسئول اولماز؛ دگل ایسه، مسئول اولوب، پاره لری ضامن اولور.

(۴۴) عرف ایله تعیین - نص ایله تعیین کبیدر.

عاریت شیرلره انتفاعک زمانی، مکانی، مقداری عرفله تعیین قیلنمش ایسه، مخالفت ایتمک جائز اولماز، عقدلرک برینه بر آدم

مطلق صورتده توکیل قیلنور ایسه، ضرردن خالی صورتلره محمول اولور. نه ایچون اولاجغنه دائر بر سوز سویله میوب، دکان یا خانه اجارهیه آلور ایسه، صحیح اولوب، کیفیت استعمالی عرفله تعیین اولنور. خانه بناسنه ضرر کنوره بیله چک اشلره، مالکک رضاسی اولمادقجه، ارتکاب ایده من.

(۴۵) بر مانع بر مقتضی تعارض ایدر لر ایسه مانع تقدیم قیلنور

شو قاعده دن معامله ده حسابی یوق مسئله متفرع اولور:

(۱) بورچ مقابلنده مجبوس بر مالی، بورچ ایسه نك رضاسی اولمادقجه، صاحبی ساتار ایسه، نافذ اولماز. زیرا بوراده مالک، صاحبنه مملوک لگی عقدک جوازینی مقتضی اولور ایسه ده، بورچ مقابلنده مجبوسلگی عقدک نفوذینی مانعدر.

(۲) اجارهیه ویرلمش بر مالی ساتار ایسه، بیع نافذ اولور، لکن مدتک انقضاسندن قبل، مستأجرک الندن اومالی مشتری آلاماز.

(۳) مشترک مالک بر حصه سی صاحبی طرفندن شریک لریک برینه اجارهیه ویریله بیلور ایسه ده، دیگر آدماره اجارهیه ویریله من. لکن مشترک مالدن انتفاع نوبتله اولور ایسه، اوز نوبتنده اجارهیه ویره بیلور.

(۴) بری معلوم بری تفصیلا معلوم دگل ایکی مالی بر عقدده ساتار ایسه، عقد هیچ برنده صحیح اولماز. زیرا برینک معلوم لگی عقدک جوازینی مقتضی، دیگرینک مجهول لگی عقدک جوازینی مانعدر.

(۵) فراشنده یاتار بر مریض «شو مال فلان وارثمله فلانک در» دیسه، هر بری شو افراری تصدیق ده ایتسه لر، وارثک افرارک جوازینی مانع، اجنبیلک افرارک جوازینی مقتضی اولدقلارینه کوره مانعک حکمی تقدیم قیلنوب، شو افرار هیچ بری عقدک صحیح اولماز.

(۶) حاکم اوز بالاسیله بر اجنبی لهنه حکم ایتسه، حکم باطل اولور.

(۴۶) وجودده تابع- حکمده تابع اولور.

خانہیی ساتوده همه ضرور متعلقاتی، حیوانی ساتوده قارنده وار بالاسی، بر یری ساتوده یورر ایچون لازم اولاجق یول، آلودن مقصده نظراً مبیعدن انفکاک کی ممکن دگل شیلر، شوقاعدهیه بناء، عقد بیع تحتنه البته داخل اولورلار.

عموماً: عرف بلدهده مبیعک اطلاق تحتنه مندرج شیلر، مبیعدن استفاده ایده بیلیمک ایچون لازم اولاجق متعلقات، مبیعک اوزینه طوتاش تابعلر عقد بیع تحتنه بلا ذکر داخل اولورلار.

(۴۷) وجودده تابع اولور شیلره- علی حده حکم ویریلهمز.

مثلاً: حیوانک قارنده وار بالاسی آیروجه ساتلماز. همه اولنمش حیوانک قارنده گی بالاسی استثنای قیلنسه، استثنای باطل اولور. بش غرامدر دیو بر آلماس طاش بیگ روبل بدلنه ساتلوبده بش یاریم غرام چیقسه، زیادهسی مشتریگک اولور، بائع بیعی فسخ ایتدرمک حقنه مالک اولماز.

شو قاعدهدن بر قدر استثنالرده وارد: (۱) معقول برسبب بیان ایدوب، جنین ایچون بر قدر مال اقرار ایدر ایسه درست اولور. (۲) ولادتندن اول وفات ایتمش پدربینه جنین وارث اولور. (۳) آلاجقی نقود خالصه اولوبده، معشوش نقدلره راضی اولارق خالصک حقینی اسقاط ایدر ایسه، درست اولور. خالصک بورجک صفتی تابعی اولوق جهته علی حده اسقاطک جائز دگللیگی لازم کبی ایسهده.

(۴۸) بر مالی ملکلمش آدم او مالک همه ضروریاتلرینی مالک اولور.

مثلاً: خانہیی ساتون آلمش آدم یورو ایچون لازم اولاجق طریقی مالک اولور.

(۴۹) متبوع ساقط اولور ایسه، تابع ساقط اولور.

اصیل بورچدن ابرا قیلنور ایسه، کفیلده بری اولور. موکلاک جنونی یا فوتی سببیله وکیل منعزل اولور. زیرا متبوع اولان موکلاک حق تصرفی قالهادی، بالضروره وکیلکده حق تصرفی قالماز.

(۵۰) ساقط-عودت ایتمز.

یعنی: سقوطی ممکن بر حق اسقاط قیلنور ایسه، تکرار قایتماز. مثلاً: آلاچق دن مدیونی ابرا یاخود آلاچقی مدیونه هبه ایدر ایسه، دین او ساعت ساقط اولوب، تکرار عودتی ممکن اولماز. بر دعوی ده صلح همه حقوقی اسقاط طریقله اولور ایسه، او صلحی فسخ ایتمک اصلاً ممکن اولماز. بر آدم دیگر بر آدمی حقندن ابرا ایدر ایسه، آرتق او حقی ابدأ دعوی ایده مز. ساتوچی پارهیی قبض قیلودن قبل، مبیعی مشتری به تسلیم ایدر ایسه، پاره ایچون حبس ایتمک قصدیله، مبیعی استرداد ایده مز. ثلث مالدن زیاده وصیتی وارث بر دفعه اجازت ایدر سه، سوکره اوکونوب دونهجک اولور ایسه، اجازت باطل اولماز.

(۵۱) بر شی باطل اولدقه ضمننده گی شی ده باطل

اولور.

مثلاً: بر آدم بر مالی ساتوب، پارهیی قبض ایتمسه، پارهیه متعلق دعواریک هر برندن بائعی مشتری ابرا ایتمسه، عاقبت، دیگرک مالی اولوق سببیله مبیع ضبط قیلنسه، عقد بیع باطل اولوب، ضمننده گی ابرا دخی باطل اولور.

ایکی آدم دعوی سوکونده صلح عقد ایدوب، بری دیگرینی ابرا ایتمسه، یاخود مدعی علیه افرار قیلوب «مال آنکدر» دیسه، حتی افراری یا ابرایی تأکید یولنده سند ویرشسه لر، بوندن صواک

صلحک بطلانی سبیلرک بریله ظاهر اولسه، صلح ضمننده گی ابرا باطل اولور. طالبک دعواسنه خلل کلمز، تکرار دعوی ایدرسه حقى وار. بر آدم «قانى یوز بیڭ روبل بدلنه سکا صاندم» دیسه، مشتری بدلی ووروب او آدمی قتل ایدر ایسه، قصاص لازم اولور. زیرا قتل ایتمگه اذن-بیعک بطلانی ضمننده باطل اولور.

(۵۲) اصلی ایفا ایتمک ممکن اولماز ایسه، بدلی ایفا قیلنور.

یعنى الك اول اصلی ایفا ایتمک لازمدر. اصلی ایفا ممکن ایکن هیچ بر وقت بدل ایفا اولنهماز. لکن اصلک ایفاسی ممکن اولماسه، انسانلرک حقیرینی ضائع ایتمه مک ایچون، ضرورت اقتضاسیله البته بدلی ایفا قیلنور. مثلا:

غصب اولنمش مال موجود ایسه، اوزی؛ دگل ایسه قیمتی ادا قیلنور. امانت طریقیله ویرلمش شی موجود ایسه اوزی، تلف قیلنمش ایسه، بدلی تسلیم قیلنور. آیڭ اولگی کوننده بر آی مدله اجاره عقد قیلنسه، او آیڭ اقتضاسیله مدت تمام اولور. ولو آی یگرمی طوفزدن کلسه ده. اما آیڭ بر قدری کچک دن صوڭ اجاره عقد قیلنسه، بورا ده اصلی ایفا ایتمک ممکن دگللیگی سببیل، آی بدلنده تام اوتوز کون آلنور.

(۵۳) بالذات جائز دگل شی- بالتبع جائز اولاییلور.

مثلا: آلنمش شیلری فیض ایتمک ایچون آلوچی صاتوچی نڭ اوزینی وکیل ایتمسه، شو توکیل جائز اولماز. زیرا بر آدمده هم تسلیم ایتمک هم قبول ایتمک صفتلری مجتمع اولماز. بوڭا کوره، اکرده آلنمش شیلر بائع النده تلف اولسه، ضرر مشتری حسابنه دگل، بائع حسابنه اولور. لکن اکرده مشتری «آشلقی حاضرله. شو چواللره قوی» دیهرک چواللری صاتوچی النده ویرسه، صاتوچی ده

آشلیغی وزن ایډوب، چواللره قویسه، مشتری طرفندن قبض درست اولور. شو صورتده آشلق هلاک اولور ایسه، بائع حسابندن دگل، مشتری حسابندن اولور.

اولگی صورتده قصداً واقع اولماق جهنله توکیل جائز اولمامش ایسه ده، اخیرگی صورتده «حاضر له. چواللره قوی» امرینه تبعاً توکیل جائز اولمشدر.

صاتلمش آشلق لاری مشتری امریله بائع طعن ایسه، شو صورتده قبض ثابت اولور.

شو قاعده دیگر بر تعبیر ایله ده افاده قیلنه بیلور: «قصدی شیلرده رعایه سی لازم شرطلری ضمنی شیلرده رعایه ایتمک هر وقت لازم اولماز.»

(۵۴) ابتداده جائز دگل شی - بقاده جائز اولاییلور.

مثلاً: قبض ممکن اولمامق جهنله، بر حصه شائعیهی هبه ایتمک جائز دگلدر. لکن هبه قیلنمش بر مالک حصه شائعسنه بر مستحق چیقوب ده، ضبط ایسه، هبه باطل اولماز، بلکه قالمش حصه موهوب لهک اولور.

یالکنز بر خانه سی گنه وار بر مریض او خانه یی اجنبی بر آدمه هبه هم تسلیم ایتدکن صوکت وفات ایډوب، وارثلر هبه یه اجازه ویرمز لرسه، یکی اولوش ده هبه باطل اولور ایسه ده، قالمش بر ثلث ده هبه باطل اولماز.

بر مالی صاتو حقنده توکیل قیلنمش آدم او مالی صاتوده ایکنجهی بر آدمی اوزی وکیل ایلمز. لکن بر فضولی او مالی صاتار ایسه، وکیل اجازه ویرسه، اجازه سی درست اولوب، بیع معتبر اولور.

(۵۵) بقا - ابتدادن اسهلدر.

الده یوق مالی بیع ایتمک جائز دگلدر. لکن بر انسان النده وار حیوانی بیع ایتدکن صوکت او حیوان قاچسه، بیع باطل اولماز.

خانده بر حصه شائعیهی اجارهیه ویرمک جائز دگلدر . لیکن اجاره
صوکنده شیوع طاری اولور ایسه، عقد اجاره باطل اولماز .

(۵۶) تبرع مملوکیته یالگنر قبض ایله افاده ایدر .

یعنی: فی الحال مجانا ویریلهک بر مالک آلاجق انسانه مملوکیته
ایچون، اوانسانک قبضی شرطدر . هبه ایتمش آدم اوانسانک قبضندن
قبل وفات ایتسه هبه باطل اولور . هبه ایتمش آدم قبضدن قبل
رجوعده ایده بیلور .

(۵۷) ولایت حسبیله تصرف - فائده وجودینه توقف ایدر .

یعنی: امام، قاضی، ولی، وصی، قیم کبی ولایتلرک - اوزلرینک
الترینه شرعک امانتیله تسلیم اولنمش حقوقده تصرفلری بر فائیهی
بر مصلحتی متضمن اولورلار ایسه، جائز اولوب، فائیهی مصلحتی
یوق، تصرف هیچ بر وقت جائز اولماز .

مثلا: امام، یا قاضی «فلان آدمک یا بیت المالك مالینی هلاک
ایت!» دیسه، اذنی، امری قانون نظرنده معتبر اولماز . هلاک ایدرلر
ایسه، اوزلرینهده ضمان واجب اولور . - حاکم یا ولی یتیملرک ماللرینه
وقفلرده فائیهی یوق بر اشده تصرف ایدهک اولسهلار جائز
اولماز، او تصرفدن بر ضرر چیقہ قالسه، تصرف ایدنلره ضمان
واجب اولور . - بر دیوار عامه یولنه طوغری منهدم اولابیلور
درجهده مائل اولوبده، او دیوارک نقضی یا اصلاحی ایچون صاحبنه
ضرورندن زیاده مهلت حاکم طرفندن ویرلسه، مدتک انقضاسندن
قبل، دیوار منهدم اولوب، بر آدمک یا جاننه یا مالنه بر ضرر کتورسه،
دیوارک صاحبهی ضامن اولور . حاکم طرفندن ویرلمش مهلت ضمانی
رفع ایدهمز . زیرا لزومندن زیاده مهلت عمومک فائیهی مخالفدر . -
حاکم یا ولی صغیرک مالندن بر پارهیهده هبه طریقیله دیگرلره

ویره‌مز. بر صبی ننگ دعواسنده - صبی یه ضرر اوله‌ماق شرطیله - ولیمسی صلح عقد ایده بیلور. لکن صلح عقد ایتمکده صبی ایچون بر ضرر اولابیلور ایسه، ولی صلح ایده‌مز.

علی العموم: بر آدمک ولایت حسبیله دیگر بر آدم حقنده تصرفی یالکیز بر مصلحت وجودی تقدیرنده‌گنه جائز اولا بیلور هیچ بر آدمک فائده‌سز تصرفی دیگر آدم حقنده لازم اولماز.

آتالارک بالالر حقنک تصرفلری - شفقت مرحمت اساسلرینه تاسیس اولنمش ولایت اعتباریلدر. آتا، قانون طبعی حکمیله، البته اوز بالاسنه شفقتله معامله ایدر. بوکئا کوره‌ده، آتا اوز بالاسی حقنک بر تصرف ده بولنسه، غالباً او تصرف بالالا ایچون بر مصلحتی البته متضمن اولور.

لکن آتا تصرفی اوز بالاسنک فائده‌سنه مصلحتنه قطعی صورتک مخالف ایسه، او یله تصرفی آرتق شریعت مقدسه تنفیذ ایتمز. آتاناک تصرفی ده مصلحت حدودیله، یاخود، بالا رضاسیله تحدید قیلنور. بناء علیه: رضاسی اوله‌دقجه جهراً بر قزی آتاسی تزویج ایدر ایسه، عقد نافذ اولماز.

(۵۸) خصوصی ولایت - عمومی ولایتدن اقوادر.

مثلاً: وقف ماللرینه عائد مسئله‌لرده متولی ولایتی - وقف مالنه خصوصیتی یوق حاکمک ولایتندن اقوادر. وقفک متولی سی، ناظری وار ایکن - وقف ماللرینه حاکم تصرف ایده‌مز.

وقف ماللرینی حاکم بر آدمه، متولی دیگر آدمه اجاره‌یه ویرسه، حاکمک اجاره‌سی معتبر اولماز. - خیانتی ظاهر اوله‌ماش ایکن. واقف طرفندن نصب اولنمش ناظری حاکم عزل ایده‌مز.

یتیمک وصی سی وار ایکن، یتیمک ماللرنک حاکم تصرف ایکن. لکن وقفک یا یتیمک ماللرنک ضرری وار تصرفدن حاکم ناظرلری ده،

ولیلری ده منع ایده بیلور. خیانتلاری ثابت اولور ایسه، عزل ایله بیلوب، امین هم مستقیم آدملری تعیین ایده بیلور.

(۵۹) سوز-صحتی ممکن ایکن-اهمال اولنماز.

یعنی: بر سوزی بر معنایه حمل ایدوب درستله مک ممکن اولور ایسه، او سوز اهمال اولنمایوب، معناسیله دائماً عمل قیلنور. مثلاً: بر آدم «شو مالمی بالامه وقف ایتدم» دیمش ایسه، اگرده صلبی بالاسی وار ایسه، وقف او بالایه مخصوص قالور. اگرده صلبی بالاسی اولمایوب ده، بالالرینگ بالالاری وار ایسه، کلامی اهمال ایتمه مک ایچون وقف بالالرینگ بالالرینه اولور. زیرا بر مجازی معنایه حمل ایدوب، کلامی درستله مک بورا ده میکندر.

(۶۰) حقیقی معنی متعذر اولور ایسه، کلام-مجازه حمل اولنور.

مثلاً: «شو آغاچی بیمه» دیسه، بیمشلیرینه محمول اولور.

(۶۱) بوسوز-اعمالی ممکن اولمازسه-اهمال اولنور.

یعنی: بر سوزی-حقیقی یسا مجازی معنالرندن برینه حمل ایدوب، درستله مک ممکن اولماز ایسه، او یله سوز اهمال قیلنور؛ یوقسه تقدیر یا ادراج طریقلریله درستله مک تکلفلری التزام اولنماز. والا دنیاده هیچ بر فاسد تصرف قالماز ایدی. او یله یوللر فتح اولنهجق ایسه، انسانلرک معامله لرنده امنیت بیله قالماز ایدی.

(۶۲) «متجزی دگل شیلرک جزلری ذکر اولنسه تمامی ذکر اولنمش کبی اولور.»

مثلاً: «شو آدمک ثلثنه کفیل اولدم.» دیسه کفالت صحیح اولوب، «شو آدمه کفیل اولدم» دیمش کبی اولور. «شو خانه نصفنده شفعی تروک ایدم» دیسه، شفعه تمامیله ساقط اولور.

(۶۳) هر مطلق علی اطلاقه جاری اولور. (تقییدینه دلالت ایدر بر دلیل بولنمادهجه).

یعنی: قیدسز ذکر اولنمش بر سوز یا بر جمله اوزینک فردلرندن برینه تخصیص قیلنمایوب، هر بر فردینی احتمال طوتار حالنده ترک قیلنور. اما افرادندن برینه تخصیص ایدهچک بر عباره یا بر قرینه بولنور ایسه، او وقت مطلق او بر فردینه تخصیص قیلنور.

مثلا: بر آدم «شو مالی صات!» دیسه، وکیل آز یا چوق بهالرك هر بریله او مالی بیع ایده بیلور. لکن «فلان قدر بها ایله صات!» دیهرک ثمننی تعیین ایدر ایسه، تعیین قیلنمش ثمندن دون بها ایله وکیل او مالی بیع ایدهمز.

كذلك بر آدم—وصفله رینی بیان ایتمه بوب مطلق بر عباره ایله «بنم ایچون بر ات صاتون آل» دیسه، بورا ده صاتون آلنهجق آتک قیدلرینه دلالت ایده بیلور بر سوز یوق ایسه ده، صاتون آلنهجق آتک جنسی بهاسی موکک حالنه مقصدینه کوره تعیین قیلنور. وکیل مثلا دورت بش بیگ روبللك آتی صاتون آلامایوب، موکک حالنه مقصدینه مناسب بر بها ایله گنه اشترا ایده بیلور.

دیگر معامله لرده شو ایسکی مثال کبیدر. مطلق صورته ذکر اولنمش سوز، حال یا عرف یاخود بر عباره بولنمادهجه، افرادندن برینه هیچ بر وقت تخصیص قیلنماز.

(۶۴) حاضرده وصف لغو اولوب، غائبده معتبر اولور.

یعنی: مجلس عقدده حاضر اولوبده اشاره ایله تعیین قیلنمش شیارده تعریف ایچون ذکر اولنمش وصف اعتباردن ساقط اولوب، عقدده بالکز اشاره ایله تعیین معتبر اولور. ذکر اولنمش وصفک عدمی عقدک صحتنه ضرر ویرمز. مثلا: آق دگل بر حیوانه اشاره قیلوب، «شو آق حیوانی فلان قدر درهم مقابلنده سکا صاتم» دیسه،

ایجاب درست اولوب، آق تعبیری لغو اولور. اما میدانده حاضر دگل قارا بر حیوانی اراده فیلوب «فلان آق حیوانی سکا صاتم» دیسه، آقلق وصفی معتبر اولوب، عقد بیع لازم اولماز، مشتری حیوانک آق دگل بهانه سیله عقد بیعی فسخ ایده بیلور.

هر حالده اشاره ایله تعیین کفایه هم معتبردر. کفایه در: یعنی اشاره ایله تعیین اولنمش ایسه، تعریف و توصیفه حاجت فالماز. معتبردر: یعنی «شو ساعتی سکا صاتم» دیسه او ساعتی عیناً ویرمک لازم اولور. بدلنده او جنسدن دیگر بر ساعتی ویره مز.

لکن اشاره ایله تسمیه جنسده مختلف اولور ایسه، او وقت اشاره دگل، تسمیه معتبر اولور. مثلاً: عادی بر طاشه اشاره ایدوب «شو آلماسی سکا صاتم» دیسه، مشتری طاشی آلماسدر خیال ایدوب آلمسه، بیع باطل اولور. اما طاشک آلماس دگللمگی معلوم اولاطوروب ده، مشتری بیلرک آلمسه، عقدی فسخ ایندرمکده مشتریک اختیاری فالماز.

(۶۵) سؤال جوابده اعاده قیلنمش کبی اعتبار قیلنور.

یعنی: بر سوز اوز باشینه تمام اولور حالده دگل ایگن، اولگی بر کلامه جواب صورتنده ذکر اولنور ایسه، او جوابده اولگی کلام اعاده قیلنمش کبی اعتبار قیلنوب، او کلامده هر نه وار ایسه، همهسی جوابده معتبر اولور.

مثلاً: بر آدم «شو خانه می فلان قدر پاره مقابلنده سکا اجاره بیه ویردم. اما او خانه می فلان قدر بها بدلنده سکا صاتم» دیدکده، مخاطب جوابده «یارار» دیسه هم بیع هم اجاره منعقد اولور. بر آدم فراشده یاتار بر مریضه «ثلث مالگی وصیت ایدوب، تنقدینه بنی وصی ایتدگمی؟» دیدکده، مریض «ایندم» دیسه شو جوابل یکی شی - یعنی هم ثلث مالی وصیت، هم وصی تعیین ایتمک ثابت اولور.

جواب اولمق صفتيله سويلنميش سوز اوز باشينه تمام اولور
 حالده دگل ايسه، قاعده شودر. اما جواب اولوبده اوز باشينه
 تمام اولاييلور بر حالده اولور ايسه، او تقديرده سؤالده وار
 قيدلري جوابده اعتبار ايتنك لازم اولماز.

(۶۶) ساكته سوز اسناد اولنماز. لکن معرض حاجتده
 سكوت بيان حكمنده اولور.

شو قاعدهده ايكي جمله واردر.

بری: «ساكته سوز اسناد اولنماز.» جمله سيدر. یعنی بر
 معین حادثهده سوز سويلمه مش انسانی سوز سويلمه مش انسان حكمنك
 اعتبار قيلنماز. مثلا: بر آدم بر مالک صاحبنه «سنك فلان مالسكى فلان
 صانتى» ديدكده او مالک صاحبى سكوت ايدر ايسه، شو سكوتى
 اجازه حكمنده اولماز. كذاك بر انسان ديگر بر انسانك
 اجارهيه ويرلك ايچون تعيين قيلنما مش خانه سنده اوطورسه، خانه
 صاحبى سكوت ايدر ايسه، او خانه يى اجارهيه ويرمش حكمنك اولماز.
 بناء عليه اوطوران آدم دن كچمش مدت ايچون اجرت طلب ايسمز.
 حاكم وصى سى يوق بر صبى يا مجنونك بيع وشوالميرنى
 كوروبده سكوت ايدر ايسه، او حاكمك سكوتى تجارتلرينه اذن
 ويرمك حكمنده اولماز.

بر آدم اوزينك مرض موتنده بر قدر انسانلرى دعوت ايدوب،
 «بنم هيچ بر كيمسه يه ويره جگم يوقدر» سوزينى سويلدك دن سوكره
 وفات ايتسه، او سوز سويلنور ايكن حاضر اولوبده سكوت ايتمش
 انسانلرك برى «او آدمك بكا شو قدر ويره جگى وار ايدى» ديو
 دعوى ايدوب، بينه عادل ايله اثبات ايتسه، دعواسى مقبول اولور.
 اولده سكوتى «بنم هيچ بر كيمسه يه ويره جگم يوقدر» سوزينى
 تصديق حكمنده اولماز.

فاعدوده مذکور ایکی جمله دن ایکنجی سی: «لکن معروض حاجت ده سکوت بیان حکمنک اولور» جمله سینر. شو جمله ساکنه سوز اسناد قیلنور بعض مسائل فقهیه یی علی وجه الا جمال احاطه ایدر. مثاللری:

(۱) ثمنی قبضدن قبل، بائع مبیعی حبس ایده بیلور. لکن ثمنی تسلیم ایتمه مش مشتری مبیعی قبض ایدر ایکن، بائع ییله طوروب سکوت ایتسه، شو سکوتی «رخصت ایتدم، قبض ایت» سوزی حکمنک اولوب، بوکما کوره حق حبسی اسقاط ایتمش اولور.

(۲) بر آدم بر مالی صاتون آلاقی اولدوقده دیگر بر آدم «او مالک عیبی وارد» سوزیله مشتری یی تنبیه قیلا طوروب، مشتری سکوت ایدر ایسه، سکوتی «مالک عیبنه راضییم» سوزی حکمنده اولوب، بوندن صوگ او مالی صاتون آلور ایسه، آرتق خیبار عیبی فالماز.

(۳) بر آدم خانه ده یا غصب یا عاریت طریقیله او طوروقده ایکن، خانه صاحبی «یا فلان قدر بدل مقابلنده خانه ده او طور، یا خود چیق» دیسه، او آدم سکوت ایدوب خانه ده او طورسه، سکوتی «راضی اولدم، او بدل مقابلنده خانه کی اجاره یه آلم» سوزی حکمنک اولور.

(۴) بر اجیر «سنگ ویردگگ یوز درهم اجرتنه قناعت ایتنرم، بوندن صوگ ایکی یوز ایت» دیسه، صاحبی سکوت ایدر ایسه، سکوتی «یارار، بوندن صوگ اجرتنک ایکی یوز درهم اولور» دیمک حکمنده اولور.

(۵) راهن رهنی بیع ایدر ایکن، مرتهن کوروبده سکوت ایدر ایسه، مرتهنک سکوتی «راضییم، صات» سوزی کبی اولوب رهن باطل اولور. مرتهن رهنی بیع ایدر ایکن، راهنک سکوتی «یارار، صات ده حقکی بدلدن استیفا ایت» دیمک کبی اولور.

(۶) آلاقی انسان هبه یی آلور ایکن ویرمش انسان سکوت ایدرسه، سکوتی «رخصت ایتدم، آل» دیمک حکمنده اولور.

(۷) پورج صاحبی «الاجفمی سکا هبه ایتدم» دینکده مدیون سکوت ایدر ایسه، سکوتی «رحمت، احسانگی قبول ایتدم» سوزی حکمنده اولور.

(۸) بر آدم «شو مالمی سنک الگده امانت ایتدم، صافلا» دیمش ایکن، مخاطب سکوت ایدر ایسه، سکوتی «قبول ایتدم، مالک بنده ودیعه اولور» سوزی کبی اولوب، ضائع اولور ایسه ضامن اولور.

(۹) عقلی وار بر بالایی آلیش ویرش ایدر ایکن، ولیسی کوروبده منع ایتمزسه، «اذن ویردم، آلیش ویرش ایت» دیمش کبی اولور.

(۱۰) بیعک انعقادینه وافی ایکن، شفیعک سکوتی «حقمی اسقاط ایتدم» دیمک کبی اولور.

(۱۱) «فلان اشد سنی وکیل ایتدم» سوزی سویلنور ایکن مخاطب سکوت ایدر ایسه، سکوتی «وکالتی قبول ایتدم» دیمک حکمنده اولور.

(۱۲) بر آدم «شو مال سنکدر» دیو افرار ایدر ایکن مخاطبک سکوتی «بلی بنمدر» معناسنده اولور.

(۱۳) بر آدم شو عرصه بنمگی در دیهرک، صاتسه، مشتری او عرصده خانه لر بنا ایدوب بر مدت تصرف ایتمش ایکن، دیگر بر آدم بونی کوروبده بلا عذر سکوت ایدر ایسه، سکوتی «او عرصه بنم مالم دگلر» سوزینی سویله مک حکمنده قالب، بونبن صوگ او عرصهیی دعوی ایدر ایسه، دعواسی مسموع اولماز.

لکن بر مالک صاحبی معلوم ایکن، بیع ساعتنده صاحبک سکوتی اذن معناسنده یاخود حق دعوایی اسقاط حکمنده اولماز.

(۶۷) وجودینه اطلاع عسیر شیلرک ظاهری دلیللری او شیلرک مقامنه قائم اولور.

مثلا: هر بر عقدده وجودی شرط اولان رضا امور قلبیه دن اولوب،

وجودينه اطلاع عسیر اولدیغنه كوره، لسانده جاری اولور ایجاب قبول کبی شیلر رضا مقامنه قائم اولوب، ایجاب قبول بولندقدده عقد منعقد اولور .

بر آدم عقدده ایجاب ایتدکدن سوکوره دیگرینک قبولندن قبل، اعراضه دلالت ایدر بر قول یاخود بر فعل ایقاع ایدر ایسه، ایجاب باطل اولور. او قول یا او فعل اعراضک ظاهری دلیلی اولوب، مقامنه قائم اولور .

مشری صاتون آلمش حیوانک عیبنه اطلاع سوکونده تداوی ایتمسه، خیاری ساقط اولور. زیرا عیبک وجودینه رضاسی امور قلبیه دن اولوب، ظاهری دلیل، اولان تداوی رضا مقامنه قائم فیلتور. بر آدم لقطه یی تمک قصدیه آلور ایسه، غاصب؛ صاحبنه ویرمک قصدیه آلور ایسه امین اولور. لکن قاصدک قصدی خفیدر. آلور ایکن اشهاد ایدوب، آلدقندن سوک غلبه لک یرلره اعلان ایتدر ایسه، لقطه او آدمک آنده امانت، یوقسه غصب اولور .

دعوی باینده بینه لریک اکثری ده شو قاعده اوزرینه متفرعدر. مثلاً: «فلان مال فلانک ملکیدر» کبی دعوی ده شاهدک شهادتی اکثریاً یالکیز «ثبوت ید» کبی ظاهری دلیللو گنه مستند قالور. اگر «ثبوت ید» ایله شهادت جائز اولماسه ایدی، باب شهادت تماماً قاپانور ایدی. زیرا شاهد، بیع و شرا کبی اسباب ملکى معاینه ایله بیلور ایسه ده، شاهد فاشنده بائعک حق ملکى یالکیز «ثبوت ید» ایله گنه معلوم اولور .

هقوبات بابی ده شو قاعده یه متفرع اولور .

مثلاً: فصاصک ثبوتی ایچون قاتلده قصدک تحقیق لازمدر. لکن قصد هر حالده امور باطنه دندر. بوکا کوره اجزای بدنی تفریق یاخود روحی ازاله ایده بیله جک شیلره ارتکابی قصد مقامنه قائم اولور .

(۶۸) غائبین کتاب۔ حاضر دن خطاب کبی در۔

یعنی لسان ایله ادا قیلنور معاملہ لرک عقدرک هر بری۔ یازو ایله ده ادا قیلنه بیلور۔ لسان ایله عقدی جائز بیع۔ یازو ایله ده عقد قیلنه بیلور۔

لکن کتابک معتبرلگی ایچون مستبین هم مرسوم اولوق شرطدر۔ مستبین: یعنی اوقونور حالده اولوق۔

مرسوم: یعنی زمانک عرفنه عادتنه موافق طریقله یازلمش اولوق۔ مثلاً: زمانک عرفنه کوره یالکیز امضا کافی ایسه، امضالشمش اولوق؛ یالکیز امضا کافی اولمایوب مهرده لازم ایسه، هم امضالشمش هم مهرلشمش اولوق۔

مستبین هم مرسوم کتاب۔ حیلدن تزویردن ظهارتی معلوم اولور ایسه، قطعی حجه لر کبی معتبر بر حجه اولور۔

(۶۹) تلسزک، مقصودینی افاده ایده بیلور قدر، اشارهسی۔ لسان ایله بیان کبیدر۔

یعنی لسان ایله ادا قیلنه بیلور معاملہ لرک هر بری۔ تلسز حقتده اشارهسیله ادا قیلنه بیلور۔ تلسزک اشارهسی معاملہ خصوصک لسان ایله بیان مقامنه قائم اولور۔

تلسزک اشاره لری طبیعی صورته ایکی نوع اولور۔ بری انکارینه دلالت ایدر۔ باشی عرضاً تحریک ایتمک کبی۔ دیگرى اقرارینه قبولنه دلالت ایدر؛ باشی طولاً ایتمک کبی۔ بعض اشاره لری اصطلاحی اولور، اوزی یا آشناسی آکلار۔ او وقت ترجمانک عدالتی امانتی شرطدر۔

زمانزده تلسزره کتابت همده مخصوص بر لغت تعلیم اولنور۔ تلسزک او کتابلری او لغتلری البته هر حکمده تماماً لسان کبیدر۔

شو قاعده يه كوره اشاره يالنگن تلسردن مقبولدر . اما ناطق آدمڭ اشارهسى بيان حكمنده دگلدر . بناء عليه «فلانڭ سن دن فلان قدر آلاچقى وارميدر؟» سؤالنه جواب اولارق باشيله اشاره ايتسه افرار حكمنده اولماز .

تلسرڭ اشارهسى معاملات خصوصنده بيان حكمنده در ديدك . اما حدود حقننه اشارهسى معتبر دگلدر .

(۷۰) ترجمانڭ سوزى هر خصوص ده مقبولدر .

حاكم مدعيلرڭ دعوالرينى شاهدلرڭ شهادتلرينى برترجمان واسطه سيله ترجمه ايتدرسه ، اوترجمه - مدعيلرڭ شاهدلرڭ بالذات بيانلرى كى مقبول اولور . لىكن لسانلرى معرفت ده ترجمانڭ مهارتى هم ده امانت وعدالتى شرطدر .

(۷۱) خطاسى ظاهر اولمش ظنلره اعتبار يوقدر .

بر آدم «بورجم واردر» ظنيله ديگر بر آدمه بر قدر پاره تسليم ايتدك دن صوڭ بورج يوقلغى ظاهر اولسه ، ويرلمش پاره يى قايتاروب آلا بيلور .

«بورج ذمه ده بافيدر» گمانيله كفيل بورجى ادا ايتدك دن صوڭ اصيلىڭ اوّلده ايفاسى ظاهر اولسه ، ويرلمش پاره يى كفيل استرداد ايدنه بيلور .

بر آدم بر خانه يى موقوفدر گمان ايدوب ، ناظر اولمق صفتيله او خانه يى اجاره يه ويرسه ، صوڭره او خانه نڭ او آدمه ميراث لگى ظاهر اولوب وققڭ بطلانى متبين اولسه ، اجاره فسخ اولنماز . زيرا او خانه اصلده او آدمڭ ملكى اولمقله اجاره صحيح اولوب «موقوفدر» گماننه اعتبار اولماز .

بر آدم دیگر آدمین بر حق دعوی ایدوب، عاقبت بر فدر مال اوزرینه صلح ایدهرک او مالی آلدقن سوگره حقک یوقلغی ظاهر اولور ایسه، آلمش مال صاحبنه اعاده قیلنور.

بر آدم «شو مال بنمدر» گمانیله دیگرک بر مالینی اتلاف ایدر ایسه، ضمانی واجب اولور. اولگی گمانی ضمانی اسقاط ایده مز.

دعوی ده استینافی مسئله لری عموماً شو قاعده یه مبنیدر. بر دعوی ده محکمه طرفندن ویرلمش حکمک اصول مشروعه یه موافق دگللگی ظاهر اولور ایسه، دعوی استینافی قیلنور. خطاسی ظاهر حکم اقرار قیلنماز.

اون درهم ویره جگی وار آدم «ویره جگم اون ایکی درهمدر» ظنیله بورج صاحبنه اون ایکی درهم ویرسه، او ایکی درهم آلمش آدمک آنده امانت حکمنده اولور.

(۷۲) سنده مستند احتمال - حجیتی ابطال ایدر.

بر آدم مرض موتنده وارثلردن برینه ویره جگی وارلغینی اقرار ایتسه، شو اقرار حجه اولماز. زیرا دیگر ورثه دن مال فاچرمق احتمالی بوراده بر دلیل مستنددر.

(۷۳) توهمه اعتبار یوقدر.

توهم ایله بر حکم شرعی ثابت اولماز، قطعاً ثابت بر شی امر موهوم سببیله تأخیر قیلنماز.

افلاس حالنده وفات ایدن آدمک ماللری بیع قیلنوب، حاصل اولمش ثمنلر غریملره تقسیم قیلنور. ایکنجی بر غریمک ظهوری احتمال بهانه سیله تقسیم تأخیر قیلنماز.

بر خانه ناک بری غائب بری حاضر ایکی شفیع بولنوب، حاضر اولان شفیع تمام شفعییی دعوی هم اثبات ایدر ایسه، شفعه ناک

تمامی حاضرک حقى اولور . غائب اولان شفيع کلورده طلب ايدر
گمانيله حاضرک حقى تاخير قيلنماز .

ايكى آراده بر قدر مدت آليش ويرش جارى اولوب، سوکوره
حساب کوردکلرنده برى ديگرينه «شو قدر ويرهگم قالدى» سندنينى
ويرسه، سند ويرن آدم «احتمال، حسابمزه غلط واقع اولمشدر؛
تکرار باشدن حساب ائتمه دکجه او مبلغى سکا ويره هم» ديه مز .

بورجى يوق بر آدم وصيت ايدر ايسه، «احتمال همه ترکيبى
استغراق ايدر قدر دينى بولنور» توهميله وصيتک تنفيذى تاخير قيلنماز .
بر آدمک قاتللىگى قطعى بر قورينه ايله ثابت اولور ايسه،
«قتيل، احتمال اوزينى اوزى قتل ائتمشدر» کبى توهملر ايله قاتلک
جنائتى عفو قيلنماز .

(۷۴) برهان - مشاهده کييدر .

يعنى محکمه حضورنده برهان ايله ثابت شيلر - مشاهده ايله
ثابت شيلر قدر معتبر اولور . مثلا دعوى ده شهادت عادل ايله ثابت
بورج - اقرار ايله ثابت بورج کييدر .

(۷۵) بينه - مدعى وظيفه سى اولوب: يمين - منکرک وظيفه سييدر .

شو قاعده - سنن بيهقى ده ابن عباس حضرتلرى واسطه سيله
روايت قيلنمش «البينة على المدعى، واليمين على من انكر» سنت
صحيحه سنک ترجمه سييدر . يعنى: انسانلرک قورى دعوالرى مقبول
اولسه ايدى، او وقت ماللرده جانلرده امان قالماز ايدى . قورى
دعوى هيچ بر وقت مسموع اولماز . دعوى ايله چك آدم بينه اقامت
ايدر؛ اوز حقوقندن مدافعه ايله چك آدم، لازم اولور ايسه، يمين ايدر .
شو قاعدى گوزل صورته آگلامق ايچون، مدعى کيم؟ منکر
کيم؟ دعوى ده بينه کيم دن طلب اولنور؛ يمين کيمه عرض قيلنور؟
بيلهک ضروردر .

مشهور تعریفله کوره، مدعی: «حضور حاکمده دیگر بر آدمین بر حق معلومی طلب ایدن» کیمسه در .

لکن شو تعریف هر وقت درست اولاییلور تعریف دگلدر .
زیرا بر حق معلومی طلب ایدن آدم هر وقت مدعی اولماز، امانا مدعی علیه اولور . مثلا:

(۱) بالغ اولمش یتیم - وصی سی النده اولان اوزینک مالینی طلب ایدر ایکن، وصی «مالکی سکا ویرمش ایدم» دیسه بوراده طلب ایدن یتیم مدعی علیه اولوب، مطلوب هم منکر اولان وصی - مدعی اولور .

(۲) بر مالی امانت صورتیله حفظ ایتمک ایچون شاهدلر حضورنده بر آدمه ویرمش انسان آلمش آدمین «امانتمی ایندی بگا قایتار» دیه دعوی ایدوب، او آدم «امانتمی سکا قایتارمش ایدم» دیسه بوراده امانتی طلب ایدن آدم مدعی علیه، اما انکار ایدن آدم مدعی اولور .

بونک کبی مثاللر دها واردر . بوکا کوره «مدعی: بر حق معلومی حاکمک حضورنده طلب ایدن آدمدر» دیمک هر صورتده درست اولماز .

شو مهم مسئلهده محترم فقیهلر مز مدعی بی تعریف ایچون ایکی غایت گوزل افاده یازمشلار:
بری:

مدعی - اصلک عرفک خلافینی دعوی ایدن آدم . خلاف ظاهری دعوی ایتدیگنه کورهده، بینهی اقامت ایتمک مدعی وظیفه سی اولور .
مدعی علیه - سوزی اصله عرفه موافق اولان آدمدر . سوزی ظاهر حاله موافق لکنه کورهده، بینه اقامت ایتمک مدعی علیه اوزرینه واجب اولماز . شو تعریفله بنا اولگی مثالگی یتیم مدعی علیه اولوب، وصی مدعی اولور .

تعريف ده فقيهلردن منقول ايكنچي افاده: «المدعى من اذا سكت نرك وسكوتنه. والمدعى عليه من لا يخلى اذا سكت.» يعنى:

مدعى — دعوايى تركده اختياري وار طرف.

مدعى عليه — دعوايى تركده اختياري يوق طرف.

شو ايكي تعريفك بربله حضور حاكمده مدعى اولان انسان بر حق معلومى دعوى ايدر ايسه، دعوايى اثبات ايچون بر بينه اقامت ايتمك لازم اولور.

شو كليه دن بر قاچ صورت ضرورت حكميله استثنا قيلنمشدر:

(۱) لعانده زوج مدعى ايسهده، بينه لازم دگل؛ بلکه زوجك يمينلرى كلفيدر.

(۲) قسامهده. — قاتل معلوم دگل ايكن، قتيك اولياسى «شو آدمى فلان آدمرك برى قتل ايتمشدر» ديه دعوى ايدرلر سه، ويلره دعوالرينى اثبات ايچون بينه لازم كلمه يوب، متهم آدملره يمين الزام قيلنور.

(۳) امينك ايله معروف انسانلر امانت طريقيه اللرينه ويرلمش شيلرك تلف اولدقلاريني دعوى ايدرلر ايسه، دعوالرينه بينه لازم اولماز. امين انسانلر امانتى قبولدن امتناع ايتمه سونلر ايچون، شريعت اسلاميه امين انسانلردن بينه طلب ايتمه يور.

(۴) شاهدلرك عدالتلرينى مجروحيتلرينى ياخود محكمه اشلرينه عائد ديگر شيلرى حاكم دعوى ايدر ايسه، دعواسنه بينه طلب قيلنمايور.

(۵) غاصب «غصب قيلنمش مال المده تلف اولدى» ديسه شو دعواسنه بينه اقامت ايتمك لازم اولمايوب، غاصبك يمينى كفايه ايدر.

مدعى بر حق معلومى بر آدم دن طلب ايدوبده، بينه دن عاجز ايكن او آدم انكار ايدر ايسه، قاعدهمه كوره انكار ايدن آدم اوزرينه يمين متوجه اولور.

«منكره يمين متوجه اولور» سوزى ده كللى دگلدر. بلکه بر

قاچ مستثنى لرى واردر:

منكره يمينڭ توجھى اېچون دعوى ده صورت صحت، يعنى ھرفڭ عادتڭ شھادتيلە دعوانڭ امكالى لازمدر. مثلا: ھېچ بر صورتلە آرالرنە اختلاط يوق بر آدم، ايكنجى بر آدمىن فلان قدر مالى دعوى ايدىر ايسە، بينھسى وار ايسە، دعوى مسموع اولاييلور. يوق ايسە، منكره يمين متوجه اولماز. شريف كرىم انسانلرى اسافل طاقمى راحتسىز ايتمەسون اېچون.

كذلك، عداوت اقتضاسيله اقامت اولنماش دعوى اولمق لازمدر. بر دعوى ده عداوت شائبھسى وار ايسە، او وقت مدعى دن بينھ عادلە طلب قىلنور. اقامت ايدىر ايسە، گوزل. يوق، اقامت ايدەمز ايسە، منكره يمين عرض قىلنماز.

(۷۶) بينھ خلاف ظاهرى اثبات اېچون؛ يمين ظاهرى ابقا اېچوندر.

انسانڭ سوزى ظاھر حالە موافق اولور ايسە، بينھيە احتياج قالماز. اما ظاھر حالە مخالف ايسە، اشته بينھيە احتياج او وقت اولور. اصل ھم ظاھر اولان شيلر: ال دە اولانڭ مملوڪيتى، ذمەلرڭ برائتى، عارض شيلرڭ عدمى، ھر حادثڭ اڭ قريب وقتنە اضافھسى كىي شيلر.

خلاف اصل: بر آدمڭ الئە اولان مالڭ ديگر بر آدمە مملوڪيتى، ذمەلرڭ مشغوليتى، عارض شيلرڭ وجودى، حادثڭ ابعدا زمانە اضافھسى كىي شيلر.

بر آدم «شو مالى سڭا صبى ايكن صاتم، نافذ دگلدر، قايتار» ديسە، مخاطب «صاتار ايكن بالغ ايدڭ، عقد نافذ ايدى، قايتارمام» ديسە، بينھيى مخاطب اقامت ايدىر. زيرا اصل عدم بلوغدر.

بر آدم «مالى سڭا اكرالھ صاتمى ايدم، قايتار» ديه دعوى ايدىر ايكن، مشتري «يوق، اكرالھ دگل، اختيارڭلە ايدى» ديسە، بينھ مشتري يە دگل، بائع اوزرينە لازم اولور. زيرا عقد ايدىر

ایکن اصل - اختیاردر، اکراه بعضاً عارض اولور خلاف اصل بر و صفر .
 غاصب «مال المده تلف اولدی، بدلینی ویرهیم» دیسه، تلف اولوق خلاف اصل اولدیغنه کوره، غاصبک سوزی بلاینه قبول قیلماز .
 مال صاحبی تلفی انکار ایدرسه، حاکم غاصبی، تلف اولماش ایسه اعاده ایتدر قدر مدت حبس یا بر جزا تعیین ایدر . بوندن صوگ مال ظاهر اولماسه، بدل ایله حکم ایدر .

بر آدم «فلانن فلان قدر آلاجغم وار» دیسه دعواسی بلاینه قبول قیلماز . زیرا ذمه مشغولیت خلاف اصلدر . «ویرهجگم یوق» دیه انکار ایدر ایسه، سوزینه بینه لازم دگل، یمینی کفایه در .

(۷۷) بینه - حجت متعديه؛ اقرار - حجت قاصره در .

یعنی اقرار ایله ثابت اولان حکم یالکیز مقرر حقنده معتبر اولوب، دیگرلر حقنده او حکمک اهمیتتی اولماز . اما بینه ایله ثابت حکم عموم ناس حقنده معتبر اولوب، بر حکم بینه سیله حاکمک حضورنده بر انسان حقنده ثابت اولسه، او حکم دیگر انسانلر حقنده ثابت اولمش اولور .

مثالدر:

بر آدم «میتدن فلان قدر آلاجغم وار» دیه دعوی ایدوب، بینه ایله اثبات ایدرسه، او دین همه ورثه حقنده ثابت اولور . بینه سی بولنمایوبده یالکیز بعض وارثلرک اقرار ایله ثابت اولور ایسه، او وقت او دین دیگر ورثه حقنده ثابت اولمایوب، یالکیز اقرار ایدنلرک حقنه مقصور اولور .

مشترک بر مالی شریکلرک بری دیگرینک امریله صاندقدن صوگ، امر ایدن شریک «تمام ثمنی قبض ایتدک» دیسه، مشتری امر ایدنک حصه سندن بری اولور، اما بیع ایدنک حصه سندن بری اولماز . بر کیمسه بر شخص دن بر بدل مقابلنده بر مالی صانتون آلدقدن صوگ، دیگر بر انسان «او مال بنمدر» دیه دعوی ایدوب، بینه

ایله اثبات اینرک، او مالی ضبط اینر ایسه، مشتری ثمنی بائعدن استرداد اینر. اما او انسانک دعواسی بینه ایله ثابت اولمایوب، یالکز مشترینک اقرار یله ثابت اولور ایسه، ثمنی بائعدن استرداد اینر.

مشتری النده حیوان طوغندر دقندن صوگ، بر آدم «او حیوان بنم ایدی» دیه دعوی ایدوب، بینه ایله اثبات اینر ایسه، حیوان بالاسیله برابر او آدمک اولور. اما بینه ایله اولمایوب، یالکز مشتری اقرار یله اولور ایسه، بالاسی حیوانه تابع اولماز.

خانهدی اجاره یه ویرن انسان «خانه بنم دگل، فلانک در» دیسه، شو اقرار درست اولور ایسه ده، مستأجر حقنک اهمیتی اولمایوب، عقد اجاره فسخ قیلنمش اولماز.

بر آدم «فلانک فلان شخص اوزرنده وار بورجنه کفیلیم» دیدکده، او بورچک مقدار ی بینه ایله ثابت اولور ایسه، مقدارک تمامنه کفیل ضامن اولور. اگرده بورچک مقدار ی بینه ایله ثابت اولمایوب، یالکز او شخصک اقرار یله ثابت اولور ایسه، زیاده هیچ بر حالده کفیله تجاوز ایتمز.

بر آدم بر عقاری بیع ایتدکنن صوگ «او عقاری فلاننن غصب ایتمش ایدم» دیسه، او فلان «درست، او عقار بنم ایدی» دیه اقرار اینر ایسه، شو اقرار مشتری حقنده حکم سز قالور. راهن «رهن فلانک مالینر» دیسه، شو اقرار مرتهن حقنده حکم سز قالور.

بر آدم «فلانله برابر فلانی قتل ایتمش ایدک» دیسه، شو اقرار ی بینه سیله اثبات ایتمه دکجه فلانک قتلده شرکتی ثابت اولماز.

(۷۸) انسان اوز اقرار یله مواخذه قیلنور.

یعنی: بر قرینه دلالتیله تکذیب فیلنماش اقرار - انسانک اوزی حقنده بینه کبی معتبر اولور. بوکا کوره:

انسان بر دفعه «فلان آدمه فلان قدر ویره جگم واردر» ديه
 اقرار ايدر ايسه، «صوگره يوق، خطا ايتمشم، ويره جگم يوقدر» ديه مز.
 مشتري «مبيعه عيب قديم وار ایدی» ديه دعوی ایدوب،
 بائع اقرار ايدر ايسه، شو اقراره بناً مشتري مبيعی رد ايك بيلور.

(۷۹) «شهادت، تناقضك ظهوريله، باطل اولور، لکن حکم
 نقض قيلنماز.»

تناقض - حاکم حضورنده شاهدلرک رجوعیدر. یعنی شاهدلر
 رجوع ايدر ايسه، شهادت باطل اولور، لکن او شهادته بنا قيلنمش
 حکم نقض قيلنماز.

شو قاعه سادات حنفیه به مخصوص بر قاعده در. اما اهل علمك
 اکثری «بينه باطل اولور ايسه، حکم البته نقض قيلنور» ديمش.
 حاکمك حکمی - حرامی - حلال، حلالی حرام ایدهمز. باطل بر بينه
 اوزرينه بنا قيلنمش حکم البته باطل اولور. اهل علم شو قاعده بی
 همه حقوق ده اجرا ایدوب، قضا بالباطل هیچ بر صورتک نافذ اولماز
 ديمشلر. اما سادات حنفیه قضا بالباطل اموالده نافذ اولماسه ده، نکاح
 طلاق کبی عائله مسئلارنن نافذ اولور ديمشلر. بوکا لعان قصه سیله
 همده خلیفه امام علی حضرتلرینك «شاهدك زواجك» سوزیله
 استدلال ایتمشلر.

شو مسئله ده، شبهه يوق، صواب اکثریت طرفنده اولوب سادات
 حنفیه سوزی - نظری هم عملی جهتلردن - مقبول اولماز.
 نظری جهتلدن اولماز: زیرا دلیللرنده شایان اعتبار بر دلیل
 بولنماز، اما خلافنه، او سوزك بطلاننه دلالت ايدر متعدد دلیللر
 واردر. عملی جهتلدن مقبول اولماز: زیرا قضا بالباطل عائله مسئله
 لرنده نافذ اولاجق اولور ايسه، او وقت هیئت اجتماعیه ده عائله لر
 هجوملرک هر برینه هدف اولابیلوب، اهل غرض النده اهل شرفك
 حجاب شرفی هتك قيلنه بیلور.

(۸۰) اصل ثابت دگل ایکن، احياناً فرع ثابت اولاییلور .

مثلاً: بر آدم «فلانك فلان انسانه شو قدر بورجی وارد،
بن کفیلیم» دیسه، اصل «بنم ویره جگم یوق» دیه انکار ایدر ایسه ده،
دائنگ دعواسی سوکنک اوبورجی ادا ایتمک کفیل اوزرینه واجب اولور .
شو مثال «اقرار حجت فاصره در» قاعه سنه ده متفرع در .
کفیلک افراری اوزی حقتک نافذ اولوب، اصیل حقتک معتبر اولماز .

(۸۱) شرطک ثبوتی ساعتده معلق ثابت اولوب، او
ساعتدن قبل معدوم اولور .

تعليق: بر حکمی ایکنچی بر شیئک وجودینه توقي ایدر صورته
ربط ایتمکدر . اوشی—شرط تسمیه قیلنوب، حکم—جزا تسمیه قیلنور .
شرطک فی الحال وجودی معلوم ایسه، جزاده فی الحال واقع اولوب،
تعليق من حیث المعنی تنجیز اولور . شرطک فی الحال وجودی معلوم
دگل ایسه، تعليق شو صورته حقیقی تعليق اولوب، شرط نه وقت
ثابت اولاجق ایسه، تعليق قیلنمش حکمده او ساعت واقع اولور .
مثلاً:

بر آدم اوز ملکی اولان عقاره اشاره قیلوب «اگر شو عقار
بنم ملکم اولور ایسه، وقف ایتدم» دیسه وفق صحیح اولور .
بر آدم «الاجغکی فلان آدم ویرمزسه اداسنه بن کفیلیم» دیسه،
ویرمه مهسی نه وقت ثابت اولور ایسه، او ساعت کفیلک ثابت اولور .
لکن او ساعتدن مقدم ثابت اولماز .

بر آدم «اگر فلان کونه قدر او کیمسه بی سگا کتوروب تسلیم
ایکمز ایسه نه قدر بورجی وار ایسه ده ضامنم» دیوب ده، قدرتی
وار ایکن او کیمسه بی او کون تسلیم ایتمز ایسه یا خود تسلیم دن
قبل او کیمسه وفات ایتسه ضامن اولور .
بر آدم «سگا آلاچغکی او کیمسه آلتی آیه قدر ویره مز ایسه،

بن ضامنم» دیسه، شو تعلیق صحیح اولور. او مدت ظرفنده ویره‌مز ایسه ضامن اولور.

شرطلره تعلیقی قبول مسئله‌سنه نسبتله حقائق شرعیه دورت نوع اولور.

(۱) شرطی‌ده تعلیقی‌ده قبول ایدر. طلاق، عتاق کبی. «سنی آزاد ایتدم، یوز درهم ویرمک شرطیله» دیسه‌ده شوکا اتفاق ایدر لر ایسه، بوراده عتق فی الحال واقع اولوب، یوز درهم آزاد فیلنمش آدمک ذمه‌سنه لازم اولور. «یوز درهم ویرسه‌ک، سنی آزاد ایدرم» دیسه، بوراده عتق معلق اولور، نه وقت یوز دره‌می ویرسه، او ساعت آزاد اولور.

(۲) شرطی‌ده تعلیقی‌ده قبول ایتمز. اعتقاد، ایمان کبی. «اسلامی قبول ایدرم، خمر ایچمه مساعده شرطیله» دیسه، کونلرک برنده اسلامیتی قبول ایدر ایسه‌ده، خمرک شربنه شرعا مساعده ویرلمز.

«قرانی ترجمه ایدر لر ایسه، بن اسلامیتی قبول ایدرم» دیسه‌ده، اهل همتک بری قرانی غایت گوزل صورتده ترجمه ایتسه، تعلیق ایدن آدم «ایندی مسلم اولدی!» دینلمز.

(۳) شرطی قبول ایدر، لکن تعلیقی قبول ایتمز. بیع کبی. «سکا شو مالمی صاندم، رهن ویرمک، یا کفیل کوسترمک شرطیله» دیسه، بوراده عقد فی الحال منعقد اولوب، رهن ویرمک یا کفیل کوسترمک مشتری‌یه واجب اولور.

اما بیع - تعلیقی قابل دگلدر. «فلان اش وجوده کلور ایسه، سکا شو مالمی صاندم» دیسه، شرطک وقوعی تقدیرنک‌ده بیع منعقد اولماز. زیرا ملکک انتقالی مالکک رضاسنه توقف ایدر. رضا یالکز جزم ایله اولور. تعلیق صورتنده جزم بولنماز.

(۴) تعلیقی قبول ایدر، لکن شرطی قبول ایتمز. عبادات کبی. «غائبم قایتار ایسه، بر هفته روزه طوتارم» دیسه، شو تعلیق درست

اولوب، غائبك رجوعى سوكونده بر هفته روزه لازم اولور. «ياريم كون اولمق شرطيله، روزه طوتارم» ديسه، بوراده شرط باطل اولور، شروع ايدر ايسه بر كون تمام ايدر.

معاملاته عائد انشالرك فایسیلری تعلیقی قابل، فایسیلری قابل دگل مسئله سنده اهل علم آراسنك غایت بیوك اختلاف وارد. كتب فقیهده تفصیلاتیله بیان قیلنمشدر. بز اوز فکرمزی کلهك فاعدهلرك برنده بیان ایدرز، انشاء الله.

(۸۲) شرط، ممکن قدر، رعایه قیلنور.

یعنی نظر قانونده جائز اولوب، بر قدر اهیمتی وار شرطلر- ممکن قدر رعایه قیلنور. مثاللر:

(۱) ثمنی قبض ایتمك شرطيله ساتار ايسه، مبیعی حبس ايك بیلور.
(۲) رهن یا کفیل ویرمك شرطيله صاتدقده، مشتری شرطی وفا ایتمز ايسه، بائع بیعی فسخ ایده بیلور.

(۳) مبیعك بعض فائدهلریله فائدهلنه طوروب، سوگوه قایتارمق شرطيله مشتری صاتون آلسه، شو شرط رعایه قیلنور.

(۴) كرك ارتفاع كرك عمل اوزرینه اجاره عقد قیلندقد، اجرتی تقدیم ایتمك شرط قیلنور ايسه، مقدماً ویرمك لازم اولور، علی العموم اجرتی تعجیل تأجیل حقنك عاقلر هر نه شرط ایدرلر ايسهده، شرطلری تماميله رعایه ایتمك لازم اولور.

(۵) امانت براقور ایکن امانتک صاحبی فائدهسی وار، اجراسی ممکن شرطلری ذکر ايدر ايسه، او شرطلری رعایه ایتمك لازم اولور. لکن «یانغین واقع اولور ايسهده، امانتمی بورا دن نقل ایتمه» کبی فائدهسی یوق شرطلری رعایه لازم اولماز.

(۶) مضار بده مالک صاحبی طرفندن کوسترلمش قیللری شرطلری رعایه ایتمك البته لازم اولور.

(٧) آلاچ آدم «ویره جگگی معلوم مدتاره تقسیم قیلوب، هر بر حصه بی معین ساعتند ویررسن. اگر بر حصه بی معین ساعتند ویره مز ایسه ک، او ساعت بور جگ همه سی علول ایدر» دیسه، شرطی معتبر اولور. بر حصه بی ساعتند ویره مز ایسه، بورج علول ایتمش اولور.

(٨) وافق فائده سی وار، نظر شریعت ده جائز نه قدر شیلری شرط ایدر ایسه ده، رعایه ایتمک البته لازم اولور.

قاعده ده «اهمیتی وار شرطلر» دیک. اگرده شرطلرک فائده سی یوق ایسه، او یله شرطلر لغو اولور. مثلا «فلان آدمه صتاماق شرطیل» بائع بر مالی صاتار ایسه، عقد درست اولور، لیکن شرط لغو اولوب، او شرطک رعایه سی مشتری یه لازم اولماز.

قاعده ده «نظر قانون ده جائز» دیک. اگر نظر قانون ده جائز اولماسه یا شرط باطل اولوب، عقد درست قالور، یا عقدک اوزیده باطل اولور.

مثلا: ضمان اولماق شرطیل رهن ایدرسه، رهن جائز اولور، عدم ضمان باطل اولور. اما شریکلرک برینه «مقطوعا فلان قدر درهم» ویره مک شرطیله شرکت عقد قیلنسه، عقدک اوزی باطل اولور.

(٨٣) وعد، تعلیق لباسیله ظاهر اولور ایسه، لازم اولور.

وعد معلق دگل مطلق صورتند ذکر اولنور ایسه، وفاسی انسانیت مروعت اقتضاسیله واجب اولور ایسه ده «وعد الکریم کدین الغریم» قانون نظرند واجب اولماز. اما وعد تعلیق صورتند ذکر اولنور ایسه، شرطک ثبوتی ساعتند قانون نظرند واجب اولور. مثلا «سن شو مالکگی فلان آدمه صات. اگر ثمنی ویره مز ایسه بن ویرورم» دیسه، مال صاحبی شو سوزه اعتماد ایدوب، صاتدقن صوکل مشتری ثمنی ویره مزسه، وعد ایدن ضامن اولور.

بر آدم «بنم شو قدر ویره جگگی سن ادا ایت» دیک ده دیگر

بر آدم «یارار، ویرورم» عبارسیله جواب ویرسه، قانون نظر نده
جبر قیلنماز.

(۸۴) خراج - ضمان مقابلنده در .

شو فاعده «الخراج بالضمن» سنت جامعہ سنک تفسیر یدر .
العباس بن الحسن بن عبیدالله العلوی حضرت تری گویا شو
سنت جامعہ دن اقتباس فیلوب، «من كان كلّه لك كان كلّه عليك»
دیمشدر . شو سوز بلاغتی جودتی نه قدر بیوک ایسه ده، موجزگی
عمومیتی سنت نبویه قدر اولاماشدر . زیرا معناسی: «همه فائسی
سکا اولان آدمک مؤنتی ده سنک اوزرکده اولور» دیمکدر . شو معنی
سنت نبویه احاطه سنه نسبتله غایت طاردر .

خراج = بر شیدن، نصل شی اولور ایسه ده، چیقار فائده: حیوانک
سوتی، بالاسی، اجار سندن آلنور پاره لر؛ خاندن عقاردن آلنور فائدر .
عموماً: هر بر مالدن حاصل اولابیلور منفعتلر خراجدر .
ضمن = بر شی باقی ایکن لازم اولور مصاریفی، تلف اولور
ایکن خساری کیمک حسابنه عائد ایسه، اوشی او آدمک ضماننه اولور .
«شو حیوان فلانک ضماننده در» دیمک - حیاتی ایچون لازم
اولور نفقه فلانک ذمه سنده اولوب، تلف اولور ایسه خساری فلانک
حسابنه عائد اولور دیمکدر .

«شو خانه فلانک ضماننده در» سوزینک معناسی - شو خانهدی
تعمیر ایچون لازم اولاجق مصاریفی، خراب اولور ایسه کله جک ضرر
فلانک حسابندن اولور دیمکدر .

«بو شی بنم ضماننده در» دیمک - همه مسئولیتی بگا عائددر،
نفقه سی بنم ذمه ده در، ضرری خساری بنم حسابندن اولور دیمکدر .
- خراجک ضمانتک معنالری معلوم اولور ایسه، «خراج ضمن
مقابلنده در» فاعده سنک معناسی ده معلوم اولور: یعنی بر شیک نفقه سی
خساری کیمه عائد اولور ایسه، اوشیدن حاصل اولور فائده لرک
همه سی او آدمک ملکی اولور .

«الخراج بالضمان» سنت جامعہ سی «الغنم بالغرم» سنت جامعہ سیل
 بر معنی ده اولوب، موجز، فروعی غایت چوق، مبارک ایکی قاعده در .
 معاملاتک اکثرنده حکمی جاریدر . مثاللر :

صانعلاک بری، یاننه بر شاگرد آلوب، اشارینی یاریم اجرتهل
 او شاگرد دن کوردرسه جائز اولور . اجرتک نصفنه او شاگرد
 عملیله، استاد - عملی ضمان وتعهیدله مستحق اولور .

۲) عینه مطلع اولمایوب، بر حیوانی صانون آلدق دن صوگ
 بر قدر مدت او حیوانی قوللانوب، عاقبت، عینه مطلع اولور ایسه،
 خیار عیب قاعده سیله رد ایده بیلور . بر قدر مدت او حیوانی استعمالی
 ایچون مشتریدن بائع اجرت طلب ایلمز . زیرا قایتارودن ایلیک
 او حیوان تلف اولسه ایدی، خساری مشتری حسابنه اولور ایدی .
 بوکا کوره فائده سیله مشتری به اولور .

صانلمش شیله عقد دن صوگ قبض دن ایلیک وجوده کلمش
 خراجک همه سی مشتری ملکی اولور . مثلا حیوان بر بالا طوغدرسه،
 او بالا مشتری مالی اولور . لکن صانودن صوگ آلودن ایلیک
 او حیوان تلف اولور ایسه، ضرری مشتری حسابنه اولمایوب،
 بائع حسابنده در . شو مسئله بزم قاعده مزه مخالف کبیدر . زیرا ضمان
 بائع ذمه سنه، اما خراج مشتری کیسه سنه عائددر . ضمان اولان آدم
 خراجی مالک اولمادی . لکن بر قدر ملاحظه قیلنور ایسه، مخالفت
 یوقلغی ظاهر اولور . چونکه ضمان - ملک اثری اولور ایسه خراجک
 مملوکیته لازم اولور . اما ضمان ملک اثری اولماسه، او وقت
 خراج ضمان مقابلنده اولمایوب، ملک مقابلنده اولور . مغصوبک خراجی
 کبی . مثلا حیوانک غاصب النده حاصل اولان سوتی بالاسی، باغچه نیک
 غاصب النده حاصل اولان میوه سی مالکک ملکی اولور، مغصوب
 غاصبک ضماننده ایسه ده . زیرا اولگی مثالده بائعک، شو مثالده غاصبک
 ضمانی ملک اثری دگلدر .

(۸۵) اجرت ايله ضمان مجتمتع اولماز.

يعنى بر محلده بر سبب ايله هم اجرت هم ضمان مجتمتع اولماز. ركوب ايچون بر حيوانى، يا خود كيمك ايچون بر لباسى اجاره يه آلسه ده، تلف ايتسه ضامن اولور. ضمانى ويرديمى، اجرت ساقط اولور. بر معلوم محلده قدر وارمق ايچون بر حيوانى اجاره يه آلور ايسه، او محلده واصل اولدими اجرت لازم اولور. او محلى تجاوز ايدهمز. تجاوز ايتدими ضامن اولور. حيوان صاغ فالسه، تجاوز زمانى ايچون اجرت آلنور. قالهاسه حيوانك قيمتى آلنور. لكن تجاوز زمانى ايچون آيروجه اجرت ويرمك لازم اولماز. اما تعيين قيلنمش محلده وصول ايچون ويريلهك اجرت ساقط اولماز.

(۸۶) ضرر - منفعت مقابلنده در. (الغرم بالغنم)

يعنى بر شينك منفعتنه نائل اولان آدم او شينك ضررينى ده تحمل ايدر.

شو قاعده (۸۴) نچى قاعده نك عكسيدر، ضمان - خراج مقابلنده ديمكدر. فائده كيمه اولور ايسه، ضررى او تحمل ايدر.

عقد بيع سندينى تحرير ايتدرمك اجرتى مشترى يه عائددر. چونكه سندك همه منفعتى مشترى يه مخصوصدر.

بر ملك مشتركى تعمير ايتدرمك شريكلك حصه لرينه كوره اولور. زيرا انتفاع حصه لرينه كورهدر.

تكاليف سلطانيه اكر نفوسى محافظه ايچون اولور ايسه، عدد رؤوس اعتباريله تقسيم قيلنوب، خاتونلر صيبلر توزيع دفترينه ادخال قيلنماز؛ اكر املاكى محافظه ايچون اولور ايسه، مقدار ملك اعتباريله تقسيم قيلنوب، ملكى وارلاك هر برى، ار، خاتون صبى دفتر توزيعه ادخال قيلنور. منفعت عمومى اولديغنه كوره، غرامتده عموميدر.

ایکی صغیر آراسنده مشترک بر عقار تعمیره محتاج اولوب، علی حاله بقاسی ضرر ویره بیلجک ایکن، وصیلرک بری تعمیردن امتناع ایدهجک اولور ایسه، جبر قیلنور. زیرا تعمیرک منفعتی ایکی طرفک هر برینه عائددر. مضرتی ده هر برینه تحمیل قیلنور.

بر وقفک حاصلاتی ک ایتدا عمارتنه صرف قیلنور. وافی شرط ایتمهده، ایتمهده. موقوفله وقفک منفعتنه نائل اولدی. ضررینهده متحمل اولور.

اولیاسی یوق قتیلاک دیتی بیت المال وضع قیلنور. بیلک یولده بر قتیل بولنوب، فانی معلوم اولماسه، دیتی ورثهسنه بیت المالدن ویرلور. شو ضرر اولگی منفعت مقابلنده اولور. عاقله دیتی شو قاعدهیه بناءً تحمل ایدر.

(۸۷) کلفت نعمته، نعمت کلفتیه کوره اولور.

لقیطک نفهسی تربیهسی بیت المال اوزرندهدر. وفات ایدر ایسه، ترکهسی ده بیت المال عائد اولور. بیت المال لقیط طرفندن ترکه نعمتنه مقابل کلفتلرینی تحمل ایدر.

(۸۸) هر فعلک حکمی فاعلنه اضافه قیلنور. اکراه ایتمه دکجه آمرینه اضافه قیلنماز.

«سن فلانک مالینی اتلاف ایت» دیکده مخاطب اتلاف ایدر ایسه، ضیان مخاطبک ذمهسنه واجب اولور؛ آمرک ذمهسنه دگل. شو قاعده قرآن کریمده «ولا تزر وازرة وزر اخرى» — «کل امری بما کسب رهین» — «کل نفس بما کسبت رهینته» کبی متعدد آیتلرده بیان قیلنوب، حیات انسانده عقوبات ضمان بابلرنده اساس اعتبار قیلنمش بر قاعده اولیهدر.

(٨٩) مباشر ايله متسبب مجتمع اولور ايسه، حكم مباشره اضافه قيلنور.

بر فعلك مباشرى اويله آدمدرکه او فعل ايله او آدم آراسنده ايکنجى بر مختارک فعلى تظل ایتمز. مثلا: بر آدم قویى قازر. ايکنجى برى يولدن کيدر ايکن غفلتله او قویى به دوشر، تلف اولور. قویى قازمش آدم شو مثالده تلفك مباشرى اولدى. اما او قویى به ديگر برى اوز ايله بر حیوانى القا ایدوب، تلف ايدر ايسه، القا ایدن آدم تلفك مباشرى اولوب، قویى قازمش آدم تلفك متسببى اولور. شو قاعدهمه کوره، تلف اولمش حیوانك ضمانى القا ایدن آدم ذمهسنه لازم اولور، زيرا تلفك مباشريدر. قویى قازمش آدم ذمهسنه دگل، زيرا يالکز متسببدر. اما قازلمش قویى به حیوان اوزى دوشر ايسه، حیوانك ضمانى قازمش آدم ذمهسنه لازم اولور، زيرا مباشردر.

بر آدم ديگرک مالنه دلالت ایدوب، اوغورلاتسه، ضمان اوغرى به لازم اولور، دلالت ایدنه دگل. زيرا اوغرى مباشر، دلالت ایدن متسببدر.

بر آدم آخورك قاپوسینی آچسهده، ديگر برى اوراده وار آق اوغورلاسه، ضمان اوغرى به اولور، زيرا مباشر اودر. اما بر آدم قاپویى آچقدن صوگ، حیوان اوزى قچسهده، غائب اولسه، ضمان قاپویى آچمش آدمه لازم اولور.

بر آدم النده حفظى واجب امانته دلالت ایدوب، اوغريدن اوغورلاتسه، بوراده ضمان دلالت ایدنه الزام قيلنور. متسبب اولوق جنایتيله دگل، بلکه امانته وديعهيه قصداً تعدى ایدوب، حفظده قصور کوسترمک جهتيله.

(٩٠) جواز شرعی ضمانه منافیدر.

یعنی: نظر شریعتده جائز بر اشدن زیان چیقسه اویله زیانی هیچ بر آدم ضامن اولماز.

هر بر انسانه اوز ملکنده قویی قازمق جائزدر. قانونک شو مساعکسندن استفاده ایدوب، انسان اوز ملکک قویی حفر ایتدکن صوڭ، برینک حیوانی او قویییه دوشوب، تلف اولور ایسه، قویی قازمش انسان او حیوانی ضامن اولماز.

مستأجرک النده عادتدن خارج دگل قدر حرکت یا یوک ایله حیوان تلف اولور ایسه، ضمان لازم اولماز. زیرا معتاد قدر حرکت یا یوک شرعاً جائزدر.

بر آدم پارهلرینی امانت صفتیله آشناسنه بر اقوب غائب اولور ایسه، نفقهسی او آدمک ذمهسنده اولان دیگر بر آدم نفقه خصوصک حکم حاکمه مراجعت ایدوب، حاکم او پارهلردن نفقه تقدیر ایتدکن صوڭ، آشناسی امانت پارهلردن نفقه یولنه صرف ایتسه ضمان لازم اولماز.

صاقلامش آدم امینی النده امانتی صاحبنه اعاده ایتدرر ایکن امانت تلف اولسه، ضمان لازم کلمز. زیرا امینک النده امانت کوندورمک شرعاً جائزدر.

آلمش آدم عاریتی دیگرک النده صاقلامق ایچون امانت این بیلور. امانت دیگرک النده ایکن تلف اولور ایسه، ضمانتی واجب اولماز. زیرا عاریتی امانت قیلمق شرعاً جائزدر.

بری «شو طعامدن اختیارک قدر یی» کبی عبارهلرله طعامی مباح ایدوب، مخاطب او طعامدن تناول ایدر ایسه، بوندن صوڭ صاحبی اکل اولمش طعام ایچون قیمت طلب ایده مز.

مشترک بر خانهده شریکرک بری اذنسز اقامت ایدوب، قضاء خانه یانسه، ضمان لازم اولماز. زیرا مال مشترکدن معتاد کیفیتده استفاده شرعاً جائزدر.

حق مروری وار بر یولده الله فانوس آلوب کیدر ایکن، آتش دیگر برینک ملکنه اصابت ایدرک او آدمه بر خسار ترتب ایدر ایسه، فانوس صاحبی ضامن اولماز. زیرا حق مروری وار یولدن کچمک شرعا جائزدر.

شو قاعده حنفیلره کوره در. مالکیلره کوره «مالکک اذنی ضمانی اسقاط ایدر، اما شارعک اذنی ضمانی اسقاط ایتمز».

حنفیلره کوره، شو قاعده یوقاری ده مذکور «اضطرار حق غیری ابطال ایتمز» قاعده سیله (۳۲) تخصیص اولنور. آچلق دن اولمک درجه سنه کلمش بر انسان دیگرک طعامندن تناول ایدر ایسه، جواز شرعی وارددر. لکن ضیمان ساقط دگل، بلکه طعامک قیمتی لازم اولور. حنفیلره کوره شویله در. اما مالکیلر منهنده ایکی قول وارددر. ۱) طعامک قیمتی واجب دگل. زیرا اولمک درجه سنه کلمش آدمه طعام ویرمک طعام صاحبنه فرضدر. فرض اولان اش ایچون عوض آلمق جائز دگلدر. ۲) قول مشهور طعامک قیمتی واجبدر. زیرا ضمانی اسقاط ایدن مالکک اذنیدر. اما شارعک اذنی ضمانی دگل یالکیز مواخذه یی اسقاط ایدر.

حنفیلرک قولنه موافق شو ایکنجی قول معصومیت ملک قاعده اصلیه سنه دهها زیاده مناسبدر. جان صافلامق ایچون مالکک عصمتی زائل اولاجق ایسه، اولور. لکن بو قدر ایله ضیمانک سقوطی لازم دگلدر.

(۹۱) مباشر متعمد دگل ایسه ده، ضامن اولور.

بر آدم دیگرک بر مالینی کرک قصداً کرک من غیر قصد اتلاف ایدرسه، ضامن اولور.

تیمورچی اوز دکانک تیهوری دوگر ایکن بر کیسهک ساچرایوب، عمومی یولدن کیدر بر آدمک لباسینی احراق ایدر ایسه ضامن اولور. بر آدم اوز ملکنده سلاح آتسه ده برینک مالنه یا نفسنه اصابت ایدرک تلف ایتمسه ضامن اولور.

(۹۲) متسبب - متعمد هم متعدی اولمادقیجه، ضامن اولماز.

متسببک ضماننده ایکی شرط وارد. بری تعمد، دیگرى تعدی. برینک حیوانی بر آدم دن اورکوبده قاچوب ضائع اولور ایسه، او آدم ضامن اولماز. زیرا اورکونمکده او آدمک قصدی بوق ایدی. اما او آدم او حیوانی قصداً اورکوتیش ایسه، هم متعمد هم متعدی اولوق سببیه ضامن اولور.

بر آدم اوز یرنک اوتلری یاقوبده آتش صاغ وصوله طارالقدن صوگ دیگرک بر مالینی یاقسه ضمان لازم اولماز. زیرا متعدی دگلدن. اما یل شدتله اسر ایکن یاقسهده دیگرک ملکینی خراب ایتسه، ضامن اولور. زیرا شدتله یل اسر ایکن آتش یاقوق تعدیدر.

عمومی یولده قوی قازوب، او قوییه بر حیوان دوشه رک تلف اولسه، ضامن اولور. زیرا عمومی یولده قوی قازوق تعدیدر.

(۹۳) حیواناتک جنایتی هدردر.

هدر: یعنی صاحبنه ضمان لازم اولماز.

شو قاعده «العجماء جبار» سنت جامعه سنک ترجمه سیدر. بر حلدده حیوان باغلامغه حققری وار ایکی آدم حیوانلرینی باغلا دقلارنک حیوانلرک بری دیگرینی تلف ایدر ایسه صاحبنه ضمان لازم اولماز. بر حیوان بوشانوب برینک ملکنه کیدوب برر ضرر ایتسه صاحبی ضامن اولماز.

بر آدم بر حیوانی اذنله دیگرک ملکنه ادخال ایتدکن صوگ حیوان برر ضرر ایتسه صاحبی ضامن اولماز، اذنسز ادخال ایتسه ضامن اولور.

بر آدم بر حیوانی طریق عامهیه باشی بوش قیلوب چیقارسه، ضررینی متحمل اولور.

عمومی یولده حیوان طوردرمه هیچ بر انسانك حقى یوقدر .
 طوردرور ایسه ضررینی ضامن اولور .
 سوزر اوگوز، طالار أت کبی ضررلری متعین حیوانلری طریق
 عامه به باشی بوش حالدده چیقارور ایسه، مطلقا ضامن اولور .

(۹۴) غیرك ملکنده تصرفله امر ایتمك باطلدر .

امر ایتمك باطلدر: یعنی هیچ بر حکمی یوقدر .
 بر آدم «فلانك مالینی آل» دیسهده مخاطب آلسه، امرك
 وجودی عدم حکمنده اولوب، مخاطب ضامن اولور . زیرا هر
 انسانك امری یالکز اوز مالنده چاریدر .
 بناً علیه «سن امر ایتدكده مالمی آلدردك» دیه مال صاحبی
 دعوی ایدر ایسه، دعواسی مسموع اولماز .
 اما مأمور «مال آمرك مالیدر» گمان ایدوب، اتلاف ایتسه
 مالك صاحبی آمره رجوع ایدر .
 بر آدم «بنم سندن آلاجضی دیکزه آت» دیسهده، مخاطب
 آنسه بورجدن بری اولماز . زیرا آتلمش پارهلری قبض ایتمه مش
 ایکن مالك اولمامش، بوگا کوردهده امری ملکنه مصادف بولنمامش
 اولمقله امری درست دگلدر .
 امرك بطلانی - آمرده ملکك یا ولایتك یوقلغیله اولور . اگرده
 آمرده یا ملك یا ولایت بولنور ایسه، او وقت او یله امرك حکمی
 معتبر اولور .

(۹۵) غیرك ملکنده اذن یوق ایکن تصرف جائز دگلدر .

شوقاعده جلیله - شریعتلرك همه سنده مقاصد اصلیه دن قیلنمق
 صفتیله معتبر اولوب، هیئت اجتماعیهده اك بیوك ضروریاتدن
 حساب قیلنور ارتفاقلرك بری اولان معصومیت ملك، حرمت اموال
 قاعده اساسیه سندن اقتباس قیلنمش بر قاعدهدرکه بوگا متشرع اولور

احكامك حسابي يوقدر. رخصت يوق ايكن بر آدمك خانه سنه هجوم ايتمه مك كيومه مك، اذني يوق ايكن مالنه ال اوزاتماق، مساعده سي يوق ايكن منافعيه انتفاع ايتمه مك، اجازه سي يوق ايكن صاتمق اجارويه ويرمك كبي عقدلرله تصرف ايتمه مك. بويله مهم احكام كلييه شو قاعده جليليه متفرعدر.

قاعده ده «اذني يوق ايكن» ديدك. اما يا صراحة يا دلالة ماللك اذني وار ايسه، او وقت مأذون آدم اذن ويرن آدمك ملكنده تصرف ايتبيلور. صراحة اذن ويرسه، وكيل اولور. ماللك مصلحتي بولنده سعي ايتمك ايچون دلالة اولور ايسه، نئاب اولور. مثلاً اولوم حالنه كلمش خسته دگل بر قويوني ميتله كدن قورتارمق ايچون ذبح ايتسه ضامن اولماز.

بالا خسته لندك ده آتاسي، آتا خسته لندك ده بالاسي حاجت اولور طعام دوا كبي شيلري خسته مالندن بلا اذن آلا بيلور. زيرا خسته نك احتياجي وار طعام ودوايي آلمق ايچون پاره صرف ايتميه اذن عادت اعتباريله ثابت اولوب، صريح اذن كبي اولور. شو قاعده ايله (عرفاً تعيين نصاً تعيين كبيدر) قاعده سي برى ديگريله تقييد قيلنور.

بر قاچ رفيق براك ده سفر ايدوب، آرالارندن برى وفات اولسه، رفيقلىرى متوفانك ياننده وار شيلري صاتوب، ثمنندن متوفايى دفن ايتدكدن صوڭ، بقيه يى ورثه لرينه ردايده بيلورلر. زيرا سفرده رفيق بر عائله اعضالىرى كبي معامله ايدرلر.

(۹۶) مشروع بر سبب يوق ايكن، ديگر ك مالندن بر شى آلمق جائز دگلدر.

اويون طريقيله آلمق شو مسئله ده جديتله آلمق كبيدر. غصب، سرقت، رشوت طريقيله آلمش ماللر البته صاحبه اعاده قيلنور.

على العموم «اداسى واجب دگل بر مالى ديگره دفع ايتسه، هبه ياصدقه طريقيه اولمامش ايکن، استرداد ايدهبيلور.»

قاعدده «مشروع بر سبب يوق ايکن» ديدک. اما بيع، شرا صدقه، هبه کبی مشروع سببلر بولنور ايسه، او وقت آلمق جائزدر.

(۹۷) ملكك سبيلرنده تبدل ذاتنده تبدل كبيدر.

مثلا: بر انسان بر آدمه بر حيوانى هديه وتسلیم ايتدکن صوڭ، او آدم اوزينڭ دوستنه او حيوانى هبه ايدوب، صوڭره دوستندن تکرار او حيوانى صاتون آلسه، آرتق او انسان هبهسندن رجوع ايدهمز. زيرا او آدم او حيوانى اولاً هبه، ثانياً شرا طريقيه مالک اولوب سبب ملكده اختلاف حيوانڭ ذاتنده اختلاف کبی اولور. مال صدقه غنيله حرامدر. لکن فقيره صدقه قيلنمش مالى فقير، دوستى اولان بر غنى يه هديه طريقيه ويرر ايسه، غنى او مالدن انتفاع ايدهبيلور. زيرا سبب ملك تبدلى حسييله، مالڭ عبنى متبدل اولدى کبی اعتبار قيلنور.

(۹۸) مقصدى وقتندن قبل استعجال ايدن محروم قيلنور.

ميراث آلمق ايچون وارث مورثى قتل ايدر ايسه، ميراثندن محروم قيلنور. وصيت دن وعد اولنمش حصه يى آلمق ايچون، صاحب مالى وصيت آلاجق آدم قتل ايدر ايسه، وصيت دن محروم اولور. فراشده ياتار آدم اوزينڭ زوجهسينى، ميراث آلماسون ايچون طلاق ايدوب، زوجه عدتده ايکن، او آدم وفات ايتسه، زوجه ميراثى آلور.

(۹۹) اوز طرفندن تمام اولان فعلى نقض يولنده سعى

مردود اولور.

بر آدم بر مالى بيع ايتدکن صوڭ، فسخ ايتدرك اميديله «مال بنم دگل ايدى. بيع بيع فضوليدر» ديه دعوى ده بولنوب،

مشتري «يوق، سن وكيلى ايدىڭدە ببيع ايتىڭ» ديسە، سوز عقدىڭ
صحتىنى دعوى ايدىن مشترينىڭ اولور. زيرا اوزى طرفندن تمام
اولمش عقدى ابطال يولندە بائىڭ سعيى مردوددر.

بر آدم بر مالى ببيع ايتدىڭدە مشتريدىن آلنه جق ئىن ايچون
ديگر بر انسان كفيل فيلنسدە، سوڭرە او كفيل «مبيع بنم مالمدر»
دعواسندە بولنسدە دعوى مسموع اولماز. زيرا عقد ببيع دە كفالت
شرط قيلنمش ايسە عقدىڭ تمامى كئالتى كفيلىڭ قبوليل اولورده، اوزى
طرفندن تمام اولان عقدى ابطال يولندە كفيل اوزينىڭ دعواسيلە سعي
ايتمش اولور.

بر آدم بر مالى رهن ايتدىڭدن سوڭ «او مال فلانكدر» ديسە،
شو افرار مرتين حقندە تصديق قيلنماز. بلكە بورجى ادادن سوڭ
او مالى فلانە تسليم ايدر.

اون ايكى ياش چاماسندە اولوب «بالغ اولدم» ديه آيش
ويرش قيلدىڭدن سوڭ «صاتار ايكن بالغ دگل ايدم» دعواسيلە عقدى
فسخ ايتدرەمز. زيرا اوزينىڭ الذنە تمام اولمش عقدى نقض ايتىڭ
اولور.

ابن نجيم حضرتلرى جمع ايتمش، توركيا هيئت علميه سى طرفندن
ترجمە قيلنمش (۹۹) قاعدە بر قدر اصلاح سوڭندە بورادە تمام اولدى.
بوندىن سوڭ سرد قيلنە جق قاعدەلر فقه هم اصول فقه كتابلردن جمع
قيلندى. انتخاب وظيفەسندە وار استطاعتىڭ تمامى صرفى قيلنوب، ماخذ
خصوصندە اڭ معتهد كتابلر اختيار قيلندى.

(۱۰۰) عله جنسدە معتبرد، افرادە دگل.

يعنى: بر شرعى حكىمى تليل ايچون بيان قيلنە بيلور علهلرڭ
او حكىڭ هر بر فردندە تحقى لازم دگل، جنسدە اكثر يتلە بولنور
ايسە كفايهدر. مثلا: «ايكى طرفىڭ برينه نفع شرط قيلنمش عقد

نزاعی ایجابنه کوره، فاسدر» دینور ایسه، «نزاعی ایجاب ایتمک»
 علیه او عقدک هر بر فردنده وجودی لازم اولمایوب، او عقدک
 جنسنده اکثریتله بولنور ایسه، کافیدر. بنائاً علیه، «فلان صورتده
 نفع شرط قیلندی، لکن نزاع بولنمادی» دعواسیله او صورت تجویز
 قیلنهماز.

(۱۰۱) تلف اولان شیلره اجازت لاحق اولماز.

مبیع تلف اولدقدن صوگ مالک صاحبی «بیع فضولی بی اجازت
 ایتدم» دیسه اجازتی درست اولماز.

بر آدم بر مالی اتلاف ایتدکن صوگ مالک صاحبی «راضی بی
 حقی اسقاط ایتدم» دیسه ده، تضمین ایتدیره بیلور.

النده امانت طریقله صافلانور پاره لری علی، پاره لرک صاحبندن
 اذن یوق ایکن، ولی یه بورچ صورتیله ویرسه ده ولی النده او پاره لر
 تلف قیلنسه، پاره صاحبی «بورچ ویرمه سنه اجازت ایتدم» دیمه سیله
 ضمان ساقط اولمایوب، پاره صاحبی او پاره لری استرسه علیدن
 تضمین ایتدیره بیلور.

(۱۰۲) اجازت سوزده اشته ده لاحق اولور.

مالی غصب ایتدکن صوگ صاحبی اجازت ایتسه، غاصب ضمانندن
 بری اولور.

امانتی ایکنچی آدمه امانت ایتدکن صوگ صاحبی اجازت ایتسه،
 اولگی امین ضمانندن بری اولور.

بر مالی غصب ایدوب، دیگر بر انسانه ویرسه ده صاحبی اجازت
 ایتسه، غاصب ضمانندن بری اولور.

(۱۰۳) معاملاتده تمکن قبض کبیدر.

مستأجر انتفاعدن متمکن اولور ایسه، اجرت واجب اولور.

مشتری مبیعی قبض ایتیه متمکن اولور ایسه، قبض ایتمش کبی

اولور. اجاره‌یه آلمش دکان بازارده طورغونلق سببيله قاپانسه،
اجرتی ویرمکن مستأجر امتناع ایده‌مز.

(۱۰۴) بر غرض شرعی‌یه بناً تسلیم قیلنمش شی - او
غرض باقی اولدقجه استرداد قیلنه‌ماز.

بورجی ادا ایتدرمیه کفیل اولان آدمه، بورج صاحبنه ویرمک
ایچون، بورجلی آدم پاره‌لری ویرسه، آرتق او پاره‌لری کفیلدن
استرداد ایده‌مز. زیرا بورجی اوتهمک قصدیله قبض اولنمش پاره‌لره
کفیلک حقی‌ده تعلق ایتدی.

(۱۰۵) حجر اولنمش صبی - افعالیله مواخذه قیلنور.

برینک مالینی صبی اتلاف ایدر ایسه، اوز مالندن ضمان لارم کلور.

(۱۰۶) مقصدی مترتب دگل هر تصرف باطلدر.

کتب فقهیه‌ده بطلانی تفضیلاً بیان قیلنمش عقودلرک بطلانی شو
قاعدیه متفرعدر.

(۱۰۷) عقد معاوضه‌ده هم‌ده نفعی دافعه عائد معامله‌لرده،
غرر ضمانی ایجاب ایدر.

بر عرصه‌یی صاتون آلوب، اوزرنده بنالر انشا ایتدکن
صوگ مستحق چیقوب او عرصه‌یی ضبط ایتسه، مشتری بائعدن ثمنی
استرداد ایدر هم‌ده بنالرک تسلیم کوننگی قیمتلرینی تضمین ایتدورور.
تگرمنجی‌یه طارتردمق ایچون بغدادی کتورمش آدمه «بغدایکی
شو سپته قوی» دیدکن صوگ، صاحبی بغدایی او سپته قویسه‌ده،
سپت تیشوک اولوق سببندن بغدادی توگولوب خراب اولسه، تگرمنجی
ضامن اولور.

« شو اوغلیه مال صانکڙ، آڱا تجارت ایچون اذن ویردم »
 دیه سیله بازار اهلی او بالاییه مال صانسه، عاقبت اوغلی دگللیگی
 میدانه چیقسه صانلمش ماللرک ضیانی او آدم ذمه سنه واجب اولور.

(۱۰۸) عقد فاسده حق غیر تعلق ایدر ایسه لازم اولوب،
 فساد مرتفع اولور.

مشتري فسادى وار عقدله صانون آلمش مالی بیع صحیح
 ایله دیگره صانار ایسه، حق فسخ قالماز.

(۱۰۹) فساد قوی عقدک بر قسمنده بولنور ایسه شائع
 اولور.

بر عقدده ایکی نرسه جمع ایدوب، صوگره بری مال بری
 دگللیگی ظاهر اولور ایسه، عقدک بر قسمده فسادى شائع اولور،
 یعنی دیگر قسمنده سرایت ایدوب، تماماً باطل کبی اولور. ایکی
 قسمک هر برینه اصابت ایدن ثمن معلوم دگل ایسه، جهالت ایچون،
 معلوم ایسه، دخلی یوق شی ده عقدی قبول ایتک شرطلی ایچون.

(۱۱۰) هر ملت اوز اعتقاديله معامله قیلنور.

مثلا: وجوب عدتی اعتقاد ایتمه یین ملتک بری عدت زماننده
 تزوج ایدر ایسه، نکاح محارمی تجویز ایدر ملتک بری محارمین
 بریله نکاح عقد ایدر ایسه، ایکی طرف راضی ایکن، شریعت
 اسلامیه اوپله نکاحلری اقرار ایدر، فسخ ایتمز. او نکاحلره نفقه
 میراث احسان کبی احکامک هر بری مرتب اولور. علی العموم
 عائله احکامنده شو «احترام عقیده» قاعدسی اعتبار قیلنور.

(۱۱۱) بینه سی، درستلگنه علامتی، وار خبر بلا بیان
 قبول قیلنماز.

شو قاعده دعوالرک هر برنده بلا تخلف جاریدر. هیچ بر دعوی

بینہی بیانندن قبل مسموع اولماز. نکاح طلاق کبی عائلہ مسئلہ لرنگده معتبردر. مثلا ولیلردن بری صغیرمسی حقنده نکاح سابقی دعوی ایدر ایسه، شو سوزی بینہی بیانندن قبل قبول قیلنماز.

(۱۱۲) اذن مطلق، تهمت یوق ایکن، عرفله تقیید قیلنماز.

مطلق صورتده توکیل قیلنمش وکیل، امین ایکن، نه قدر بها ایله ساتار ایسهده جائزدر. عقد نکاحده وکیل مهری زیاده ایدر ایسه، متهم دگل ایکن، کل مهر واجب اولور. یتیمک ماللرینی کم بها ایله ساتوده، یتیم ایچون ساتون آلور ایکن زیاده بها ایله آلوده، تهمت احتمالنه کوره-وصی، آنا، بابا، قاضی طرفندن اوپله عقدلر تجویز قیلنماز.

(۱۱۳) شارعک اذنی مالکک اذنی کبیدر، سلامت شرطیله (۹۰نچی مادهیه باق).

مالکک اذنی ضامنی اسقاط ایدر، شارعک اذنیده اوپلهدر. لکن بزم امام اعظم شو قاعدهیی سلامت شرطیله تقیید ایدر. شارعک اذنی مالکک اذنی کبیدر سلامت بولنمق شرطیله. انسانک لهویاتندن منع ایتیمیه حقی واردر، لکن «منع ایتیم» بهانهسیله آلت لهوی کسر ایدر ایسه، ضامن اولور. لقطهیی صاحبنه ویرمک قصدیه اشهادسز آلوبده، النده او لقطه تلف اولور ایسه، ضامن اولور. زیرا صاحبنه ویرمک قصدیه لقطهیی اخذ ایتیمیه شارع اذن ویرمشدر، لکن امام اعظمک رأینه کوره سلامتیده شرط ایتمشدر.

(۱۱۴) تسمیه صحیح اولور ایسه، مقتضاسی معتبر اولماز، دگل ایسه، معتبر اولور.

مثلا: تعیین ایتیمیهوب، «بر بولک قویون آلورم. هر بری اون درهم مقابلنه اولور» دیسه، قاعدهمزه کوره شو عقد منعقد

اولماز. زیرا تسمیه صحیح اولمادی ده مقتضای اولان جهالت معتبر اولوب عقد فاسد اولدی.

اما حاضر اولان بر بولک قویونلره اشاره ایذب «شو یوز قویونی ساتون آلاجقم. هر بری اون درهمن اولوب، مجموعی بیگ درهم اولور» دیسه، قویونک یوز دگل طوقسان ایکن لگی ظاهر اولسه عقد درست اولور. زیرا تسمیه درست ایدی. بوگا کوره مقتضای اولان جهالت معتبر دگلدر.

«فلان آدمه ثلث مالمی، فلاننه نصف مالمی وصیت ایتدم» دیسه ایکی سی ثلثده اشتراک ایدرلر. زیرا نصفی تسمیه صحیح دگل ایدی ده؛ او آدمه وصیت ایدر ایکن گویا هیچ برشی تسمیه ایتمه مش یاخود علی التعین بیگ درهم وصیت ایتمش کبی اعتبار قیلندی.

(۱۱۵) محکمه ده تهمت معتبردر.

انسان، کم اولور ایسه ده، بر اشه ارتکاب ایدوب ده، او اشد تهمت متمکن اولور ایسه، حاکم او اشک فسادیله حکم ایدر. مثلا: ساتوده وکیل ساتیلاجق مالی اوز قریبلرینه ساتار ایسه، بازار بهاسندن کم بها ایله ساتوق تهمتی بوراده متمکن اولدیغنه کوره، حاکم بیعگ فسادیله حکم ایده بیلور.

باتاقده یاتور خسته اوزینک خاتوننه «بن صاغ ایکن سنی طلاق ایتمش ایدم. عدتک ایدنی توکندی» دیسه، خاتوننه شو سوزی تصدیق ایتدکن صوگ وصیت ایتسه ده اولسه، خاتونک حقی میراث ایله وصیت دن قابوسی اقل ایسه او اولور. زیرا «میراثدن زیاده بی وصیت ایله ویرماک» تهمتی بوراده متمکندر.

خسته وارثلرندن برینه بر مالی ایکی اوچ بهاسیله ساتار ایسه ده، دیگر وارثلر استرلرسه او بیعی فسخ ایتدره بیلورلر. زیرا ایثار تهمتی بوراده ده واردر.

بر مالی بیع هم تسلیم ایدوب، تسمیه اولنمش ثمنی قبضدن قبل بائعک آتاسی یا بالاسی او مالی او ثمندن کم بها ایله ساتون آلاماز. زیرا بوراده ربا تهمنی متمکندر.

اجنبی ایله وارثلردن برینه بورج اقرار ایدوب، اجنبی بورجی تصدیق یالکز شرکتی انکار ایدر ایسه ده، اقرار جائز اولماز. زیرا وارثلردن برینه زیاده ویرمک تهمنی بوراده واردر.

(۱۱۶) هر شیک حقوقی اصلنه تابعدر.

مثلاً: ام ولدک عدتنده همشیره سینی فکاحلنمک جائزدر. زیرا عدت ملکک حقیدر. ملک همشیره ناکاحنه مانع دگلدر. ملکک حقوقندن اولان عدت بالطبع مانع اولماز.

(۱۱۷) ذمهیه متعلق حقوقده تقسیم عولی اولوب، عینه متعلق حقوقده نزاعی اولور.

حقوق بعضاً ذمهیه متعلق اولورده دیون نامنده اولور. ویره جگی وار انسانک ویره جگری کبی.

بعضاً عینه متعلق اولور: مثلاً بر آدمک النده اولان بر حیوانی بینه اقامت ایدوب، ایکی آدم دعوی ایدر ایسه، او ایکی آدمک حقی حیوانک عینه متعلق اولور. ذو الیدک ذمه سنه دگل.

حقوق مجتمع اولوبده، او حقوقی تمامیه ایفا ایده ییلور قدر مال الده بولنماز ایسه، فقها «حقوق متضایق اولدی، از دحام ایتدی» تعبیرینی استعمال ایدرلر.

حقوقده از دحام، تضایق کورنسه، الده وار مال اربابنه تقسیم طریقیله ویرلور.

تقسیمده ایکی اصول واردر: (۱) اصول عولیه (۲) اصول نزاعیه. اصول عولیه: حقوق مخرج مشترکدن آلنوب، تقسیم فیلنه حق مال سهامک مجموعنه تقسیم فیلنور. مثلاً: برینک حقی کل، دیگرینک

حقى نصف اولور ايسه، مخرج مشترکدن سهامك مجموعى اوچ اولوب،
الده وار مال اوچه تقسيم قيلنورده، برينه ايكي ثلث، برينه بر
ثلث ویرلور .

اصول نزاعیه: حصه لرده نزاعك وجودى اعتبار قيلنوب، نزاع يوق
حصه بلا نزاع تسليم قيلنور . نزاع وار قدرى متنازعلر آراسنده
برابر صورتك تقسيم اولنور . مثلاً: برى كل، ديگرى نصف دعوى
ايدر ايسه، بر نصف ده نزاع يوق. كل مالى دعوى ايدنه بلانزاع
تسليم قيلنه جق. ايكنچى نصف ده نزاع وار، هر برى «اونصف بنم در»
دير . بوگا كوره على التساوى تقسيم قيلنورده، برينه دورتن بر؛
ديگرينه دورتن اوچ اولور .

تقسيمده نه وقت اصول عوليه، نه وقت اصول نزاعيه معتبر
اولور؟ مسئله سنده اختلاف واردر . امام ابوحنيفه حضرتلى ذمه ده
ثابت حقوق ده اصول عوليه يي، عين ده ازدهام ايدن حقوق ده اصول
نزاعيه يي اعتبار ايدر . مثاللر:

ايكى آدم بينه اقامت ايدوب، برى تمام خانه يي، ديگرى
نصف خانه يي دعوى ايدر ايسه، بوراده حقوق خانه نك عينه متعلق
اولديغنه كوره، تقسيم نزاعى اولور . بر نصف ده نزاع يوق، تمام
خانه يي دعوى ايدنه تسليم قيلنور . ايكنچى نصف ده نزاع وار، على
التناصف تقسيم اولنور .

بر آدمه كل مالى، ديگرينه نصف مالى وصيت ايدوب، ورثه
اجازت ايتسه، بوراده تقسيم عولى اولور . زيرا حقوق بر مالك
عينه دگل، وصيت ايدنك ذمه سنه متعلقدر .

(۱۱۸) عقدك موجبى رفع قيلنه ماز، اما شرطك موجبى
رفع قيلنه بيلور .

(۱) شو كيومى بوگون حاضر ايدر ايسهك، اش حقى بر
درهم، ايرته گه قالور ايسه، يارتى درهم. «ديسه، اولگى شرط درست

اولور . لکن ایکنچی شرط باطل اولوب، ایرته‌گه قالور ایسه، اش حق یارتی درهم اولمایوب، معتاد بها لازم اولور .

(۲) «خاتونک وار ایسه، مهر ایکی بیگ یوق ایسه، مهر بر بیگ اولور» دیسه، اولگی شرط درست اولور . اما ایکنچی شرط، عقدک موجبینی رفع ایتدیگنه کوره، درست اولمایوب، خاتونی یوق ایسه، مهر مثل لازم اولور .

«شهرمدن چیقارور ایسهک، مهر ایکی یوز، چیقارمز ایسهک، مهر بر یوز» دیسه، اولگی شرط جائز اولوب، ایکنچی سی معتبر اولماز .

شو فاعده امام ابوحنیفه حضرتلرینه کوره در . اما امام ابویوسف امام محمد حضرتلرینه کوره، عقدک موجبی شرطک موجبی کبیر . هر بری رفع قیلنه بیلور .

(۱۱۹) بینه دگل لکن حاکمک حکمی آشکا توقف ایدر سوزده عدد شرط دگل، عدالت شرطدر . (۷۰نچی ماده‌به باق)

قاضی حضورنده حکم شریعتی بیان ایدر مفتی‌ده، شاهدلری تزکیه ایدر مژکی‌ده، شهادتی ترجمه ایدر ترجمان‌ده، ولادتدن خبر ویرور قابله‌ده عدد شرط دگل، عدالت کفایه‌در . زیرا او خبرلرک هیچ بری بینه دگل، بوکا کوره عدد شرط دگل . لکن حاکمک حکمی او خبرلره توقف ایدر، بوکا کوره عدالت شرط قیلنمشدر .

(۱۲۰) صحیح دگل بر فعلکک ضمننده گی شی صحیح اولابیلور . (۵۱نچی ماده‌یه باق) .

مثاللر:

(۱) حجر قیلنمش صبی‌النه بر مالی امانت صفتیله ویرسه، صبی او مالی هلاک ایتسه ضامن اولماز . زیرا مالککک صبی‌یه عقد ودیعه طریقیله ویرمه‌سی صحیح دگل ایسه‌ده، عقد ضمننده‌گی تسلیطی صحیح‌در .

۲) حجر اولنمش صبییه بر مالی صانسه، صبی او مالی هلاک ایتسه، مالک صاحبی تضمین ایتدیره مز. زیرا عقد بیع صحیح دگل ایسه ده، او عقد ضمننده تسلیم هم تسلیط معتبردر.

۳) حجر فیلمش انسانه قرض ویرسه، او انسان او قرضی هلاک ایتسه، ضامی لازم کلمز. زیرا قرض معتبر دگل ایسه ده، تسلیمی معتبردر.

۴) بر خاتونی نکاحلنوب سرده بیگ درهم، علانیه ده ایکی بیگ درهم مهر تسمیه ایتسه، علانیه تسمیه سی معتبردر. زیرا شو مثالده عقد سر صحیح اولوب، عقد علانیه صحیح دگل ایسه ده، او عقد علانیه ضمننده گی تسمیه صحیح اولا بیلور.

۵) بر آدمک و فاندن صوگ، دیگر ایکی آدم کلوب «مرحوم بندن بورج آلوب شو مالی بگا رهن ایتمش ایدی» دیه دعوی ایدوب، هر بری بینه افامت ایتسه، بینه لری مقبول اولورده، او مال بورجلرینی ادا ایچون صائلور. زیرا مشاعده رهن صحیح دگل ایسه ده، رهنک صعتنه شو مثالده تابع اولان بیع فی الدین صحیح اولور. ۶) اوزینه بالالغی ممکن دگل عبدینه اشاره ایدوب «شو آدم بنم اوغلمدر» دیه دهوی ایدرایسه، عتق ثابت اولور. شو دعواسیله نسب ثابت اولاماز ایسه ده، لکن نسبک ثبوتنه تابع اولان عتق ثابت اولا بیلور.

(۱۲۱) اوز باشنه حکمی وارشی-تابع اولا بیلور.

ایکی جهتلی جده وارث اولور ایسه، جهتلرک بری دیگرینه تابع اولوب، جده یالکیز بر میراثی آلور.

بر آدم بیگ درهمی «فائده اورتاق اولور» شرطیله مضاربهیه ویرسه عامل تجارتدن بیگ درهم فائده کوستردکن صوگ، صاحب مال «فائده دن بر ثلث سنک اولور، نصل استرسه ک اوپله حرکت

ايت» ديهرك دها بر بياڭ و بروبده، عامل شو صوڭك و بربلمش بياڭدن بشيوزى اوڭكى بياڭكه قوشوب، بر قدر فائده صوڭكك بر قدر ضرر كورسه، ضرر حاصل اولمش فائدهدن حساب قىلنور. زيرا ايكي عقد بر جنسندن اولوب، ايكي مال بر آدمك اولديغنه كوره، ايكنچى دفعهده و بربلمش بياڭك اوڭكى بياڭكه تابع اولورده ضرر فائدهدن حساب قىلنور.

شو مسئلهده امام محمدك رايه كوره، ضرر اولگى فائده ايله ايكنچى بياڭك راسندن اولور. زيرا ايكي عقدك هر برى اوز باشنه قائمدر، هر برينك اوز باشنه حكى واردر، برى ديگرينه تابع دگلدور. بناً عليه ايكنچى دفعه تجارتدن حاصل اولان ضرر اوڭكى مضاربه عقديله ايكنچى مضاربه عقدينه تقسيم قىلنوب، اولگى مضاربه حصهسنه ايرشن ضرر فائدهدن، ايكنچى مضاربه حصهسنه دوشن ضرر راس مالدن حساب قىلنور.

ايكى خاتونك سوتى، بربندن بر، ايكنچى دن طوقز جزء اولمق شرطيله، قوشولوب ياش بالايه ايمزلسه، بر جزء طوقز جزء سوتيه تابع حكمنك قالوب، طوقز جزء صاحبي خاتون آنا اولور. امام محمد رايه كوره هر برى آنا اولوب، هر برى حرام اولور. زيرا سوتلار اوز باشنه قالسهلار هر برى حرام ايدر ايدى.

(۱۲۲) عقد موقوفك تمامندن قبل ظهور ايدن عارض - عقد ساعتنده موجود كييدر.

او عارض عقد ساعتنده موجود اولدقده نصل حكم ترتيب ايكجك اولور ايسه، عقدك تمامندن قبل ظهوريلهده او حكم ترتيب ايدر. مثاللر:

(۱) بر خاتونى بلا اذن تزوج ايتدكده، عقdden صوڭك اجازهدن قبل، عدت اعتراض ايتسه، عقد يوغالور. خاتونك اجازهسىده، و بروهجك ايسه، عمل سز قالور.

(۲) وکیل بر مالی اوز قیمتیله اوچ کون خیار شرط مقاوله سیله ساتسه، سوکوره او مال اوزرینه بر قدر مالی دها زیاده ایتسه، شو زیاده عقد ساعتند موجود کبی اعتبار قیلنوب، وکیلک خیار ی باقی اولور .

(۳) صغیرک بر مالینی اوچ کون خیار ایله ساتسه، اوچ کونک انقضاسندن قبل، صغیر بالغ اولسه، شو بلوغ عقد ساعتند موجود کبی اعتبار قیلنوب، اجازه صغیرک الذمه اولور .

(۱۲۳) حکمده انتظار جائزدر .

(۱) تا ابد خیار شرطیله ساتسه، عقد توفی ایدوب طور: اگر شوعاً تجویز اولنمش مدت اثناسنده او شرطی اسقاط ایدر ایسه، عقد صحت منقلب اولور . یوق ایسه، یوق .

(۲) تگوچی یه بر کیوم ویروب، «بونی تورکیا موداسنجه تکسهک، اجرتک فلان قدر، عربی فاصونده تکسهک، فلان قدر اولور» دیسه، شو عقدک صحتی عملک ظهورینه منتظر قالور .

(۳) «شو قویونلرک بر ثلثی فلان جهته وصیتدر» دینکدن سوک ایکی ثلثی هلاک اولسه، فالمش بر ثلثده وصیت تقرر ایدر اولده شیوع صفتیله واقع اولمش وصیتک تعینی منتظر اولوب طوردی .

(۴) بورجی قبض ایتیمه بر آدمی توکیل ایدوب، «بورجی اوفاقلاب دگل یکباره آل» دیسه، وکیل ویرهجگی وار آدمله مسامحه یولنده معامله ایدوب، بورجی اوفاقلاب قبض ایتیمه راضی اولسه، عقد وکالتله مخالفت ایتمش اولورمی یوقهی مسئلهسند جواب توفی ایدر: اگر اوفاقلاب آلوبده جمیع دینی قبض ایده بیلسه، مخالف اولمامش اولور . ایدهمز ایسه، مخالفت ایتمش اولور .

(۱۲۴) سوک کلمش - اول وار کبی دگلدر .

(۱) بر حیوانی ساتسه، عقدک تمامندن سوک قبضدن ایلك حیوان قاچسه، عقد باطل اولماز

۲) بیع سلم طریقہ صائمہ شی آراده منقطع اولسه، بیع منتقض اولماز.

۳) اجارہ بیه یا خود رهنه ویرلمش مالده شیوع طاری اولسه، اجاره هم رهن منتقض اولماز.

(۱۲۵) یر یوزی بر یورتدر.

یعنی معاملہ لرک هر بونده، اموالک عصمتی، دمک هرمتی کبی شیلرده، دولت مملکت اختلافلرینک تاثیر یوقدر. اموال، معاملہ احکامنه عائد خصوص لارده سادات حنفیه دارلری بر قاچ قسمة تقسیم ایتمشلر ایسه ده، شریعت اسلامیہ نظرندہ، اموال، دما، حقوق فی نفسها مقدس اولدیغنه کوره، یر یوزی بر دار بر یورت حکمنده اولوق البته لازمدر.

انسانک مالنده قائنده عرضنده عصمت، دار اعتباریلہ دگل، فی ذاته در. «شو یرده بر انسانی قتل ایدر ایسه، قصاص واجب، لکن او انسانی فلان یرده قتل ایدر ایسه، قصاص واجب دگل» تفرقه سی شریعت اسلامیہ حکمی اولماز.

بر دولت طرفندن وضع قیلنمش قانونلرینک حکمی او دولتینک مملکتی حدودنده محصور قالور. حدود ملکیه سندن طیش یرلرده او قانونلرک حکمی جاری اولماز. زیرا اجرا ایتمک قوه اجراییه قوه تنفیذیه سلطه سیله در، لکن هیچ بر دولتک اوزینک حدودندن خارج یرده سلطه سی یوقدر.

اما بز، شریعت اسلامیہ ناک عمومیتنه کوره، «یر یوزی بر دارد» دیک. شو عمومیت قضا تنفیذ جهتیلہ دگل، فتوی جهتیلہ در.

شریعت اسلامیہ فتوی جهتیلہ عمومیدر، قانونلرک، علی الخصوص قوانین جزائیہ لرک مملکت حدودنده انحصاری یالکیز قضا، هم تنفیذ جهتیلہ در.

(۱۲۶) عادت ده ممکن دگل طریقله حکم شوعی ثابت اولماز.

مثالر:

ياشلر بنه نسبتله آتالق اوغلق ممکن دگل ايکن، زيد اوغلقی سبب کوستروب، عمر و ترکه سندن ميراث دعوی ايدر ايسه، دعواسی مسموع اولماز.

عادت حکميله ممکن دگل بر مدت طرفنده عتدک انقضاسینی دعوی ايدوب، بر خاتون تزوج ایتهمگی قصد ايدر ايسه، سوزينه اعتبار قيلنماز.

عادت ده ممکن دگل طریقله نسب ثابت اولماز. عتدک انعقادى، فراشک يالکز صحتی نسبک ثبوتنه کافی دگلدر. بلکه على العاده اجتماعک تحققی، تلقیگک وقوعنه امکان بولنه بيلور کیفیت ده تقاربک وجودی شرطدر.

يکرمی دن زياده صحابی روايتيله نواتر درجه سنه کلمش، نسبک ثبوتنه بر اساس متين اولمق صفتيله همه امت طرفندن قبول قيلنميش «الولد للفراش» سنت قطعيه سی. بر آدمک تحت نکاحنده اولان بر خاتوندن طوغميش بر بالایی «شو بالا- بنم بالامدر» ديهرك فضیحتی خیانتی علناً سويله مک جسارتيله قيلنه بيله چک دعوالرک يوللرینی باغلامق ايچون، شارع اکبر حضرتلرينک لسان تشریعلرنده سويلنميشدر. - لکن شو سنت قطعيه ده «يالکز عتدک صحتيله، ياخود زوجک يالکز وصالدن تمکنيله نسب ثابت اولور» معنا سنه دلالت ايدنه بيلور بر شی يوقدر. شارع «الولد للنکاح» ياخود «الولد للزوج» ديمه مش، بلکه ايکی زوجک على العاده وصالرينه دلالت ايدر «الولد للفراش» ديمش. عادی صورته اجتماع محقق اولمازه، او وقت عرف لسان ده خاتونه فراش اطلاق قيلنماز.

(۱۲۷) بر معین جھتدن واجب اش۔ نصل جھتلہ ادا قیلنور ایسہدہ، اوجھتدن حساب قیلنور۔

امانتی صاحبہ «بونی سکا ہبہ ایدرم» سوزیلہ ویرسہ، ہبہ اولمایوب، امانتی صاحبہ قایتارمش اولور۔

غاصب معصوبی «بونی سکا ہدیہ ایدرم» عبارہ سیلہ ویرسہ، مالی مالکنہ قایتارمش اولور۔ ہر ایک صورتہ ضمان واجب اواماز۔ مہری قبضدن قبل زوجہ ہبہ ایتدکن صوٹک زوج بنادن قبل زوجہیی طلاق ایتسہ، نصف مہری زوج زوجہدن طلب ایدہمز۔ زیرا ہبہ طریقلہ کل مہری ویرمک زمیندہ مہرک نصفی دہ اعادہ قیلنمش ایدی۔

ویرہجگی وار انسان بورج صاحبہ، جھتی تعین ایتہیوب، بر قدر مال ویرسہ، ویرلمش قدری بورجدن حساب قیلنور۔

(۱۲۸) منفعت ہر حکم دہ عین کبیدر۔

تقویمدہ ضماندہ تملیکدہ عقدہ، منفعت۔ عین حکمندہدر۔
 (۱) ہر داری غصب ایدوب، ہر قدر مدت اقامت ایدر ایسہ، یاخود اجاریہ ویرمک ایچون حاضرلنمش خانہیی غصب ایدوبدہ، خانہنٹک معطل بقاسنہ سبب اولور ایسہ، اجرتی ضامن اولور۔
 (۲) حصہ شائعہیی اجاریہ ویرمک جائزدر۔ بیعٹک جوازی کبی۔

(۱۲۹) حق۔ رقبہدہ ثابت اولور ایسہ، حادثہ سرایت ایدر، دگل ایسہ ایتمز۔

رهن قیلنمش حیواندن مرتهن الندیہ بر بالا حادث اولسہ، بالا رهن اولمق صفتیلہ مرتهنٹک الندیہ محبوس اولورمی؟ قاعدہمزہ کورہ، بالا رهن اولور۔ چونکہ مرتهنٹک حق حیوانٹک رقبہسنہ متعلق ایدی۔ بوٹکا کورہ، بالاسنہدہ سرایت ایدر۔

غصب اولنمش حیوانڭ غاصب الڭ حادث اولمش بالاسی - امانتمی؟
غصب می؟ قاعده مزه کوره - بالا، غصب دگل، امانتدر. هلاک اولور.
ایسه، ضمان واجب اولماز. زیرا حق - حیوانڭ رقبه سنه متعلق دگل،
حیوانڭ هلاکی تقدیرنده حق ضمان - قیمتته متعلقدر.

(۱۳۰) بیعڭ جوازی ضمانه تابعدر.

یعنی: اتلاف تقدیرنده مضمون اولاجق شیلری بیع جائزدر.
یرلری اصلاح ایچون، اوچاقلاری باقمق ایچون استعمال قیلنور
سرگینلری، نجاستله بویالشمش بولاشمش مایلری، ایله نهمه مش تیریلری،
همده عاقلدره کوره قیمتتی وار شیلری بیع جائز اولور.
«جواز بیع» کڭ معناسی - جبراً فسخ اولنهماز، آلمش ثمن
بائعه حلال ملک اولور دیمکدر.

اما «دفع مفسده» قاعده سیله عمل ایذوب هیئت ها کمه - هیئت
اجتماعیه چه ضرری معلوم شیلری منع ایذر ایسه، شریعت اسلامیه
نظر ن الینه مطلوبدر. مسکراتی، انسانڭ بدننه ضرری وار طعاملری،
انسانڭ عطاتنه بطالتنه سبب اولور شیلری، فتنه ده استعمال قیلنه
بیلور آلتلری منع ایدرسه، حقی واردر.

(۱۳۱) حکم شریعتته مناقض اولاجق هر بر اش باطلدر.

شو قاعده عمومیه کوره، وظیفه دن قاچمق قصدیه ارتکاب
قیلنمش هر بر حیل، نکاح تحلیل کبی حکم شریعتی ابطال قصدیه
قیلنمش هر بر عقد، باطل اولور.

مثلا: زکات دن قاچمق آرزوسیه حولڭ تمامندن قبل همه
مالینی هبه ایذر ایسه، هبه سی باطل اولور، زکات ساقط اولماز.

(۱۳۲) بر اش یکی اصلدن شبه آلور ایسه، او اشی
ایکی جهته تقسیم ممکن ایکن، هر بر شبه معتبر اولور.

زیرا یالکز بر شبه معتبر اولور ایسه، او وقت ایکنچی اصلی
تماماً اهما ایتمک لازم اولوب کلور ایدی. مثاللر:

(۱) ثواب شرطیله یعنی مقابلنده بر شی آلمق شرطیله هبه. شو
هبه بر جهتدن هبهیه، بر جهتندن ده بیعه مشابهنی واردر. ابتدا انتها
جهتیه ایکییه تقسیمیه ده ممکندر. بوکا کوره، هر بر شبه معتبر
اولا بیلور.

ابتداده هبه مشابهنی اعتبار قیلنوب، بلا قبض صحیح اولمامق،
تسلیمنه اجبار قیلنمامق، شیوع ایله باطل اولمق کبی حکملر ترتب
ایدر.

انتداده بیع مشابهنی اعتبار قیلنوب، حق شفعه جاری اولمق،
عیبی ظاهر اولور ایسه رد قیلنه بیلمک کبی حکملر ترتب ایدر.
(۲) قبض سوکنده اقاله. اقاله ده هم بیع هم فسخ شهبی واردر.
شو ایکی شهبی ایکی جهتدن اعتبار ایتمک امکانه کوره، عاقدار
حقنده فسخ حکمنده قیلنوب، دیگرلر حقنده بیع حکمنده قیلنور.
بوکا کوره ده اقاله ده حق شفعه جاری اولور.

(۱۳۳) ظاهر حال استحقاقی دفع ایدر، اما استحقاقی
اثباتده بینه اولاماز.

(۱) بر آدمک النده گی مالی دیگر بر آدم دعوی ایدر ایسه،
ظاهر حال یعنی «او مالک ذوالید النده بولنماسی» دعوی ایدنک
استحقاقینی دفع ایدر. منعی بینه اقامت ایتمه دکجه دعوی مسموع
اولماز مال ذوالیدنک اولور فالور.

(۲) بر خانه صائلور ایکن، جارلرک بری شفعه دعوی ایدر
ایسه، النده اولان عقارک مملوکیتنه بینه اقامت ایتما دکجه دعواسی

مسموع اولماز. ظاهر حال یعنی «عقارک الده بولنمق» حالی استحقاقی اثباتده بینه اولماز.

(۱۳۴) دعوی ده مقصود معتبردر، ظاهر دگل.

شو قاعده، دعوی ده بینه اقامت ایتمک کیمک وظیفه سیدر؟ سوالنه جواب اولور.

امانتی ویرمش آدم آلمش آدمه «قایتار امانتی!» دیدکده آلمش آدم «قایتارمش ایدم» دیسه، ظاهر حالده مدعی اولور، لیکن «قایتارمش ایدم» سوزندن مقصودینه نظراً مدعی علیه اولور. چونکه شو سوزیله ضامی انکار ایدر.

(۱۳۵) حال، دلالتده، قال کبیدر. (۴۲نچی مادهیه باق)

یعنی حالک اقتضاسیله معلوم اولان هر بر شی - لسان بیانیل تعیین اولنمش شی کبیدر.

(۱۳۶) صوڭ کلمش اجازه اولده وار وکالت کبیدر.

موقوف عقدرک اجازه صوڭنده نفوذلی شو قاعدهیه مبنیدر.

(۱۳۷) هر آدمک کلامی اوز عرفنه محمول اولور.

زیرا هر انسان اوز مقصدینی اوز عرفیله تعبیر ایدر. اراده قیلنمیش مقصدی متکلمه الزام ایتمه مک شریعتک وظیفه سیدر. قران کریهی، سنت نبویهیی تفسیر ایدر ایکن، عصر رسالتدن صوڭ هادث ولمش عرفلری اعتباره آلاماق ضرورتی ده شو قاعدهیه متفرعدر.

(۱۳۸) نقلده رضا شرط، اسقاطده شرط دگل.

انسن اوز حقوقنده اوز ملکنده تصرف ایدر ایسه، تصرف یا نقل ایله اوور یا خود اسقاط طریقله اولور.

اگر تصرف نقل طریقیه اولور ایسه، دیگر طرفک رضاسی شرطدر. بیع، اجاره، هبه، صدقه هدیه کیی.

اگر تصرف اسقاط طریقیه اولور ایسه، دیگر طرفک رضاسی شرط اولماز. طلاق، خلع، عفو عن المال، عفو عن القصاص کیی. شوقاعدهیه بر فاج مسئلهیی تفریح ایتمک ممکندر:

(۱) بورجدن ابرا مدیونک رضاسنه توفی ایدرمی؟ یوقمی؟
اگر بورجدن ابرایی اسقاط قبیلندن ایدر ایسهک، مدیونک رضاسی شرط دگلدر دیرز. اگرده «ابرا-اسقاط دگل؛ بلکه ذمهسنک اولان بورچی مدیونه تملیکدر» دیر ایسهک مدیونک رضاسی شرط اولور. ایکنجی نظر-منتی دفع ملاحظهسیله ترجیح قیلنه بیلور.

(۲) بر معین آدم نامنه وقف قیلنور ایسه، او آدمک رضاسی شرطمی؟ یوقمی؟

اگر وقف ایتمک اسقاط اولور ایسه، رضاسی شرط دگل. اما وقف موقوفک منفعتلرینی تملیک اولور ایسه، رضاسی شرط اولور.
(۳) اما بر جهته وقف ایدر ایسه، یاخود بر خانهبی مسجد ایدر ایسه، بویله وقی قطعاً اسقاط حکمنده اولور. یعنی واقف موقوفدن اوز حقارینی اسقاط ایتمش اولورده، وقفک تامامیتی ایچون هیچ کیمک رضاسی شرط اولماز.

(۱۳۹) ضمانک اسبابی دورتدر: (۱) التزام، (۲) اعتدا

(۳) تسبب، (۴) مؤتمن دگل یدی وضع ایتمک.

کفالت بابنده ضمان التزام قاعدهسنه متفرعدر.

بر حیوانی قتل، بر مالی احراق، بر خانهبی هدم، بر طعامی بیمک کیی خصوصلرده ضمانک وجوبی اعتدا قاعدهسنه بنا قیامشدر. ملکی دگل یرده قوی قازوب، بر حیوانک تلفنه سبب اولسه؛ بر آدمک اندرینه یاقین یرده اوت یاقوب آشلق یانمسنه سبب اولسه؛ آباق طایدرور شیلری عمومی یوللره براقوب، حیوان یا

انسانك تالغنه يول آچسه؛ يالان سوز ايله بر انسانك مالنه بر ظالمى اعرا ايتسه؛ بر حقاك وثيقه سيني سندن يرتوب يا بوزوب او حقاك ضياعنه سبب اولسه؛ صاقلاوى عمن بر مالى بيله طوروب صاقلاماسه ده او مال عاقبت تلفى اولسه، شويله خصوصلك هر برنك سبب قاعك سيله ضمان واجب اولور .

بائعك اذيله مبيعى قبض ايتسه، صانلمش مال بائعك النده قالسه، عاريت يا رهن يا قرض تلفى اولسه شويله صورتلك هر برنده ضمان - مؤتمن دگل ينى وضع ايتك قاعك سيله واجب اولور . اما وديعه ده، مضاربه طريقيه ويرلمش مالده، وصيلر الله تسليم فيلنمش مالده بر آفت سماويه ايله تلفى واقع اولسه ضمان واجب اولماز . زيرايد - مؤتمندر .

(۱۴۰) خطاب وضعده عقل شرط دگل، خطاب تكليف ده

شرطلر .

شارعك سوزى شرطيت سبببت مانعيت ركنيك كنى شيلرى بيان بولنده وارد اولور ايسه، خطاب وضع اولور . اما انسانلره بر فعلى ايجاب يا تحريم، طلب يا منع بولنده وارد اولور ايسه، خطاب تكليف اولور .

خطاب وضعك توجهى ايچون عقل شرط دگلدر . بوئكا كوره خطاب وضعك حكى صيبلره ده مجنونلره ده جارى اولور . برصبي يابر مجنون بر آدمك مالينى اتلاف ايدر ايسه، ضمان واجب اولور . بر مجنون نفقه دن عاجر قالور ايسه، خاتونك طلبيله فراق واقع اولور . زيرا شارع عجزى فراقه سبب ايتمشدر . متحقق اولدينى عاجزده عقلك وجودينه توفيق ايتمز، حكى جارى اولور . اما مجنونك طلاقى واقع اولماز . زيرا جنون قائم ايكن قصدك وجودينه دلالت ايدن شى يوقدر . اما «طلاق ايتدم» سوزى قصد يوق ايكن عمل ايدمه مز . مجنونك بيعى ده بويلادر، يعنى منعقد اولماز . چونكه ايجاب ده هم

قبولده رضا لازمدر. رضایه قطعی صورتك دلالت ایدر شی بولنمادقچه عقدك انعقادی متصور دگلدر.

خطاب تکلیفك توجهی ایچون عقلك وجودی ضروردر. بوکا کوره، صبیلره مجنونلره تکالیفی شرعیهلرک هیچ بری متوجه دگلدر.

صبیلرکده طلاقى واقع دگلدر. شارع - ملکی عصمتی ابطال ایدر اشلرده قصد کاملی رعایه ایدوب، صبیلک حسبیله قصدك تصور احتمالی وار اشلری الفا ایتمشدر. عائله اساسی اولان نکاحك حرمتی ده، هیئت اجتماعیه مصلحتی ده بونی اقتضا ایدر.

(۱۴۱) هر ولایت ده اهلیت هم اولویت معتبردر.

ولایت ده خصوصى یا عمومى مصلحت معتبر اولدیغنه کوره، هیچ بر ولایت - اهلیتی یوق آدم نصب قیلنماز. هر اش ده احسان هم تکمیل شرعاً معتبرلکنه کوره، اهلیتی دها زیاده آدم وار ایکن اهلیتی کم آدم تقدیم قیلنماز.

یتیمك مالنه بر وصی تعیین قیلنجهق ایسه، امور مالیه یی اداره ده اهلیتی وار آدم تعیین قیلنور. ایکی اهل بولنور ایسه، مال یتیم حقنده ك انفعی ك اولاسی تقدیم قیلنور. «ولا تقربوا مال الیتیم الا بالتی هی احسن» آیت کریمه سنك دلالتیله احسن ممکن ایکن، تصرف حسن جائز اولماز.

عمومى ولایتلرک حکمی ده شویله در. ك اول اهلیت، ایکی اهل بولنور ایکن اولویت معتبردر.

قضاده - دعوی اشلرینه، خصومك سیاستنه انسانلرک احوالنه ك واقفی آدم؛ فتوی ده - نصوص شرعییه احکام فقهیه یه علم حقوقه ك آشنا آدم؛ امور مالیه ده - اقتصاد توفیر تنمیه خصوصلرینه ك ماهر آدم تقدیم قیلنور.

على العموم هر اش ده مصلحت؛ هر مصلحت ده اهلیت معتبردر.

(۱۴۲) وسیله، حکمده مقصده تابعدر.

حرامک وسیلهسیده حرامدر، واجبک وسیلهسیده واجبدر. ائک بیوک اشلرک وسیلهسیده، او اشله کوره، بیوک اولور. مقصدک قبحنه مناسب صورتده وسیلهده قبیح اولور.

اوز باشنه جائز اولاجق اش بر مفسدهیه توسل قصدیه ارتکاب قیلنور ایسه، ممنوع اولور. اهمیتی وار مصلحتی تحصیل یولنده بر قدر ضروری وار وسیلهلرک ضروری التزام قیلنور. بر اشک مفسدهیه تأدیسه نسه قدر قریب ایسه، او درجه شدتله نهی قیلنور. عامه یولنده قویی قازمق، طعامه آغو صالحق شو قیلنددر.

توسل قاعدهسی ابواب فقهک اکثرنده معتبردر: حیللرک بطلانی عموماً شو قاعدهیه تفرع ایدر. بر مالی نسیئه طریقله اون درههه صاتوب، ثمنی قبضدن قبل بش درههه آلسه، شو معاملهیی حرامدر. دیرز. زییرا «بش مقابلنده اون معاملهسنه» وسیلهدر. اولسگی بیع ایله ایکنجی بیع ظاهراً درست ایسهلرده.

تگوچی ساعتچی کبی اجیرلره ضمان واجب اولورمی؟ اجیر الله ویرامش مال اجیرک الله امانتدر. امانتده ضمان اولمامق لازم ایدی. لکن خیانت، تعدی یوللرینی باغلامق ایچون تضمین ایتدرمک قانونی شریعت اسلامییه طرفندن قبول قیلنمشدر.

(۱۴۳) مقصدینه ایصال ایتمهین وسیله ساقط اولور.

زیرا وسیلهیی اعتبار یالکیز مقصدینه وصول ایچون ایدی.

(۱۴۴) مقصد ساقط اولور ایسه، وسیله ساقط اولور.

(۱۴۵) اقوی غالب اولور .

یعنی اجتماعلری ممکن دگل ایکی شیدن بری دیگرری اوزرینه طاری اولسه، ضعیفی طرح قیلنوب افواسی باقی اولور . ملك نکاح اوزرینه ملك یمین طاری اولدوقده، فقها نظرندده نکاحك انفساخی شو قاعدهیه مبنیدر .

(۱۴۶) حرمتدن اباحیه انتقالده شارع احتیاط ایدوب، عکسنده اکتفا ایدر .

یعنی حرمتدن اباحیه انتقالده شارع احتیاط ایچون فوتلی سببک وجودینی اعتبار ایدوب، اباحه دن حرمته انتقالده سبب یسیر ایله اکتفا ایدر .

اولگی صورتده فوتلی سببی اعتبار ایدوب، ایکنجی صورتده سبب یسیر ایله شارعك اکتفاسی - احتیاط ایچوندیر . زیرا حرمت مفسده دن ناشیدر . فوتلی سببله انتفاسی محقق دگل ایکن، یاخود سبب یسیر ایله حرمتك تحقیقی محتمل ایکن هجوم ایتمك مفسدهیه ارتکابده مساهله اولور .

مثالیر:

(۱) اجنبیهیی نکاح جائزدر مباحدر . پدرك عدتی کبی یسیر بر سببله شو اباحه زائل اولور .

(۲) اوچ طلاق سوکنه ثابت اولان حرمت - دیگرك یالکز عقدیلر زائل اولمایوب، وصال، سوکره طلاق همده عدتک انقضاسیلر گنه او حرمت زائل اولور . بوراده حرمتك زوالی ایچون آغیر شرطلر الزام قیلنمشدر .

(۳) نکاحك صحتی ایچون شروط تعیین قیلنمش . زیرا نکاح حرمتدن اباحیه انتقالدر . لکن طلاقك وقوعی ایچون قصد صحیح دن ماعدا هیچ بر شی شرط قیلنهامش . زیرا طلاق اباحه دن حرمته انتقالدر .

(۱۴۷) تحصیل مصلحه یا دفع مفسده جهتيله اهمیتی جائز دگل مقصد نظر شریعتده معتبر دگلدر .

بوگا کوره تافه شیلری دعوی مسموع اولماز . بر آدم بر یری قاچ سنه لره اجاره یه آلوبده او یرده بیوک بهالی طاش بنالر انشا ایتسه، مدت اجاره مروری سوکونده او بنالری قلع ایده چک اولسه، شریعت طرفندن مساعده ویرلمز . زیرا هدم ایتمکده بر مصلحت یوق، بلکه مالیتی بیوک بنایی بیهوده یره خراب ایتمک وار . - بنا علی حاله ترک قیلنور . یرک صاعبی قیبتی ویرورده بنایی مالک اولور .

(۱۴۸) قضا - قانونی تبدیل ایده مز .

نظر قانونده جائز دگل شی حاکمک قضا سیله جائز اولماز . نظر شریعتده حلال اش قاضی قضا سیله حرام اولماز؛ حرام اش هیچ بر صورتله حلال اولماز . هر حالده هر اشک حکمی قانونله تعیین قیلنور، قضا ایله دگل .

(۱۴۹) هر انسان اوز مصلحتلرینی اوزی کورر .

یا صبی یا مجنون دگل هر بر انسان اوزینک مصلحتنه عائد خصوصلرده دیگرک ولایتی نختنده اولمایوب، اوز اشلرینک ولایتی اوز النده اولور .

شو ولایت حق هر بر انسانک طبیعی بر حقیدر . اهلیتک هریتک اک اولگی باصقچیدر .

(۱۵۰) اهلیت: حقوقک لزومنه التزامنه، وظیفه لرک تحملنه اداسنه انسانک صلاحیتی در .

شو معنا ایله اهلیته فقها اصطلاحنده « ذمه » دینور . ذمه لغتده

عهد معناسنده در. بعض فقیهلرک فکرینه کوره «ذمه»: الله ایل بنده آراسنک انعقادی فرض قیلنمش بر «عهد» در. الاعراف سورهنسک (۱۷۳) نجی آیت کریمه ده ذکر قیلنمش «اشهاد» - الاحزاب سورهنسک (۷۲) نجی آیت کریمه ده بیان قیلنمش «عرض امانت» - الاسرا سورهنسک (۱۳) نجی آیت کریمه ده خطاب قیلنمش «الزام» - شو اوچدن هر بری او «عهد» ی تصویر یولنک، ند کیر طریقله کلمشدن.

فقیهلرک اصطلاحنده «ذمه» تعبیر قیلنور اهلیت - انسانک عقلی، قوه ادراکیه سی، بنیه سی جهتیله، انسان ده حاصل اولور بر وصف معنویدر. انسان او وصفیله واجبلرک وجوبنه، حقوقلرینک استیفا سنه، وظیفه لرک اداسنه صلاحیت کسب ایدر. او وصف گویا بر قوت معنویه در، که بر یوزنک اللهک خلیفه سی اولا بیلنک ایچون، یعنی عالم طبیعت ده تصرف کلی حقنه مالک اولمق ایچون، انسانلره الله طرفندن تکریماً و برلمشدن. «ولقد کرمننا بنی آدم، وحملناهم فی البر والبعهر. ورزقناهم من الطیبات، و فضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلاً» اهلیت انسان ده بر فطرت الهیه در؛ انفکاک می ممتنع بر حق مطلق در. قانون - اهلیتی تحدید ایده مز، بلکه انسانک اهلیتنه مناسب قانون ترتیب قیلنور. هر حال ده قانون اهلیته تبعیت ایدر، اهلیت قانونه دگل.

هیئت اجتماعیه ده هر بر انسانک عادی معامله لرده اهلیتی ده شو اهلیت مطلقه دن بر فرعدر. انسان بر شی صانور آلور ایسه، اهلیتگی سببیله مالکیت حقنه نائل اولور. شو اهلیتگی ایله پاره ویرمک وظیفه سیله مکلف اولور. انسان اهلیتگی جهتیله معامله لرک هر برنک تصرف ایدر. آلور، ویرر، تصرفلرینک هر بری نافذ اولور.

(۱۵۱) اهلیتک کمالی - عقلک، اختیارک کمالیله اولور.

انسانک عقلنده کمال، اختیارنده صحت بولنور ایسه، او یله انسانک اهلیتی شریعت اسلامیه نظرنده کامل اولور.

فقہا عرفنە عقلڭ كمالى - عادى معاملەلردە جارى اولور سوزلىرى
 آڭلار قدر، ضررى فائىدەدن، خىرى شردن تەمىز ايدر قدر
 دماغڭ سلامتلىگىدىن عبارتدر. صبى دڭل، مچنون دڭل، دماغنە طبى
 خلل يوق انسانلرڭ ھر بىرنە شو معنى ايله عقل كاملدر .
 انسانڭ اختيارندە ارادەسندە كمال ھم صحت - قىلنەجق فعلڭ
 معلومىتى ھمدە مجبوريت يوقلغىلە اولور. بىر آدم بىلەرك براشى
 قىلسە يا بر سوزى سويلەسە، اكرآه يا تلقىن مجبوريتلىرى بولنماسە،
 اشته اويلە آدمڭ اختىارى كامل ھم صحيح اولور. اما سوزدە يا
 تلقىن يا اكرآه، اشدە اكرآه بولنور ايسە، او وقت فاعلڭ اختىارى
 فاسد اولور .

(۱۵۲) جنين - لەندە اولوبدە ثبوتى مەكن شىلرە اهل اولور.

جنين = آنا قارندە ايكن بالا .

ھبە، تبرع طريقەلە ويرلەش، ياخود وصيت، ميراث طريقەلە
 قالمش ماللارى جنين مالک اولور. عقد طريقەلە ھىچ بر ملكى
 استيفا ايدەمز، زيرا جنينڭ عقدى مەكن دڭلدر. جنين اوزينڭ
 عليھندە اولور شىلرڭ ھىچ بىرىنە اهل، دڭلدر .

(۱۵۳) ولادت سوڭندە انسانڭ اھلىتى مطلقدر .

يعنى لەندە اولور شىلرى استيفا ايدر، عليھنە اولور شىلرىدە
 تحمل ايدر . جنينڭ اھلىتى كىبى يالڭىز فائىدە اولور شىلرە مخصوص
 قالماز . شو ھكەمدە صبى - بالغ كىبى در .

(۱۵۴) نىابت طريقەلە اداسى مەكن، مقصدى حاصل
 شىلرە صبىدە اھلدر .

ولادت سوڭنە انسانڭ اھلىتى مطلقدر ديمش ايدك. بوڭا كورە

صیپلرکده اهلیتی مطلق اولور . لکن واجب اولاجق شیلرک وجوبی مقصدی اعتباریلهدر . وجوبندن مقصد حاصل اولور ایسه ، شارع او واجب ایجاب ایدر . مقصد حاصل اولماز ایسه ، تکلیف ساقط اولور . عقلی یوق صبیندن عبادت کبی شیلر حکمت اقتضاسیله ساقطدر ، عقلی وار بالغ دگل صبیندن عبادت کبی شیلر مرحمت اقتضاسیله مرفوعدر . اما واجبک وجوبندن مقصد حاصل اولور ایسه ، او یله شیلر صیپلرده واجب اولور . عقد معاوضه ایله آلتنمش ماللرک بدللرینی ویرمک ، تلف قیلنمش شیلری ضامن اولمق ، نفقه سی واجب آدملره نفقه ویرمک کبی حقوق مالیه لره صبی اهلدر . زیرا او یله حقوقلری نیابت طریقله ادا ممکندر ، اداسیله مقصده حاصلدر . اما عقوبت ، جزا کبی شیلره صبی اهل دگلدر . (یکی جهته: ۱) مرحمت طریقله شارع صبی دن عقوبتی ، جزالری اسقاط ایتمشدر . (۲) عقوبت دن مقصد - انز جاردر . صبی ده انز جاز بولنماز . مالی جزالر - تقصیر دن مساهله دن ناشی اولورلار اما صبی ده تقصیرده یوقدر .

(۱۵۵) ضرر محض شیلره صبی اهل دگلدر .

طلاق هبه ، وصیت ، قرض ویرو کبی ملکی ازاله نوعندن اولان شیلرک هیچ برینه صبی اهل دگلدر . ضرر محض اولور شیلره نیابتده جائز اولماز . زیرا نیابت - یالکز مصلحت اساسنه مبتنی در . اما صبی مالینی حفظ ایتدرمک ، یاخود توفیر ایتدرمک ایچون امین حاکم امانتی محقق بر آدمه ، صبی مالینی تسلیم ایتسه جائز اولور .

(۱۵۶) ضرری نفعی محتمل شیلره ولی رایپله صبی اهل اولوب ، رأی ویرمک حسبیله ولی مباشر حکمنده اولور .

بیع ، اجاره ، شرکت ، رهن ، شفعه کبی نفعی ده ضرری ده ممکن شیلر - ولی اذنیله - صبی دن جائز اولور . ولی رأی ویرمک جهته یله مباشر حکمنده اولوب ، صیپلرک عقدی ولیلردن صادر اولمش عقد

كېي اعتبار قېلنور . بوڭا كوره، ا گر او عقدلرده ضرر محقق ايسه، يا خود تهمت متمكن ايسه باطل اولور . اما محقق بر ضرر، ظاهر بر تهمت كورنمه يور ايسه، عقد نافذ اولور . زيرا صبي لره اش او گرتمك، تجر به كو سترمك، معيشت يوللرينه عادتلندره طور مق كېي مصلحتي مشتملدر .

صبي نه وقت بالغ اولور ؟

بلوغ - صبيلاڭ بنيهلري بلادلري اختلافيله البته مختلفي اولور . همه اقليم شو مسئلهده بر حكمده اولماز . همه بالالرده بلوغ حقنده بر درجهده دگكلكر : بنيهسي وجودي قوتلي بالالارڭ بلوغلري ده بر قدر مقدم اولاييلور . مسئله شويهدر . لكن اغلبيتي اعتبار ايدوب، شريعت اسلاميه، آثار عقل ظهوري جهتيله بلوغ يديدن، اما تحمل جهتيله بلوغ ي تقریباً اون بشدن حساب ايتمشدر .

هر حالده بلوغ شرعي دگل، بلکه طبعي بر مسئلهدر . حكمنه كورهده بلوغ ياشي مختلف اولور . آثار عقليه ظهوري حقنده بلوغ، حقوق ماليهده تصرف حقنده بلوغ، نكاح حقنده بلوغ، خدمت عسكريه حقنده بلوغ زمانلري مختلف اولور .

(۱۵۷) مجنونڭ تصرفلري باطلدر . افعالنه عقوبت هم جزا

مترتب اولماز . اما ضمان مترتب اولور .

جنون - قوه عقليه بي ابطال يا اخلا ايتديگنه كوره انسانڭ اهليتته خلل و يرور . بوڭا كوره نظر شريعتده مجنونڭ تصرفلرينه اعتبار يوقدر . بيع، هبه، تبرع، طلاق كېي تصرفات قوليه سندن هيچ بري نافذ اولماز . افعالي هدردر، هيچ برينه عقوبت، جزا مترتب اولماز . مجنونڭ حالنه مرحمت طريقيه شريعت اسلاميه قلم ي مجنوندن رفع ايتمشدر . لكن جنائتيه بر مالي تلف ايدر ايسه، ضمان واجب اولور . حقوق غيرڭ نظر شريعتده عصمتي بوني اقتضا ايدر .

جانیتدن سوڭ جنون عارض اولور ایسه، جزا یا مرتفع اولور،
یا تأخیر قیلنور. زیرا عالی موجب عبرت اولاجق یرده موجب
مرحمت اولدی.

(۱۵۸) سفیهڭ تصرفات قولیهسی نافذ دگلدر.

سفیه: آلس ویرشده ضرری فائدهیی بیلمز آدم، یا ایسه
شرعاً یا عقلاً ممدوح دگل یا طبعاً مطلوب دگل طریقئر ایله ماللرینی
هلاک ایدر آدم؛ یاخود شادلق یا غضب کبی احوالڭ اقتضاسیله
عقلنه بر قدر خفیفلك کلور ایکن، خلاف معقول تصرفلره مرتکب
اولور آدم. شو اوچ نوعڭ هر بری نظر شریعتده «سفیه» اولور.
سفیهڭ ماللری الندن آلنور. بونکله، ماللرینی بیهوده یره
اتلاف ایتمک یولی باغلانمش اولور.

بیع، اجاره، هبه، اقرار کبی تصرفات قولیهسی نافذ اولماز.
کمال عقل، صحت اختیار جهتیل، سفیهڭ اهلیتی تمام ایسهده،
سفیهلری حجر ایتمک اوچ اساس اوزرنده شرعاً جائز اولمشدر:
(۱) سفیهلری حجر - عقوبت طریقیل، دگل، بلکه سفیهلر هیئت
اجتماعیه اعضاسندن اولدقلارینه کوره، شفقت طریقیلدر؛ (۲) انسانڭ
عبارهسی نافذ ایدی، فائده ملاحظهسیله. عبارهسی اوزینه ضرر ایتمک
درجهسنه کلسه حجر ایتمک فائده ایدر، نفوذ دگل؛ (۳) سفیهلری
حجر ایتمک هیئت اجتماعیه ضرر کورمهسون ایچوندر. عمومی ضرری
دفع ایتمک ایچون شخصی ضرر التزام قیلنه بیلور.

امام الائمه ابو حنیفه حضرتلری سفیهی حجر ایتمه یور. سفیهڭ
تصرفات قولیهسی، او بیوک امام نظرنده، نافذدر. زیرا مالی محافظه
ایتمک مصلحتیل - انسانڭ اڭ بیوک مزیهسی اولان اهلیتی حریتی رفع
ایتمک اوافق ضرری دفع ایچون بیوک ضرری التزام بابندن اولور.

(۱۵۹) اکراه بغير حق اولور ايسه اقوال لغو اولوب، افعال - حاملنه منسوب اولور.

شو قاعده عليه «ان الله رفع عن امتي الخطاء والنسيان وما استكروها عليه» سنت قطعيه سيله ثابتدر.

بر آدم، اختياري فاسد اولور درجه ده شدتله، طلاق، نكاح، بيع، اجاره، هبه كبي تصرفات قوليه يه اكراه قيلنور ايسه، اوتصرفلرلكه هيچ بري معتبر اولمايوب، همه سي هر حالده لغو اولور.

اما مسئوليتي ضماني وار فعللرلكه برينه، اختياري فاسد ايدر درجه شدتله، اكراه قيلنور ايسه، مسئوليت، ضمان فاعله دگل، بلكه حامله يعني اكراه ايدن آدمه مترتب اولور. اتلاف قيلنمش ماللكه ضماني كبي. ضمان حامللكه ذمه سنه مترتب اولور، فاعللكه ذمه سنه دگل. اكراه ده اقوال لغو اولور، زيرا مكره حكمي قصد قيلوب دگل، اذايي دفع ايچون تكلم ايتمشدر. فعلده اويلدر، مطلبي تحصيل ايچون دگل، بلكه ظلمي دفع ايچون ارتكاب قيلنمشدر. بوگكا كوره، مسئوليت فاعله اسناد قيلننه مان. لكن حقوق ناسي هدر ايتمه مك فاعده ضروريه سيله، جنائتك وقوعنه سبب اولمش حامله ضمان مترتب اولور.

فاعلي بري ايده بيلور قدر اكراه هر فعلده شرعاً موجود اولماز. مثلاً: زنا قتل حقنده اكراه هيچ بر صورته عذر صايلماز. بناً عليه اكراه قيلنوب، بر آدمي قتل ايدر ايسه، هم فاعله هم حامله وجوب قصاص مترتب اولور.

قاعده ده «بغير حق اولور ايسه» ديدك. اكرده اكراه حقلي اولور ايسه، او وقت اقوال لغو اولماز، افعالده حاملنه دگل بلكه فاعلنه اسناد قيلنور. مثلاً: غريملرلكه حقلريني ادا ايتمك ايچون مديوني، ماللريني بيع ايتميه اكراه كبي.

سادات حنيفه مذهبنده، اكراه حقلي يا حق سز اولور ايسه ده، اقوالی لغو ايتمه يور. طلاق، اعتناق، نكاح، رجعت، عفوعن القصاص،

یمن، ندر، ظهار، ایلا، فیء شو اونڭ هر بری اکراه صورتنده صحیح اولور.

شو مذهب اکراه مسئله سنده اصول شریعت دن بعیددر. زیرا النحل سورهنده (۱۰۶) نجی آیت کریمه دلالتیه اکراه قیلنمش کلامڭ لغویتی ثابتدر. «ان الله رفع عن امتی الخطأ والنسیان وما استکرهوا علیه» حدیثیه ده بوڭا دلالت ایدر. بوڭا اوزرینه اکراه محبوریتیه سویلنمش سوز یا قیلنمش اش بر مقصدی تحصیل ایچون دگل، بلکه اذایی دفع ایچون ارتکاب قیلنمش اولور. معناسی قصد قیلنماش سوزی ایجاب ایتمڭ شریعتڭ حکمتنه مناسب دگلدر: اکراه سببیه، اختیاری کتمش انسانی تسکلیفی ایتمڭ، بغیر حق ظلم ایدر انسانه طرفدارلق کوسترمک شریعت اسلامیه علویتنه موافق دگلدر.

(۱۶۰) معتوه احکامده عقلی وار صبی کبیدر.

معتوه: عقلنده اختلال وار آدم: سوزی بعضاً مجنونلر سوزینه، بعضاً عاقللر سوزینه اوخشار. بویله آدمڭ احکامی عقلی وار صبی احکامی کبیدر.

(۱۶۱) مریضڭ همه تصرفاتی جائزدر. لکن هوتنه متصل مرضده تصرفاتی غریمڭ یا وارثڭ حقنه تعدی اولور ایسه، حق غریمی حق وارثی صیانت ایدر قدر درجهده، تصرفاتی جاری اولماز.

مرض، عقلی اختیاری ابطال ایتمز ایسه، انساڭ اهلیننه منافی دگلدر. بناً علیه مریضڭ همه تصرفاتی جائز اولور. لکن مریضڭ تصرفاتی غریمڭ یا وارثڭ حقوقنه تجاوز اولور ایسه، حقوق غیری حمایه ایتمڭ قاعده سیله، مریضڭ تصرفاتی بر قدر تحدید قیلنور. اول غریملرڭ صوکره وارثلرڭ عقلری توفیه قیلنورده، عاقبت ممکن ایسه مریضڭ تصرفاتی تنفیذ قیلنور. قسابل فسخ اولان تصرفاتی فی الحال

صحيح اولوب، احتياج يوز كوسترور ايسه، منفسخ اولور. قايبل
فسخ دگل تصرفاتي «معلق بالموت» حكمنده قالور.
بويله اولمق هر مرض ده دگل، موتنه متصل اولان مرضه در.
انسان مريض اولوب، بر قدر زماندن صوگ ياتاقدن قالقسه، ياتار
ايكن قيلمش تصرفلري سلامت آدمگ تصرفلري كبي اولور.

(۱۶۲) موت-ذمه يي باطل ائتمه يور.

موت - عجز كلي اولديغنه كوره، تكليفاتك هر برى بالضروره ساقط
اولور، مطالبه لرك هيچ برى ممكن قالماز. لكن ميتك ذمه سي
همان صحيح قالور. اوزينك حاجتي ايچون ماللري صرف قيلنور،
غيرك حقيله ذمه سي مشغول اولور، موتي حسبيله اوزينك حقوقي ده
غيرك حقوقي ده باطل اولماز. حقوق ماليه وارثلره انتقال طريقيله
دگل، بلكه خلافت طريقيله ثابت اولور. شو قدر واردركه خلافتي انسان
ابطال ائتمز، حق خلافت مورث طرفندن ده وارث طرفندن ده ترك قيلنه ماز.
بوگنا كوره ده، مرض موت ده انسانك تصرفاتي بر قدر تعديد قيلنور.
يا وارثك ياغريماك حقنه تعدي ائتك ايسه، اويله تصرف تنفيذ قيلنماز.

(۱۶۳) جهل - عذر دگلدر.

واقعك خلافتنده اولان هر بر اعتقاد جهلدر. بز تعاليم اسلاميه يي
حقدر اعتقاد ايدر ايسهك، بوگنا مخالف اولان هر بر اعتقادي البته
جهل ديمك لازم اولوب كلور. شو بابدن اولان جهلك اكثرى
عذردر. نصرانيت، يهوديت، بودديت كبي دينلرك اعتقادلري قانونلري،
شرع اسلامي طرفندن، تقرير قيلنور: يعنى شريعت اسلاميه او اعتقادلره
او قانونلره بناً اجرا قيلنمش حكملره تعرض ائتمز، بونك اوزرينه،
او قانونلره احتراماً، او حكملري اقرار ايدر.

قاعده منكور جهلدن مرادمز «دليل قائمي، قانون عاملی -
مساھله سببيله بيلمه مك» دن ناشی جهلدر. حاكم دليل قائمك خلافتنده

حکم ایدر ایسه، یاخود مجتهد دلیل قائم خلافنده اجتهاد ایدر ایسه، یاخود بر آدم قانون عامل خلافنده حرکت ایدر ایسه، شو صورتلرده جهل عندر اولماز .

اما بر آدم، الله کرمش زیف نقودی بیلمه یوب، صرف ایدر ایسه، بویله صورتلرده جهل عندر اولوب، «بوزق آچهیی نشر ایتمک» جنایتیله او آدم مواخذه قیلنماز .

(۱۶۴) قصد صحیح یوق ایکن صادر اولمش سوزلرک اشراک هر بری هدر در .

خطا، نسیان، نوم، هوشسزلق، سکر، غضب حاللرنه انسان دن بر سوز چیقار ایسه، او سوزه هیچ بر حکم ترتب ایتمز . بیع، هبه، طلاق کبی شیلر معتبر اولماز .

هر سوزده قصد هم عقل معتبر در . سهواً، یاسبق لسانله یاخود عقلک مغلوبیتیله انسان دن برسوز صادر اولور ایسه، او ییله سوز معتبر اولماز . شرع شریفک حکمی قطعاً شودر .

خطا، نسیان، نوم، هوشسزلقده اختلاف بولنوق ممکن دگلدر . اما سکر، غضبده البته درجهلر مختلف اولور . انسانک عقلینه قصدینه تاثیر ایدر درجهده سکر یاغضب انسانک سوزلرینی اعتبار دن اسقاط ایدر ایسهده، عقلک عملنه خلل ویرمه مش سکر، غضب البته سوزلری اعتبار درجهسندن اسقاط ایده مز .

(۱۶۵) قصد قیلنماش معنی هیچ بروقت متکلمه الزام قیلنماز .

بر سوزی قصداً تکلم ایدن آدم او سوزدن بر معنایی اراده ایتمه زسه، قصد یوقلغندنمی، علم یوقلغندنمی، یاخود دیگر بر معنایی اراده ایتدگندنمی . او اراده قیلنماش معنایی متکلمه شریعت جبراً الزام ایتمز . مثلاً: طلاق سوزینی تکلم ایدوب، شو سوزدن رفع نکاحی قصد ایتمه مش آدم اوزرینه طلاق جبراً الزام قیلنماز .

(۱۶۶) لفظك عیننه هیچ بر حکم متعلق اولماز.

زیرا مقصدك حقیقتی الفاظك اختلافیله مختلف دگلر بوکا کورده
 عقدلرک هیچ برنده لفظك خصوصیتی نظر شریعتده شرط قیلنماشدر.
 لفظ - مقصدی آکلامق ایچون یالکیز بر واسطه دگلمی؛ بوکا کورده
 مقصدك حقیقتی لفظك خصوصیتنه تابع اولماز. عقد زوجیتده نکاح
 تزویج کبی لفظلری، شهادتده «اشهد» کبی تعبیرلری شرط ایتمک
 لازم دگل بر وسیله بی التزام ایتمک تکلیفله حقیقتی اهمال ایتمک
 اولور.

علی العموم: مقصود اولان معنی نصل افاده ایله تعبیر قیلنور
 ایسهده، او معنی ثابت اولور. تعبیرك خصوصیتنک بر اهمیت بولنه ماز
 شریعت اسلامیه تعبیرك خصوصیتنه او قدر اعتبار ایتمه یوب، بلکه
 مقصدك حقیقتنه اعتبار ایدر. مقصدی اعتبار ایتمک ایکی جهتل
 اولور: (۱) لفظك خصوصیتنه مقصدی تابع ایتمه مکله؛ (۲) قصد قیلنماش
 معنایی متکلمه الزام ایتمه مکله. شو ایکی اساس - تصرفات قولیه لرک
 هر برینه اساس اولور درجهده عمومیدر.

(۱۶۷) قانونك عادتك اقتضاسنه مخالف دگل شرطلر هر
 عقدده صحیح اولور.

بلکه لازم اولور. معامله باینده شرط - عبادت باینده نسدر
 کبیدر. شرطسز اداسی جائز هر بر شی - اشتراط ایله لازم اولور.
 «المسلمون عند شروطهم الا شرطا احل حراما او حرم حلالا» سنت
 ثابته سی «کتاب الله احق، وشرط الله اوثق» سنت قطعیه سیله برابر
 شو قاعدهیه اصل اولورلار.

بنائاً علیه: قانونك طلبنه عادتك اقتضاسنه مخالف دگل شیلری
 اشتراط سببیله هیچ بر عقد فاسد اولماز. مثلا ایکی طرفك رضاسیله
 عقد نکاحده مطلوب اولان شیلر اشتراط قیلنسه، عقد صحیح اولور،
 شرط قیلنمش شیلریده ایفا واجب اولور.

شو قاعدەنىڭ عكسى، يعنى «قانۇننىڭ عادىتىڭ اقتصاسىنىە مخالف شرطلار ھېچ بىر صورتتە صحيح اولماز» كىيەسى دە شرعاً ھەر عقدە معتبردر.

(۱۶۸) قانۇننىڭ عادىتىڭ اقتصاسىنىە مخالف ھەر بىر شرط - باطلدر.

بوڭا كورە، وصيت دە، وقف دە شرطلارنىڭ نفوذى ايچون عند الله طاعت اولمىق، عند الناس مصلحت اولمىق شرعاً معتبردر. اگر شرط طاعت دىگىل، بلكە معصيت اولور ايسە، واقفنىڭ شرطى معتبر اولماز. مثلاً، بىر خانە وقف ايدوب، او خانەدە طورو ايچون تجردى شرط ايدرسە، وقف صحيح اولور، اما شرط معتبر اولماز. زيرا شرعاً جائز نكاحى منع ايتىمىڭ شرعنىڭ اقتصاسىنىە مخالفدر. طبيعت مقتضاسى اولان مشروعى منع ايتىمىڭ، ديگر طرفدىن، ممنوعى فتح ايتىمىڭ اولدىغىنە كورە. او شرط - معصيت اولور. بوڭا كورە اويلە شرطلار البته باطل اولور.

(۱۶۹) موضوعىنىە مخالف ھەر بىر شى باطلدر.

بىر فعلنىڭ مشروعىتى بىر غرض ايله اولور ايسە، او غرضنىڭ حصولىنىە مخالفى، مزاحم صورتتە او فعلى اشلەمىڭ بالضرورە ممنوع اولور. مثلاً: قرض وىرمىڭ - فقيرلەرە محتاجلەرە بىر قدر اعانە ايتىمىڭ مصلحتىلە مشروع اولمىشىدر. قرض - اعانە ايچون موضوعدر. بوڭا كورە اوزىنە فائىدە المىق شرطىلە قرض وىرو باطل اولور، يعنى او شرط معتبر اولماز. «كل قرض جر نفعاً فهو ربا» سىنتى بوڭا ارشاددر. «لا تبطلوا صدقاتكم باليمن والاذى» آيت كرىمەسى دە شو قاعدەيە بىر برهان اولما بىلور. اعانە، دفع حاجت اساسلىرىنە وضع اولنمىش صدقەسى زكاتى - اذا ابطال ايدىر دىمىڭ - موضوعىنىە مخالف ھەر بىر شى باطل اولور دىمىكىدر.

نكاح تحليلاڭ بطلانى، زكاتدن فاچمق خياليله هبه نڭ فائسزلسكى،
فديه ده دورك معناسزلسكى، مدت ايلا انقضاسى سوڭنده ملاقاڭ وقوعى
كبي مسئلهر شو قاعديه متفرعدر .

(۱۷۰) هر بوى اوز باشنه جائز عقدلرى جمع ايتمك جائزدر .

هر برى انسانلرڭ مصلحتى ايچون مشروع اولان عقدلر جمع
قيلنور ايسه، هيچ بر مفسديه مفضى دگلسگنه كوره، اجتماع صورتنڭ ده
او عقدلرڭ جوازي ضروريدر . مثلا: بيع ايله اجاره ي جمع ايدوب،
يوز درهم مقابلته بر مالى بيع، بر خانه ي اجاره يه ويرور ايسه، جائزدر .

(۱۷۱) اصل ممكن ايكن بدل معتبر اولماز .

اصلك بدللك طبيعتى بونى اقتضا ايدر . زيرا بدللك مشروعتى
يالگنر اصلك امتناعى اعتباريله در . عرف ناسده بونى اقتضا ايدر .
مثلا: بر حقى اصيلاڭ كندوسندن استيفا ممكن ايكن، كفيلى مواخذه
ايتمك عادت حكمنه كوره ده جائز دگلددر .

قبليه توجه ممكن ايكن تحرى ايتمه مك، صو وار ايكن تيمم
قيلماق، عدت ده، حيض وار ايكن، آيلرله عمل ايتمه مك، مالڭ اوزينى
اعاده ممكن ايكن قيمت يا مثل معتبر اولماق، اصيلاڭ استيفا ممكن
ايكن، كفيلدن مطالبه ايتمه مك كبي مسئلهر شو قاعده فروعاتنددر .

(۱۷۲) دفع - رفعدن اولى در .

هيئت اجتماعيه ده انتظامى محافظه ايتمك ايكى طريقه اولور:

- (۱) دفع طريقى، (۲) رفع طريقى.
- دفع: اختلالڭ، مفاسدڭ يوللرينى قبل الوقوع باغلامقله اولور .
- رفع: اختلالى، مفاسدى وقوعندن سوڭ ازاله ايتمكله اولور .
- حكمت تشريع نظرنده دفع طريقى رفع طريقندن هر جهتله
اولى در . بز اكر هيئت اجتماعيه يى بدن انسانه تشبيه ايدر ايسهك،

نظام محافظه‌سی - حفظ صحت کبی اولور . صحت ایکی طریقه حفظ قیلنور دگلمی؟ (۱) ضرردن مرضدن صاقلانمق طریقیله؛ (۲) نداوی، یعنی مرضک وقوعی صوکنده ادویه استعمال ایتمک طریقیله . حفظ صحت باینده اولگی طریقی - احتما، حمیه طریقی - حکمت نظرنده ائگ گوزل ائگ معقول طریقدر .

شو قاعده کلیه‌یی رعایه ایدوب، شریعت اسلامیه رفع مفاصدی ائگ مهم بر اساس اصلی اعتبار ایتمشدر؛ بوکا کوره هیئت اجتماعیهده هر بر انسانه دورت شی تکلیفی قیلنمشدر .

(۱) اوز حقوقلرینی اوز وظیفه‌لرینی بیلور قدر معرفت . فقیهلر لساننده بوکا علم حال دیرلر . زیرا هیئت اجتماعیهده حقوقلرینی وظیفه‌لرینی بیلمه‌ین آدمک حرکتنده اشنده سوزنده خلاف قانون شی هر وقت بولنه بیلور . علم حال تعبیر قیلنور معرفت او مفسد لراک یوللرینی باغلار .

(۲) حق دگل شیلره همده دیگر لراک حقلرینه تعدی قیلماز قدر «شرف» یعنی نفسک پاکلگی، یالکیز عفت، امانت اشاره‌سیله حرکت ایدر اولمق . فی الحقیقه، انساناک شرفی - مفاصدی دفع ایتمک خصوصنده ائگ قوتلی بر سببدر .

(۳) انصاف، عدالت اساسلرنده اقامت قیلنمش قانونلری رعایه ایدر قدر طاعت . زیرا هیئت اجتماعیه قانونلرینه اطاعت ایدن آدم مفسد لره مرتکب اولماز . قوانین عدلیه‌یه اطاعت سببیله مفسده یوللری قطع قیلنمش اولور .

(۴) حق دگل شیلره، باطل دعوتلره انقیاد ایتمز قدر عزت . زیرا او قدر عزتی وار آدم اوزی ده مفاصده ارتکاب ایتمز، دیگر لراک دعوتلرینه ده اجابت ایتمز .

شو دورت شی انسان‌ده بولنور ایسه، هیئت اجتماعیهده مفسده یوللری باغلانمش اولور . لکن او شیلر هر آدم‌ده بولنه‌ماز . انسان جنایتلره مفسده‌لره مرتکب اولور . او یله انسانلری مفسده‌دن منع

ایتمک ایچون شریعت اسلامیہ جزا ہم عقوبتی تعیین ایتمشدر .
 شریعت اسلامیہ هیئت اجتماعیہ امورینی اداره شو قاعدی
 اساس کبی اعتبار ایتمش . فقها او قاعده بی «دفع رفعدن اسهلدر»
 عباره سیله کتب فقهیہ ده بیان، همده بایتاق فروعات تفریع ایتمشدر .
 مثلا: عدت نکاحی دفع ایدر؛ امتداد زماننده نکاح جائز دگلدر .
 لکن سببلرک بریله عدت اعتراض ایدر ایسه، ایلك وارنکاح رفع
 قیلنماز . فساد-عقدک نفوذینی دفع ایدر . لکن بر اثری سببیله
 رسوخ بولمش عقد، اولگی فساد تأثیریله رفع قیلنماز .

(۱۷۳) هر اصلک اعتباری-هیئت اجتماعیہ مصلحتلرینه
 موافقتی نسبتندهدر .

شریعت اسلامیہ نامندن بیان قیلنجهق اصل کلی، همده دولت،
 مدینه امورلرینی اداره ایچون وضع قیلنجهق قانون-هیئت اجتماعیہ ده
 انسانلرک علی العاده حیاتلرینه طارلق، خرج ویرمز ایسه، معتبر
 اولا بیلور . بونک اوزرینه هیئت اجتماعیہ مصلحتلرینه نه قدر زیاده
 موافقتی وار ایسه، او اصلک او فانونک اهمیتی شارح نظرنده او
 قدر بیوک اولور .

(۱۷۴) شریعتک هر بر حکمی انسانلرک مصلحتی ایچونددر .

احکام شریعتی استقرا ایدن-بونی قبول ایدر . شارعک حکمتی ده
 بونی اقتضا ایدر . تشریعدن شارعک اوزینه البته بر فائده یوقدر
 انسانلرده فائده بولنماسه، اولیله شرع، شبهه یوق، عبث اولور .
 شو قاعده بی قطعی بر قاعدهدر دیمک ممکنر یاخود لازمدر .
 اولیله ایسه ده، اهل کلامک اختلافندن بونک کبی بر قاعده ده نجات
 بولاماش .

«الموافقات» ک اولگی ربعنده (۳) نچی مقدمه شو قاعده غایت اساسی

صورتده بیان قیلنمشدر .

تشریح الہٰک فعلیدر . « افعال اللہ عبادتک مصالحتیہ معللمی، دگلمی؟ » مسئلہ سندہ اختلاف۔ « تشریح دہ مصلحت معتبرمی، دگلمی، » مسئلہ سندہ اختلافی موجب اولور ایتمش. واصل بن عطا اتباعی « تشریح البتہ مصلحتہ معللمدر » دیرلر، اما اشاعرہ « یوق، تشریح ہیچ بر شیلہ معللم دگل » دیرلر. انسان البتہ ہر خصوصک عردر، لیکن حکمتہ مخالف اولور شیلری شارع حکیمہ اسناد اوقدر معقول اولماسہ کړک. شارع، انکار قیلنماز، البتہ مختار مطلق در، ہر شیدن مستغنی در. مختاردر: یعنی خیری مصلحتی اختیار ایدر. مستغنیدر: ہمہ خیراتی ہمہ مصلحتلری انسانلرہ بذل ایدر، ذرہ قدر بغل ایتہر.

اسلامیت ایمانی، عقلک حکمی ایلہ، حال شویلہ ایسہ، تشریح ہیئت اجتماعیہ مصلحتلرینہ ایتناسی۔ البتہ ہر قضیہ قطعہ کبی ثابت اولور.

بنائاً علیہ احکام شرعیہ دہ مصلحتی آرامق، یا خود ہیئت اجتماعیہ احوالہ نظراً مصلحتلگی البتہ معلوم شیلری شریعت اسلامیہ ہ عموماً موافق دریمک ضرور اولور.

(۱۷۵) شرعک میزانی۔ مصلحتدر.

هیئت اجتماعیہ احوالہ نظراً ہر مصلحتی وار حکم ہر حال دہ مشروعدر. دولت یا مدینہ امورلرینی ادارہ دہ فائدہ ویرور قانونلری نظاملری ترتیب ایتہک ہر حال دہ مطلوبدر.

شریعت اسلامیہ۔ عدل، احسان، اصلاح کبی کلیاتی امر ایدر ایکن؛ ظلم، بغی، فحش کبی کلیاتی منع ایدر ایکن، ہر برینی مطلق صورت دہ ضابطسز قانونسز ذکر ایتمش. عبادت دگل، امور عادیہ دن اولور شیلری عموماً۔ قانونسز ضابطسز ذکر قیلوب مصلحتک احوالک اقتضاسنہ کورہ، قانونلرینی مکلفک نظرینہ ترک ایتمش.

عبادت دگل شیلرہ شریعت دائماً معنایہ التفات ایدر. امور عادیہ مشروعتیندہ مصلحتک وجودینی شرط ایدوب، مصلحتی یوق ایسہ، اویلہ شیلری منع ایدر.

امام الائمه امام مالك بن انس حضرتلرى كىبى بيوك بر مجتهد مصلحت مرسله يى بيوك بر دليل كىبى اعتبار قيلوب، «مصالح مرسله» فقهاڭ طوقز عشريدر» ديمش.

(۱۷۶) هر عمل مصلحتيله معتبر اولور.

مصلحت ايچون مشروع عمل - اوزينڭ مصلحتندن خالى اولور ايسه، باطل اولور. زيرا اعمال شرعيه فى نفسها مشروع دگل بلكه مصلحتيله مشروعدر. مصلحتڭ فوقى - عملى اعتباردن اسقاط ايدر. مثلا: زكات - هيئت اجتماعيهده فقيرلره اعانه مصلحتى ايچون مشروع قيلنمش. شويله ايكن زكاتڭ وجوبندن قاچمق قسديله هبه ايدر ايسه، شو هبه احسان بايندىن اولمايوب، بلكه بر مصلحت مطلوبه يى ابطال ايتديكنه كوره شرعاً معتبر اولماز.

نكاح - ايكى زوجڭ حيات اجتماعيهده مصلحتلرينى تسهيل ايدر عائله تشكيل ايتمك، نوع انسانڭ بقاسنه خدمت ايتمك مصلحتى ايچون مشروعدر. شو مصلحتلردن خاليلگى قطعاً معلوم نكاح تحليل نظر شريعتده بوڭا كوره باطلدر. اويله نكاهلره ارتكاب ايدنلره شارع لعنت اوقومشدر.

(۱۷۷) عقدلرده، تصرفات ماليهده نيابت جائزدر.

اكل، شرب، لباس كىبى امور طبيعیهده نيابت البته متصور دگلدر: زيرا بر آدمڭ اكل شربى ايكنجى بر آدمڭ آچلغنه عطشنه شفا ويرمه يور؛ لباسى ديگر بر آدمى حرارتدن برودتن صافلاما يور. صلات صوم كىبى عبادتلردهده نيابت شرعاً جائز دگلدر: بر انسانڭ عمليله ديگرلر اکتفا ايدمز؛ عبادت، قسداييله، ديگرلره انتقال ايتمز؛ بر انسان ديگر برينڭ عبادتلرينى تحمل ايدرسه، جائز اولماز. عبادتلرده نيابت بلكه متصور دگلدر. زيرا عبادت - روحى، اخلاقى تربييه ايچون مشروع قيلنوب، انسانڭ روحانى

غذایی حکمنده اولمشدر . غذای بدنی ده نیابت نصل متصور دگل ایسه ، غذای روحانی دهده تماماً اوایلدر . عبادت ده نیابت یوقلق مسئلهسی شریعت اسلامیهده قطعاً ثابت بر مسئلهدر . « ولا تزر وازرة وزر اخرى » - « وان لیس للانسان الا ما سعی » - « ومن تزکی فانما یتزکی لنفسه » - « لنا اعمالنا ولکم اعمالکم » کبی آیت کریمه لرله ثابت اولمشدر . شو آیت کریمه لر - نیابتی تعملی دعوی ایسن مشرکری رد مقامنده مکدهه اینمش - تقییدی جائز دگل عمومات قطعیهدر .

عقوبت دهده نیابت مشروع دگلدر . هیچ بر انسان دیگرك گناهیله مواخذه قیلنماز . « ولا تزر وازرة وزر اخرى » - « ما علیک من حسابهم من شیء » - « وقال الذین کفروا للذین آمنوا اتبعوا سبیلنا ولنحمل خطایا کم وما هم بحاملین من خطایاهم من شیء . انهم لکاذبون » - « وان تدع مثقلة الی عملها لا یحمل منه شیء ولو کان ذا قربی » کبی آیت کریمه لرله قطعاً ثابت اولمشدر .

عقوبت ده نیابت متصورده دگلدر . زیرا عقوبت دن مقصد - زجر هم تأدیدر . گناهندن تماماً بری آدمی تعذیب ایتیک عدالتسزک اولمقله برابر گناهیلرک تأدیبی زجری حقنده بر فائدهده ویره میور . عموماً تعبیر ایدر ایسهک ، فائدهسی محلنه مقصور هیچ بر اشد نیابت ممکن دگلدر .

لکن عقدلرده تصرفات مالیهده نیابت جائزدر . زیرا مثلاً عقد بیعده عاقدک خصوصیتی مطلوب دگل ، بلکه اصل عقدک حصولی مطلوبدر . كذلك تصرفات مالیهده فاعلک خصوصیتی دگل ، بلکه اصل تصرفاتک تحققی مطلوبدر .

(۱۷۸) جزا - مشروعدر .

یعنی: جنایتک وقوعی سوکنده جنایتلره عقوبت ویرمک شریعت اسلامیهده جائزدر . قران کریمده « وان عاقبتهم فعاقبوا بمثل ما عوقبتهم

«به» - «فمن اعتدى عليكم فاعتدوا عليه بمثل ما اعتدى عليكم به» - «وجزاء سيئة سيئة مثلها» كبی متعدد آیتلرله جزا مشروعیتی ثابتدر . جزا - واقع اولمش جنایتی رفع ایتمه یور ایسه ده، اولابیله جک جنایتلرک یوللرینی سد ایدر: «وقاتلوهم حتی لا تكون فتنه» - «ولکم فی القصاص حیاة» کبی آیت کریمه لر بوکا دلالت ایدر . جزا مشروعیتنه مترتب اولور فوائدهک بری ده بودر .

هیئت اجتماعیه جزا ویرمک حقنه مالکدر . زیرا انسانلر ایچون اجتماع بر حق فطری اولوب، هیئت اجتماعیه یی محافظه حقنه ده انسانلر البته مالک اولورلار . هیئت اجتماعیه ده انتظامی، حقوقی محافظه ایچون، همده داخلی تعرضلره مقابله مدافعه ایچون جزا ویرمک حقنه ده هیئت اجتماعیه بالطبع مالک اولور .

بر آدمک راحتنه حرمتنه بر جهندن جنایت ایدوب ظلم ایتمک خلاف عدالت ایسه ده، ظالمک جنایتنه مثلله مقابله ایتمک خلاف عدالت دگلددر، بلکه عقلک عدالتک افضاسنه تامامله موافقددر؛ زیرا بر حق مشروعی محافظه اساسنه مبتنیددر . «ولکم فی القصاص حیاة» جمله الهیه سی - جزا مشروعیتنه، جزادن هیئت اجتماعیه ایچون حاصل اولاجق فائده لره متفکر هر بر فقیهی ارشاد ایدر معجز بر جمله الهیه در .

(۱۷۹) جزا ده - اعتدا جائز دگلددر .

یعنی: عقوبت جنایتدن بیوک اوله ماق، بلکه یا مثل یا خود دون اولمق شرطدر .

قران کریمه ده «وقاتلوا فی سبیل الله الذین یقاتلونکم ولا تعتدوا» یعنی: سزه تعدی ایدنلره سزده شریعت یولیله مقابله قیلکیز؛ لکن اعتدا ایتمه کیز . «وان عاقبتهم فعاقبوا بمثل ما عوقبتهم به» یعنی: عقوبت ویرر ایسه کیز، سزه ایرشمش جنایتک مثلله عقوبت ویرکز . - «فمن

اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم به» یعنی بر آدم سزه اعتدا ایدر ایسه، سزده آگا مثلله اعتدا قیلنکز. - «وجزاء سیئة - سیئة مثلها» یعنی: هر جنایتک جزاسی اوزینک مثل اولور. - «ولکم فی القصاص حیاة» آیت جامعده قاعده مزه بر برهان اولایلور. زیرا فصاص مادهسی - مساواتی افاده ایدر.

جزاده جزالك تحقی ایچون، جانیلری زجر ایدر، دیگر لره عبرت اولا بیلور، فسادک دفعنده خدمت ایدر قدر شدت بولنمق لازمدر. شو اوچ شرط جزاده جزالك تحقی ایچون. - اما عدالته موافقتی ایچون، مثلیت یعنی جنایتدن زیاده عقوبتی تعیین ایتمه مک شرطدر. جزا - شری شر ایله دفع اصولنه ایتناسنه کوره، مشروعیتی یالکنز ضرورت حکمیه ثابت اولمشدر. بوکا کورهده اعتدا البته حرام اولور.

(۱۸۰) جزاده شخصیت شرطدر.

یعنی: عقوبتک یالکنز جانییه اقتضاری، بری ادملره تجاوز ایتمه مهسی شرطدر.

قران کریمده «ولا تزر وازرة وزر اخرى» یعنی: هیچ بر نفس دیگرک یوکلرینی تحمل ایتمز. - «ومن قتل مظلوما فقد جعلنا لولیه سلطانا فلا یسرف فی القتل». یعنی: مقتولک ولیلری حق قصاصی استیفا ایدر ایکن، اسراف ایتمه سون، یعنی گناهدن بری آدملری مواخذه ایتمه سون.

لکن شو قدر واردرکه جزاده تماماً شخصیت متصور دگلدر. زیرا جانی اوزرینه اقامت قیلنمش عقوبت جانی ناک فریبیلرینه، علی الخصوص جانی تریبه سنده بولنور مسکینلره شدتله تأثیر ایدر. جانی حبس، یا نفی، یا قتل قیلنور ایسه، تریبه سنده کون کورر مسکینلر مرپسز فالورلار؛ احياناً قاتلک عائلهسی تماماً خراب اولور. شو حقیقتی قران کریمده بر ایکی آیت کریمه تأیید ایدر:

«وانتقوا فتنه لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة» یعنی: اويله فتنه دن صلافلانگز، که ضرری یالگنز ظلم ایدنلره مقصور اولماز. ظالم بر انسانی قتل ایدر ایسه، هم مقتوله هم مقتولگ قریبلرینه ظلم ایتمش اولور. قانون - عدالت اقتضاسیله ظالمین قصاص استیفا ایدهک ایسه، ظالم اوز جنایتیله مستحق اولمش اولور؛ لکن ظالمک قریبلری، حیاتنه محتاج انسانلر، گناهلری یوق ایکن، ضرر کورمش اولورلار. بوراده جزادن حاصل اولور عقوبت ظالمک یالگنز اوزینه مقصور اولمایوب، دیگرلرده تعدی ایتمش اولور.

«وجزاء سيئة - سيئة مثلها» یعنی: جزا اوزی ده جنایت کبی بر سیئه در، ضرری یالگنز جنایت ایدن آدمه دگل، بلکه دیگرلرده تعدی ایدر.

جزا شری شرله دفع ایتمک اساسنه مبتنی اولوب، بونک اوزرینه مقصوریتی ممکن دگلگنه کوره، شریعت اسلامییه حدودی ممکن قدر دفع ایتمگی التزام ایتمشدر. شبهه ایله حدودی دفع ایتمک، قصاصدن تجاوزه انسانلری دعوت ایتمک، مقتولگ قریبلرینه بر قدر اعانه اولاجق دیتی مشروع ایتمک - بویله شیلرک هر بری حدودی تقلیل چاره لریدر.

(۱۸۱) حدود - بر مصلحت راجحه ایله، همده جانیدن بر بیوک حسنه صدوری سببیله، عفو قیلنه بیلور.

مصلحت راجحه سببیله، یاخود حدک اتمامنه بیوک بر مفسک مترتب اولاجقی ملاحظه سیله، حدودی عفو ایتمک مسئله سی اصحاب کرامک متعدد حادثه لرده اجماع لرله ثابت بر مسئله قطعیه در.

جانیدن بر بیوک حسنه صدوری خاطرری ایچون حدودی اسقاط ایتمک مسئله سی - قادسیه محاربه سنده اصحاب کرامک اجماعیله صحابی ابو محجن رضی الله عنه حضرتلرندن حدک سقو طیله، بنی جذیمه واقعه سنه خالد بن الولیدی شارع اکبر علیه السلامک عفو یله ثابت اولمشدر.

حامل، مرضع، مریض حقنہ حدودی تأخیر، یالکز محدود لڑک
مصلحتی ایچون، جائز اولور ایسه، عمومی بر بیوک مصلحت خاطر
ایچون حدودی یا تأخیر یا اسقاط ایتک البتہ جائز اولور.

(۱۸۲) قصد ایله ده، شروع ایله ده انسان مواخذہ قیلنماز.

جزا - جنایتک یالکز وقوعنہ مترتب اولور. بر جنایتی قصدیلہ،
یا خود اسبابنہ شروعیلہ هیچ بر انسان مواخذہ قیلنماز.

قصد ہم شروع نظر شریعت ده عرام ایسه ده، ایکی ملاحظہ
بنائاً، جزا مترتب اولماز. (۱) هیئت اجتماعیه انتظامنہ راحتہ خلل
ویرور صورتہ مفسدہ - یالکز قصد یالکز شروع ایله وجودہ
کلمہ یور. جزا مشروعیتی انتظامی محافظہ ایچون ایدی. انتظام مختل
دگل ایکن. جزا البتہ مشروع اولماز. (۲) انسان قصدی ہم شروعیلہ
مواخذہ قیلنہ حق ایسه توبہ قاپوسی قاپانمق لازم اولوب کلور. یعنی
بر جنایتہ شروع ایتمش آدم ایچون اوز اختیاریلہ او جنایتی ترک
ایده بیلمک طریقی فالماق لازم اولوب، جنایتلری تقلیلک بر یولی
باغلانمش اولور.

(۱۸۳) سببک مشروعیتی - مسببی اعتباریلہ در.

یعنی: هر سبب - مقصود اولان بر مسببی تحصیل ایچون
موضوعدر سببن قصد قیلنمش مسبب مترتب اولا بیلور ایسه، سبب
مشروع اولور. مترتب اولماز ایسه، او وقت سبب مشروع اولامایوب،
عملسزلگنہ کورہ باطل اولور. مثلاً: بیع - تملک ہم انتفاع مصلحتی
ایچون مشروع ایدی. یا تملک یا انتفاع ممکن دگل ایسه، بیع باطل
اولور. بوگا کورہ، انسانی صاتمق باطلدر؛ منفعتی یوق، یا وار ایسه ده
انتفاعی عرام شیلری ده صاتمق باطلدر. - نکاحک مشروعیتی عائلہ ده
مودت ہم حسن عشرت اعتباریلہ ایدی. بر شریفہ بر سفیل آراسنہ
حسن معاشرہ احياناً تعذرینہ کورہ اویلہ نکاحی شریعت اسلامیہ لازم
یتمہ مشدر.

شو قاعده مزه كوره، سببی ایقاع ایدن مسببی ایقاع ایتمش کبی اولور. بناً علیه، اسبابه مباشره ایوب ده مسبیك عدمنه قصد ایتمك لغودر. هزلك جدیدتی بوگا كوره در.

(۱۸۴) مسبب هر خصوص ده سببینه تابعدر.

سببی تام ایسه، تام اولور؛ ناقص ایسه ناقص اولور. سبب ده استقامت وار ایسه، مسبب مستقیم اولوب؛ سبب ده اعوجاج وار ایسه، مسبب مستقیم اولاماز. مسبب ده بر خلل یوز کوسترسه، خللك منشئی سبیدن آرانور.

مسببی هر حال ده اسبابك صحتنه فسادینه علامت ایتمك ممکندر. شریعت اسلامیه اسبابی مسببیلر یله وزن ایدر. بوگا كوره اعمال ظاهره ی-- امور باطنیه دلیل قیلمشدر: ظاهر منخرم اولور ایسه، باطناك انخرامیله حکم ایدر، ظاهر مستقیم ایسه، باطنی ده مستقیم حساب ایدر.

اسبابی مسببیلر یله اعتبار ایدن آدم-اسبابك قانونه موافقتی، دگللكگی حفته غایت حساس بر میزانی انه آلمش اولور. احکام عادیه ده عموماً، تجر به لرده خصوصاً، مسببی اسبابه میزان ایتمك اصلی-الك مهم بر اصلدر. بلکه تشریعتك اساسی ده شودر: انسانك الك بیوك اعتقادندن الك اوافق عملنه قدر هر بر اشی- نظر شریعت ده شو اصل اوزرینه بنا قیلنور: مومنك ایمانی، مطیعك طاعتی، عاصیلرك عصیانی بونكله اعتبار قیلنور.

مسبب ده بر خلل واقع اولور ایسه، فقیهلر سببی تفتیش ایدرلر دیمش ایلك. مثلاً: طبیبك یا صانعك اشنده بر قصور واقع اولور صورتده، اگر طیب یا صانع تفریط ایتمش لر ایسه ضامن اولورلار؛ یوق ایسه، ضمان واجب اولماز.

مسببه سببی جهتندن التفات ایتمك- سبب سابق ایله سبب حاضرك حکملرنده تعارض واقع اولور صورتده فقیهك نظرندن بیوك

اشكاللری ده دفع ایده بیلور: مثلاً: غاصب غصب قیلنمش برك اورتاسنه وصول سوکنده توبه قیلوب، او یردن خروج ایدهجك اولور ایسه، شو خروج - خطاب شارع جهتیه واجب اولور؛ لکن حق غیری اشغال جهتیه حرام اولور.

شو اشکالی حل خصوصنده اهل علم ایکی فرقه اولمش (۱) بری «خروج واجب، حق غیری شغل ایتمك فی نفسه حرام ایسه ده، بوراده ضرورت حکمیه حرمت قالمامشدر» دیر. (۲) اهل اصولک بیوکلرندن ابوهاشم کبی آدملر «غاصب یردن تمامیه انفصاله قدر متعددر، خروج ده، واجب ایسه ده، معصیت اولمق صفتی همان باقیدر». دیر. - بز «خروجی» غصب سابقک اثری اولمق صفتیه اعتبار ایدر ایسهك، واجبلگیله برابر معصیتلگینی قبول ایده بیلور. زیرا سببک حرمتی اثرینده البته سرایت ایدر؛ بر فعلک اوز باشنه وجوبی - سببندن کلمش حرمتنه منافی اولماز. غزالی استادی امام عبدالملک بن عبدالله الجوینی حضرتلری البرهان اسمی کتابنده شو رأیی نصویب ایدوب، متعدد مسئلهلرله تنظیر ایتمشدر.

سکرانک طلاق ده شو قاعدهیه متفرع اولا بیلور.

(۱۸۵) رخصت ده اباحه اصلیه دگل، اضافیه در.

رخصت: بر عذر مناسبیه مباح قیلنمش شی. رخصتک مشروعیتی منتظر بر مشقتی دفع ایتمك ملاحظه سیله در. مشقت ایسه، معلومدر، زمان، مکان، حال، عمل، قوت، ضعف کبی شیلرک اختلافیه مختلف اولور. بر آدمه نسبتله مشقت اولا بیلور شی ایکنجی بر آدمه نسبتله مشقت اولماسه ممکندر؛ شو ساعت ده مشقت اولور شی دیگر ساعتلر ده آسان اولسه احتمالدر.

بوکا کوره رخصتله عمل ایدهجك هر بر آدم اوز نفسندن استفتا ایدر. هر آدم اوزی حقنده اوزی فقیه اولور.

(۱۸۶) ملكك سبببارى بشدر: (۱) استيلا (۲) استحقاق
(۳) ضمان (۴) نقل (۵) خلافت.

حقوق، اقتصاد، عمران كبرى علوم اجتماعيه ده اڭ بيوك اهميتى
جائز اولمش شو ملك فاعده سيني علمى صورتك تحليلدن قبل، لغوى
صورتده حل ايتمك لازمدر.

ملك: انسانلرڭ هر برينه، وحشيلرينه مدنيلىرينه، ضرورى
بديهي طرزده معلوم بر حق طبيعى در. «فلان شى بنم ملكمدر»
سوزينڭ معناسى هر بر آدمه بلا استثنا معلومدر. ديگرلرڭ
انتفاعلرينى تصرفلرينى قطع ايدر حيثيته بر مالك بر آدمه اختصاصدن
عبارتدر. نور، هوا، صو كبرى همه انسانلره ضرورى صورتده استفاده
انتفاع ايچون الله طرفندن بئذ اولنمش شيلرڭ هيچ برى هيچ بر
آدمه ملك اولاماز. زيرا ديگرلرڭ انتفاعلرينى تصرفلرينى قطع ايدر
حيثيته اختصاص اويله شيلرده ممكن هم جائز دگلدر.

استيلا: هيچ بر آدمڭ حقيله مشغول دگل مباح شيلرڭ برينى
اله كچورمكدر. شو معنى ايله استيلا تغلب عباره سيلده تعبير
قيلنور، فقيهلر بوڭا «وضع اليد» ديرلر. ير، اوت، معدن كبرى
مباح شيلرى انسان اوز حوزه سنه آلور ايسه، او شيلرى مالك
اولور. شو صورتلرده ملكك سببى استيلادر؛ كيم ايلك سبقت ايدر
ايسه، او شيلرى او آدم مالك اولور.

استحقاق، بر عمل مقابلنده ملكك ثبوتيدر. خدمت مقابلنده
آلنه حق شيلره ملكك ثبوتى - استحقاق سببيله در. مثلا حمال بر
قدر اجرت مقابلنده بر يوگى كوتاروب كيدر ايسه، نعين قيلنمش
اجرتى مالك اولور. عموماً هر بر عامل، التزام قيلنمش عملى ايفا
صوكنده نعين قيلنمش اجرى مالك اولور. بويله صورتلرده ملكك
سببى استحقاقدر

ضمان: اولاً بیله جک ضرری، کله بیله جک مسئولیتی تحمل ایتمکدر. شو معنی ایله ضمانتک ملک حقینده سببیتی «الغنم بالغرم» سنت صحیحه سیله ثابت اولمشدر. بر اوستا بر اشی التزام ایدوب، شاگردندن او اشی کوزدرسه، اجرتک بر قدرینه شاگرد عملیه، اوستا ضمانیه مالک اولور.

نقل: ملکک بر آدمدن دیگر بر آدمه انتقالی- شو انتقالک انواعی وارددر: مالکدن مالک، عین عین مقابلنده اولور ایسه، بیع اولور. مالکدن مالک، عین ذمه مقابلنده اولوب ایکی عوض متماثل اولور ایسه، قرض اولور، متخالف اولور ایسه، سلم اولور. اگر معاوضه ده عین عین مقابلنده اولمایوب، بلکه ذمه ذمه مقابلنده اولور ایسه، شو تقدیرده هر ایکی ذمه عاقدلرک ذمه سی ایسه، اولیه معاوضه- مقاصه اولور؛ اگر ایکی ذمه دن بری اجنبی بر ذمه اولور ایسه، اولیه معارضه- حواله نامنه اولور. شو بش نوعک هر برنده انتقال- بدل مقابلنده ایدی.- اگر انتقال بلا بدل اولور ایسه، صدقه اولور الله رضاسی ایچون ویرلمش صورتک، هدیه اولور انسان رضاسی خاطر ایچون ویرلمش صورتده، هبه هم احسان اولور کرم طریقیله ویرلور صورتده.

اگر ایکی طرفک بری منفعت اولور ایسه، منفعتک انتقالی بلا بدل اولور ایسه، وقف اولور؛ بدل ایله اولوب ده هم بدل هم منفعت معلوم اولور ایسه، اجاره اولور؛ بدل معلوم لکن منفعت معلوم دگل ایسه، جعاله اولور؛ منفعت معلوم لکن بدل معلوم دگل ایسه، مضاربه اولور.

خلافت: مالکک موتی سوکنک قالمش ماللره دیگرلرک نیابتلریدر. اگر مالکک تسمیه سیله اولور ایسه، وصیت اولور؛ قانونک تقدیریل اولور ایسه، ارث اولور.

بش سببیدن اولگی ایکی سی اصل سبب اولوب، صوگ اوچی اسباب فرعیه دن، یعنی ایکی اولگی سببک بریله ثابت اولمش ملک

اوزرینه مترتب اولور سببلردندر . زیرا نقل، خلافت، ضمان، بر سببل ملک ثابت اولمادجه، متصور اولامایور .

اولگی ایکی سببک، یعنی استیلا ایله استحقاقک سببکده اصلیتلرینه کوره، شوراده بوندن صوآک سرد قیلنهجق بر قدر تفصیلاتی بز او ایکی یه حصر ایتدک .

(استیلا.) انسان طوپراقدن خلق قیلنمش فقیر مطلقدر؛ بقاسی ایچون غذا لباس مسکن کبی شیلره ضرورت حکمیله اک شدید صورتده حاجتی وار محتاج مطلقدر؛ ارادهسی حرصی بیوک، نفعی وار شیلرک هر برینی طلب ایدر؛ غضبی اباسی ده بیوکر، ضرری ممکن شیلرک هر برینی اوزندن دفع ایدر؛ هیچ بر شی ده هیچ بر حق یوقدر، لیکن ضرورت قاهرهسی حاجت غالبهسی حکمیله - حاجت اولور شیلری طلب ایتیمه ده مجبوردر . نره دن آلسون؟ صفت مشروعه ایله معاوضه ممکن دگلدر: الده ویریله جک بر بدل یوق، معاوضه ایده بیله جک بر مالک یوق. عدالت یولیل حرکت ایدر ایسه، بر یوزنده وار شیلرک هیچ برینی تملک ایلمیور، زیرا هر شی انسان کبی بر موجود مستقلدر، اوزینک حاجتی یولنده او شیلری استهلاک ایتمک عدالت دگلدر .

فقط، انسان عدالتی بر طرفه براقمش ده، اوزینی هلاکدن قورتارمق ایچون، دیگر موجوداتی - یر، صو، نبات، حیوان کبی شیلری استهلاک ایتیمه مجبور اولمش، یعنی تغلب، فهر طریقیله یری ده یرده وار شیلری ده تملک ایتمش. عاقبت، انسانک عقلی او تغلبه او استیلایه «ایکی ضررک اخقیله عمل ایتمک» قاعده سنه بناک حقیقت رنگی ده ویرمش . بونکله انسانک النده حاجتی، وجداننده راحتی حاصل اولمش. انسان حیاتنده اک اول شو قاعده «تغلب» دن استفاده ایتمش .

عصر حاضر علماسنک عرفنه تقلید ایدوب، بز استیلا مسئله سنده شو تعبیراتی قولاندق. اگر حقیقتی قران کریمک عرفیله افاده ایدر ایسهک، او وقت حقیقت دها گوزل صورتده تجلی ایدر:

یر، یرده وار شیلرک هر بری اللهک ملکیدر. «له ما فی السماوات وما فی الارض» - الله یری یرده وار شیلری ایجاد ایتمش؛ اجل مسمانه قدر ابقا ایده جک. الله مالک مطلقدر؛ یرده، یرده وار شیلرده نصل استرسه، اویله تصرف ایدر. الله اوزینک عنایت الهیه سیله انسانی یرده تصرف حقنده اوزینه خلیفه ایتمش: «واذ قال ربک للملائکة انی جاعل فی الارض خلیفه» - الله شو جمله شمسیه ده وار همه شیلری نوع انسانه مسخر ایتمش:

«الله الذی خلق السماوات والارض، وانزل من السماء ماء فاخرج به من الثمرات رزقاً لکم. وسخر لکم الفک لتجرى فی البحر بامره. وسخر لکم الانهار. وسخر لکم الشمس والقمر دائبین، وسخر لکم اللیل والنهار. وآتاکم من کل ما سألتموه وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها.»
الله اوزینک رحمت الهیه سیله شو یری، یرده وار همه شیلری نوع انسانه امانت طریقيله تملیک ایتمش: «هو الذی خلق لکم ما فی الارض جمیعا» - «وما بکم من نعمة ومن الله.»

الله انسانلره یری هم ده «ما فیها» بی تملیک ایتمش، شو تملیک شو انتفاع مقابلنه انسانلره اعمال خیریه یی ده شرط ایتمش.
شریعت اسلامیه نظرنده انسانلرک یری هم ده یرده وار شیلری تمسکری، گویا، ایجاب هم قبول ایله اولمشدر.

ایجاب: یری یرده وار شیلری امانت طریقيله، عدالت هم اصلاح شرطلری مقابلنده انسانلره اللهک تملیکیدر.

قبول: عدالت، اصلاح شرطلرینی التزامه برابره، اوزلرینک انتفاعلری ایچون الله طرفندن احسان قیلنمش شیلری ضرورت حکمیه انسانلرک استیفالریدر. انسان ضرورت حکمیه بر حاجتی استیفا ایدر ایکن، الله طرفندن سبقت ایتمش «ایجابی» قبول ایتمش کبی اولور.
شریعت اسلامیه نظرنده «استیلا» - حق یوق شیلره انسانک تغلبی دگل، بلکه مالکی طرفندن بدل قیلنمش مباح شیلری انسانک استیفا سیدر. یر یوزنده وار شیلرک هر بری - نوع انسانک هر

بر فردینه مباحدر . بناً علیہ، استیلا یالکز «سبقت» دن عبارت فالور . مباح هر بر فردك استفاده سنه مندولدر، لکن کیم سبقت ایدر ایسه، او مالک اولور . بر آدم بر دفعه سبقت ایدوب، بر مباحی تملک ایدر ایسه . بوندن صوڭ دیگر آدم استیلا سیله او مالی تملک ایدهمز؛ زیرا غیرك حقی تعلقیله مباحک دن چیقدی . - استیلا - یالکز مباح شیلرده، یعنی غیرك حقیله مشغول دگل شیلرده ملکیتی افاده ایدر . غیرك حقیله مشغول شیلره استیلا تملک دگل، بلکه غصب اولور . استیلا قاعدهسی هر ایکی تقدیرده - یعنی شریعت اسلامیه تعلیماتنه کوردهده، «علم حقوق» علماسنڭ راینه کوردهده - نوع انسانڭ بقاسنه اڭ اول اساس اولمش قاعدهدر؛ ابتدائی دوره هر بر انسان یالکز شو قاعده ایله اوز حاجتلیرینی تأمین ایدر اولمشدر . استیلا ایله تملک قاعدهسی نوع انسان ایله برابر طوغمشدر . یالکز نوع انسانڭ دگل، بلکه نباتڭ حیوانڭ هیاتیده فقط استیلا قاعدهسیله تأمین قیلنه کلمشدر .

یوقاریده بیاندن معلوم اولدی: استیلا یالکز مباح شیلرده، یعنی غیرك حقیله مشغول دگل شیلرده جاریدر . غیرك حقیله مشغول شیلری تملک - یا انتقال یا استحقاق طریقله اولور . شو مسئلهیی بر قدر علمی صورته بیان قسدیله، آراده بر قاعده ذکر ایتمگی مناسب کوردک .

(۱۸۷) شرعی سبب یوق ایکن، اختصاص جائز دگلدر .

شیلردن برینه - ملک طریقله می، دیگر بر طریقله می - انسانڭ اختصاصی ایچون شرعی بر سببڭ وجودی شرطدر . شرعی سبب بولنیادچمه، انسان هیچ بر شی حقنه اختصاص کسب ایدهمز . شو قاعده شرعاً هر خصوصده معتبردر . هیئت اجتماعیده عدالت بونی اقتضا ایدر؛ هیئت اجتماعیه انتظامیده بوڭا توفقی ایدر، عملک هر برنده، اوفاق اولسهده بیوک اولسهده اهلیتڭ معتبرلگی، اهلیت یوق

ایکن بر ولایتہ تعینٹک جائز دگلگگی «بلا سبب اختصاص» کٹ جائز دگلگگندن ناشیدر .

بر مالک ملکیت طریقہ بر انسانہ اختصاصی ایچونده شرعی بر سببٹ وجودی شرطدر؛ شرعی بر سبب بولنمادقہ حق ملک ہیج بر انسان ایچون ثابت اولماز . مباح شیلرده سبب ملک استیلا اولاییور . اما مباح دگل، یعنی غیرک حقیلہ مشغول شیلرده ملکک سببی یا بدل مقابلنده انتقال، یاخود عمل مقابلندن استحقاق اولور .

«عمل مقابلنده استحقاق» ملک ثبوتی عقنדה ک عادل ک طبیعی ک شرعی بر سببدر . اشیای طبیعیهدن حاجتلیرینی انسانلرک استیفالری خصوصنده ک مهم رکن - عملدر . بر عملک توسطی بولنمادقہ انسان هیج بر شیدن استفاده ایدهمیور : کومش، کومر، تیمور کبی معادن بر ایچنده مدفون قالدقہ انسان ایچون بر فائده ویرمز، بر قیمتی جائز اولماز . یردن قازوب چیقارمق، طوپراق کبی یات شیلردن آرولامق، انسانک استفادهسنه یارار حاله کتورمک ایچون متعدد عملیات اجرا ایتک، او عملیاتله حاضرلنمش شیلری بر یردن دیگر یره نقل ایتک کبی حسابی یوق، عمل لازمدر .

عمل - طبیعی حالنده فائدهسی یوق شیلره فائده ویرور، فائدهسی آز شیلرک فائدهلرینی زیاده ایدر، استفادهیه صالح دگل شیلره صلاحیت ویرور .

عمل - انسانلرک حیاتنه غذا لباس مسکن کبی ک ضرور شیلری وجوده کتورر، یردن چیقارلمش معدنلره اشکال مطلوبهیی ویروب، معدنلری انسانک استفادهسنه یارارلق ایدر، بر یرده بولنماز مواد لازمهیی دیگر یرلردن او یره ایصال ایدر، شو کونده حاجتدن آرتق شیلری کلهجک کونلر ایچون حفظ ایدر، بر حاجت ایچون لازم اولاجق شیلری جمع ایدر . بالجهمله، عمل هر حاجتی استفاده ک مهم رکندر .

انساناڭ احتياجى بر ماده بر عمله توقف ايدر . سرمايه تعبير
 قيلنور ماده انسان ايچون نه قدر لازم ايسه، عملده او قدر، يا
 دها زياده لازمدر .

بوگا كوره عمل مقابلده استحقاق - اڭ عادل اڭ طبيعى استحقاق
 اولور . استيلا - يالكز بر نوع عمل اولديغنه كوره مباحاڭ ملوكيته
 سبب اولمش دگلميدر؟

شريعت اسلاميه اسباباڭ بريله ثابت اولمش ملكى - حق مشروع
 هم حق مقدس اعتبار ايدوب، مشروع سبباڭ بريله ثابت اولمش
 ملكى هر جهتدن حریت اساسنه بنا اتمشدر .

نظر شريعتده ملكاڭ حریتی بر قاچ جهتدن اولور: (۱) امان
 جهتيله: هر بر انساناڭ ملكى حرور، هيچ بر انساناڭ ملكنه هيچ بر طريقل
 طوقمنق جائز دگلدر . (۲) اكتساب جهتيله: هر بر انسان مشروع
 طريقلرڭ هر بريله مال كسب ايد بيلور . وجوه مشروعه لرك هيچ
 برى انسانلرڭ برينه يا بر صنفنه هيچ بر صورتله تخصيص قيلنماز،
 هيچ بر انسان وجوه مشروعه لرك هيچ برندن منع قيلنماز . (۳) تمتع،
 تصرف جهتيله: انسان اوزيناڭ ملكنده وار طيباتله نصل فائده لنور
 ايسه، ايدر . ملكنده نصل استرسه، اويله تصرف ايدر . اوز ماليله
 تمتعده يعنى انتفاعده انسان ايچون بر حد تعيين ايتنوك ممكن دگلدر .
 انساناڭ اوز مالنده تصرفده محدود دگلدر . استرسه، حبس ايدر؛
 استرسه، صرف ايدر . (۴) متعلق جهتيله: يعنى انسان شيلرڭ
 رقبه لرينى ده - منفعتلرينى ده، منقولاتى ده منقول دگل شيلرى ده مالك
 اولا بيلور . معدن، نبات، حيواناڭ ملوكيته كى، يرڭ اوزى ده
 انساناڭ ملكى اولا بيلور . (۵) مقدار جهتيله: شريعت اسلاميه انساناڭ
 ملكنه هيچ بر حدودى تعيين ايتمه مشدر، هر بر انسان اوزيناڭ
 يا بختى يا كسب واجتهادى مساعده سيله نهايتى يوق ماللى مالك
 اولا بيلور . عمومًا منفعتى يا خود فقيرلرڭ حاجتى ايچون شريعت
 اسلاميه انسانلرڭ ملكنده خمس، عشر، ربع عشر كى حقوقلرى

تعیین ایتمش ایسه ده، هیچ بر انسانک ملکنه حد تعیین ایتمه مش. ملک شو جهنلردن حریننه، قدسیتنه، هیچ بر حد ایله محدود دگله گنه دلالت ایدر آیت کریمه لر قران کریمه ده محور دگل قدر متعدددر. ملک قدسیتی حریتی مدنیت عالمنده ترقیاتک ائک بیوک سببارندن ایدی. دور ابتدائیدن آلوب صوئک عصرلره قدر همه انسانیت طرفندن حق ملک بر حق مقدس صفتیله قبول قیلنه کامشدر، شرائع سماویه بالاجماع حق ملک ائک محترم حقوقدن صایمشدر. زیرا ملک انسانک عملنه اجتهادینه مترتب اولور ائک طبیعی بر ثمره در. انسانی عمله اجتهاده سوق ایدن شی عملنه مترتب اولور ثمره لریک بالکیز اوزینه اختصاصی در. مترتب اولاجق ثمره لر انسانک بالکیز اوزینه مختص اولمایاجق ایسه، او وقت هیچ بر انسان نشاطله عمل ایتمز، حیات انسانیه ده عظالت - عمومیت - کسب ایدر، مقصد عاملک حیاتدن نصیبی - مسرفک یا تنبلك نصیبی کبی اولوب هیئت اجتماعیه ده بیوک عدالتسزک دوام ایدر. عدالت اقتضاسیله سبب مشروع، یعنی عمل، یوق ایکن اختصاص بولنماق، همده نتیجه سیله عمل متناسب اولوق لازم ایدی. بر انسانک عملی نه قدر ایسه، نتیجه سی ده او قدر اولوق ضروردر. بر تنبل ایله بر مجتهدی عظوظ ملکیه ده متساوی ایتمک عدالت دگلدر. انسانک جتهادینه، اجتهادینک ده ثمرلرگنه حدود تعیین قیلوق ممکن دگل ایسه، اجتهادک ثمره لرینه ده یعنی ملک اتساعنده حدود تعیین ایتمک ممکن اولماز.

جامع بخاری ده ام المؤمنین سیده عائشه حضرتلری واسطه سیله روایت قیلنمش «الاجر علی قدر النصب» سنت مرفوعه سی - هر عملک اوز ثمره لر یله تناسبنه ارشاد ایدر. «والله یرزق من یشاء بغیر حساب» کبی آیت کریمه لر - ملک محدود دگله گنه قطعی صورته دلالت ایدر. مقداری، متعلق جتهیله محدود دگل حق ملک مشروعیتی حیات انسانیه ده ائک برنجی مصلحت ضروریه ایسه ده، هیئت اجتماعیه اولیه ضروری مصلحتی ده عدالت اساسنک اقامت ایدمه مش: ملک

مشروعیتی عالم انسانیتی غایت فاحش صورته متفاوت ایکی طبقه به تقسیم ایتمشدر - یعنی ثروت عمومیه بی اوزلرینک خزینه لرنه حفظ ایدر، طبییات حیاتی یالکیز اوزلرینه حصر ایدر اغنیا طبقه سیله، همه عمرلرینی حسابی یوق زحمتلر ایچنده صرف ایدر، همه راحتلرینی غنیلرک شهوتلری یولنده قربان ایدر عمله طبقه سنه آیورمشدر . آچلق، ضرورت اجبار یله عمله طبقه سی - عددی غایت از اغنیا طبقه سی النده اسیر مطلق اولوب فالمشدر؛ اموال دنیاوییه یی اللرنده احتکار ایتمش اقلیت النده انسانلرک اکثریت قسمی مؤبد صورته جهنم عذابله معذب اولوب، حق ملکک مشروعیتی انسانلر آراسندن رأفتک رحمتک تماماً ارتفاعنه بیوک سبب اولمشدر؛ مدنیتک احوال حاضره سی الک قاتی کوکللری ده آغلانور قدر دهشتلی درجه لره کلمشدر . ملکک مشروعیتنه مترتب اولور او قدر دهشتلی نتیجه لری کورمش اهل افکار، هیئت اجتماعیه ده احوال اجتماعیه یی اصلاح ایتمک آرزوسیله، او مفاسدی دفع ایده بیلور چاره لری آرامق یولنک بیوک فیکرلرینی اوزون زمانلرده صرف ایتدیلر .

اهل علمک بعضلری، باشقه بر چاره بولامایوب، مشروعیت ملکی انکار ایدر اولدیلار؛ ملک، او اهل علمک فکرینه کوره، غیر مشروع بر تغلبدر؛ نعملدن حسابدن طیش مفسده لری ضررلری ایجابنه کوره - الغاسی البته لازمدر؛ طبیعتدن انسانلرک استفاده سی یالکیز عمله لری عملیل اولدیغنه کوره، یر معادن کبی اشیای طبیعیه یی عمله النه مجاناً ویرمک ضرورد؛ اوشیلری عددی قلیل اغنیا الیک حبس ایدوب، ثروتک حصولنه سبب اولان عمله یی اسیر مؤبد صورتنده هر بر نصیبدن محروم ایتمک الک بیوک ظلمدر . - صوگ عصرلرده هر طرفی استیلا ایتمش سیاسی اجتماعی اغتلال شو مذهبک تأثیر یله توره مشدر . شبهه یوق، یالکیز عمله مسئله سی دگل، بلکه عمومماً فقرا مسئله سی ده هیئت اجتماعیه ده غایت مهم مسئله در . او مسئله لری عدالت اقتضاسیجه، ممکن اولور ایسه، حل ایتمک انسانیتک بیوک

بورجیدر. لکن اوپله مسئلهلری حل ایتمک خیالیله ملک کبی اڭ
 ضروری بر حق مشروعی انکار لازم اولماسه کړک. بلکه عمله لړک
 حاللرینی گوزل صورتده اصلاح ایدر «قانون عمل» ترتیب قیلنوب،
 عدالت اساسنده او قانون تماميله اجرا قیلنور ایسه، البته، ممکن
 اولور قدر اصلاح حاصل اولسه کړک.

همه انسانلرک نصیبلرینی بر درجهده ایتمک - امکان دائر مسنده
 دگلدر. قران کریمده بونی تأیید ایدر:

«أهم یقسمون رحمة ربك. نحن قسمنا بينهم معيشتهم فی الحیاة
 الدنيا ورفعنا بعضهم فوق بعض درجات لیتخذ بعضهم بعضا سخریا.»
 یعنی: عالم طبیعتده مساوات مطلقه ممکن دگلدر، حکمت الهیه
 اقتضاسیله انسانلرک درجهلری متفاوتدر، هیئت اجتماعیهده حکمی
 اڭ نافذ قانون - قانون احتیاجدر. « لیتخذ بعضهم بعضا سخریا »
 جمله سنک معناسی شودر.

همه انسانلرک دنیادن نصیبلری بر درجهده اولسه ایدی هیئت
 اجتماعیهده انتظامک دوامی ممکن اولماز ایدی. درجه لړک تفاوتی هم
 طبیعی هم ضروریدر. دنیاده هر خصوصده ایکی متقابل طرف
 البته دائماً بولنه جقدر: عمل خصوصنده اڭ قوتلی همده اڭ ضعیف
 طرف؛ سعی خصوصنک اڭ مجتهد همده اڭ تنبل طرف؛ عقل خصوصنک
 اڭ کامل همده اڭ غبی طرف؛ علم خصوصنده اڭ عالم همده اڭ
 جاهل طرف بولنه جقدر؛ هر خصوصده ایکی متقابل طرفک آرالر -
 بری برینه نسبتله متفاوت درجه لره طولو فالاجقدر. درجهلری
 طبعاً متفاوت انسانلرک حظوظ دنیویه دن نصیبلرینی قانون حکمیه
 متساوی ایتمک - عدالت دگل، بلکه ظلم اولاجقدر.

بوکا کوره انسانلرک حظوظ دنیویهده مساوات عمومیهلری هم
 ممکن هم مطلوب دگلدر. ممکن دگلدر، زیرا قانون طبیعتده مخالفدر،
 حکم طبیعتده مساوات مطلقه ممتنعدر. مطلوب دگلدر، زیرا بر مجتهدله
 بر تنبلی - یا خود بر حکمیه بر جاهلی حظوظ دنیویهده متساوی ایتمک

خلاف عدالتدر. اوبله قیلنه حق ایسه، عالم انسانیتده انتظام بر ساعت دوام ایدهمز.

طبیعتک مساعده سیله ممکن، عدالتک اقتضاسیله مطلوب اولان نظام - عاملاک نفعه سنه، ضروری حاجت لرینه کوره اجر تی تقدیر ایتمهک؛ ثروتک حصولده، اشیای طبیعیه دن انسانلرک استفاده سنده اک مهم رکن اولان عملک ثروت دن پابنه تجاوز تعدی ایتمه مک؛ اشک آغرلغنه آسانلغینه کوره اش ساعت لرینی تحدید قیلوب، انسانک وجودینه یا صحتنه ضرر ویره بیلور شیلردن عملیهی حمایه ایدر چاره لری حاضر له مک. شو اوچدن هر بری قانون حکمیل، حکومت قوتیل اجرا قیلنه بیلور شیلردنر.

بونک اوزرینه بر قدر معانله ملاحظه قیلنور ایسه ظاهر اولور: عمل لرک عمل لری برک سیله حاصل اولور ثروت - انسانلرک ضرور یاتنه دگل، بلکه ثروتک اکثری بر صنف انسانلرک رفاهیتنه، مسرفلرک شهوت لرینه مدنیت جهتنن فائده سی اهمیت یوق عادت لر بولنه صرف قیلنور. فائده سی یوق اوبله مصارفک کثرتی حسیله، بلادک معموریتی، علوم و صنائعک انتشاری کبی اک ضرور مصارف - یا تمایل اهمال قیلنور، یا خود اویله ضرور مسرفلرک هر برینه بیوک خلل طاری اولور. شویله حاللرک تأثیریه هیئت اجتماعیه ده، علی الخصوص اکثریتی تشکیل ایدن آشاغی طبقه ده طارلق شدت همان دوام ایسوب، بوکا تبعاً هر نوع فتنه لر عالمی استیلا ایدر.

هیئت اجتماعیه ده شو جهتنن ناشی اولور فتنه لری مفسده لری دفع ایتمهک، ممکن اولور ایسه، یالکز ادبی چاره لرک تأثیریه ممکن اولور: انسانلرده قناعت، شفقت، عدالت، عزت کبی فضائل غالب اولسه ایدی، او تقدیرده هیئت اجتماعیه شو کونده وار دهشتلی شدن لری کورمز ایدی؛ نعیم دنیا انسانلرک طبقه عالیه سنه محصور فالوب، دنیا مشقت لری یالکز فقرا آرقاسنه بوکلنمز ایدی. بر یوزی،

شو عسرك تعبيرى كى، ميدان مبارزه اولمايوب؛ بلكه سلام دائى، معاونت عموميه ميدانى اولور ايدى.

بوگا كوره شرائع سماويه لرك هر برى انسانلرى قناعت، شفقت، عدالت كى فضائل روحيله تربيه ايتيمه اڭ زياده اهتمام ايتديلر. رفاھينڭ افراط درجه لردن انسانلرى تنفير ايدر ايديلر. زيرا انسانڭ حدوددن طيش رفاھيتى ديگر انسانلرك كوچلرى زحمتلرى حسابنه اولور. شرائع سماويه تعليماتنه كوره، هيئت اجتماعيه شفقت هم تعاون اساسلرينه بنا قيلنمق تيوشدر. «حياتده مبارزه اصولى» اولده معلوم دگل ايدى. شو كونكى مدنيت نظاميله برابر طوغدىده، انسانلرى - رفاھيتده عمر ايدر اغنيا طبقه سيله، راحت يوزى كورمز عمله طبقه سنه تقسيم ايتدى.

شريع اسلاميه ملكڭ جهت اخلاقيه سنه عائد نقطه ده شرائع سماويه لرك هر برينه موافقت ايدب، حق ملكى انسانلرك ترقياتنه، اقتصادينه، تعاونلرينه مناسب اساسلر اوزرينه تاسيس ايتدى:

حق ملكى - حق محترم حق مقدس ايتدى. انسانڭ اوز مساعى سيله حاصل اولور ملك يالگز اوزينه مختص اولور. ملكى كسب ايدر ايكن، همده او ملكدن استفاده ايدر ايكن، هر انسان امان كوله گه سنده استراحت ايدر؛ اغتصاب، يا احتيال يا احتجاج طريقيله ملكڭ زوالندن قورقماز.

حق ملكى - حدودڭ هيچ بريله تحديد قيلمادى. زيرا ملكڭ حدود دگللكى هيئت اجتماعيه ده برقاچ جهتن ضروردر. (۱) انسانلرك اجتهادلرينه ميدان براقمق ايچون، چونكه عملڭ ثمرلرينه بر حد تعيين قيلمق عملڭ اوزينه بر حد تعيين ايتمك كى در. ملكڭ محدودلكى انسانلرك عملده نشاطلرينه بيوك بر مانع اولور ايدى. (۲) اڭ بيوك اشرك اقامت وانشاسنه لازم اولاجق بيوك سرمايه لرى حاضرله ميه امكان براقمق ايچون، زيرا بيوك اشرك اداره سيچون بيوك سرمايه لرك بر الده وجودى ضروردر.

شرع اسلامی حق ملکی تعهد ایتمه مش ایسه ده، بیوک
 خزینه لری انسانلرک الله یالکز امانت اولمق صفتیله تسلیم ایتمه مشدر .
 فائده سی یوق مصرفلده مالی اسراف ایتمه مک، مدینه ده یا دولت ده
 بر محتاج بولنور ایکن، انسان اوز ماللرینی یالکز اوزینک رفاهیتلرینه
 حصر ایتمه مک - قانون حکمیله انسانلره واجب دگل ایسه ده، ایمان
 هم وجدان اقتضاسیله واجبدر . اسرافک هم ده «کنز»ک حرمتی بوکا
 کوره در .

شریعت اسلامییه حق ملکی - تعاون اساسنه بنا ایتمه مشدر . حاجت
 اصلیه دائره سنه داخل شیلری انسانک یالکز اوزینه ترک ایتمش
 ایسه ده، حاجت اصلیه دن فضل شیلرده هیئت اجتماعیه ایچون ده بر
 حصه تعیین ایتمه مشدر: یرک حاصلاتندن عشر، تجارت حاصلاتندن
 ربع عشر کبی حصه لری عمومی حاجت یوللرینه صرف قیلنمق ایچون
 افزاز ایتمه مشدر . شرعاً افزاز قیلنمش حصه - اگر بتمامها ادا قیلنمق
 اولور ایسه، او وقت مجتمع انسانی ده تسویه قیلنماش حاجت هیچ
 فالماز ایدی . یرک محصولاتندن یوزده اون، تجارت حاصلاتندن ایکی
 یوزده بش - هیئت اجتماعیه ده هر بر حاجتی تسویه ایسه بیلور
 قدر بیوک بر مبلغدر .

مقصد: هیئت اجتماعیه ده فقیرلرک علی الخصوص عمله لرک حاللرینی
 اصلاح ایچون - طبیعی اولان حق ملکی الغا ایتمک لازم دگل،
 بلکه حقوق ملکیه بی عدالت اساسنده اقامت ایتمک کفایه در .

ملک، یوقاری ده یازمش ایدک ، دیگرلرک انتفاع ده تصرف ده
 حقلرینی قطع ایدر حیثیت چه بر مالک بر انسانه یاخود بر جماعته
 اختصاصیدر . شو اختصاص سببیله مالک او مالک رقبه سیله منفعتلر یله
 انتفاعدن، هم ده رقبه سنده منفعتلرنک هر نوع تصرفدن متمکن اولور:
 استرسه او مالی عبس ایدر، استرسه استهلاک ایدر، استرسه دیگرلره
 تملیک ایدر .

(۱۸۸) ملك - رقبه لره ده منفعتلره ده متعلق اولور .

بر، ير يوزنك وار معدن نبات حيوان كبي شيلرك عيئلرينه ده، او شيلردن حاصل اولور منفعتلره ده ملك متعلق اولور . شرع شريفك قانوني شودر .

فقيهلرك بعضري «ملك - رقبه لره متعلق اولماز . رقاب يالكر بر اللهك ملكيدر .» ديمشله . انسانلرك ملكي، شو مذهبه كوره، يالكر منفعتلره متعلق اولور . زيرا حق ملك انسانلرك يالكر حاجتلي ايجون مشروع ايدى . انسانلرك حاجتي شيلرك منفعتلريله استيفا قيلنور، رقابك مملوكيتنه ضرورت قالمايور .

شبهه يوق، عالم وجودده وار شيلرك هر برى - اوفاعى بيوگى - اللهك ملكيدر . شو مسئله ده او جهندن اختلاف بولنوق ممكن دگلدنر . لكن رقاب اشيا ده انسان هر نوع تصرف ايدن بيلور، يا اتلاف ايدر، يا خود ممكن طريقلرك هر بريله تغيير ايدر: انسان - نيمك ايجون حيواني ذبح ايدن بيلور، حاجت ساعتلرك طعامى شرابي استهلاك ايدن بيلور، فائدهسى يوق يا خود ضررى وار شيلري اتلاف ايدن بيلور . شو تصرفلرك هر برى شرعاً جائزدر . رقاب اشيا ده بويله تصرفلرك جوازي رقبه لرك مملوكيتنه بر شاهد قطعيدر . رقبه لرك - خالقنه مملوكيتى بوگا منافي دگلدنر . منفعتلره ده رقبه لرك كبي يالكر بر اللهك ملكيدر . هر موجودك حقيقى مالكي الله - برك هم ده يرده وار شيلرك رقبه لرينى ده منفعتلرينى ده نوع انسانه تملك ايتمشدر . بر كبي، استغلال يعنى حاجت اولور شيلري ثروتلري استحصال ايجون خلق قيلنمش شيلري : بعض مذهبلرك رايه كوره، افرادك ملكي اولماز . اويله شيلري، او مذهبك رايه كوره، - ثروتى تحصيل ايجون اوز اجتهاديني صرف ايدر انسانلر الله بلا بدل تسليم قيلنوق لازمدر .

انسان - سکناسی ایچون لازم اولور یئرلری خانهلری، حاجتسنده استعمال قیلنور کیوم طعام، لباس، جهاز، آت، آرابا کبی شیلری، عمومی صورتده تعبیر ایدر ایسهک، انسانلرک حاجتی یولنک استهلاک یا استعمال قیلنوق ایچون تحصیل قیلنمش شیلری مالک اولور .

لکن انسانلرک حاجتلرینی استحصال ایچون خلق قیلنمش یر - هیچ بر انسانه ملک اولماز. یر - استهلاک ایچون خلق قیلنماش، بلکه نوع انسانک عمومده لازم اولور شیلری حفظ ایدر بر خزینه عمومی صفتیه عمومی فائدهسی ایچون خلق قیلنمشدر. یر - قوه انبانیه سیله عموم انسانلری تربیه ایدر، معادنیل انسانلرک همه حاجتلرینی هم حفظ هم ایصال ایدر: انسانلرک طعاملری شرابلری لباسلری، بقالرنک لازم اولور بوکجا باشقه حاجتلری هممسی یردن تحصیل قیلنور. یر - انسانلرک هر فردینه ملک اولاییلور بر مال یا ثروت دگل، بلکه اوپله ثروتلرک منبعیدر، خزینه سیدر. حاجت یولنده استهلاک یا استعمال قیلنور شیلری انسانلرک هر فردینه تملیک جائز ایسهده، او شیلرک مؤبد خزینهسی اولوق صفتیه خلق قیلنمش یری، بلکه عمومی، استحصال ثروتده واسطه اولور شیلری تملیک جائز دگلدر. سیاسی اقتصادی بیوک انقلاباتک رهبرلری اشتراکینونک منهبی شودر. یوقاریده بیان ایتدک: شریعت اسلامییه نظرندہ ملک متعلقه جهتله محدود دگلدر: یرک اوزی، یرده وار شیلرک هر بری - رقبهسی ده منفعتلری ده انسانلره ملک اولاییلور. یرکبی شیلرک ملوکیتنه مترتب اولاییلور مفسدهلری شریعت اسلامییه، اشتراکینون کبی ملکی انکار یا ابطال ایتمکه دگل، بلکه باشقه چارهلر ایله تدارک ایتمش. زیوا هیئت اجتماعیهده حق ملکک مصلحتاری، اولاییلور مفسدهلره نسبتله، دها بیوکر. قانون ملک - عدالت اساسنده اقامت قیلنور ایسه، مفسده یوللری ده باغلانمش اولور.

(۱۸۹) یر - بر ادمک یاخود جماعتک ملکی اولاییلور .

یرک رقبهسنه ملکک تعلقه مسئلهسی - فران کریمک متعدد

آیتلریله ثابتدر . بوکا کورهده شو مسئله امت اسلامیه طرفندن بالاجماع قبول قیلنمشدر .

یر بر آدمک ملکی اولاییلور . بوکا دلالت ایدر آیت کریمه لر: «ایود احدکم ان تکون له جنه من نخیل واعناب تجری من تحتها الانهار . له فیها من کل الثمرات.» (البقره - ۲۶۶)

«واضرب لهم مثلاً رجلین، جعلنا لاحدهما جنتین من اعناب وحفنهما بنخل وجعلنا بینهما زرعاً. کتا الجنتین آنت اکلها ولم تظلم منه شیاً. وفجرنا خلالهما نهراً. وکان له ثمر فقال لصاحبه وهو یحاوره انا اکثر منك مالاً.» (الکھف - ۳۱)

شو ایکی آیت کریمه مثل طریقته وارد اولوب، بر قطعه یرک بر آدمه مملوک اولاییل، جگنه دلالت ایدر . زیرا اولگی آیت کریمه ده، بیمشلرک همه نوعلرینی شامل اولوب اطرافنده نهرلر آقار، جنتک مملوکیتی ذکر قیلنمشدر . اوله بر جنتک مملوکیتی، یر مملوک دگل ایکن، ممکن دگلدر . بالضروره بر قطعه یرک مملوکیتی جوازینه شو آیت کریمه دلالت ایدر . ایکنجی آیت کریمه ده - آرالارنک ایگون یرلری، آقار صولاری وار، همده بیمشلرک همه نوعلرینی ویرور - ایکی جنتک بر آدمه مملوک اولاییل، جگی ذکر قیلنمشدر . آیت کریمه اخیرنده «انا اکثر منك مالا» جمله سنده «مال» کلمه سیله یرک مملوکیتی تصریحده قیلنمشدر .

شو معنایی افاده ایدر آیتلر قرآن کریمه ده محصور دگلدر . یر - بر جماعتک ملکی ده اولاییلور . بوکا دلالت ایدر آیت کریمه لر: «واعلموا ان ما غنتم من شیء فان لله خمسہ وللرسول ولذی القربی والیتامی والمساکین وابن السبیل.» (الانفال - ۴۱)

بر خمس شو آیت کریمه ده مذکور صنفلره تعیین قیلنمش؛ ضرورت بیان حکمیه، دورت خمس غانملرک اولوب قالور . تقسیمدن قبل یر - جماعتک ملکی اولور .

«واذكروا اذ جعلكم خلفاء من بعد عاد وبواكم في الارض
تتخذون من سهولها قصوراً وتنحتون من الجبال بيوتاً. فاذكروا آلاء
الله.» (الاعراف - ۷۴)

شو آیت کریمه، بر قومك انقراضی سوکنده یرك دیگر قوملره
ملك اولمق طریقله انتقالنه دلالت ایدر: عاد قومی سوکنده ثمود
قومی یرده کیف مایشا تصرف ایتمش؛ شو تصرف «فاذکروا آلاء
الله» قرینهسپله ملك طریقله اولمش. زیرا همه تصرفاتی مباح ایدر
قدر انعام - تملیک بولنمادچه متصور دگلدر،

«کم ترکوا من جنات وعیون. وزروع ومقام کریم. ونعمة کانوا
فیها فاکهین. كذلك واورثناها قوما آخرین.» (الدخان - ۲۵)

ترک - شو آیت کریمهده انسانلرک اوزلرینه اسناد قیلنمش. بر
قوم حسن اختیارلریله، یرلرینی او یرلرده وار صولاری جنتلری
ایگونلری ترک ایتدکنن صوگ، دیگر بر قوم او یرلره استیلا ایدر
ایسه مالک اولور. زیرا عرف قرانده «ایراث» تملیکدر.

«فاخرجناهم من جنات وعیون. وکنوز ومقام کریم. كذلك
واورثناها بنی اسرائیل.» (الشعرا - ۵۷)

شو آیت کریمهده شارع - اخرجی اوزینه اسناد ایتمش. شارع
حکیمک هر بر فعلی، شبهه یوق، حکمت اقتضاسپله عدالته البته موافق
اولور. بناءً علیه، شو آیت کریمه افادهسنه کوره، بر قوم عدالت
حکمنه موافق صورتده یرندن اخراج قیلنور ایسه، استیلا ایجک قوم،
خلف اولمق صفتیله، او یرلری مالک اولور.

«والارض وضعها للانام. فیها فاکهة والنخل ذات الاکمام. والحب
ذوالوصف والریحان.» (سورة الرحمن - ۱۰)

شو آیت کریمه یرك عملوکیتنه دلالت ایدر. زیرا اشیای طبیعیه
لام اختصاص عبارهسپله انسانلره اضافه قیلنور ایسه، قران کریمک
عرفنه کوره، عملوکیت مستفاد اولور. بوکا «اولم یروا انا خلقنا لهم
مما عملت ایدینا انعاما فهم لها مالکون» آیت کریمهسی شاهد اولابیلور:

« خلقنا لهم » جمله الهیه‌سندن مستفاد « اختصاص » اوزرینه —
 « فم لهم مالکون » جمله سیله ملک تفریع قیلنمشدر . شو آیت کریمه
 دلالتیله حیوانات انسانلره نصل مملوک اولور ایسه ، « والارض وضعها
 للانام » آیت کریمه‌سی دلالتیله یرده اویله مملوک اولور . « فبای
 آلاء ربکما تکذبان » آیت کریمه‌سندن مستفاد « انعام » تعبیری‌ده
 بونی تأیید ایدر . زیرا نملیک یوق ایکن « انعام » تمام دگلدر .
 هر حال‌ده یرک رقبه‌سنه ملکک تعلقی مسئله‌سی شریعت اسلامیه‌ده
 قطعی ضروری بر مسئله‌در . محصور دگل آیات قرآنیله دن ماعدا ،
 سنت متواتره ایله‌ده بلا شبهه ثابت اولمشدر : ابتدای اسلامیتدن شو
 کونه قدر یر حقنده بیع ، اجاره ، هبه ، وقف کبی تصرفات بلا خلاف
 اجرا قیلنه کلمشدر . یرک اوزی مملوک اولماسه ایدی ، اوتصرفلرک
 هیچ بری جائز اولماز ایدی . سنت قطعیه ایله جائز اولاکلمش
 تصرفلر یرک مملوکیتنه تطعی هم ضروری صورته‌ده البته دلالت ایدرلر .
 شو بیانله قاعده‌هن اثبات قیلنمش اولسه کرک . یعنی : « یر بر
 جماعتک یا خود بر آدمک ملک کی اولا بیلور . » قاعده‌سی شریعت
 اسلامیه نظرک ضروری بر مسئله‌در . بز شو مسئله‌یی ، جزئی مسئله
 ایسه‌ده ، قاعده تسمیه ایتدک . قضیه کلیه معناسیله دگل ، بلکه حیات
 انسانیه‌ده اک مهم اساس اولوق معناسیله . حق ملک قاعده‌در ، یعنی
 هیئت اجتماعیه حق ملک اساسنه بنا قیلنمشدر . قاعده تعبیرنده اک
 مهم رکن کلیت دگل ، بلکه اساسیت‌در .
 ملک ارضک مشروعیتی اثبات قیلنندن صوگ « یر — نه ایله
 مملوک اولور ؟ » سؤالنه جواب اولایله جک قاعده‌یی بیان مناسب
 اولسه کرک .

(۱۹۰) یر — احیا ایله مملوک اولور .

یرک — انتقال طریقله ، یعنی بیع ، هبه ، یا ارث طریقله مملوکیتی ،
 شریعت اسلامیه نظرنده ، هر بر اشتباهدن عاری بر حقیقت‌در . وجه

مشروع ايله بر يري اشترا ايدن بر آدم يينا بر جماعت او يري رقيه سيله البته مالك اولور . لکن انتقال هر حالده اسباب فرعيه دندن، اسباب اصليه دن بر يله ملك ثابت اولمايجه انتقال البته مشروع اولماز . يرك مملوكيتي حقه ده سبيلرك منتهاسي، يوقاري ده تفصيلاتيله بيان قيلنمش، استيلادر . يرك بر قطعه سنه «استيلا» لسان شريعت ده «احيا» تسميه قيلنور .

احيا: بر يري مقصود حاجتلك بر ينه صالح اولور حاله كنور ملك در . حاجت هم غرض اختلافيله احيا مختلف اولور . «مثلا: حيوان صافلامق ايچون بر يري احيا - او يرك اطرافنه بر احاطه بنا ايتمهك تمام اولور . لکن سگنا ايچون احيا يالكز احاطه ايله تمام اولمايوب، بلكه انسانه مسكن اولاييله جك بر بنا ايله حاصل اولور . زراعت ايچون احيا - او يري آرولامق، صابان سورمك، ياغهور ايله اش تمام اولماز اقليم ده صو حاضر له مك كمي شيلر له تمام اولور .

بر يري احيا ده انسان طرفندن بر قدر عمل بولنوق لازمدر . اگرده مطلوب اولان حاجتي استيفا ايتمك انسانك عملنه توقي ايتمز ايسه، او يردن او حاجتي استيفا ايتمك احيا اولماز . مرعائره حيوانلري اوتلاتوق، نهر لردن صو آلمق - استيلا حكمنك دگلدنر . زيرا مرعائره وار نبات، نهر لره آقار صو طبيعت طرفندن همه انسانلك استفاده سنه حاضر لنمشدر . اويله شيلردن استفاده هيچ بر انسانك هيچ بر عملنه توقي ايتمه يور . هيچ بر عمل سبقت ايتمه مش ايكن او شيلره اختصاص دعوى ايتمك البته عدالتك حكمنه ده بالفدر .

احيا - يالكز «ارض موات» ده سبب ملك اولور . موات ديمك - بوجه من الوجوه حق غير سبقت ايتمه مش ديمكدر . اگرده بر برده ملك محترم سبقت ايتمه مش ايسه، ياخود آثارك دلايليله سبقتي محتمل اولور ايسه، اويله ير احيا سبيله مملوك اولماز .

احيانك سبيلنگي حقه ده شارع عليه الصلاة والسلام حضرتلرندن احاديث ثابته روايت قيلنمشدر :

«عن عروة عن عائشة ان النبي قال: من عمر ارضا ليست لاحد فهو احق بها. قال عروة وقضى به عمر في خلافته.» البخاری.
یعنی: بر انسان، غیرک حقیله مشغول دگل یری تعمیر ایدر ایسه، مالک اولور. خلیفه عمر حضرتلری ده شویله حکم ایدر ایدی، صحابه لردن مخالفت ایدن بولنمادی.

«عن سعید بن زید ان النبي قال: من احيا ارضا ميتة فهي له. وليس لعرق ظالم حق.» احمد، ابو داود، الترمذی، النسائی.

یعنی: مواتی احیا ایدن مالک اولور. احیا سوکنده دیگر بر آدم او یوه هجوم ایده جک اولور ایسه، غیرک حقه ظلم ایتک جهتیه، منع قیلنور. «ولیس لعرق ظالم حق» کئ معناسی شودر.

«عن سهره بن جندب وعن جابر بن عبد الله ان النبي قال: من احاط حائطاً على ارض فهي له.» ابو داود واحمد.

یعنی: غیرک حقیله مشغول دگل یرده بر آدم احاطه بنا ایدر ایسه، او یری مالک اولور.

شو احادیث ثابته دلانته کوره، احیا سبیلگی ایچون - یرک حق غیرله مشغول دگل لگی شرطدر. یرک - احیا ایدن آدمه موبد صورتده مملوکیتی ثابتدر. «احیا» هم «میته» تعبیرلری - احیا ایدن آدم طرفندن بر عملک سبقت ایده جگنه ارشاددر.

احیا سبیلله ملک اولمش یرک حریمی ده ملک اولور. حریم: یردن انتفاعک کمالی ایچون لازم اولاجق طرفلر. حریم - حاجت اقتضاسیله تقدیر قیلنور. بر آدم ارض مواتده قویبی چیقارسه، او قویبی دن آسانلقه استفاده ایچون نه قدر یر لازم اولاجق ایسه، او قدر یر احیا ایدن آدمک ملکی اولور. ارض مواتده خانه بنا ایدن آدمک سکناسی ایچون، عادتده نه قدر یر لازم اولور ایسه، او قدر یری مالک اولور. بر قدر جماعت ارض مواتده بر قریه انشا ایدرلر ایسه، حیوانلری ایچون لازم اولاجق مرعالر زراعتلری ایچون لازم اولور ایگونلک یرلر، اموات ایچون لازم اولاجق قبرستان

تنزهلری بلکه عموماً همه عادی حاجتگیری ایچون لازم اولور یولر،
قریه بیرینه تبعاً او جماعتک ملک اولور .

شرع اسلامی نظرنده انسانلرک یری تملکری ابتدای امرده
استیلا - اعیای اصولیلهدر . بر میلکتک یری او میلکتک قومنه استیلا
- اعیای اصولیله ملک حساب قیلنور . بر یرده معیشت ایدر قوم - او
یرک مالکی اولور؛ دیگر قوم او یوه هجوم ایدهمز .

بر دولت یا خود او دولتک حکومتی حدودک منتهاسنه قدر
میلکتک همه یرنده سیاسی هم اداری جهتلرده تصرف ایده بیلور
ایسهده، یرک مالیتنه مالک اولوق صفتیله یرک هیچ بر قطعهسنده
تصرف ایدهمز . حکومتک رئیسسی امام حضرتلریده - اوزینه مخصوص
قیلمق ایچون هیچ بر یری افراز ایتمز . لکن عموم دولتک مصلحتی
ملاحظهسیل بر یری بر مصلحت عمومیه ایچون افراز ایده بیلور
ایحیا ایدهجک آدمه یا امام یا حکومت بر یری تملیک ایده بیلور؛
لکن او تملیک بدلنده ایحیا ایدهجک آدمدن بر قدر عوض آلمق
جائز اولماز . زیرا تعیین قیلنمش بر امامک یا حکومتک مالکی دگلدر .
حکومت - یرده، مالک اولوق صفتیله دگل، بلکه مدیر اولوق
صفتیله تصرف ایدر . عمومک مصلحتنه موافق اولوق شرطیله حکومتک
تصرفاتی نافذ اولابیلور . بوجه من الوجوه عموم جماعته تضییق
اولاجق تصرفات شرعاً نافذ اولماز . بوکا کوره معادن ظاهرهیی انسانلرک
برینه یا بر صنفنه تملیک ایدهجک ایسه، حکومتک بویله تصرفی نظر
شریعتده مقبول اولماز .

معادن ظاهره: یر یوزنده بنفسه بولنور، انسانک عملنه محتاج
اولماز معادن . صو، طاشن، طوز، جیس، نفط کبی شیلر . بونلار
طبیعت طرفندن انسانک استفادهسنه مجاناً بدل قیلنمشدر . بویله شیلره
هیچ بر انسان هیچ بر صورتله اختصاص کسب ایدهمز: ایحیا
قاعدهسیلده او شیلر انسانلرک برینه مملوک اولماز؛ امام یا حکومت
او شیلری اقطاع طریقیله انسانلرک برینه تملیک یا تخصیص ایتمز .

همه انسانلر او شیلردن استفاده حقنده بلاتفاوت شریکدر . هر بر
انسان او شیلردن بلا بدل استفاده ایدر .

معادن باطنه: انسانک عملنه توفیق ایدر معدنلر . تیهور، چین
کومش، آلتون کبی . بویله شیلر طبیعت طرفندن مجاناً بذل قیلنماش،
بلکه او شیلردن استفاده ایچون انسان طرفندن غایت بیوک امکلر
صرف قیلنق ضروردر . بوگا کوره معادن باطنهیی امام یا حکومت،
مصلحت ملاحظه سیله، انسانلرک برینه یا بر جماعته اقطاع طریقله
ویره بیلور . لکن او صورتده اقطاع - تملیک حکمنده اولماز .
مصلحتک اقتضاسنه کوره حکومت او آدمین او معدنلری استرداد
ایده بیلور .

احیا قاعدهسی، همده حکومتک یرده تصرفی - «لا ضرر ولا ضرار»
قاعده اصلیه سنه موافقتی ضروردر . عهومتک مصلحتنه ضرر یوق
صورتلرده احیا قاعدهسی عمل ایدر، حکومتک تصرفی نافذ اولور .
عهومتک استفادهنه تضییق ویره جک اولدیمی، او تقدیرده احیا قاعدهسی
عملسز قالور، حکومتک تصرفی ده نفوذسز اولور .

دواوین سننده تفصیلاتیله بیان قیلنمش احکام شرعیهیی - بز،
قاعدهیی ایضاح ایتیک قصدیل، بورا ده علی الاعتصار نقل ایتدک .
اجمال ایدر ایسهک، خلاصهسی شویله اولور .

طبیعت طرفندن انسانلره مجاناً استفاده ایچون بذل قیلنمش صو،
نیات، معدن کبی شیلر انسانلرک بر فردینه یا بر صنفنه هیچ بر
صورتله تخصیص قیلنمه ماز .

غیرک حقیله مشغول دگل یر - احیا ایله ملک اولا بیلور . لکن
بوجه من الوجوه غیرک حقیله مشغول اولور ایسه، او یله یرده احیا
قاعدهسی عمل ایتمز .

احیا ایله ملک - ملک مطلق اولور . احیا ایدن آدم او یری
بیع ایده بیلور، او یر - ارث طریقله وارثلره انتقال ایدر .

احیا - حاجت ایله تقدیر قیلنور: حاجت قدر بر احیا سببیه مملوک اولور؛ اما حاجتدن زیاده بر - احیا قاعده سیله مملوک اولماز. حکومت یا دولت یرک مالیتنه مالک دگلدر. کیم احیا ایتمش ایسه، بر او آدمک یا او قومک ملکی اولور.

یرک بر قطعه سنه اورونلاشوب معیشت ایدر قوم - شرعاً او یرک مالکی حساب قیلنور. او بر - موات دگل، بلکه معهور اعتبار قیلنوب، احیا قاعده سیله او یری دیگر قوم تملک ایدمز.

بر دولت سیاسی جتدن بر قومک برینه استیلا ایدر ایسه، و بر او قومک ملکندن چیقماز، دولت - دولت اسلامیه اولسه ده، او یرده معیشت ایدر قوم - غیر اسلام اولسه ده.

امامک یا حکومتک یرده تصرفاری مصلحت همومیه حدودنک نافذ اولور. عیومک استفادسنه طارلق ویره بیلجک تصرف، کیم طرفندن اولور ایسه ده، معتبر اولماز.

(۱۹۱) حقوق محترم هم مقومدر.

بوراه حقوقدن مراد - انسانک اجتهدی هم قوه عقلیه سی واسطه سیله وجوده کلور ادبیات، کشفیات، اختراعات کبی شیلرک صاحب لرینه اختصاص لریدر. حق قلم دیمک بر ادیبک قوه قلمیه سیله وجوده کلش اثرک، مالک صاحبنه اختصاصی کبی، او ادیبه اختصاصی در؛ حق اختراع ده شویله در.

حق محترمدر دیمک - دیگر لرک او حق اوزرینه تعدیلری ممنوع دیمکدر.

مثلا، حق اختراع مقومدر دیمک - هیئت اجتماعیه ده او اختراعندن حاصل اولور فائک لر مقابلنک مختوع لر بر قیمت طلب ایدر بیلور لر دیمکدر.

حق قلم، حق اکتشافی، حق اختراع کبی حقوقک تقویمی - هم طبیعی هم شرعی بر حقیقتدر. زیرا اعمال عقلیه، عادی عملر کبی یاخود دها زیاده انسانلرک احتیاج لرینه خدمت ایدر لر.

بر ادیبك قوه قلمیه سیله نالیف قیلنمش کتاب، یاخود بر شاعرك قوه شعریه سیله خلق قیلنمش اثر، شبهه یوق، انسانلر ایچون آز یا چوق فائده کتورر. انسان یالکڑ مادی حیوان دگلدر، بلکه روحانی بر ملکدر. بوگا کوره ادیبلرک بیوک شاعرلرک اثرلرندن فابلیتنه کوره البته استفاده ایدر. عمومک استفاده سی مقابله اثرک صاحبی بر حق کسب ایتمش اولور.

اختراعاتک هیئت اجتماعیه ده فائده لری تحدید ممکن دگل در جهده گویدر. انسانلرک اک اوافق حاجتلرندن آلوب اک بیوک حاجتلرینه قدر هر بر شی - مخترعلرک اختراعلری سایه سنده آسانقله تحصیل قیلنور. اصول طبع اختراع قیلنوب، انسانیت هم معارف عالمنه نه قدر فائده لر کتوردی! ماکنه لر اختراعی حیات انسانیه یی نه قدر تسهیل ایتدی! الکتریک هم ماغنیت قوتلرینی کشف ایدن انسانلر همه عالم انسانیت ایچون نه قدر بیوک خدمت لر فائده لر بر اقدیلار! اختراعک او قدر عمومی ابدی فائده لرینه مقابل مخترعلر البته بر حق فزانورلار. اختراع مخترعک ملکی کبی حساب قیلنور.

حقوقک، اموال کبی، تقومنه - حدیث اماملرینک اجماعیه روایت قیلنمش «من ترک حقاً او مالاً فهو لورثته» سنت ثابته سی ده دلالت ایدر. زیرا حقوق مملوک هم متقوم اولماسه ایدی، وارثلره انتقالی ممکن اولماز ایدی. فقیهلرک کتب فقیهیه ده بیانلرینه کوره، حدیث شریف ده مذکور «حق» اختصاصلرک اوافقلرینی ده بیوک لرینی ده شاملدر. حق قلم، حق اختراع کبی بیوک حقوق، بسلا شبهه، نص حدیث تحتنه مندر جدر.

حقوقک احترامنه کوره، صاحب لری انحصار براتی آلابیلورلر. تقومنه کوره، او عقلری، دیگر ماللر کبی، بدل مقابله یا بلابدل نقل ایده بیلورلر.

عموماً هیئت اجتماعیه ده بر قدر اهمیتی وار حقوق هر خصوص ده مال حکمنده در.

(۱۹۲) شارعاڭ احكام شرعيه ده تصرفي اوچ نوعدر: (۱) افتا (۲) قضا (۳) امامت. افتا صورتنده حكم-عمومي اولور. قضا صورتنده حكم-حاكمڭ قضا سنه، امامت صورتنده امامڭ فرماننه توقي ايدر.

شو قاعده شارعاڭ تصرفاتيله استدلال ايدر فقيهلر ايچون خايت مهم قاعدهدر. زيرا شارعاڭ تصرفلريني فرق ايدهمه بين فقيه-سنن نبويه دن احكام شرعيه بي استنباط ايدر ايكن اصابت ايدهمز. شارعدن فعلڭ صدوري نصل اولمش معلوم اولمادقجه، شارعاڭ او فعليله استدلال ايتمك دائماً تمام اولماز.

شارعاڭ احكام شرعيه ده تصرفي-حكمي اعلام، تعريف طريقيله اولور ايسه، اويله تصرف «افتا» اولور. احكامي الله دن بنده لرينه تبليغ ايدر رسوله «افتا» جهتي رسالت جهتي اولوب، مجتهدده مفتي لك جهتي اولور.

شارعاڭ احكام شرعيه ده تصرفي تعريف طريقيله اولمايوب، بلكه تنفيذ طريقيله اولور ايسه، اويله تصرف-قضا اولور، فصل نزاع ايچون اولور ايسه؛ امامت اولور، فصل نزاع ايچون دگل ايسه. افتا، تبليغ جهتيله صادر اولمش حكم انسانلرڭ هر بري حقتك عمومي اولور: طلب اولور ايسه، هر بر آدم اقدام ايدر، منع اولور ايسه، هر بر آدم اجتناب ايدر، اباحه طريقيله اولور ايسه، هر بر آدم او حكم دن استفاده ايدر.

شارعدن تصرف امامت جهتيله صادر اولمش ايسه، او تصرفله عمل ايتمك امامڭ اذننه توقي ايدر. امامڭ اذني بولنمادقجه او اشه اقدام ايتمك جائز اولماز.

شارعاڭ تصرفي قضا جهتيله اولمش ايسه، او تصرفله شو كون عمل ايتمك قاضي لرك برندن قضا صدورينه توقي ايدر. قضا بولنمادقجه اقدام ايتمك جائز اولماز.

شارعك تصرفاتنه تمسك ايدر ايكن شو اوچ نوعى فرق ايتمك ضروردر. تصرفك نوعلرى اكثرىاً بلا اشتباه معلوم اولور. مثلاً: امور عموميهي اداره يولنك صادر اولمش تصرف البته امامت جهتيله اولور. دعوى ده نزاعى رفع ايدر ايكن شارعك تصرفى، بلا شبهه، قضا اولور. احكامى تعليم ايدر ايكن، يا خود عبادتى بيان ايدر ايكن شارعك تصرفى تبليغ هم افتنا جهتيله صادر اولمش حساب قيلنور.

احياناً تصرفك نوعى بر قدر مشتبه اولور، تبليغ طريقيله مى اولمش، تنفيذ طريقيله مى اولمش قطعاً معلوم اولاماز. بوييله صورتلرده فقيهلر ك نظرى مختلف اولور. بو كجا بر ايكى مثال:

(۱) «من احيا ارضاً ميتة فهى له».

شو حكم شارعدن تبليغ طريقيله مى صادر اولمش، تنفيذ طريقيله مى صدور ايتمش؟ هر برى البته محتملدر. امام مالك ايله امام شافعى امام احمد حضراتلرى حكم تبليغ طريقيله صادر اولمش ديديلر، زيرا رسولك اكثر حكملرى رسالت طريقيله بياندر. مشتبه صورتلرى ايسه، اغلب طرفنه الحاق ايتمك اصلدر. شو منزهه كوره هر بر آدم، امامك اذنى اولسه ده اولماسه ده، غيرك حقيله مشغول دگل يرلرى احيا ايده بيلور.

امام ابو حنيفه رضى الله عنه حضرتلرى «من احيا ارضاً ميتة فهى له» سوزى شارع اكبردن يالكنز تبليغ طريقيله دگل، بلكه امامت طريقيله صادر اولمشدر ديدى. امامك اذنى بولنمادقجه ارض موالى هيچ بر آدم احيا ايده مز. حديث ده مذكور عموم اشخاص عموم تقاديرى لازم ايتمه يور. جماعتك فائدهسى ايچون دولت ده صافلانور يرده هر آدم اوز هوايله تصرف ايدر ايسه، انسانلر ك اكثرينه طارلق حاصل اولور. عمومى يرلرى عدالت اساسنك تقسيم ايچون امام عادل ك اذنى بولنمق لازمدر، بوقسه هيئت اجتماعيه ده نهايتى يوق نزاع دوام ايدر ديدى. مصلحت ملاحظه سيل «اذن»

ویرمک امام النده ایسهده، احیا قیلنهچق قطعه بدلنه امام هیج بر آدمین بر پاره عوض آلامایور، زیزا اماماڭ ملکی دگل جماعتاڭ ملکیدر. اماماڭ اذنی یالکیز عدالتی محافظه ایچوندیر.

(۲) ابوسفیاناڭ خاتونی هند بنت عتبه حضرت رسولاڭ حضورینه واروب «زوجم زیادهسیله بخیلدر، بکا هم بالامه کفایه ایدر قدر نفقه ویرمه یور» دیکده شارع اکبر «خذی لک ولولدک مایکفیک بالمعروف» بیورمش.

شو حکم فتوی طریقله می، قضا طریقله می صادر اولمش؟ البته هر بری محتملدر.

اگرده فتوی طریقله اولمش ایسه، هر بر انسان اوز حقنه ظفر ایدر صورتده او حقى آلا بیلور، قضا صدورینه توقف ایتمز. امام شافعی حضرتلری شو رأیی اختیار ایتمدی. بوکا کوره، زوج نفقه خصوصنده صارانلق قیلسه، خاتون اوزینه هم بالالارینه کفایه قیلور قدر نفقه بی زوجنه بیلدرمزدن آلا بیلور. شو حرکتی قانون نظرده خیانت حساب قیلنماز.

اگر او حکم قضا طریقله صادر اولمش ایسه، انسان غریماڭ النده اوزیناڭ حقنه ظفر ایدر ایسهده، او حقى بلا قضا آلاماز. غیرک النده محبوس حقوق مالیه سنه ظفر ایدر ایسه، محکمه یه مراجعت ایدر، حکومت واسطه سیله او ماللری استرداد ایدر. سرقمت یا خیانت کبی شیلرله اتهامدن برائت ایچون شو رأی دها زیاده موافقدر.

(۳) محاربه ده سلب مسئله سی. اگرده «من قتل قتیللاً فله سلبه» سوزی فتوی طریقله صادر اولمش ایسه، سلبه استحقاق اماماڭ اذننه توقی ایتمز، بلکه شجاعت اظهار ایدن هر بر نفر نه قدر دشمنی قتل ایدر ایسه، سلبلرک هر برینه البته مالک اولور. اگرده امامت طریقله صادر اولمش ایسه، سلبه استحقاق اماماڭ اذننه توقی ایدر.

مخاربه قیلمنده هر دفعهده امام یا قائد سلبلری تننیل ایتمز ایسه، هیچ بر نفر سلبلرک هیچ برینه خصوصی صورتده مالک اولماز. امام شافعی ایله امام احمد حضرتلری اولسکی رأیی ترجیح ایدوب، هر نفر اوزینک شجاعتیله آلابلمش همه سلبلری، امامک اذنی یوق ایسهده یالکز اوزی مالک اولور دیملر.

امام مالک ایله امام ابوحنیفه حضرتلری شاردن سلب حدیثی امامت طریقله صادر اولمش؛ سلبه استحقاق امامک اذننه توفی ایدر دیملر. شو ایکی فولک هر بری محتملدر، لکن ایکنجی قول بر فاج جهتدن ترجیح قیلنه بیلور: (۱) نفراره سلب ویرمک وقت رسالتده یالکز بر دفعه حنین مخاربهسنده واقع اولمشده، صوکره ابوبکر خلافتنده ترک قیلنمش. اگرده فتوی طریقله اولسه ایسی، هیچ بر وقت ترک قیلنماز ایسی. (۲) حدیثی فتوایه حمل ایتمک غازیلرک نیتلرینی افساد ایدر. او تقدیرده نفرلرک غزالری وطنی دولتی حمایه یولنده خالص اولمایوب، اوفاق توفهک ماللره نائل اولوق حرصی ایله ملوث اولوق دنائتی غالب اولاییلور. نیتک فسادی انهزامک ال بیوک سببیدر.

بویله مثاللر سنن نبویهده از دگلدر. طلبلره نمونه کوسترمک ایچون بز بوراده اوچ سنتی نقل ایدوب، اماملرک نظرلرینی، او نظرلرکده وچهلرینی بر قدر یازدق، شارعک تصرفاتیله، استدلال ایدن فقیهلره طلبلره شو قاعدهیی خاطرده طوتمق لازمدر.

(۱۹۳) شریعت اسلامییه انسانلرک یا ضروری یا حاجی یا تکمیلی مقصدلرینی رعایه اساسنه تأسیس قیلنمشدر.

ضروری مقصد: انسانلرک هیئت اجتماعیهده علی الانتظام حیاتلری بقالری ایچون لازم هم لایب اولور شیلر. اوشیلرک فعدانی تقدیرنک هیئت اجتماعیه دوام ایدهمز، امان مننقی اولور، حیات انسانیه

استقامتدن چيقوب، فتنه فساد دوام ايدر اولور. ضروري مقصدلر: حفظ نفس، حفظ نوع، حفظ مال، حفظ عرض كېي مقصدلردر. نفسى هم عقلى حفظ ايچون طعام، شراب تناولى؛ لباس، مسكن اتخاڭى مشروع اولمشدر. نوعى هم مالى حفظ ايچون مناكحات هم معاملات بابلرى مشروع قيلنمشدر.

حاجى مقصد: ضرورت حكيميله دگل بلكه حاجت اقتضاسيله مشروع شيلردر. انسانلردن حرجى طارلغى رفع ايتك، حيات انسانيمه يى توسيع ايتك قصديه شارع اويله شيلرى مشروع ايدر. او شيلرك فقدانى هيئت اجتماعيه انقطاعنه سبب اولمايور ايسهده، يا از يا چوق مشقتى ايجاب ايدر اولور. تخفيف قصديه عبادتو مشروع قيلنمش رخصتلر، توسيع قصديه مباح قيلنمش صيد، ملاحى، طبياتله تمتعلر هر برى مقاصد حاجيه دندر.

تكهيلي مقصد: انسانك ضرورتى يا حاجتى ايچون دگل، بلكه هيئت اجتماعيهده كمالى ايچون مشروع اولمش شيلردر. اوشيلرك فقدانى انسانلر ايچون حرجى طارلغى ايجاب ايتمز، بلكه بر قدر نقصى، قصورى ايجاب ايدر. محاسن عاداتى، مكارم اخلاقى رعايه شو بابدندر؛ عباداتده، معاملاتده اعتبار قيلنور سنتلر مستحبلر عموموا شو قبيلدندر؛ ركنى شروطى ايله تمام اولمش شيلرده دها قيود زائده يى اعتبار اكثر يا شو جمله دندر.

شو قاعده. يعنى شريعت اسلاميهده اوچ مقصدك على الاطراد معتبرلگى. قطعى استقرا ايله بلا شبهه ثابت بر حقيقت فقيهدر. شريعتك كلياننه جزئياننه على الاجمال يا على التفصيل نظر ايدن انسان شو حقيقتى بلا تردد قبول ايدر. وضع شريعتدن شارعك قصدى. انسانلرك ضرورتلرينى حاجتلرينى، كماللرينه عائد شيلرى حفظلر آكلار؛ شريعت انسانلرك مصلحتلرى ايچون وضع قيلنمشدر بيلور.

اهل كلامك شو مسئله ده اختلافی - فاعده مزك قطعیتنه ضرر ویرمه یور. اهل كلام اختلاف ایتمش ایسه ده، فقهیله شو حقیقتی بالا جماع قبول ایتمشله. قبول ایتمه مك ممکن ده دگلدر، شرعك هر بر حكهی، کلیاتی جزئیاتی، انسانلرك یا کلی یا جزئی مصلحتلرینه مبنیدر. «وما ارسلناك الا رحمة للعالمین» آیت کریمه سی ده شو حقیقتی بیاندر. زیرا آیت کریمه «ما خلقناك الا» دیمه مش، بلکه «ما ارسلناك الا» دیمه مش. یعنی «سنك رسالتك عالم انسانیت ایچون بیوك رحمتدر» اگر شریعت اسلامیه دنیایه كلهك همه انسانلرك همه مصلحتلرینه موافق اولماسه ایدی، او وقت رسالت اسلامیه رحمت عمومیه اولماز ایدی. «شریعت اسلامیه رحمت عمومیه در» دیمك همه انسانلرك همه مصلحتلرینی تامیله وافی دیمكدر. بویله اولماز بیلمك اسلامیتك بیوك بر شرفیدر. بویله اولمازسه، او وقت اسلامیتك عمومیتی ده ابدیتی ده ممکن دگلدر.

اشكال - اسلامیتك مصلحتلره ایتناسنده دگل، بلکه او ایتنایی آكلامق ده در. قران عظیم، شارع کریم بیان ده قصور ایتمه مش؛ قصور، وار ایسه، فقهیله فوهنددر. شو حقیقتی طلبه لرك ذهنلرینه بر قدر تقریب ایچون انسانك احوال طبیعیه سنه علی الاجمال نظر اینك. انسان، حیوان اولمق جهتله، هوا ایله تنفس ایتمه، ییمك ایچمك، قویاش حرارتدن كوله گه یه قاچمق، هوا پرودتدن كيوم ایله خانه ایله صافلانمق، اوز جنسیله اجتماع ایتمه كبی طبیعی حاجتله «الهام الهی» هدایتله مهتدی اولمشدر. حیوانیت جهتله حاجات طبیعیه یه اهتدا خصوصنده نوع انسان حیوانلرله بر درجه ده در. هر حیوان اوزینه ملایم شیلری طلب ایدر، طبعنه مخالف هر بر شیدن فرار ایدر. شو حرکت ید قدرته هر بر حیوانه طبیعی قیلنمشدر. لسان شریعت بونی «الهام» هم ده «هدایت» عبارسیله تعبیر ایدر. «سبح اسم ربك الاعلی. الذی خلق فسوی. والذی قدر فهدی.» یعنی: «یاراندی ده تسویه ایتدی، مخلوقك كمالنه لازم همه

اعضای تکمیل آیتدی . حاجت اولایلور همه شیلری تقدیر هم حاضر آیتدی ده، هر بر مخلوقی اوزینک حاجتلیرینه هدایت آیتدی . سن آیتدی اویله بیوک ربك اسمینی تسییح آیت .»

انسان تنفس آیتک، بیمک ایچمک، ضرردن صاقلانمق کبی ضرورات طبیعییه حیوانلرله بر درجهده اهتداسنه علاوه، انسانیت چهتیله بر قاچ خصوصده حیوانلردن امتیاز کسب آیتمشدر .

(۱) اولاً: انسان رأی کلیدن منبعث اولور .

معلوماتدرکه بویه محسوس یا متوهم بر غرضه هر حالده یالکیز طبیعتک سوقیله حرکت آیدر: آچیکسه آزیق آرار، صوسار ایسه، صو آرار . . . اما انسان یالکیز طبیعتک سوقیله دگل، بلکه اکثریاً بر نفع معقول شوقیله حرکت آیدر: هیئت اجتماعیهده انتظامک وجودینه رغبت آیدر، بدننده اخلاقنده پا کاک حصولنه محبت آیدر، انسانلر کوزنده معتبرلگی عزتی سور، المدن عنابدن قاچار کبی گوزل دگل اشلردن قاچار . عقلک افتضاسیله شو حال انسان ایچون بر طبیعت اولوب کتمشدر .

(۲) ثانیاً: انسان لطافتی ظرافتی آستر .

معلوماتدر حیوان، اصل حاجتی حاصل اولدیمی، قناعت آیدر: آزفدن طویسه، صودن قانسه، بر یرده طنسه، دیگر لذتی دیگر راحتی آراماز . اما انسان ضرورتدن طیش لذتی، علی الدوام راحتی، کوکلنده دائماً شادلغی طلب آیدر: انسان ایچون گوزل خاتون، لذتی طعام، طاتلی شراب، گوزل کیوم، بیوک هم کیك مسکن، گللی خوش ایسلی بوستان، صحبت انسانیت ایچون هر نوع جمعیت لازمدر . بویله شیلر بولنمادچه انسان قناعت آیتمز . شو شیلرک هر بری بولنور ایسهده، همان قناعت آیتمه یوب، دها زیادهیی آرزو آیدر .

(۳) ثالثاً: انسان اوزینک قوه عقلیهسی همده اوزون زمان

تجر بهسی امانهسیله کندوسیچون ارتفاق اختراع آیدر .

معلومدرکه حیوان طبیعت طرفندن بذل قیلنمش شیلری نصل بولور ایسه. اویله تناول ایدر: بر حیوانی صید ایدر، اوسمش نباتی بولورده اکل ایدر، یاغفور یا نهو صولرینی کورورده شرب ایدر. آزی یا صو بولاماز ایسه، آچ قالورده صبر ایدر، اوز حیل سیله هیچ برشی حاضر ایتمز. کله جک کونلر ایچون حاجت اولایل جک شیلری غالباً تدارک ایتمز. هر حالده حیوان طبیعت مسائده سنده دائمی مهماندر. اما انسان طبیعتک بذلیله اکتفا ایتمز هم ایده مز: طعامی ایچون لازم اولاجق آشلیقی اوزی حاضر ایدر، اوز اجتهادیل حاضر اولمش محصولاتی علی حالها تناول ایده مز، بلکه حبوباتی طحن ایدر، حاصل اولور اونی صو یا سوت ایله یوغورورده، صوگره طبخ ایلوب، ایکمک حاضر ایدر، ایکمکی یا لکنز اوزینی یا خود بر شیئله برابر اکل ایدر. چشمه یا یلغه کبی ظاهری معدنلر بولنماز ایسه، صو چیقارمق ایچون قوی قازر، صو صافلامق قصدیله حوضلر کوزهلر حاضر ایدر، اوستنه باشنه آیاغنه لازم اولاجق کیوملری حیواندن نباتدن اوز صناعتیله تدارک ایدر، شو کون حاجتدن آرتق شیلری کله جک کونلر ایچون ادخار ایدر، هوا صو آتش کبی قوه طبیعیه لری اوز حاجتنده استخدام ایدر، طبیعت قوتیله حاضرلنمه مش شیلری انسان اوز حیل سیله حاضر ایدر. دیمک اشیای طبیعیه دن استفاده ایچون بری دیگرینه مترتب غایت چوق عمللره محتاج اولور.

اشیای طبیعیه دن انسانک حالنه کمالنه مناسب صورته انسانک استفاده سیچون واسطه هم وسیله اولور حرث، زرع، سقی، حصاد، طحن، طبخ، نسج کبی عمللره تدبیرلره بزم فقهای کرام «ارتفاق» دیرلر. صابان سورمک بر «ارتفاق» در. سورولمش یره اولوق ساچمق ایکنچی «ارتفاق» در. ساچلمش یری صوغارمق اوچنچی ارتقادر. وقتی کلمش ایرشمش آشلیقی اورمق، اورولمش آشلیقی صوفمق، حاصل اولمش حبوباتی صاقلامق. صاقلانمش حبوباتی طارتمق، طارتمش اونی یوغورمق، یوغورلمش قامری پشورمک شو اشلرک

هر بری برر ارتفاقلر . نان عزیز ییمک شو ارتفاقلرک هر برینه توفی ایدر . انسانک کیوم، خانه کیی دیگر حاجتلری ده بری دیگرینه مترتب متعدد ارتفاقلر واسطه سیله حاصل اولور .

انسان شویله ارتفاقلری استنباط، اختراع جهتیله دیگر حیوانلرک هر بر نوعندن، قیاس قبول ایتمز درجه ده، تقم ایتمشدر . لکن عالم انسانیت ده ارتفاقلرک هیچ بری دفعه صورتک حاصل اولمایوب، هر بر ارتفاق عالم انسانیت ایچون غایت بیوک بهایه مال اولمشدر . انسانیت عالم طبیعت ده یوزلر بیکلر چه سنه لر درس آلوب، عاقبت او ارتفاقلری اوگرنمشدر .

شو کون مدنیتک بیوک درجه سنه بنمش انسان نهایتی یوق ازلیت طرفنده ابتدائی حال ده وحشیت عالمنده یاشار ایکن یر یوزنده، آچیق کوک آستنده گزر ایدی . او وقت ابتدائی انسان یالکز خدایی نابت اولتلی خام میوه لری تناول قیلابیلوب، تماماً شو کونگی حیوان کیی معیشت ایدر ایدی . انسان او وقت طبیعتک خواجه سی دگل، بلکه اسیری ایدی . طبیعت احسانک قصور کوستردیهی او ساعت انسان آچ قالور ایدی . شو کون ده وار زراعت صنعت کیی ارتفاقلرک هیچ بری او وقت یوق ایدی .

بر الله بیلور، نه قدر دورلر کچدی ده، ابتدائی انسان «آدم» لک درجه سنه کلوب «یا آدم اسکن وزوجک الجنة» کیی خطاب الهی بی آکلار مرتبه یه ایرشدی . بونسکله برابر عالم انسانیت ده مدنیت دوری باشلانوب، اک بسیط صورته ارتفاقلر تدریجا توره میه باشلادی . زمان کندکجه تجربهلر زیاده لشدکجه ارتفاقلر طویلانوب زیاده لشوب، گوزل صورنده یاشامق ایچون لازم اولور ارتفاقلرک هر برینی انسان اوگرنسی . انسانیت عالمنده ارتفاقات حیویه حقنده بایتاق علوم جمع قیلندی . انسان بر طرفدن ضروری الهاملرک سوقیله ایکنجی طرفدن مکتسب ارتفاقلرک اعانه سیله معیشت ایدر اولدی .

انسانك ترقیاتیله برابر ترقی ایتمش ارتفاقلری بزم فقهای کرام متفاوت بر قاچ درجه اعتبار ایتمشلر .

(۱) بدویت کبی، الك ساده هیئت اجتماعیه تشکلی ایچون لازم اولور «ارتفاق» .

معلومدرکه بر قدر جماعتك بر یره طوپلانوب معیشتلری ایچون بر مسکن حاضرلهمك، آتش صو کبی ضروری حاجتلری تدارك ایتمك، اوز آرا معاملهده بر قدر عادنلر اعتبار قیلنق، مقصدی آکلانور لسان لغت بولنق کبی تدبیرلر البته لازمدر . او تدبیرلر بولنماز ایسه، انسانلرک هیئت اجتماعیه صفتیله یاشامقلری ممکن اولمایور، اشته ساده بر هیئت اجتماعیه تشکلی ایچون ضرور اولور ابتدائی تدبیرلره بزم فقهای کرام «ارتفاق اول» نامی ویرمشلر .

(۲) بدویتدن چیقمش، کوزل مدنیت صاعبی بر هیئت اجتماعیه تشکلی ایچون لازم اولور ارتفاق .

معلومدرکه هواسی صافی، ترابی گوزل اقلیملرک قریه سنك شهرلرنك انسانلرک هیئت اجتماعیه لری کوبه یوب، حاجتلرک تکثرینه نسبتله تجربه لری زیاده لشمه سی اعانه سیله او اقلیمده یتشمش حکیملر همده بیوک عقل اربابی هر نوع ارتفاقلری اختراع ایدرلر . او ارتفاقلرک برکسیله حیات انسانیه آسانلاشور، آسانلق عمومیت کسب ایدر .

اوله ارتفاقلری بزم فقهای کرام «ارتفاق ثانی» عبارسیله تعبیر ایدرلر . ارتفاق ثانی، کمالنه ایرشدكده، ارتفاق ثالثی تولید ایدر .

(۳) هیئت اجتماعیهده امور عمومیه یی اداره همده امانی انتظامی محافظه ایچون لازم اولور ارتفاق .

معلومدرکه انسانلرک قوتلری طبیعتلری عقللری بر درجهده اولماز: بر آدم قوی اولور، دیگر بری ضعیف قالور؛ بر انسانك اخلاقی مستقیم اولور، اکثریتك اخلافنده بر قدر فساد بولنور .

دنیاده همه انسان عدالتلی اولماز، آراده دیگرلرک جانلرینه حقلرینه تعدی ایدر ظالمدرده بولنور . دنیاده همه انسان کریم اولماز،

آراده اوزلارينىڭ دنا ئاتلىرى اقتضاسىلە دىگرلرڭ ماللرىنە حقلرىنە خىيات
ايدىر لئىملەردە واردىر . - هيئت اجتماعيهده منفعتلىرى عمومى اشلىرى
بىر آدم همده هر بىر آدم اقامت ايدىمىز . اويلە اشلىرى اقامت يا
اهليته يا جمعيته توفىق ايدىر .

اشته هيئت اجتماعيهده فتنه لىرى دفع ايدىوب انتظامى محافظه
ايچون همده امور عموميه يى اداره ايچون لازم اولور تدبيرلره بزم
فقهاى كرام «ارتفاق ثالث» دىرلر .

هيئت اجتماعيه امورلرىنە انتظام ويىرور قانونلرى ترتيب ايتىمك،
فتنه لىرى دفع ايدىر نزاعلىرى فصل ايدىر محكمه لىر انشا ايتىمك، امور
عموميه يى اداره ايدىر حكومت نصب ايتىمك، مصارف عموميه
تسويه سيچون مال جمع ايتىمك كى تدبيرلرڭ هر بىرى «ارتفاق
ثالث» در . ارتفاق ثالثدن ارتفاق رابع متولد اولور .

۴) داخلده بيوك فتنه لىرى خارچدن هجوملىرى دفع ايچون
لازم اولور ارتفاق .

اگر هر بىر مدينه اوز حاكەى، طويلانىمش ماللىرى، همده جمع
قىلنىمش قوه سىلە اوز باشنه مستقل قالسه ايدى، او وقت انسانلرڭ
طبيعتلر نە مركزوز . حب تغلب حب رياست، نهايتى يوق حرص اقتضاسىلە
مدينه لىر دائىما بىرى دىگريله محاربه ده بولنورلار، همده خارچدن
هجوم ايدىر متغبلرلر نده هر بىر مدينه طائلى لقمه اولور، ايدى .
اوز آرا اولابيلور محاربه لرڭ يوللرىنى باغلامق همده هجوم ايدى
بيلور متغبلردن هر بىر مدينه يى صافلامق ايچون دولت تشكىل
ايتىمك تدبيرلرىنى بزم فقهاى كرام «ارتفاق رابع» ناميله تسميه ايدىرلر .
دولت بىر قاچ مدينه لرڭ اتفائيله يا خود بىر آدمك او مدينه لره نسلطيله
متشكىل اولور . الك بيوك رئيس اولمق صفتيله خاقان، شاه، امپراطور،
سلطان ناميله بىر آدم دولت ده رياست ايدىر؛ خزينه همده عسكىر
قوتيله دولت امورى اداره قىلنور . داخلى بيوك فتنه لردن خارچى
هجوملردن مدينه لرڭ هر بىرى نجات بولور .

شو دورت نوع ارتفاقلرک هر بری عالم انسانیت ده تدریجی صورتده، اوزون زمانلرده طویلانمش تجربهلر اعاله سیله تورهمشدر. اللهمک الطاق الهیه سیله انسانک عقلنه روحنه فیض قیلنه کلمش نبوت عومیه نوریله، زمانی کلدکجه، انسان اوز حالنه موافق ارتفاقلری برر برر اختراع فیلا کلهمشدر.

قران کریمده مائده سورهمشده (۳۳)نجی «فبعث الله غرابا یبحث فی الارض لیریه کیف یواری سوأة اخیه» آیت کریمه سی افاده سنه کوره ابتدائی انسان دفن کبی الک ساده ارتفاقلری ده کوچ بلا ایله اوگرنهمشدر. انسان، شو آیت کریمه افاده سنه کوره، طبیعتک شاکردیدر. دفن کبی الک ساده بر ارتفاقی فارغدن اوگرنهمش. باشقه ظاهر هم دقیق شیلری طبیعتدن اوگرنهور.

انسانیت، ضروری الهاملریله کسبی ارتفاقلری سایه سنده تأمین حیات ایدر.

یوقاری ده بیان قیلنمش ضروری الهاملرک کسبی ارتفاقلرک معنالی معلوم اولدی ایسه، «شریعت اسلامیة انسانلرک مقصدلرینی رعایه اساسنه تأسیس قیلنهمشدر» فاعده سنک معناسی معلوم اولور؛ شریعت اسلامیة ارتفاقلرک هر برینه انسانلری دعوت ایدر؛ ارتفاقلرک هر بری ایچون-امانت، عدالت، مصلحت اساسنه بنا قیلنمش قانونلری تعلیم ایدر؛ انسانلرک تجربهلری عقللری ارشادیله معلوم اولمش، یاخود ضروری یوق عادتلریله قبول قیلنمش ارتفاقلری اقرار ایدر؛ انسانک ییا طبیعی ییا عقلی حاجتلرینه وسیله اولور ارتفاقلرک هیچ برینی منع ایتمز.

انسانلرک بری بریله معامله لرینه عائد ارتفاقلره شریعت اسلامیة ده زیاده سیله اهمیت ویرهمشدر. شو خصوص ده متعدد آیتلر، لسان شارعه حسابی یوق حدیثلر وارد اولدی. معامله، شریعت اسلامیة تعلیمنه کوره، حقوقی رعایه، ضعیفلری حمایه اصولنه بنا قیلنمش لازمدر. قران کریمده، تعالیم نبویه ده کوستولمش اصوللر

بتمامها حیات انسانیه ده رعایه فیلسفه ایبی، شو بر یوزی جنت اولور ایبی.
«ولو انهم اقاموا التوراة والانجیل وما انزل الیهم من ربهم لا کاولوا
من فوقهم ومن تحت ارجلهم.»

یعنی: انسانلر تعالیم سماویه یی آکلاسه لار، همده تعالیم سماویه ده
وارد مصلحت، عدالت، تساوی، تراحم، تعاون کبی اصول اساسیه یی
عیانلرنده رعایه فیلسفه لار، سعادتلرینه عائد هر بر شی انسانلرک الله
بولنور ایبی.

(۱۹۴) شریعت اسلامیه ده معتبر ضروری مقصدلر: (۱)
دین (۲) نفس (۳) عقل (۴) مال (۵) نسل (۶) عرض.

شو آلتی مقصدی محافظه سماوی شریعتلرک هر برنده علی
الخصوص شریعت اسلامیه ده، حیات انسانیه یه اساس اولوق صفتیلر،
اک مؤکد صورته معتبردر.

ضروری مقصدلری محافظه ایکی جهتله اولور: بری او مقصدلرک
رکنلرینی اساسلرینی اقامت ایتمکله. بوگا جانب وجوددن محافظه دینور،
دیگری اولابیلرک اختلالدن حفظ ایتمکله. بوگا جانب عدمدن محافظه دینور.

حفظ دین.

حیات انسانیه ده دین اک مهم بر رکنلر. زیرا انسانلرک
هر بر حرکتی دینلرینه، یعنی قلبلرینک سلامتکنه تبعیت ایدر،
قلبی پاک انسانک هر بر اشی پاک اولور. قلب سلامت اولور
ایسه، او وقت انسانک قصدیلر وجوده کلور شیلرک هر بری سالم
اولور. انسانک قلبنده بر فساد بولنور ایسه، حرکتی ده او نسبتله
فاسد اولور. انسانک اعمال ظاهریه سی قلبک ترجمه سیدر، انسان
هر حالده اعتقادک تأثیریلر عمل ایدر، بر فعلک قبیحکنه اعتقاد
باغلامش انسان حسن اختیاریلر او فعله ارتکاب ایتمز، بر فعلک
خیرکنه ایمان ایتمز انسان، قدرتی وار ایسه، البته او فعلی ادایه

اجتهاد ایدر. امانتک و جوبنه ایمان ایدن انسان هیچ بر وقت خیانت ایتمز. انسانلری همده حقوقلرینی قلباً احترام ایدن انسان هیچ بر وقت هیچ بر انسانه ظلم ایتمز. سوزی اجمال ایدر ایسهک هر بر انسان هر بر اشدده ایمانه کوره حرکت ایدر. حیاتک گوزلاگی- قلبک اعتقادک گوزلاگیله اولور.

دینک ایمانک حیات انسانیهده شو قدر اهمیتنه کوره سماوی شریعتلرک هر بری علی الخصوص اسلامیت، انسانک ایمانه دیننه اک زیاده اهمیت ویردیلهر.

شریعت سماویه انسانلری هر شیدن اول- توحیده دعوت ایدر. زیرا کلیاتی جزئیاتی علی التفصیل بیلور اللهک برانگنه ایمان - خیر اشلره اقدامک، شروردن اجتنابک اک ابتدائی یاخود اک قوتلی سبیللهر.

انسان طاش، آغاچ، حیوان کبی هر بر شیدن عاجز مواد طبیعیهدن برینه، یاخود قوتده مثلی نظیری وار بر قساح معبود قیلنمش شیلرک هر برینه عبادت ایدر ایسه، اويله ایمان انسانک قلبنه حاکم اولاماز؛ اويله ایمان انسانی خیر اشلره سوق ایتمز، شروردن منع ایتمز. بوگا کوره، حیات انسانیهده هیچ بر اهمیتی حائز اولاماز. اما انسان، کلیاتی همه جزئیاتی تفصیلاتیله بیلور، خیرهم شرک ذرهلرینهده جزا ویرور غالب مطلق الله رب العالمین حضرتلرینه ایمان ایدر ایسه، ایمانیده قطعی ایمان اولور ایسه، اويله انسان فسادک هیچ برینه مرتکب اولماز، قدرتی وار ایکن خیر اشلریده ترک ایتمز. امانتی عدالتی امر ایدر اللهک وجودینه ایمان اقتضاسیله، انسان امانت، عدالت یولنده عمر ایدر. روحک بقاسنه اعمالک نتیجهلرینه ایمان ایدن انسان هر حالده نفسک تکملنه سعی ایدر. رذائلدن اجتناب ایتمیه وار قدر قوتیله البته اجتهاد ایدر.

قدره، یعنی عالم طبیعتده وجوده کلور شیلرک بر قانون مطرد لوزرینه تبعیتنه ایمان ایدن انسان شو دنیاده وار مشقتلرک راحتلرک

هر برینه بر درجده تحمل ایدر. قدره ایمان ایدن انسان عجز یوزی کورمز، اویله انسانڭ قلبنه جبانلک طاری اولماز، بلکه هر حالده اویله انسان همت هم عزیزمت صاحبی اولور، علی‌الدوام هر اشده نشاط هم اجتهادله حرکت ایدر.

دین هم ایمان، یالکیز لسانده جاری اولور رسمی کلمه اوردن عبارت قالما یوب، بلکه انسانڭ قلبینه استیلا ایدر «یقین» دن، انسانی خیرات یولنه سوق ایدوب شروردن منع ایدر «وجدان» دن عبارت اولسه، شو معنی ایله ایمان انسانی، بلا شبهه، عدالت، امانت هم احسان یوللرینه هدایت ایدر، خیانت هم ظلم کبی فساددن منع ایدر، انسانی هم حالده هم استقبالده سعادت صاحبی ایدر.

«دین» - «ایمان» ڭ حیات انسانیهده شو قدر بیوک اهمیتنه کوره، حیات انسانیهیی اصلاح اچون کلمش سماوی شریعتلرڭ هر بری «ایمان» مسئلهسنه هر شیدن زیاده اهتمام ایدر ایدیلر. حکمتڭ اقتضاسیده شو ایدی. زیرا قلب اصلاح قیلنماش ایکن حیات اصلاح قیلنهماز.

لکن علمای دینڭ بغیرایله «ایمان» ڭ قدسیتنه اهمیتنه غایت بیوک خلل طاری اولدی. دین ایدی عمومی محاربه میدانی اولدی قالدی. دین-عقلڭ دشمنی، حیاتڭ عدوی، حقائقڭ ضدی، درویشلک رهبری، عطالت هم جمودڭ دوستی، سعادت هم ترفیات یولنده اڭ قوتلی بر عقبه اولور روشده تلقین هم تلقی قیلنور اولدی. شو حالڭ تأثیرایله «حیات انسانیه ایله دیانت سماویه آراسنده ایدی عداوت وارد» خیالی هر بر انسانڭ قلبنده رسوخ ایتدی. عالم انسانیتی شو بلای مبرمڭ استیلاسنک عیب-سماوی شریعتلرده همده او شریعتلری انسانلره تبلیغ ایدن انبیای کرامده دگلدر، بلکه، قران کریمڭ بیاننه کوره، بغی طریقله اختلاف ایدن اهل علمدهدر.

«وما اختلف فیہ الا الذین اوتوه من بعد ما جاءتهم الیینات بغیا بینهم» (سورة البقره - ۲۱۳).

«ان الدين عند الله الاسلام وما اختلف الذين اوتوا الكتاب الا من بعد ما جاءهم العلم بغيا بينهم.» (آل عمران - ۱۸).

هر مقصدی محافظه ایکی جهتل اولور دیمش ایدک. بری جهت ایجابیه، دیگرى جهت سلبیه در. دینی جهت ایجابیه دن محافظه - حق عقیده لری اعتقاد، اصول عبادتی اقامت ایتمکله اولور. اما جهت سلبیه دن محافظه - باطل هم قبیح شیلردن قلبی تزکیه ایتمک، هم ده مفسده سی ضرری وار اشلردن اجتناب ایتمکله اولور.

دین، اعتقاد جهتنه عائد اولور ایسه، یالکیز افتناع هم برهان قوه سیله محافظه فیلنور. انسانلرک هیچ برینه سیف قوتیله اعتقاد تکلیفی قیلنماز.

«لا اکره فی الدین قد تبین الرشد من الغی.» (سورة البقره - ۲۵۶)

«ومن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر.» (سورة الکهف - ۲۹)

. شو ایکی آیت کریمه، بلکه عموماً شو معنی ده وارد آیت کریمه لرک هیچ بری - قتال آیتلرینک هیچ بریله منسوخ دگلدر. زیرا قتال آیتلری مقاتلرله قتال حقنده وارد اولمش؛ سیف قوتیله اسلامیتی قبول ایتدیرمک حقنده دگل. دینی کرهأ الزام حقنده قران کریمه بر حرف ده یوقدر.

بلا شبهه معلومدر، سیف قوتیله اکره طریقیله انسانه بر قدر کلمات ایمانییه سیویلتیمک ممکن ایسه ده، لکن سیوف قوتیله بر عقیده یی انسانلرک برینه اعتقاد ایتدیرمک اصلاً ممکن دگلدر. قلب ده رسوخ ایتمه مش، یاغود طوعاً حاصل اولمامش اعتقاد ایسه شریعت اسلامیه ده مقبول دگلدر. بوکأ کوره ایمانی الزام ایچون قتال قران کریمه اصلاً بولنماز.

قران کریمه ده متعدد سوره لرده وارد اولمش قتال آیتلرینه نظر ایدر ایسه ک «شریعت اسلامیه ده ایمانی کرهأ الزام ایچون قتال یوقدر» مسئله سی ثابت اولور.

«وقاتلوا في سبيل الله الذين يقاتلونكم. ولا تعتدوا. ان الله لا يحب المعتدين. - واقتلوهم حيث ثقتهموهم، واخرجوهم من حيث اخرجوكم. والفتنة اشد من القتل. ولا تقاتلوهم عند المسجد الحرام حتى يقاتلوكم فيه. فان قاتلوكم فاقتلوهم. كذلك جزاء الكافرين. - فان انتهوا فان الله غفور رحيم. - وقاتلوهم حتى لا تكون فتنة ويكون الدين لله. فان انتهوا فلا عدوان الا على الظالمين.» (سورة البقرة - ۱۹۰-۱۹۳)

«فاذا انسلك الاشهر الحرام فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم وخذوهم واحصوهم واقعدوا لهم كل مرصد. فان تابوا واقاموا الصلاة وآتوا الزكاة فخلوا سبيلهم. ان الله غفور رحيم.» (سورة براءة - ۵)

شو معنى ده وارد اولمش سيف آيتلرينى فلسفه لريله دگل بلكه يالكز نظملى جهتيله تدبر ايدر ايسه كده، كيملى ايله، نه ايهون قتال امر قيلنمش معلوم اولور: سيف آيتلرنده امر قيلنمش قتال - امت اسلاميه هجوم ايدر مقاتلرله قتالدر.

بوندن ما عدا، دولت اسلاميه ده شوكتى محافظه قصديله عروب سياسيه شرع اسلامى ده مشروع ايسه ده، انسانلرك برينه اكراه طريقيله ايمان تلقين ايتك اصلاً مشروع دگلدر.

هر حالده انسانك وجدانى سيف يا اكراه كى شيلرك تحت تاثيرنده بولنه ماز. وجدانك همده وجدان اقتضاسيله عملك حرينى، حق حيات كى، انسانك حقوق طبيعيه سندندر. بوگا كوره، دولت اسلاميه حمايه سى دائره سنه داخل هر بر ملتك دين ده، امور دينيه لرينى اقامت ايتك ده، حرينى شريعت اسلاميه قانونيله تأمين همده تاكيد قيلنمشدر. دولت اسلاميه ده شعائر اسلاميه نضل اقامت قيلنور ايسه، هر دينك شعائر دينيه سى ده تمايله اويله اقامت قيلنور. امام يا حاكملرك برى بر ملتك امن عمومى يا خود ادب عمومى به مغاير دگل شعائر دينيه لرنندن برينى ده تحديد يا تعطيل قيلماز. حتى، شريعت اسلاميه بر ملتك يالكز اوزلرينه عائد نزلعلرده دعوالرده

اوزلرینک احکام دینیہ لرینہ موافق طرزده فصل دعوی ایتیمہ مساعده ایدر . بر ملت اوزینک حسن رضاسیلہ محکمہ اسلامیہ مرافعه ایتیمہ دکجه، شریعت اسلامیہ سلطه قضائیه بی جبراً تنفیذ هم اجرا ایتیم . دولت اسلامیہ حمایه سی ظلنده بولنور بر ملت اوزینک حسن اختیاریلہ محکمہ اسلامیہ مرافعه ایدر ایسه، یاخود تبعه لگی قبول ایدر ایکن هر خصوصده شریعت اسلامیہ حکملرینہ اطاعت ایجگی عهد قیلنمش ایسه، شو تقدیرده محکمہ اسلامیہ او ملتک دعوالرینی شریعت اسلامیہ حکملرینہ موافق طرزده فصل ایده بیلور . بوبله بیوک بر مساعده یالکنز شریعت اسلامیہده بولنور .

اسلامیتده هریت دینیہ نه قدردر کوسترمک ایچون بورا ده بر ایکی آیت کریمه بی نقل ایده یک:

«سماعون للکذب الکالون للمسحت . فان جاؤک فاحکم بینهم او اعرض عنهم . وان تعرض عنهم فلن يضروک شیاً . وان حکمت فاحکم بینهم بالقسط . ان الله یعب المقسطین .» (سورة المائدة - ۴۴)

یعنی: یالان شیلری قبول ایدرلر، خیانت ایدوب حرام ماللری اکل ایدرلر . (بونکله برابر شریعت اسلامیہ مساحه طریقیلہ معاملہ ایدر .) اوز اختیارلریلہ سکا مرافعه ایتسه لر، استرسه ک حکم ایت، استرسه ک حکم ایتمه یوب اعراض ایت . (احکام اسلامیہ کرها تنفیذ قیلنمایور .) اعراض ایدر ایسه ک، سکا ابدأ ضرر کتوره مزلر . لکن حکم ایدر ایسه ک، عدالتله حکم ایت . الله عدالت ایدنلره محبت ایدر . شو آیت کریمه دلالتنه کوره، هر بر ملتک اوزلرینہ عائد دعوالرینی اوزلرینک احکام دینیہ لرینہ موافق طرزده فصل ایتیمه حکومت اسلامیہ مساعده ایدر . سلطه قضائیه اجنبی ملتلرک هیچ برینہ جبراً تنفیذ قیلنمار . بر ملت حسن رضاسیلہ محکمہ اسلامیہ مرافعه ایدر ایسه محکمہ اسلامیہ مختار اولور: استرسه شریعت اسلامیہ موافق صورتله حکم ایدر، استرسه، حکم ایتمه یوب، اعراض ایدر .

شو، حکم ایدوب ایتمه مک ده، تخییر مسئله سی - زمان یا مکان اعتبار یله مصلحتک اقتضاسنه کوره اولور: مرافعه یی قبول قیلوب، حکم ایتمه مصلحت اولور ایسه، محکمه اسلامیه حکم ایدر؛ اعراض ایدوب حکم ایتمه مک مصلحت ایسه، محکمه اسلامیه اعراض ایدر. تخییرک مصلحته تبعیتی قران کریبک ایکنچی بر آیت کریمه سیله ثابتدر. «وانزلنا الیک الکتاب بالحق مصداقاً لما بین یدیہ من الکتاب ومهیمناً علیه. فاحکم بینهم بما انزل الله ولا تتبع احواعهم عما جاءک من الحق. لکل جعلنا منکم شرعة و منهاجا.» (سورة المائدة - ۵۰)

یعنی: قران کریمی سکا ایندر دک کتب سابقه یی تصدیق هم حفظ ایچون. الله ایندر مش سماوی شریعتله حکم ایت سکا کلمش حقیقتی هوالرینه تبعاً ترک ایتمه.

شو آیت کریمه ده تخییر رفع قیلنمشدر. یعنی اعراض ایتمه یوب، حکم ایتمه مصلحت اقتضاسی اولور ایسه، حکم ایت. لکن حکمک ده هوالرینه تبعیت ایتمه، بلکه ظلم دن غرضدن پاک شریعت سماوی ایله حکم ایت.

بز «فان جاؤک فاحکم بینهم او اعرض عنهم» آیت کریمه سیله «فاحکم بینهم بما انزل الله» جمله الهیه سنندن مستفاد تعیننی مقایسه ایدر ایسه ک، کوررز: اولگی آیت کریمه دن مفهوم تخییر ایکنچی آیت کریمه دن مفهوم تعیننه بیان قیلنمشدر. یعنی تخییرک مصلحته تبعیتی اشاره قیلنمشدر. لکن اولگی آیت کریمه ده وار «فان جاؤک» فیدی علی حاله فالمش. بوکا کوره، «اجنبی ملتله برینه، حسن اختیار یله مرافعه ایتمه ده کجه، حکومت اسلامیه سلطه قضائیه یی اجرا ایتمز» مسئله سی ثابت اولمش اولور.

حکم قیلنه جق ملتله اوزلرینک عادتله یله شریعتله یله حکم ایتمه جوازی - قران کریمه ده یوسف سورهنه (۷۰-۷۶) آیت کریمه لرده بلا انکار حکایت قیلنمش «یوسف - بنیامین» قصه سیله ده ثابتدر.

يوسف، قارندشى بنيامينى آلوب قالمق ايجون احتيال طريقيه، شراب ايجوده حبوب ساتوده استعمال قىلنور بر آياغى بنيامينىڭ يوگنده گيزلتىدە سوگره اوزىنىڭ قارندشلىرىنى سوقتلە تهمت ايتىردى. «ثم اذن مؤذن ايتها العير انكم لسارقون». گناھدن پاك قارندشلىرى طبيعى انكار ايتدىلار: «قالوا تالله لقد علمتم ما جئنا لنفسد فى الارض وما كنا سارقين». يوسفنىڭ آدملىرى «عيبىڭىز ظاهر اولور ايسە، جزاسى نە اولور؟» ديدىلار، قارندشلىرى جواب دە «كىمىڭ يوگنده بولنور ايسە، او آدمى آلوب قالورسز!» ديدىلار. زيرا بنى اسرائيل شريعتىندە سارقنىڭ جزاسى برسەنە قىر حبس ايدى. اما، اهل تفسىركى روايتنە كورە، مصرنىڭ اوكونىڭى قانۇننىدە سارقنىڭ جزاسى - ايكى مثل جزاى نەقى ايدى. سوقتلە تهمت قىلىنىش بنيامينى حكومت مصرىە مصرنىڭ قانۇنلە دىكل، بلىكە متهمنىڭ اوز قانۇنلە يعنى كنعانلارنىڭ شريعتلە حكم ايتىدى. قران كريم شو حكىمى حكايەت قىلۇب «كذلك كدنا ليوسف ما كان لياخذ اخاه فى دين الملك الا ان يشاء الله» جملە الهىە سىلە حكىم مطلق الله حضرتلرىنىڭ عظمت الهىە سنە اسناد ايتىرك او حكىمى استىحسان ايتىدى. زيرا علمى كلياتى هم چمىع جزئياتى احاطە ايدىن حكىمىڭ هر بر فعلى عدالت، هم حكمت اقتضاسنە البته موافق اولور. قران كريمنىڭ استىحسانى ثابت اولدى ايسە، شويىلە حكم دولت اسلامىە دە حكومت اسلامىە ايجون دە البته بلاشبهه مستىحسان اولور.

بر دولتنىڭ حمايه سى دائىرە سنە توپلانمىش ملتلىرىڭ هر برىنى - يالگىز اولرىنە عائد اشلىر حقنە مختار براقمق، اويىلە اشلىر خصوصندە عادتلىرىنى شريعتلىرىنى اقرار ايتىمىڭ، هر بر ملتى دىننە، مليتنە، عائلە سنە تربيە سنە عائد هر بر خصوص دە هر اعتبار ايتىمىڭ - امن عمومى عدالت عمومىە اساسنە بىنا قىلىنىش سياستلىرىڭنىڭ گوزلىدىر. شريعت اسلامىە مخص بيوك محاسنىڭ برى دە شو عدالت عمومىە حرىت دىننە در.

«لكل جعلنا منكم شرعة ومنهاجا» (سورة المائد - ۵۰)
 «قل كل يعمل على شاكلته، فربكم اعلم بمن هو اهدى سبيلا.»
 (الاسرا - ۸۴)

«لكل امة جعلنا منسكاً هم ناسكوه» (سورة الحج - ۸۶)
 شريعت اسلاميه انسانك قلباً هم بدنأ طهارتي معناسنده اولان
 اسلاميتي ضروري مقصدلرک بری کبی حفظ ایتمگی التزام ایتمش
 ایسه ده، حریت دینییه ده، عدالت عهومیه امن عهومی ملاحظه سیله،
 ضروری مقصدلردن حساب ایتمشدر.

اسلاميتي حفظ ایتمک - دیگر دینلره طارلق ویرمکله، یاخود
 انسانلری اسلاميته اکراه ایتمکله دکل، بلکه ارکان اسلاميه ایقامت
 ایتمک هم ده اسلاميتک محاسنلرینی برهانلرینی عالمه کوسترمکله اولور.

الله نور السموات والارض. مثل نوره کمشکاة فيها مصباح.
 اللهک نوری، یعنی هدایت الهیه، فارا کلق تون ده یافتی یانار
 شم کبیدر. کوزلری وار آدلره بلا اشتباه ظاهر اولور. تون قارا کغیله
 شم نوری بری برینه نصل مزاحمه ایتمه یور ایسه، دیگر دینلرک
 هیچ برینه اسلامیت نوری ده او یله مزاحمه ایتمه یور.

هر دینک بیوکلرینی «لانفرق بین احد من رسله» عباره جلیل سیله
 قران کریمک احترامی اسلامیت ده وار حریتک غایت بیوک بر شاهدیدر.
 لا اکراه فی الدین» کبی مثلی دیگر شریعتلرده کلمه مش معجز
 قاعده اساسیه - اسلامیت ده وار دینی حریتک محکم بر برهانیدر.

شارع اکبر علیه السلام حضرتلرینک لسان اعجاز لوندن صادر
 اولمش «ویسعی بدمتھم ادناھم» جهل سنک معنالری تمامیل آکلا شیلور
 ایسه، شریعت اسلامیه ده وار حریتک درجه سی، عادی بر آدم طرفندن
 ویرلمش عهدک قانون نظرند نه قدر محفوظیت معلوم اولور. دیگر
 ملتلرک برینه عادی بر مسلم طرفندن ویرلمش تأمین حکومت اسلامیه
 تأمین کبی معتبر ایسه، اسلامیت ده حریت دینییه نه قدر فوتلی

صورتہ معتبر اولمش اولور . بر عادی مسلمک عہدیلہ تامین قیلنمش
آدمک شخصنہ دیننہ مالنہ تجاوز ہیچ بر طریقہ جائز اولماز .
بونندن ده بیوک بر حریت دینیہ بولنورمی؟

حفظ نفس:

کتب اصولده فقہای کراہک بیانلرینہ کورہ، مقاصد ضروریہ دن
صانالمش «حفظ نفس» نوع انسانیتی، ہمده هر بر انسانیتی حفظ
ایتمکدن عبارتدر .

نوع انسانیتی ہمده انسانیتی حفظ ایتمک - نوعک ہمده هر بر
فردک همه حقوقلرینی حفظ ایتمکدر .

اهل علم، حقوق انسانیهیی ایکی قسمہ تقسیم ایتمشدر . بری
حقوق ذاتیہ . یعنی انسانک صفات ذاتیہسندن متولد، یالکیز انسانیتی
جهتیلہ واجب اولمش حقوق . دیگرى انسانک اجتهادیلہ تحصیل قیلنہ حق
مقصدارہ متعلق حقوق .

انسانک حقوق ذاتیہسی متعدددر : (۱) حق حیات (۲) حق
صحت (۳) حق اولیت (۴) حق حریت (۵) حق مساوات (۶) حق
تعری سعادت کپیلر .

حقوق ذاتیہ انسانک حقوق طبیعیهسندندر، یعنی اصل خلقتندہ
موجود اولوب، پاک عقلک پاک وجدانک دلاتیلہ انسانلرک هر برینہ
معلومدر . حقوق طبیعیه انسانلرہ شارع طرفندن دگل، بلکه خالق
طرفندن، وجودلریلہ برابر، احسان قیلنمشدر . انسانده کسبى دگل
صفتلر، کسبى دگل اعضالر واردر . حقوق طبیعیهده اولیلدر : انسانک
ارادہسیلہ کسبیلہ حاصل اولاماش، بلکه حکیم مطلق خالق طرفندن
صفات ذاتیہسنہ مناسب صورتده احسان قیلنمشدر .

حقوق طبیعیه انسانلرک هر برینده بلا تفاوت واردر : بر انسان
دیگرلرک کوزندہ نهددر دنی رذیل سفیل جاهل اولور ایسهده حقوق

طبیعیەدن محروم اولماز. انسانڭ گناھیلە، اوفاق یا بیوک جنایتیلە حقوق طبیعیە انساندن زائل اولماز. حقوق طبیعیە انسانڭ خاصە لازمەسیدر؛ انسان اوز اختیاریلەدە او حقوقدن فارغ اولماز؛ مقاولە یا مقابلە طریقیلەدە او حقوقلری ترک ایدەمز، انسان او حقوقلری بر غرضی تحصیل یولئەدە فدا ایلەمز. حقوق، طبیعیەیی انسانڭ اوزی دە دیگرلرە هیچ بر صورتلە اخلال ایدەمز.

حق حیات: هر بر انسان، بلا تفاوت، یاشامق حقنە مالکدر. هر بر انسانڭ قانی جانی معصومدر. شو حق انسان اوزی دە دیگرلرە ابطال ایدەمز.

«من اجل ذلك كتبنا على بنی اسرائیل انه من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض فکانما قتل الناس جميعاً» (سورة المائده - ۳۵)
 حق صحت: اعضالرڭ هم دە جسمانی روحانی قوهلرڭ سلامتلیگی حق. انسانڭ بدننی هم روحی واردر؛ هر برینڭ سلامتلیگی انسان ایچون بر حق ضروریدر. حق صحت، حق حیات کبی، هم حقدرکه هیچ بر انسان او عقلرە تعدی ایدەمز؛ هم وظیفهدرکه انسان اوزی دە او عقلرینی اخلال ایدەمز.

حق حیات ایله حق صحت انسانڭ حقوق اصلیهسندندر. دیگر حقوق ضروریلرڭ هر بری انسانڭ حق حیاتنە متفرع اولور. انسانڭ حق حیاتنە - یوفاری دە بیان قیلنمش حق ملک متفرع اولور. زیرا ملک مشروع اولمادقچە حیاتی تأمین ممکن اولماز. یمک ایچمک، لباس کیمک کبی ضرور شیلرکده هر بری حق حیاتڭ فروعیدر. انسان، حق حیاتڭ ضروریاتندن اولمق صفتیلە، هیئت اجتماعیهده بر دائره حیات وحرکت طلب ایدە بیلور. او دائره حیات هر بر انسانڭ اوزینه مخصوص مسکیندر. هر بر انسانڭ مسکینی اوزینه مخصوص حرمی اولوب، غیرڭ تجاوزندن البته محفوظ قالور.

حق حیات، شو بیانک دلالتنه کوره، حیاتک دوامنه سلامتکنه
حافظهسنه متعلق شیلرک هیئت مجموعهسنندن عبارندر .

حق حیاتک اک مهم رکنی دمک جانک معصومیتی در . شریعت
اسلامیه نظرند دهک عصمتی یالکز انسانیتله در ، عصمتده اسلامیت
شرط دگلدر . زیرا حقوق طبیعییه اهلیت انسانیتدن زائد شرطلرک
هیچ بریله مشروط اولاماز . هر شیدن هر حقوقدن مقصود بالذات
انساندر . انسانیتی دیگر شیلرک برینه خادم ایتمک معقول دگلدر .

«دمک عصمتی» حقنده هر بر انسانک بلا تفاوت برابرلگی یوقاری ده
نقل قیلنمش «انه من قتل نفسا بغير نفس او فساد فی الارض فکانها
قتل الناس جميعا» آیت کریمهسیله، همده مائده سورهسنده (۴۸)نجی
«وکتبنا علیهم فیها ان النفس بالنفس» آیت کریمهسیلهده ثابتدر .

حق حیات - انسانک اوز اختیاریلده زائل اولاماز بر حق
طبیعی در دیک . شریعت اسلامیه نظرند بلا شبهه شویلهدر . شو
حقیقتی بر حقیقت قطعیه کبی قبول قیلدقدن صوگ محترم طلبه لار
توبه سورهسنده:

«ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم واموالهم بان لهم الجنة . یقاتلون
فی سبیل الله فیقتلون ویقتلون وعداً علیه حقا فی التوراة والانجیل والقران .
ومن اوفی بعهده من الله . فاستبشروا ببیعکم الذی بایعتم به . وذلك
هو الفوز العظيم» آیت کریمهسنده ذکر قیلنمش اشتراپی هم بیعی
بر قدر امعانه ملاحظه ایدر لر ایسه، شاید علمی فائز لر بر قدر
استفاده ایدر لر . قران کریمده اختیار قیلنمش کلماتک نظمک خصوصیتی
- البته بیوک نکتهدن فائده علمیهدن هیچ بر وقت خالی دگلدر .
الله یولنده جنت بدلنده جانلری ماللری فدا ایتمک - قران کریمده
اشترا هم بیع عباره لر یله تعبیر قیلنمش . شو تعبیرک البته بر علمی
نکتهسی واردر ، مسائل ریاضیه تی حل ایدر کبی، شو نکته تی نشاطلی

رغبتي طلبه لى حل ايدى بىلورلىر ايسه، گوزل اولور ايدى. شو مسئله يى استعاره ده وار بلاغت جهتيله دگل بلسكه آيتك حق حياته تعلقى جهنندن حل ايتمك مطلوبدر.

حق اهليت: همه حقوق طبيعیه يى ده حقوق مدنيه يى ده استيفايه، هم ده هر بر وظيفه لى ينى ادايه انسانك صلاحيتى در. (۱۵۰) نچى ماده ده شو كتابلك ۹۵ نچى صحيفه سنده اهليتى تفصيلاتيله يازمش ايدك.
حق حریت: حقوقلر ينگ هر برنده انسانك كيف مایشاء تصرفيدر. عهك نظرنده قبيح دگل هر بر اشده انسان بلا خوف بلا عرج حرکت ايدر، بر مسئوليت احتمالندن قورقماز.

حریت «حقوق ده كيف مایشاء تصرفيدر» ديدك. حق دگل شيلرده تصرف حریت دگلدر. ادب، ياعقل يامصلحت خلافنده اولور حرکتلرک هيچ برى حریت دگل، بلسكه سفهلك اولور.

انسانك حقى: انسانك انسانيتنه، طبيعته، يوقارى ده بيان قيلنمش مقصدلر ينگ برينه موافق هم مناسب شيلدر. مصلحت يا عقل خلافنده اولور شيلرک هيچ برى انسانك حقى اولماز. بناً عليه اويله شيلر حریت دائره سنه داخل اولماز.

انساناره خالق طرفندن احسان قيلنمش حقوق طبيعیه، هم ده شارع طرفندن تدوين قيلنمش حقوق مشروعه - هر بر حق بر واجب وظيفه مقابلنده و يرلمشدر: حق حيات ديگرلرى قتل ايتمه مك وظيفه سى مقابلنده، حق شرف ديگرلرى تحقير ايتمه مك وظيفه سى مقابلنده، حق استحقاق بر عمل مقابلنده. انسان وظيفه سنده قصور ايدر ايسه، او وظيفه مقابلنده اعتبار قيلنور حق زائل اولور. قتل ايدر ايسه، حق حيات قالماز؛ معطل اولور ايسه، استحقاق كسب ايدمه مز.

«هر حق بر وظيفه مقابلنده مشروع اولور» قاعده سنه كوره، شريعت اسلاميه نظرنده حریت «بر واجب وظيفه مقابلنده مشروع اولور حقلرده انسانك كيف مایشاء تصرفه اقتدارندن عبارت اولور.

حریت - «غیرک حقنه تجاوز ایتمه مک» قیدیله مقیددر. لکن شو قید حریتی تحدید دگل بلکه حریتی تحقیقندر. زیرا هیئت اجتماعیهده حریتی رعایه هر بر انسانک حقلرینی محافظه ایتمه مک ایچون ایدی. اگر بنم حریتیم دیگرلرک حقلرینه تجاوز ایتمه مک قیدیله مقید اولماسه، او وقت دیگرلرک حریتلریده بنم حقلرله تعدی ایتمه مک قیدیله مقید اولمامق لازم اولوب کلور. بویله حریت، حقوق انسانیهیی حفظ ایتمز، بلکه ابطال ایدر.

حریت: انسانک اوزی یاخود هیئت اجتماعیه ایچون نافع اولوب، هیچ بر کیمسهیه ضرری یوق اشلرده هر بر آدمک بلا مانع، اوز اختیاریله حرکتیدر. حریت - انسان عاملک بر علامت ظاهرهسیدر، انسانده حریت بولنمازسه، انسان بر جماد کبی قالور. حریت انسانیتکده بر شاهدیدر، حریت بولنمازسه، انسان انسانیت درجه سنندن ساقط اولور.

حریت ارادهسنده اختیارنده انسانک استقلالیدر. ارادهسنده اختیارنده مستقل انسان، قران کریمک دلالتنه کوره، ملک اولور.

امائده سورهسنده (۲۲)نجی «واذ قال موسی لقومه یا قوم اذکرو نعمه الله علیکم اذ جعل فیکم انبیاء وجعلهم ملوکا» آیت کریمهسنده بنی اسرائیلک هر برینی ملک تسمیه ایتمه مک - فرعون قهرنده ذلتدن نجاتلری سوکنک ارادهلرنه اختیارلرنده استقلاله نائل اولمقلرندن کلمشدر. صغاردن ذلتدن انسانک نجاتی، ارادهسنده اختیارنده استقلالی انسانلری ملوک ایدر ایسه، حریت انسان ایچون نه قدر بیوک صفت اولور! حریت انسانک کامل معناسیله انسانیتی ایچونده، سعادتق ترقیاتی ایچونده الک لازم اولان بر حق ضروریدر. لکن حریتی ضائع ایتمه مک همده سوء استعمال ایتمه مک ایچون - اوزینک حقوقلرینی وظیفه لرینی بیلور قدر «علم»؛ حقی دگل شیلره همده دیگرلرک حقلرینه تعدی قیلماز قدر «شرف»؛ انصافی عدالت اساسلرینه اقامت

قیلمش قانونلری رعایه ایدر قدر «طاعت»؛ باطل دعوتلره انقیاد ایتمز قدر «عزت» بولنمق لازمدر. انساناڭ عقلی سالم اولوب، شو دورت شی یعنی علم، شرف، طاعت، عزت انسان ده بولنور ایسه، حریت اویله انسان ایچون سبب سعادت اولور. یوقسه، یعنی او دورت شیدن بری یا هر بری بولنماز ایسه، او وقت انساناڭ حریتی اوزینه ضرر ایدر، یاخود لا اقل ضائع اولور کیدر. صبیاره، جنونلره، سفیهلره، مکارلره تمامیله حریت ویرلمهك شو ملاحظه یه یبئیدر. زیرا عقلڭ قصوریله یا اختیارڭ فسادیله بولنرڭ هر برندن اوزلرینه یاخود دیگرلره بیوك یا اوفاق ضرر حاصل اولابیلور.

حریت تاریخی - : ضروری حاجتلرندن هر برینی یالڭز اوزی مستیفا ایلمه یوب، دیگرلرڭ اعانه لرینه محتاج اولمش انسان، ضرورت حکمیله، دیگر انسانلره حیات ده اشتراك ایتمه مجبور اولمش. بری دیگرینه اعانه قیلشمق ضرورتیله اشتراك اڭ اول خاتون ایله ار آراسنده وجوده کلمش. زیرا شو ایکی جنسندن هر برینڭ حاجتی دیگرینه توقف ایدر: خانونڭ حاجتی ارسز، ارلرڭ حاجتی ده خاتونسز تمام اولاما. ایکی جنسندن هر برینڭ دیگرینه احتیاجی - خالق حکیمڭ اڭ بیوك بر حکمتیدر که عالم انسانیت ده مدنیتڭ اڭ اولڭگی اساسی اولان «زوجیت» او احتیاج اوزرینه تأسیس قیلنمش.

هیئت اجتماعیه ده اجتماعاڭ اڭ ساده صورتی اولان زوجیت شو کیفیتله وجود بولمش. لکن ایکی طرفڭ هر بری هر خصوص ده مساوی اولوب قالاماش. زیرا خاتونلرڭ وجودلرنده جمالڭ کمالی ایچون لازم اولور لطیفلك، هم ده انسانیتی حفظ ایچون طبیعت طرفندن یالڭز خاتونلره تحمیل قیلنمش حمل، وضع، رضاع، حضانه کبی اڭ مهم اڭ مشکل وظیفه لری دائماً ادا ایتمکدن کلمش ضعيفلك ایله مشغوللك، - شو اوچاڭ یعنی لطیفلك، ضعيفلك، مشغولیتڭ مجموعی - کسب معاش مسئله سنده خاتونلری رجالڭ حمایه سنه التجا ایتمه مجبور ایتمش. شو مجبوریت حسیله رجالڭ خاتونلره تغلبلری فکری تأسیس قیلنمش.

هیئت اجتماعیه ده نوعک حفظنه عائد الڭ مهم وظیفه لری یوکلهمش
 خانون۔ او مهم وظیفه لری ادا ایتمک مقابلنده۔ کسب معاش کبی
 ایکنچی درجه وظیفه لردن آزاد قیلنمقله برابر، عائلده بر عضو مساوی
 بدلنمش اولسه ایدی عدالت اقتضاسی بر قدر ایفا قیلنمش اولور
 یدی. فقط، او یله اولماش. بلکه خاتونلرڭ نفقه لرینی التزاملری سببیله
 خاتونلره تغلب ایتمک فکری ارلرده اویانمشدر. بوکا تبعاً، آنالرڭ
 بالالرینه، رئیسڭده اوز فاملیاسنه تغلبی بر حق طبیعی کبی اعتبار
 قیلنه کلوب انسانده تغلب مالکسی رسوخ کسب ایتمش. جمعیت
 بیوکشدکجه، انسانلرده تغلب، تسلط فوهلری حرصلری زیاده لشوب،
 عاقبت، هیئت اجتماعیه ده انسانلرڭ همه حقوقلری بر قاچ انسانڭ
 شدلی اللرنده محصور قالوب، انسانلرڭ اکثریتی همه حقوق
 انسانیه دن محروم قیلنمش. شو محرومیت مرور زمانله او قدر قوت
 کسب ایتمش که گویا هیئت اجتماعیه ده یاشار انسانلرڭ همه سی بر
 قاچ انسانڭ هواسنه شهوتنه خدمت ایتمک ایچون خلق قیلنمش
 اعتقادی انسانلرڭ دماغلرینه قلبلرینه مرکوز اولمش.

حسابی یوق عصلر عالم انسانیتده شو حال دوام ایتمش.
 انسانلرڭ هر بری اوزلرینڭ او حاللرینه الفت کسب ایتیشلر،
 حقوقڭ حریتڭ تصوری ده انسانڭ دماغندن قلبندن تامیله چیقمش.
 شویله بر طاعت عمیا مساعده سیله عالم انسانیتده محدود دگل
 استبداد کلی الوهیت سورمش. . . . انسانلرڭ جانلری ماللری همه شیلری
 جباره شهوتنه وقف اولمش. . . . یالکنز بر الله بیلور، تفصیلاتی
 تاریخده معلوم دگل نه قدر دهشتلی حاللر انسانلرڭ باشنه کلمش ده،
 انسانلر همان همان صبر ایده کلمش انسانلرڭ عقللرینه عموماً استیلا
 ایتمش جهل، دین نامندن تلقین قیلنه کلمش اعتقاد۔ استبدادڭ
 اسارتڭ الڭ بیوک الڭ قونلی سببلری اولماش.

عالم انسانیتده محدود دگل استبداد ایله همه انسانلرڭ اسارت
 مطلقه سی۔ ابتداسی معلوم دگل زمانلردن باشلانوب، الڭ صوک

عصراره كونلره قدر مختلف صورتلرده دوام ايده كالمشدر. انسانلرى او مسكنت دن او مظلوميت دن تخليص ايتمه هر زمانك، نبيلرى حكيملىرى وار قدر قوتلر يله اجتهاد ايدر اولمشلار ايسه ده، عالم انسانيت تامميله اسارتدن نجات بولاماش. انسانلرى او مدھش ذلتدن تدریجى صورتك علوم معارف صنائعك انتشارى خلاص ايتمشدر. عالم انسانيت ده تدریجى صورتده انتشار هم ترقى اينمش علوم و معارف - انسانلرى او ذلتدن تدریجى صورتده قورتاره كالمش. صوك كونلرده عموميت كسب ايتمش علومك معارفك قوتى هم نورى اهانسه يله - انسانلر مسكنتدن اسارتدن بالكليله نجات بولمشلار؛ حقوق انسانيه يى ده حقوق منديه يى ده آكلامشلار، دولتلرك قانونلرى ده او حقوقلرى تصدیق هم تدوين ايتمش. هم حكومتك هم انسانلرك حقوقلرى وظيفه لرى تامميله تعيين قيلنمش. هر كسك هر ملتك اختياري اوز النده بولنوق وقتى كالمش. ترقیات يولنده بلا ممانعه حركت ايتك، سعادت ميداننده بلا مضایقه استراحت ايتك ساعتى حلول ايتمش. بر سوزله تعبیر ايدر ايسه ك، انسانلرك انسانيتى، هم ده انسانيتك حقوقلرى علوم و معارف نوريله انسانلره معلوم اولمش. بر قاچ بيك عصرلر عالم انسانيتى استيلا ايتمش استبداددن اسارتدن انسانلر علوم معارف نورى هم قوتيله نجات بولديلار ديدك. لکن شو سوزى، نجات مسئله سنده سماوى شريعتلرك ك بيوك تاثيرلر ينى خدمتلر ينى انكار يا اهمال طريقيه سويلمه دك.

بزم اعتقاد مژه كوره سماوى شريعتلرك هر برى حقوق انسانيه يى تقرير، عدالت عموميه يى اقامت مصلحتيله كالمش يا اينمش ايدى. خصوصاً ك صوك كالمش شريعت اسلاميه حقوق انسانيه يى احترام، هم ده حیات انسانيه ده اساس اولور قانونلرى كلياتى تاسيس ايتك مسئله سنده شرائع سابقه لرك هم سنندن زياده اعتنا ايتدى. شريعت اسلاميه انسانلرك يوقارى ده بيان قيلنمش حقوق ذاتيه لرىنى اعتراف هم تعليم قيلوب، مصلحت دائره سنده بولنوق، ديگرلره ضرر ايتمه مك

قیدلریله مقید خیزیت کامله هم معقولی انسانلرک هر برینه من عند الله احسان ایدب، هر بر انسانی بلا تفاوت مساوی اعتبار ایتدی. اسلامیتده معتبر حق مساوات:

هیئت اجتماعیهده همه انسانلر حقوق ذاتیه، منیهده همده وظیفه لرده قانون نظرنک بلا تفاوت مساوی اعتبار قیلنور. انسانلکده، خواص انسانیتی قابللکده همه انسانلرک اشتراکی - حقوقده وظائفده مساواتک اساسی کبی فرض قیلنمشدر. کمالات انسانیهده تفاوت - حقوقده تفاوتی ایجاب ایدر اعتبار قیلنما مشدر.

بیانندن مستغنی اولور درجهده هر بر انسانه معلومدرکه انسانلر آراسنده بر قاچ جهندن غایت نباحش صورتده تفاوت وارد: بر انسانک اعضالری تام سالم، وجودی قوی اولور؛ دیگر برینک اعضالری ناقص فاسد، وجودیده غایت ضعیف اولور. بر انسان - عقیف پاک قلبلری اسیر ایدر قدر جمال مفرط صاحبی اولور؛ دیگر بری یومشاق کوکللری آغلاتور قدر یاقیش سز روش سز اولور. بر انسان - عقلره حیرت ویزور کشفیاتی کشف ایدر قدر، یاخود امور دولتی فوق العاده بر مهارت سیاسیه ایله اداره ایدر قدر قوه عقلیه صاحبی اولور، دیگر بری الک ساده شیلریده آکلامق دن عاجز قالور قدر غبی اولور. بر انسان اجتهادیله ملیاردلری کسب ایدوب ملیونلری صرف ایدر، دیگر بری عمری بوینه بر پاره نازندن طویماز، قبرینه کیدر.

انسانلر آراسنک بویله فاحش تفاوت طبیعی در. عالم انسانیتده بیوک بر مصلحتی بویله فاحش تفاوتی اقتضا ایتمش، یاخود بزم عقلمن احاطه سندن یوقاری بر «سر الهی» می شو فاحش تفاوتی ایجاب ایتمش؟ معلوم دگل. لکن هر حالده قانون قوتیله او تفاوتی رفع ایتنک ممکن دگلدر.

قانون قوتیله تفاوتی رفع ایتنک ممکن دگلدر دینک. یالکز بو قدر دگل، بلکه اویله بر تفاوتی رفع ایتنک، عدالت عمومیه قانوننه کوره مطلوبده دگلدر. زیرا اویله بر تفاوت حریتک الک طبیعی

بر نتیجه سیدر: مادام که هر بر انسانك الله حریت مطلقه سی اراده کلیه سی وارد، انسان نصل استرسه او یله حرکت ایدر. جمله انسانلری قانون قوتیله بر طرفه سوق، یاخود «شو حدی، شو درجه بی کچه» دیمك، حریتی تمامیله سلب ایتمك اولور. خلقت انسانیه ده استعدادك درجه لری نوع لری محصور دگل هم ده انحصاری ده ممکن دگل قدر متفاوت هم متعدددر. درجه لری نوع لری مختلف استعداد لری قانونك حکمیله مساوی اعتبار ایتمك - عدالت اولماز ظلم اولور.

طبیعت اقتضاسندن ناشی، هم ده حریت مطلقه دن متفرع تفاوت انسانلرده وار ایسه، بولمق ده لازم ایسه، «همه انسانلر حقوق ده وظیفه لرده متساویدر» دیمك مقصد نه در؟

حقیقتی دهها گوزل آكلامق ایچون سوزی بر قدر اوزاتمق مناسب اولسه كرك.

الله همه انسانلری انسانیت ده مساوی خلق ایتمش، هر بری آتادن آتادن حركت مساویلك صفتیله طوعمش. لکن حیات یوللرینه سلوك انسانلردن مساویلگی نزع قیلوب، مسلك هم معاش اقتضاسیله انسانلرده کلی تفاوت حاصل اولمش. عملك اجتهادك ایجابیله حیات درجه لری شرف ده معتبرلك ده مختلف اولمش. شو حقیقتی قران کریم بیان ایتمشدر:

«یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی. وجعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا. ان اکرمکم عند الله اتقاکم. ان الله علیم خبیر.»

انسانلرك فطرت انسانیه ده تساوی لری «انا خلقناکم من ذکر وانثی» سوزیله بیان قیلنمش. فاملیالره، قبیله لره متشعب اولوب، هیئت اجتماعیه ده یاشار ایکن حقوق ده وظیفه لرده برابرلکلری «وجعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا» جمله الهیه سیله اعلان قیلنمش. یعنی فاملیالره قبیله لره منقسم اولمق حقوق ده تفاوت ایچون دگل، بلکه یالکز تعارف ایچوندر. اقالیم اختلافیله اجناسك اختلافی، نسبك اختلافیله فاملیالرك اختلافی حقوق انسانیه ده حقوق مدنییه ده تفاوتی ایجاب ایتمه یور. عمل

واجتهاد ثمره سی اولارق انسانلرک کرمده اعتبارده شرفده البسته
 نفاوتلری «ان اکرمکم عندالله اتقاکم» جمله جامعه سیله افاده قیلنمشدر.
 انسانلرک کرامتی، یعنی عندالله وعندالقانون اعتباری، قرآن
 کریمک تعلیماتنه کوره، یالکز «تقوی» صفت عالیه سیله اولور.
 «ان اکرمکم عندالله اتقاکم» آیت کریمه سی بونی بیان ایدر.
 یعنی الله فاشنده اک کریمکز اک محترمکز هر اشنده اک زیاده متقیکزدر.
 هیئت اجتماعیه صلاحنه همده انسانلرک ترقیاتده تقدمنه سبب
 اولور «اتقا» «تقوی» نصل شیدر؟ که هر خصوصده، انسانیتده،
 حقوقده وظیفه لرده متساوی انسانلرک اعتبارده شرفده تفاوتلرینه
 سبب اولا بیلسون. واعظلرک انسانلرنده دور ایدوب، زاهدک
 درویشک کلمه لرینه مرادف کبی استعمال قیلنور «تقوالق» انسانلرک
 هیئت اجتماعیه ذلتلرینه سبب اولماسه، هیچ بر وقت هیئت اجتماعیه
 صلاحنه سعادتنه سبب اولاماز. بوکا کوره سوز مناسبتیل بوراده «عملده
 اتقا» بی بیان ایتک فائده سز اولماسه کرک.

بر عملدن بر صناعندن هیئت اجتماعیهده انسانلرک کما ینبغی
 استفاده لریچون—اوعملی او صناعتی اک گوزل صورتده اتقان ایتک،
 اقتداری اهلیتی معرفتی کامل دگل ایکن او عمله او صناعته اقدام
 ایتمه مک، او عملک او صناعته ضرری بولنمایوب منفعتی عومی اولمق،
 انسانلرکده او عمله او صناعته احتیاجاری معقول مشروع بر احتیاج
 اولوب هوئی بر احتیاج اولمامق کبی شرطلرک وجودی لازمدر.

عمل—مادی اولسهده، معنوی اولسهده، اوفاق اولسهده بیوک
 اولسهده؛ صناعت—ساده اولسهده دقیق اولسهده، عموماً هر بر عمل
 هر بر صناعت شو قانون اساسی تحتنه داخلدر. هر برنده شمدی
 سویلنمش شرطلرک تحقیقی شریعت اسلامیه نظرند ضروردر.

بر هیئت اجتماعیهده عمللرک صناعتلرک هر برنده یوقاریده
 سویلنمش شرطلرک همه سی تامیل رعایه قیلنور ایسه، یر یوزنده او
 هیئت اجتماعیهدن ده گوزل ده سعادتلی بر هیئت اجتماعیه متصور

اولورمی؟ البته اولماز. لکن عمللرنده او شرطلری تاممیله رعایه ایدر عاملر نصل بولنور؟ اڭ مهم نقطه شو نقطه در.

بر عامل - هیئت اجتماعی ای احترام ایدر ایسه، عمللرینڭده هیئت اجتماعیده اهمیتنه واقف اولور ایسه، هر بر عملڭ قصوری خیانتی جائز دگل بر امانت اولمقنه ایمان ایدوب هر امانتڭده رعایه سی وجوبنه کوکلیله اینانور ایسه، امانتی رعایه ایچونده اقتدار اهلیت معرفت یوق ایکن اقدام ایتمه مک ضرورتنه قانع اولور ایسه، عملی اتقانڭ فائده لرینی قصور یا خیانتڭ ضرر لرینی آڭلار ایسه، اشته او وقت عاملڭ عمللرنه «تقوی» صفت عالیه سی بولنمش اولور. او یله عامل «ان اکر مکم عند الله اتقا کم» تشریفیله کریم هم شریف اولمش اولور، او یله عامل عملده قصوردن خیانتدن وار قدر قوتیله صاقلانوب، عملی اتقان اصلاح وظیفه سنده کون تون سعی ایدر، عملڭ وظیفه لرڭ نتیجه لرینه مترتب اولور مسئولیتی علی الدوام کوز اوڭنک طوتوب هر حالده امانت حقانیت صداقت یوللرنده حرکت ایدر.

انسانڭ شرفنه، شرف درجه لرنده تقدمنه سبب اولور «تقوی» - شو معنی ایله تقوی در. هیئت اجتماعیه اعضالرنده بویله بر فضیلت بولنور ایسه، شبهه یوق، او جمعیت اڭ سعید بر جمعیت اولور، او یله جمعیت غیرات ترقیات یوللنده مسابقه میدانی اولوب، فساد متبعارندن شرور یوللرندن پاک قالور. او فضیلتڭ هیئت اجتماعیه صلاحنه او قدر اهمیتنه کوره، قرآن کریم انسانلرڭ حقوقه تساوی لرینی مناهب حیویهده تفاوتلرینی بیان ایتمکدن صوڭ، هیئت اجتماعیهده انسانلرڭ صلاحنه اساس اولور قاعده یی بیان طریقیله «ان اکر مکم عند الله اتقا کم» دیمش.

انسانیتده برابر انسانلرڭ قوت ضعیف عقل کبی انسانڭ کمالنه عائد خصوصلرده تفاوتلری، طبیعتڭ قانونی قرآن کریمڭ بیانیه، ضروری صورتک ثابت اولدی ایسه، ایندی بوندن صوڭ «حق مساوات» تفسیر وظیفه سنه عودت ایدرز.

همه انسانلر حقوقده وظیفه لرده متساویدر؛ همه انسانلر یوقارنده بیان قیلنمش حقوق ذاتیه لرندن بر درجه استفاده ایدرلر: عقلی قوتی شرفی زیاده اولان آدمک حقوقی زیاده اولماز، ضعیفک ضعیفی، جاهلک جهلی انسانک حقوق ذاتیه لرینی ناقص قیلماز. انسانلر کمالات ذاتیه ده نه قدر فاعش صورتده متفاوت اولایلسه لرده، دمک عصمتی عرضک حرمتی، ذمه لرک اهلیتی سوزک قوتی کبی حقوقده بر ذره قدر تفاوت اعتبار قیلنماز. شریعت نامندن وضع قیلنجه قی قانونلر، یا خود طرح قیلنجه قی تکلیفلر عمومی اولورده شریفی شریفله عاقل بیوک عقلیله او عمومندن مستثنی اولماز.

همه انسانلر حقوقده متساویدر: یعنی دولت یا هیئت اجتماعیه امورلرینی اداره هم اصلاح ایچون وضع قیلنور قانونلر انسانلرک هر بری عقنده بر درجه ده جاری اولور. ضعیف ضعیفله زیاده بی تحمل ایتمز؛ قوی قوتیله، سلطان سلطه سیله قانونک قوتنه غلبه اینمز. شرع شریفک سلطه قضائیه سی خلیفه ایله عادی آدملره بلا تفاوت نفوذ ایدر.

شریعت اسلامیه ده حریتک مساواتک درجه سنه بر قدر اشاره ایتمک قصدیله بوراده خلیفه ابوبکر الصدیق حضرتلرینک خلافتنه انتخابی صوکنده سویله مش خطبه لرینی نقل ایده ییم:

«ایها الناس: قد ولیت علیکم ولست بخیرکم. فان احسنت فاعینونی. وان اسأت فقومونی. الصدق امانه، والکذب خیانه. والقوی فیکم ضعیف عندی حتی آخذ منه الحق. والضعیف فیکم قوی عندی حتی آخذ له الحق ان شاء الله. اطیعونی ما اطعت الله ورسوله. فاذا عصیت الله ورسوله فلا طاعة لی علیکم.»

معناسی «ای جماعت! خلافتنه صایلاندم، لکن اک مستحقکز دس ایدم، اشرمی گوزل اداره ایده بیلور ایسه م، بکا اعانه ایدرسز. خطا ایده جک اولور ایسه م، ارشاد ایدرسز. اشمی کما ینبغی ادا ایتمک امانتدر. قصور ایتمک خیانتدر. آراکزه قونلیکمز بندم عندمه

ضعیف اولور، ذمه‌سنده وار حقلری البته آلورم. ضعیف‌گنر بنیم
عندم‌ده قوی اولور، همه حقلرینی ویرورم. قانون دائره‌سنگ حرکت
ایدر ایسه‌م، بگا اطاعت قیلگنر. یوقسه، یوق.»

شو خطبه «اطیعونی ما طعت الله ورسوله فان عصیت الله ورسوله فلا طاعه لی
علیکم» کبی الڭ جامع سوزیله حکومت اسلامیه حرکتی ایچون برخط
مستقیم، قراری ایچون‌ده بر مرکز عدالت تعیین قیلمشدر. رعیه
ایچون نه قدر بیوک بر حریتدر. «وان أسأت فقومونی!» حکومت
اسلامیه خط استقامتدن بر قدر میل ایدر ایسه، رعیه تقویم ایک بیلور.
حل، عقد، عزل، نصب تامامیله رعیه آلتهدر.

«والقوی فیکم ضعیفی عندی، حتی آخذ منه الحق. والضعیف
فیکم قوی عندی حتی آخذ له الحق» جمله جامع‌سی حق مساواتی
الڭ گوزل صورته بیاندر. یعنی قانون فاشنده قه‌یک ضعیف‌ک
یوقدر. قوی-انسانلرڭ حقلرینه تعدی ایده‌مز. ضعیف اوز حقلرینی
استیفادن عاجز اولماز. قانون حضورنده خلیفه ایله عادی آدم هر
جهتدن برابردر. قاضی شریح خلیفه علی حضرتلرینی اوز حضورینه
دعوت ایدوب، یهودی فائده‌سنه حکم ایتمدی. خلیفه عمر خطبه‌لرینڭ
برنده «ان کان بینی وین من هو منکم شیء من احکامکم ان امشی
الی من احبه منکم فینظر فیما بینی وینه» دیدی. یعنی: بن‌ده
حقگنر وار ایسه، کیمه استرسه‌گنر او آدمڭ حضورینه حکم ایچون
بنی آلوب کیده بیاورسز.

شریعت اسلامی‌ده معتبر مساواتڭ ایسکنچی بر نوعی: عمل‌ده
متساویلرڭ - جزاده مساواتیدر. ایکی عامل عمل‌ده برابر اولسه‌لار،
جزالری ثوابلری البته متساوی اولور. کاملڭ کمالیله اجری زائد
اولماز. ضعیفڭ ضعیفله اجرینه نقصان کلمز. جزالرڭ اجرلرڭ تفاوتی،
عاملرڭ تفاوتیله دگل، بلکه عمللرڭ تفاوتیله اولور.

شوقانون - یعنی عمللرڭ تفاوتیله جزالری اجرلری متفاوت ایتمک

«ظلموا الرعية واستجازوا كيدها * فعدوا مصالحتها وهم اجراؤها»
يعنى: مصلحتلى اداره ايچون ياللانمش اجيرلر ايكن، اميرلر
امتڭ مصلحتلرينى ترك ايدوب، رعيه يى ظلم ايتديلر. ضررلرنده
حركت ايتديلر.

اميرلرى، حكومتى «مصلحتلرڭ اجيرى» ديمك - دولتى
تأسيسدن مقصد - انسان همده انسانڭ مصلحتلرى» ديمكدر.

انسانڭ حقوق ذاتيه لرينى على الاختصار شرح ايدر ايكن
حق حريتى بيان مناسبيله، همده هر نوع حريتك شريعت اسلاميه ده
وجودينى دعوى اقتضاسيله - بزم كتب فقهيه ده، دواوين سنت ده حق
حريت خلافنده كىي كالمش مسئله لره عائد فكرمى اعتقادمى
بوراده سويلمهك بزه بر واجب وظيفه اولدى. بوڭا علاوه اوم مسئله لرڭ
علم حقوق نظرندده فوق العاده اهميتلرى ده واردر. لىكن بزم بوراده
بيانمى فقيهلرڭ اهل حديثڭ مسلكلرينه سلوك طريقيه اولاجقدر.

مسئله لرڭ برى حريت دينيه ظاهرأ مخالف قتل مرتدمسئله سيدر.
ديگرى - حريت شخصيه تمامأ مخالف رقيت، اسارت مسئله سيدر.
حديث هم فقه كتابلر يڭ بيانلرينه كوره، مرتد هم مرتد قتل
قيلنور. رجال ده شو مسئله - اجماعيه در؛ خاتونلرده - جمهوريه در.
شو مسئله ده فقيهلرڭ اهل حديثڭ دليللرى:

- ۱) عن ابن عباس ان النبي قال «من بدل دينه فاقتلوه.» رواه البخارى.
- ۲) وعن معاذ بن جبل في رجل اسلم ثم تهود «لا اجلس، حتى يقتله قضاء الله ورسوله.» فامر به فقتل. متفق عليه.
- ۳) «ومن يبتغ غير الاسلام ديناً فلن يقبل منه» اى فلن يقبل عليه، بل يستتاب. فان تاب، والا قتل.

فقيهلر بويله دليللره استنادأ، مرتدلرى، ار اولسه ده خاتون
اولسه ده، قتل ايدرلر. دينه همده دينڭ انتظامنه حرمتنه خلل
ويرمهك ملاحظه سيله ايمش. زيرا مليتى همده وحدتى محافظه،
سياست نظرندده، دولتى مدنيتى محافظه بابنده اڭ گوزل بر طريق

ایمش. «قتل الارتداد - عقوبة لهتك حرمة الملة وحنراً عن تفرق الوحدة. فان حفظ الملة ووحدها اصل النظام المدني» دیمش فقیهله . «قتل مرتد» مسئلهسندہ فقہای اسلامک فکری دلیلهری شودر . اما بزم خصوصی فکرمزه کوره، قران کریمده مرتدک قتلنه دلالت ایدر آیت یا سوز یوقدر . «فلن یقبل منه» کبی جهلهری دعوایه موافق صورته تفسیر سبیل قران کریمک معجز نظم کریمک دلیل بولنمق لازم دگلدر . «اسلامیتدن غیری حق اولا بیلور بر دینی آرار ایسهده، بولنماز» معناسنده کلمش آیت کریمهیی مرتدک قتلنه حمل ایتمک - نظم کریمک اتساعنه مناسب اولور قدر واسمع هم مفید تفسیر دگلدر .

قران کریمده ارتداد مسئلهسی بر قاچ دفعه ذکر قیلنوب، جزاسی قتل اولوق هیچ بر دفعهده ذکر قیلنماش .

«ولا یزالون یقاتلونکم حتی یردوکم عن دینکم ان استطاعوا . ومن یرتد منکم عن دینه فیهت وهو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا والآخره واولئک اصحاب النار هم فیها خالدون .» (سورة البقره) «یا ایها الذین آمنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم ویحبونه اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین . یجاهدون فی سبیل الله ولا یخافون لومة لائم .» (المائدہ - ۵۶) .

بونک کبی آیتلرده جزایی بیان ایدر ایکن، قتلدن سکوت ایتمک بزم دعوازه بر قدر شاهد اولابیلور . مرتدی قتل، سنتده ثابت اولمش ایسه، ایکی وجهک بریله توجیه فیلهق ممکندر .

(۱) عصر اولده مرتدلر ارتدادلری صوکنده، اسلامیت ضررینه شدتلی صورته حرکت ایدوب، اهل اسلام آراسنک فتنه فسادی نشر یولنده سعی ایدرلر ایدی . او یسله مرتدلری قتل ایتمک ارتدادلری ایچون دگل، بلکه فساد یوللرینی باغلامق ایچون ایدی . فرض ایدهیک، مرتد ارتدادی صوکنده اسلامیت علمهنک فتنه نشر ایتمه مش

اولسه ایدی، او تقدیرده قتل واقع اولمامش اولور ایدی. مرتد لری قتل ارتداد لری ایچون اولمامش، بلکه فتنه لری نی قطع ایچون اولمش ایسه، عصر اولده مرتد لری قتل مسئله سی حریت دینییه مخالفدر اعتراضی وارد اولمایور.

شو توجیهی «وقالت طائفة من اهل الكتاب آمنوا بالذی انزل علی الذین آمنوا وجه النهار واكفروا آخره لعلهم يرجعون» آیت کریمه سی غایت ظاهر صورتده تأیید ایدر: زیرا شو آیتک دلالته کوره، اهل کتابک ایمان لری، سوکوره ارتداد لری - مؤمنلرک قلبلرینه فتنه صالحق مکر یله اولور ایمش. شو یله مکرلرک یوللرینی باغلامق ایچون شارع حضرت لری «من بدل دینه فاقتلوه» بویورمش اولسه کړک. بناءً علیه شو مسئله، دینی بر مسئله اولمایوب، بر حالک چاره سی اولمق ایچون مشروع اولمش سیاسی بر مسئله اولور. او یله مسئله لر عصر سعادت ده وار ایدی: امام احمد حضرت عائشه دن، امام مسلم خلیفه عمر حضرت لرندن «آخر ما عهد النبی ان لا یترک بجزیره العرب دینان» سوزینی نقل ایتدی لر. مسلم دگل آدلاری اجلا مسئله سی، شبهه یوق، شرعی مسئله دگلر. بلکه احوالک مساعده سنه، قوتک وجودینه توقف ایدر سیاسی مسئله در. لاجل ذلک خلیفه ابو بکر حضرت لری اهل حجازی اجلا ایتمه مش؛ خلیفه لرک هیچ بری اهل یمنه طوقنمامش؛ احوالک مساعده سنه کوره، حضرت عمر یهود لری خیبردن اجلا ایتمش. اجلا مسئله سی شارعک فرمانیلر ثابت بر دینی مسئله اولسه ایدی، خلفای راشدین او یله بر مسئله ده مساهل ایتمز لر ایدی. بنم فکرمه کوره، قتل مرتد مسئله سی ده سببک وجودینه تبعیت ایدر سیاسی بر مسئله در. او وقت، قتل ارتداد لری نه عقوبت طریقله اولمامش، بلکه فتنه لری نی دفع ایچون اولمش اولسه کړک. بناءً علیه شو مسئله ده حریت دینییه مخالفی بر شی یوق دیهک ممکن اولسه کړک.

۲) عصر اولده مرتدی عقوبتک ایکنجی وجهی: نفاق یا خوف طریقيله یاخود بلا تثبت اسلامیتی قبول ایتمکدن دیگر ملتلری زجر ایتمک ایدی. یعنی اسلامیتی قبول ایده جک ایسه، حقیقی ایچون قبول ایتمسون. بلا بصیره بلا برهان، یالکیز شوکت اسلامیه دن خوفاً قبول ایتمک شارع نظرنده معتبر دگلدر. شو وجه - اسلامیت ده اکراهک یوقلغینه علی حده بر برهان اولا بیلور. شریعت - بر غرض ایله اسلامیتی قبول ایدنلرک قبوللرینه اعتبار ایتمه یور ایسه - سیف قوتيله دعوت ایدر سوزی البته باطل قالور .

عقوبت ارتداد مسئله سنده فقهای کرامک اجماعنه مخالفت ایتمیه جرات ایتمک. زیرا قوت سیوف انسانی ظاهری شیلره اکراه ایده بیلور ایسه ده، انسانک اعتقادینه وجداننه ذره قدر تاثیرینی اجرا ایده مز. انسانک قلبنه نفوذ ایتمه بین اعتقاد، ایمان نظر شریعت ده معتبر دگلدر. یالکیز لسان ده جاری اولور ایمانک ده کفرک ده حکمی یوقدر. مرتدی عقوبتدن مقصد ایمان قلبی ایسه، عقوبتله او یله ایمانک حصولی ممکن دگلدر؛ ایمان ظاهری ایسه، او یله ایمان شرعاً معتبر دگلدر. بهر تقدیر مرتدلری عقوبت ده بر مقصد معقولک وجودی ممکن دگلدر. اما بیوک بر مفسده سی واردر: قلباً اسلامیت دن دونهش، یالکیز جبانلگی اقتضاسیله سیوفدن قورقوب، اسلامیت لباسی بورکنمش دنی حریفلری امت محمدیه اعضاسی صانامق مفسده سی. هیئت ملیه ده او یله اعضالری بولندرمق هر جهتدن ضررلیدر، اسلامیتک علویتنه ده بر قدر منافیدر. هر ملت ده سیاسی فسادلرک اکثری او یله فاسد اعضالرک تاثیر یله اولا کلهش دگلمی؛ فقهای کرامک اجماعلرینه بزم رأیمز مخالف ایسه ده، قران کریمک متعدد آیتلریله مؤیددر «لا اکراه فی الدین. قد تبین الرشد من الغی».

مرتدی عقوبت فایتارمق قصدیله اولور ایسه، دین ده اکراهک وجودی لازم اولور .

«افانت تکره الناس حتى يكونوا مومنين» (يونس-۹۹). شو آيت کریمه قدرت بشردن اکراهی سلب ایتمش. یعنی «اکراه ایه بیله جک سن دگل، بلکه اللهدر.» بناً علیه، مرتدی ارتدادی ایچون قتل ایتمک حکومت اسلامیة النده اولماز.

«واتل عليهم نبأ الذي آتيناه آياتنا فانسلخ منها فاتبعه الشيطان. فكان من الغاوين. ولو شئنا لرفعناه بها ولكنه اخلد الى الارض واتبع هواه. فمثله كمثل الكلب ان تحمل عليه يلهث او تتركه يلهث. ذلك مثل القوم الذين كذبوا بآياتنا. فاقصص القصص لعلهم يتفكرون.» شو آيت کریمه، امیه بن الصلب حقنده نازل اولمش اولسهده دیگر هر عالم حقنده نازل اولمش اولسهده، حد ارتدادک عدمنه دلالت ایدر. زیوا هدایتک آیات قطعیه سنه حصول هم وقوف سوکنده، او آیات قطعیه دن منسلخ اولوب، هدایتی ترک ایتمک یعنی مرتد اولمق قتلی ایجاب ایتمه مش ایسه، قبول ایدر ایکن بلا برهان قبول ایتمش، سوکوه بر شبهه تأثیریه مرتد اولمش مسکین بر بی چاره حقنده قتلک عدم وجوبی لازم اولور. زیوا برجنایتک الک بیوک درجه سی حقنده هیچ بر جزا یوق ایکن، او جنایتک الک اوفاق درجه سی حقنده الک بیوک جزا تعیین ایتمک او قدر مناسب اولماز. هدایتک همه آیات قطعیه سنه وقوف سوکنده ارتداد- دلیلدن برهاندن غافل آدمک ارتدادینه نسبتله قیاس قبول ایتمز درجه ده بیوک جنایتدر. بیوک جنایتته قتل جزاسی تعیین قیلنماش ایسه، اوفاق بر جنایتته قتل جزاسی تعیین قیلنماق البته لازم اولوب کلور. بزم شو بیانمزله «عصر اولده مرتد لری قتل ایتمک حادثه سی بولنمش ایسه، ارتداد لری ایچون دگل ایدی» دعواسی ثابت اولور. بناً علیه او حادثه یی حریت دینیه خلافنه بر شاهد صفتیه کوسترمک درست اولماز.

شو مسئله بزم دعوا مزه موافق طرزده حل قیلنمش ایسه، «انسانک حریت ذاتیه سنه قطعاً مخالف اولان رقیقلک بنک لک سیئه سی

اسلامیت ده وارمیدر؟» مسئلهسی حقنده اوز فکر مزی، کوکلمز اجماع دهشتلرندن بالکلیه آزاد ایکن، دینمز تقلید لوئندن تامامله پاک ایکن، غایت بیوک بر ارتیاحله عرض ایدرز.

شریعت اسلامیه نوری کبی کوزی وار انسانلرک هر برینه البته ظاهر اولور نور، یعنی قران کریمک نصوص بینه سیله شارع اکبرک تعالیم بلیغیهسی، میدانده موبد صورتده باقی ایکن، او نور عمومیدن اقتباس قیلنمش سوزلری بلا خوف همه عالمه سویله مک حقی البته هر انسانده بولنور. فقهای کرامک قرارلری شریعت اسلامیهیی نسخ ایتمه مش ایسه، شرع شریفک نصوص بینه سنه هر کس البته تمسک ایده بیلور. اللهمک فضلیله فتح قیلنمش رحمت قاپولری قاپانماش ایسه، بنده دیگولر کبی امید ایک بیلورم دعوامی اثبات ایدر ایکن، قران کریمک همه آیت کریمه لری کوکلمده محفوظ کوزم اوکنده حاضر ایسه، شارع اکبر علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک لسان تشریعلرندن صادر صحیح سنترلری تامامله جمع ایتمش مسندلرک یا اوزلری یا فهرستلری بندن غائب دگل ایسه، شریعتک لسان بیانی فقهای کرامک لسان علمیلرندن بیاک دفعه آسان ایسه، شو اوچ شرطدن هر برینک تحقیقی تقدیرنک، فقهی مسئله لرده سوز سویله مک دن بنی کیم منع ایده بیلور؟

مطلوبیم شرع شریفک اصول قطعیه لرینه مقاصد اصلیه لرینه، همده انسانلرک الله طرفندن ویرلماش حقوق ذاتیه لرینه هر جهتدن موافق مناسب اولور ایسه، دعوامک ثبوتیه ده شریعت اسلامیه ایچون بر نقص اولمایوب، بلکه بالعکس، اسلامینک علویتنه ابدیتنه بر شاهد صادق اولا بیلور ایسه، «او سوز سندن قبل سویلنمه مش!» یاخود «فقیهلرک همه سی سنک سوزک خلافته اجماع ایتمشلر!» کبی تهدیدات - بنی او دعوادن منع ایده مز. بیلورم بر مسئله علمیه ده مخالف یا موافق سوز سویله مک فقهای کرامک شأنلرینه حرمتلرینه تعدی اولماز، بلکه او بیوکلره اقتدا اولور. بیوکلره اقتدا - قوه

فکر به بی معطل برافوب، جهود حالنده فالهق دگل، - مسائل علمیه ده او بیوکلر کبی حرکت ایدوب، حقیقتی طلب ایتمکدر .

رقیقک مسئله سنده شریعت اسلامیة نظرینی بیان ایچون، رقیت تاریخنه عائد معلوماتی تفصیلاتیله حقوق کتابلرندن نقل ایتمک لازم اولماسه کرک . یالکیز شو قدر سویله مک کفایه درکه: اسارت، رقیت - انسانک طبیعنده مرکوز تغلب اساسی اوزرینه تأسیس قیلنوب، تاریخ انسانیتک ابتداسندن آلوب، اک صوگ کونلره قدر دوام ایده کلمش بر حالدر . بابل، مصر، رومان، یونان کبی شرائع سابقه لریک هر بیزنده، همده جاهلیت دورلرنده وحشیت عالمنده هر ایدر بدوی ملتدرده وار ایدی . اسیر ایتمک اصوللری ده ملتاریک عادتلریک اختلافیله مختلف اولوب، اسیرلره رقیقلره معامله طریقاری ده مالیکلریک فاسیلک ده مرهمتسزلیک ده تفاوتلرینه کوره متفاوت اولور ایدی . رقیقلر - انسان دگل، بلکه اراده لری اختیارلری انسانیتلری یوق، یالکیز لسانلری وار حیوان اولوق صفتیله جانلی مال اعتبار قیلنور ایدی .

رقیت - عالم انسانیت ده سماوی شریعتلریک حکمیه دگل، بلکه قوتک ایجادیله، حب تغلبک اعانه سیله حاصل اولمش، عاقبت، مدنی ملتدرده قانونلریله، وحشی بدوی ملتدرده وحشیتلریله افرار قیلنه کلمش بر سیئه در . اسکی زمانلرده مدنیتلریله شهرت بولمش ملتاریک شریعتلرنده رقیقلر وار ایدی . ابراهیم شریعتی ده تورات شریعتی ده رقیقلگی افرار اییدی . علوم فقهیه ده برنجیلک رتبسنه چیقمش جهود علمالری رقیقلک مسئله سنده دها زیاده تقدم ایدوب، رقیتی تشدید ایتدیلر .

حاصل کلام: عالم انسانیت ده رقیت قوت تاثیریله حادث اولدی ده قوت هم قانون حمایت سنک اسلامیت ظهورینه قدر همه ملتار طرفندن مقبول اولوب، دوام اییدی . رقیقلک سیئه سی همه عالم ده، علی الخصوص مدنیتدن اوزاق، وحشیت ده اک عریق جزیره العرب ده، طامورلاشمش

کوکشمش بر زمان ده شمس اسلامیت افق انسانیت ده طوغدی.
 انسانلری طاشلره آغاچلره وئنلره، اوزلری کبی انسانلره عبادتدن
 تخلیص ایدن، عقللرینی کاهنلر موبدلر، حبرلر، راهبیلر الذک اسارتدن
 اطلاق ایدن، قیللرینی اوهام تلقیناتیلره تعلیم قیلنور اعتقادلردن
 تطهیر ایدن اسلامیت - مسکین رقیقلری اوزلری کبی انسانلر الذک
 مملوکیتدن مظلومیتدن خلاص ایتدی می؟ همه عالملره رحمت عمومیه
 اولمق صفتیلره ارسال قیلنمش رسول کریمک رسالتی - اوزلری کبی
 انسانلرک الذک مظلوم مسکین رقیقلره بر قدر رحمت اولا بیلدی می؟

مذهبلری تنوین قیلنمش فقیهلرک اجتهدلرینی قبول ایدر
 ایسهک، شو ایکی سوالک جوابنده «یوق!» دیمک لازمدر. اما قران
 کریمک نصوص مؤبدهلرینی، شارع اکبرک سنن مؤبدهلرینی رهبر
 اتخاذا ایدر ایسهک، او وقت «اسلامیت رقیتی رفع ایتمش» دیمک
 ممکن یاخود واجب اولور.

شو دعوامی شریعت اسلامیه فقیهلرینه اثبات ایتمک ایچون اک
 اول محل نزاعی تعیین ایدهیم:

رقیت - وحشی انسانلری اولامق، دشمنلری اوغورلامق
 طریقیلره حاصل اولامایور، شو مسئلهده همه فقهای کرام متفقدر.
 رقیت - فقهای اسلام نظرنده یالکز، آرالارنده عصمت یوق ایکی
 ملتک شرعی دینی محاربه سنک اسیر قیلنمق طریقیلره حاصل اولا بیلور.
 معاهده اقتضاسیلره یاخود قانون حکمیلره ایکی ملت آراسنده عصمت
 وار ایسه، ایکی آراده واقع اولمش محاربه نتیجه سنده رقیت متصور
 دگلدر. آراده عصمت یوق ایکی ملت آراسنده دینی شرعی
 محاربهده رقیتک مشروعیتی، فقهای کرامک توجیهلرینه کوره، «جان
 بدلنده جان آلمق» اساسنه مبنی ایش. معلومدرکه محاربهده هر
 ایکی طرف جان فدا ایدر. اشته او فدا قیلنمش جان بدلندک - اسیری
 تملک جائز اولور ایش.

بز شمدی سوزمزی «شرعی محاربه‌ده اسپر قیلنمش رقبه‌یی استرقاق جائزیدر؟» مسئله‌سنه حصر ایدرز. زیرا محل خلاف یالکیز شو مسئله‌در. یوقسه، داغستان ایران کبی مه‌لکتلردن اوغورلانمش چرکس، غروزین، ارمن، یهود قزلری بسالاری، یاخود آفریقا صحرالردن اولانمش مسکین وحشیلری اسپر اوله‌ق صفتیله استرقاق اینمک فقهای کرامک بلا اختلاف اجماع‌لریله، قطعاً جائز دگلدر.

فقهای کرامک نظرند رقیب یالکیز شرعی محاربه‌ده اسپر قیلنمش رقبه‌لره مخصوص ایسه، دیگر صورتله رقیب بسالاجماع متصور دگل، ایسه، شو مقدمه‌یی تمهید، هم‌ده محل نزاعی تعیین سوکنده ایندی دعوامی اثبات صدینه شروع ایدرم:

محاربه اسپرلرینی استرقاق شریعت اسلامیه‌ده یوقدر. محاربه اسپرلرینی‌ده استرقاق جائز دگل ایسه شریعت اسلامیه نظرند هیچ بر انسانی استرقاق جائز دگلدر. بنم دعوام شودر.

دعوامی اثبات ایچون قران کریمک آیت کریمه‌لرینی، شارع اکبرک سنن ثابت‌لرینی دلیل ایدرم.

قران کریمی ایتداسندن اخیرینه قدر تلاوت ایده‌یک. قتال یا اسر ذکر قیلنمش آیتلری، یاخود مسئله‌مه بوجه من الوجوه تعلقی ممکن هر بر آیتی الک بیک بر اعتنا هم امعانه تدبر، تفکر ایده‌یک. اولا بیلور خطالردن صافنق ایچون، قران کریمک عربیتنه عائد جهتلری خلیل، سیبویه کبی الک بیک اماملردن، بلاغتنه عائد خصوصلری نکتہ‌لری جاحظ، عبدالقاهر کبی بلاغت اماملردن اوگره‌نوب بیل‌یک. اصول فقه کتابلرنده علی التفصیل بیان قیلنمش اصوللری‌ده تمامله رعایه ایده‌یک. اهل علم طرفندن سویلنمش فکرلری‌ده احاطه ایچون، تفسیر کتابلرینه‌ده مراجعت ایده‌یک. الک مشکل ریاضی یا طبیعی یا سیاسی مسئله‌لری کشف یولنده، یاخود الک آغر معمالری الغازی حل یولنده صرف قیلنه بیلور اجتهادی - لسان عربی مبینله سویلنمش آیت کریمه‌لردن بر معنای مطلوبی فهم یولنده صرف ایده‌یک. شو

قدر اجتهاد، شو قدر بيوك استعدادله قران كريمى مطالعه ايدر
ايسه كده، استرقاقك جوازينه دلالت ايدنه بيلور بر حرف قران
كريم آيتلرنده بولنماز.

(۱) انفال سوره سنده «ما كان لنبى ان يكون له اسرى حتى يثخن
فى الارض» آيت كريمه سندن مراد نه در ملاحظه ايدنه يك.

آيت كريمه بدل مقابلته يا بلا بدل اطلاقن همده استرقاقن
منع ايتمشدر، زيرا او وقت اهل اسلامده قوت، شوكت تمام دگل
ايدى. دشمنلرك حياتده بقالرى سياست نقطه سندن او قدر گوزل
دگل ايدى. بوگا كوره هم اطلاق هم استرقاق منع قيلندى.

بز شيمدى «ان يكون له اسرى» سوزينى عربيت جهتله
ملاحظه ايدر ايسه ك، اسيرلرى اطلاق احتمالىده استرقاق احتمالىده
«له اسرى» افادهسى تصتنه مندر چدر. بوگا كوره هيچ بر نبي هيچ
بر انسانى محاربه صوكنده استرقاق اينمز سوزى او سوزدن دلالت
لغويه طريقيله مستفاد اولور.

(۲) توبه سوره سنده «حتى يعطوا الجزية عن يد وهم صاغرون»
آيت كريمه سى.

بزم فقهاى گرام «من الدين اتوا الكتاب» بيانى اقتضاسيله
شو آيت كريمه يى اهل كتابه تخصيص ايتمشدر. بويله تخصيصك بزه
ضررى يوقدر. آيت كريمه مخصوص اولسه ده اولهاسه ده، استرقاقك
عدمه دلالت ايدر. زيرا او آيتك دلالتنه كوره محاربه نتيجه سى
استرقاق دگل، بلكه جزيه آلمق، تبعه ايتمكدر.

(۳) توبه سوره سنده «فاذا انسلخ الاشهر الحرم» آيت كريمه سى
معناسنده وارد آيتلر.

شو معنىده وارد اولمش آيت كريمه لرى نقض عهد ايدن عربلره
تخصيص ايدر ايسه كده، ياخود او آيتلرى على عمومها ترك ايدر
ايسه كده، او آيتلرك هيچ برى استرقاقك جوازينه اصلا دلالت اينمز.

زیرا جزاده علی التعیین بر احتمالی ذکر ایتمک اطلاق هم استرفاق
کبی احتمالی البته منع ایدر. قران کریمده وارد سیف آیتلرینک
هر بری شویلهدر.

(۴) انفال سورسنده «یا ایها النبی قل لمن فی ایدیکم من الاسری
ان یعلم الله فی قلوبکم خیراً یؤتکم خیراً مما اخذ منکم ویغفر
لکم، والله غفور رحیم» آیت کریمهسی.

شو آیت کریمهده مذکور اسیرلر استرفاق قیلنمش اسیرلر
دگل، بلکه «مما اخذ منکم» جمله سنک دالته کوره، مال بدلنده
فدا قیلنه حق اسیرلردر. «وان یریدوا خیانتک فقد خانوا الله ورسوله
فامکن منهم. والله علیم حکیم.» آیت کریمهسیده بونی تأیید ایدر.
یعنی نجاتلری صوکنده سکا خیانت قیلاجق لار ایسه، الله سنی یندن
او خائنلر اوزرینه مسلط ایدر. بدر غزاسنک اسیر اولوب، آزاد
قیلنمش ابو غره کبی. احد محاربهنده تکرار اسیر اولوب، خیانتی
ایچون قتل قیلندی.

(۵) محمد سورسنده «فشدوا الوثاق. فاما منابعد، واما فداء حتی
تضع الحرب اوزارها» آیت کریمهسی.

شو آیت کریمه، بلا شبهه، انفال سورسنده بدر غزاسی حقنه
نازل «ما کان لنبی ان یکون له اسری» آیت کریمهسندن صوکنک
نازلدر. مدینهده اولکی سنهلرده اهل اسلامک عددی قوتی ضعیف
ایکن زمانده، سیاست اقتضاسیله، اسیرلری اطلاق هم استرفاق جائز
دگل ایدی. نبوتک صوکنک سنهلرنده اهل اسلامک قوتیده عددیده،
دشمنلر کوزنده شوکتیده آرتدی. اسیرلری آزاد ایتمکده محتمل
بر ضرر سیاسی ایندی قالمادی. بوکا کوره قران کریم اسیرلری
قتل ایتمگی نسخ ایتدیده، «فاما منابعد، واما فداء» آیت کریمهسیله
امت اسلامیهیی ایکی طریقدن بریله اسیرلری آزاد ایتمکده مخیر
ایتدی: بدل آلمایوب، امتنان طریقیله آزاد ایتمک؛ یاخود مال یا
اسیر مقابلنده فدا طریقیله آزاد ایتمک.

شو آیت کریمه ده اسیرلری قتل ایتمک احتمالی ده، استرقاق ایتمک احتمالی ده ذکر قیلنماش. ایکی احتمالک هر بری شو آیت کریمه ایله نسخ قیلنمش اولسه ده اولماشده، بنم دعوام ثابتدر. یعنی شو آیت کریمه استرقاق جوازینه دلالت ایتمه یور.

فقیهلرک استرقاق مشر وعیتنه استدلال ایله جکری آیتلر شو آیتلردر.
 ﴿۳﴾ نسا سوره سنده «فان لم یعتزلوکم ویلقوا الیکم السلم ویکفوا ایدیهم فغذوهم» آیت کریمه سینک اغیرنده «واولائکم جعلنا لکم علیهم سلطانا مبینا» جهله سنده مذکور «سلطانی» ده استرقاق ایله بیان ممکن دگلدر. زیرا «فان اعتزلوکم فلم یقاتلوکم والفقوا الیکم السلم فما جعل الله لکم علیهم سبیلاً» آیت کریمه سنه مقابله - سلطانی استرقاقله تفسیردن ابا ایدر.

شو آیتلره یا شو آیتلرک معناسنه اولان آیتلره ما عدا - استرقاقک جوازینه دلالت ایده بیلور آیتلر قران کریمه ده یوقدر. او آیتلرده دلالت اثری بولنماز ایسه، «قران کریم استرقاق مشر وعیتنه دلالت ایتمه یور.» دعواسی بالضروره ثابت اولاجقدر.

«قران کریمه ده استرقاق جوازینه دلالت ایدر بر حرف یوقدر» سوزینی بر مقدمه ثابته کبی اعتبار ایدوب، «سنت نبویه ده استرقاق وارمیدر؟» مسئله سنه انتقال ایده ییک.

اوفاق هم بیوک کتب احادیثی اوزون مدتلر علی التوالی مطالعه لرم اعانه سیله حاصل اولمش خصوصی رایبه کوره، شارع اکبر علیه الصلاة والسلام حضرتلری متعدد غزالرده غلبه ایدوب بر قدر انسانلری اسیر ایدر اولمش ایسه ده، لکن هیچ بر اسیری استرقاق ایتمه مشدر.

خیبرده صفیه برکه سیله، بنی المصطلق غزاسنک جویرییه برکه سیله اسیرلری آزاد ایتمک واقعه سی مشهور واقعه در. بدرده فدا مقابلنک، فتح مکه ده «اذهبوا فانتم الطلقاء» فرمان نبوی سیله آزاد ایتمک حادثه سی، حدیبیه ده حال غفلت ده هجوم ایتمش یتمش آدمی بلا بدل اطلاق

ایتمک» قصه‌سی، حنین اسیرلری حقنه بخاری ده عبدالله بن عمر حضرتلردن نقل قیلنمش روایت، هوزن هم اوطاس اسیرلری حقنه کوسترلمش معاملہ۔ بونلرک هر بری عصر نبوت ده استرقاقک یوقلغنه دلالت ایدر.

عهد نبوت ده اوفاق بیوک غزالده اسیرلر آنمش ایسه ده هیچ بری استرقاق قیلنماش. اهل علمک اکثری شو حقیقتی انکار ایتمه یور؛ لکن منہبلرینه توفیق ایچون بعضلری توجیه ایدرلر: گویا، اسیرلری استرقاق ایتمه مک۔ عربلکدن ناشی ایمش. عهد نبوت ده اسیرلرک همه‌سی البته عرب ایدی. حجاز عربلری ایچون ایکی دن بر: یا اسلام، یا سیف. اسیر۔ غیر عرب اولسه ایدی، او وقت استرقاقلری جائز اولور ایدی ایمش.

اهل علمدن دیگر بر طائفه «والمعروف ان النبی لم یسترق احداً» سوزینه قناعت ایدوب، استرقاق جوازینه سنت نبویه دن دلیل بولامادقلرینه کوره، استرقاق جوازینی قیاس فقیهله اثبات ایتمک امیدینه کلوب، «لانه لما جاز الاقرار بالجزیه فبالاسترقاق اولی» دیمشلر. بز استرقاق مسئله سنده فقیهلرک غایت فاحش اختلافلرینی کوروب، اهل حدیثک «والمعروف ان النبی لم یسترق احداً» سوزلرینی اعتباره آلور ایسه ک، سنت نبویه ده استرقاق ثابت اولماش دپه بیلوروز.

قران کریم ده، سنت نبویه ده استرقاق ثابت اولماش ایسه، شریعت اسلامیه حکمیله یا تأثیریله عالم انسانیت ده هیچ بر فرد استرقاق قیلنمادی نتیجه‌سی غایت واضح صورتنده تمام صحتله ثابت اولوب، بزم دعوا مزک الک بیوک رکنی اثبات قیلنمش اولور.

شریعت اسلامیه حکمیله عالم انسانیت ده هیچ بر فرد استرقاق قیلنمادی. گوزل. لکن اسلامیت ظهورینه قدر عالم انسانیت ده طامورلاشمش رقیتی رفع ایتمک حقنه شریعت اسلامیه بر قدر اهمیتی وار خدمت کوستره بیلدیمی؟

یوز بیگلرچه سنه‌لر امتدادنده عالم انسانیت‌ده دوام حسبیله
 طامورلاشوب بتمش بر سیئهی، یکباره، دفعةً الغا ایتیک البته یا
 ممکن دگلدر، یاخود ممکن ایسه‌ده آسان دگلدر. بوکا کوره
 شریعت اسلامیه رقیتمی قانون قوتیله یکباره رفع ایتدیوب، ایمان
 قوتیله ندریجی صورتده رفع ایتدریمه قرار ویردی:

ظهور اسلامیت‌دن صوڭ استرقاقی ابطال ایتدی. محاربه اسیرلری
 حقنده «فشدوا الوثاق. فاما منا بعد واما فداء» کبی هم انسانیت هم
 سیاست مصلحتلریچون اڭ موافق بر قانون عادل وضع ایتدی.
 انسانیتڭ اڭ بیوک بر سیئه‌سی اولوق صفتیله اولگیلردن قالمش رقیتمی
 رفع ایتمک، هم‌ده او بیوک سیئیه قیصه بر مدت‌ده نهایت ویروب،
 او مظلوم مسکین انسانلرده حقوق ذاتیلرینی انسانیتلرینی قایتارمق
 ایچون—«فلا اقتحم العقبة. وما ادراك ما العقبة. فك رقیة» کبی قلبلری
 وار انسانلرڭ هر برینه گوزل صورتتک تأثیر ایدر اڭ بلیغ دعوتلرله
 همه انسانلری—اوزلرینڭ فاریندشلرینی تحریر ایتمک وظیفه‌سنه
 دعوت ایتدی. دولت خزینه‌سنه طولانور ماللردن رقابی تحریر
 ایچون بر قدر نصیب افراز ایتدی. الله رضاسیچون اعتناق، کتابت،
 تدبیر، کفاره طریقیله رقبه‌لری تحریر ایتمگی یا ثوابلی یا واجب بر
 عبادت درجه‌سنه بندردی.

شریعت اسلامیه یکنیدن استرقاقی منع ایتمش ایسه، اولگیلردن
 قالمش اسکی سیئهی ازاله ایچون اڭ معقول طریقلری کوسترمش
 ایسه، «اسلامیت انسانیتی رقیتم سیئه‌سندن خلاص ایتدی، انسانیت
 یوزینی رقیتم لوئندن پاک ایتدی، ظلماً انسانیتدن ایندرلمش مسکین
 انسانلری انسانیت پایه‌سنه بندردی» دعوالرنده بن انشاء الله البته
 اصابت ایتمش اولورم.

بن اوز دعوامی آڭلاته بیلیمش ایسه، البته بڭا «ضرب الله
 مثلا عبداً مملوكاً لا یقدر علی شیء» — «ما ملکتم ایمانهم» کبی آیت
 کریمه‌لرله اعتراض ایدنلر بولنماسه کرك.

بزم شریعت اسلامیه ده عقد نکاح اجتماع کبی، فقیهلرک عرفیل
تعبیر ایدر ایسهک، ملک یمینله اجتماع مسئلهسی واردر. «وما ملک
یمینک مما افاءالله علیک». شو مسئله نکاح تاریخه، اجتماع احوالنه،
اجتماعه تزامم مفاسدینه، اختصاص اهریتنه، اختصاص کیفیتنه
متعلقدر. بوکا کوره، او مسئله تفصیلاتنه عائد بیانلری «عائله
احکامی» قسمنه تأخیر ایتمگی مناسب کوردک.

افسانلرک رقبه لرینه ملکک تعلق معناسیله رقیتمک شریعت
اسلامیه حکمیه مشروعیتنه فقهای کرام اجماع ایتیشلر ایسهده، بنده
فقهای کرامی هر کس کبی یاخود هر آدمین دها زیاده احترام ایدرم
ایسهده، رقیتم مسئلهسندده یوقاری ده سرد قیلنمش ملاحظه لرمی عرض
ایدوب، فقهای کرامک اجماع لرینه مخالفت ایتیمه جسارت ایدم. مقصد
او، فضللری محدود دگل، مجتهدلرک حرمتلرینه شانلرینه تهور طریقله تعدی
ایتمک دگل؛ بلکه حیات انسانیهده الک بیوک اهمیت وار مسئله اصلیهده فکر
ایتمک، همده عمومک اهداسی استفادهسی ایچون وضع قیلنمش قران
کریم، سنت نبویه کبی مؤید دلیللردن استفاده ایتمکدر. انسان
بصیرت کوزیله قارار ایسه، علمک حرمتنه بر قدر واقف اولور ایسه،
قران کریمک آیتلریله استفاده مزه سنت نبویه ایله اهدامزه طعن ایتمز
استرفاق مسئلهسندده قران کریمک بر حرفنه، شارع اکبرک بر حکمنه
تمسک قیلوب، بنم دعوامی ابطال ایده بیلن بولنور ایسه، دعوامی
ترک ایدرم.

«فل فأنوا بکتاب من عند الله هو الهدى منهما اتبعه ان کنتم
صادقین.» (سورة القصص - ۴۹)

یوقاری ده (۱۶۳) صحیفهده انسانک حقوق ذاتیه لرینی صایار
ایکن، بری «حق تعری سعادتدر» دیمش ایدک.

یعنی فائده اولور شیلری طلبده، ضرر اولور شیلری دفعده هر انسان اوز اختیار یله حرکت ایدر. انساناڭ حاکمی انساناڭ اوزیدر. هر انسان اوز حکمی اوز اراده سیله حرکت ایدر. حکم ذاتی هر بر انسان ایچون برحق فطریدر. هر بر انسان اوزینه عائد امور لراڭ هر برنده هر مطلق مختار مطلق اولوب، دیگر انساناڭ حاکمیتی ریاستی اداره سی تحتنده بولنماز.

«واذ قال موسى لقومه يا قوم اذكروا نعمة الله عليكم اذ جعل فيكم انبياء وجعلكم ملوكا» (مائده - ۲۲)

شریعت اسلامیهده معتبر ضروری مقصدلردن ۳ نجی سی حفظ عقلدر دیش ایدک. انساناڭ انسانیتی عقلیه، سعادتیه ده عقالک کمالیلدر. بوکا کوره، عقلی حفظ ایتک، عقالک کمالنه سعی ایتک - شریعت اسلامیهده معتبر رکنلراڭ بری قیلنمشدر.

عقلی حفظ ایکی جهتل اولور: بری جهت ایجابیه؛ دیگر بری جهت سلبیهدر.

جهت سلبیهدن حفظ ایتک - انساناڭ عقلنه ضرر ویره بیلور، یاخود ازاله ایده بیلور شیلردن عقلی صافلامقدر. مکیفات، مخدرات، مسکرات کبی شیلراڭ علی العموم حرمتی شو مقصده مبتنیدر. عقلی، جهت ایجابیهدن، حفظ ایتک - تعلیم، تربیه، تفکر، اجتهاد ایله اولور. عقالک انساناڭ روحنه نسبتی - حیاتاڭ بدنه نسبتی کبیدر. حیاتاڭ بقاسی، بدناڭ نماسی ایچون تربیه نه قدر ضرور نه قدر لازم ایسه، عقالک بقاسی هم نماسیچونده تعلیم، تربیه اوقدر ضرور هم لازمدر.

قران کریمده تربیه هم تعلیمک اهمیتنه دلالت ایدر متعدد آیتلر واردر. یالکز شو قدر دگل، بلکه قران کریمک تمامی - تربیه، تعلیمک، تفکر هم اجتهاداڭ اهمیتنه، ضرورتنه انسانلری ارشاددر. اڭ اوّل نازل اولمش «اقرأ باسم ربك الذي خلق. خلق الانسان من علق. اقرأ وربك الاكرم. الذي علم بالقلم. علم الانسان

مالم يعلم.» آیت کریمه لری - قران کریمک همده اسلامیتک قراءت، قلم، علوم اساسلرینه تأسیس قیلنه چقلرینی الک واضح صورتده بیان ایتمشلر. الک کریم الله طرفندن ویریله جک احسانلرک الک بیوکلری اوقومق، یازمق، علوم اوگرنمک اولماسه ایدی، قران کریمک الک اولگی آیتلرنده شو اوچ احسان - یعنی اوقومق، یازمق، علوم اوگرنمک - ذکر قیلنمایوب، بلکه دهها بیوک احسانلر ذکر قیلنمش اولور ایدی. اسلامیتک اوقومق، یازمق، علوم اوگرنمک دن دهها مهم اساسلری بولونسه ایدی، قران کریمک الک اولگی آیتلرنده او اساسلر ذکر قیلنمش اولور ایدی.

نبوتک اولگی سنه سنده، فاتحه سورهنندن صوکت اینمش «نون، والقلم وما یسطرون» آیت کریمه سی - اسلامیت نظرنده قلمک همده قلمله یازلور علومک هر شیدن زیاده اهمیتنه دلالت ایدر بر برهاندر. زیرا اهمیتی قلم ایله علومک اهمیتلرندن زیاده بر مقصدک وجودی ممکن اولسه ایدی، الله حضرتلری الک اولگی قسمده او مقصدک اهمیتی هم عظمتیله قسم ایدر ایدی.

قران کریمک الک اولگی سورهلرنده قلم ایله علومک اهمیتی ذکر قیلنمش ایسه، اسلامیتک قلم ایله علوم اساسلرینه ایتناسی الک واضح طرزده بیان قیلنمش اولور.

عقلک تربیه سی ایکی طریقه اولور: بری مکتب، مدرسه لرده معلملر حکیملر حضورنده، یا خود آتا آنا الله، یا ایسه هیئت اجتماعیه ده انسانلرله اختلاط ایدر ایکن حاصل اولور. شو تربیه غیرک تاثیریل حاصل اولور تربیه در. هر بر انسان ایچون، علی الخصوص یاشلر ایچون الک مهم تربیه شو تربیه در. انسانیت جوهرنده یید احسانلر غرس قیلنمش قابلیتلرک فسادیه ده صحتیه ده شو تربیه فسادینه صحتیه تبعیت ایدر. شارع اکبر علیه السلامک «کل مولود یولد علی الفطره» سو زی بوکا اشاره در. فیلسوف ابوالعلا شو معنایی بیان یولنک دیمش

وينشا ناشىء الفتيان منا على ما كان عوده ابوه
 وما دان الفتى بعجاً. ولكن يعلمه التدين افر بوه
 وطفل الفارسى له ولاة بافعال التمجس در بوه
 انسانك استقبالده سعادتي شقاسى تربيه سنك ثمه سى ايسه،
 تربيه اهميتى نه قدر بيوك اولور!

عقلك تربيه سنده ايكنجى طريق: تفكر، اجتهاد طريقدر.
 تعليم، تربيه بر كه سيل، عقلنه قوت، استعداد، رشد كسب ايتمش
 انسان - تحصيل فيلنمش علومك معلوماتك اعانه سيل تفكر هم اجتهاد
 ايدر ايسه، او انسانك عقلى هم معلوماتى بلا توقي ترقى ايدر. بر
 انسانك اولگى تربيه سى اك بيوك تربيه اولوبده، عقلى اش سز،
 فكري معطل قالور ايسه، او انسانك عقلى اولگى حالنه عودت ايدر.
 ابكى نوع تربيه دن هر برى - عقلك ترقياتى هم سلامتلىگى
 ايجون فايث مهيدر.

انسانك حياتده سعادتي، علومك صنائعك او قدر ترقياتى، اللهك
 خليفه سى اولوق صفتيله ير يوزنده انسانك رياستى، على العموم حيات
 انسانيهده اهميتى وار شيلركه هر برى يالكنز تربيه عقليه بر كه سيل
 حاصل اولاييلمشدر.

فيلسوف ابوالعلا حضرتلرى «اللزوميات» ده ديهش:
 الفكر جبل: متى يمساك على طرف منه ينط بالثريا ذلك الطرف
 والعقل كالبحر: ما غيضا غواربه شيئاً. ومنه بنوالايام تغترف
 فكر - اك اوزاق اك خفى شيلورى كشف ايدر نوردر. عقل -
 بنمز نوكنمز، نه قدر آلنور ايسهده اكسيلمز بر بحر محيطدر. عقل -
 همه خيراتك منبعيدر.

عقل انسانك او قدر اهميته كوره، شريعت اسلاميه قران كريمك
 محدود دگل آيتلريله انسانلرى تفكر، تذكر، تعقل، تدبر، تفقه ايتيمه
 اك حكيمانه اسلوبلرله دائماً دعوت ايدبور. اك بيوك فرائض دن
 حساب قبلنور روزه قران كريمده يالكنز بر ابكى دفعه ذكر قيلنمش

لكن اعمال عقليه انساني دعوت قران كريمك، بلا مبالغه، هر
بر آيت كريمه سنده وارد.

قران كريم انساني عالم وجودك، يعنى كوكلك بيرلك
عناصرك مواليدك، اسرار عجيبه لرينى آيات كونيهرينى مطالعه ايتيه
بليغ اسلوبلك هر بريله دعوت ايتيه يورمى؟

«وكأين من آية في السماوات والأرض يهرون عليها وهم عنها معرضون.»

(يوسف - ١٠٥)

«ان في خلق السماوات والأرض، واختلاف الليل والنهار، والفلك
التي تجرى في البحر بما ينفع الناس، وما انزل الله من السماء من
ماء فاحيا به الأرض بعد موتها وبث فيها من كل دابة، وتصريف
الرياح، والسحاب المسخر بين السماء والأرض آيات لقوم يعقلون.»

(سورة البقره - ١٦٤)

«هو الذي أنزل من السماء ماء لكم منه شراب ومنه شجر
فيه تسيمون. - ينبت لكم به الزرع والزيتون والنخيل والاعناب
ومن كل الثمرات. ان في ذلك لآية لقوم يتفكرون. - وسخر لكم
الليل والنهار والشمس والقمر. والنجوم مسخرات بامر. ان في ذلك
لآيات لقوم يعقلون. - وما ذراً لكم في الأرض مختلفا ألوانه. ان في
ذلك لآية لقوم يذكرون. - وهو الذي سخر البحر لتأكلوا منه لهما
طريا وتستخر جوامه حامية تلبسونها. وترى الفلك مواخر فيه ولتبتقوا
من فضله ولعلكم تشكرون. - والقي في الأرض رواسي ان تميد بكم
وانهاراً وسبلاً لعلكم تهتدون. - وعلامات وبالنجم هم يهتدون.»

(سورة النحل - ١١-١٦)

«وما من دابة في الأرض ولا طائر يطير بجناحيه الا امم امثالكم.

ما فرطنا في الكتاب من شيء.» (سورة الانعام - ٣٨)

آيات كونييه انساني نظر رينى صرف ايدر آيت كريمه لر قران
كريمك هر سور سنده متعدد دفعه لر ذكر قيلنمش، اگرده آيات

کونیه دن بحث ایتمک انسان ایچون اڭ مهم بر وظیفه اولماسه ایدی، هر شیدن زیاده او وظیفه یه قران کریم او قدر اعتنا ایتیز ایدی. انسانلری عالم وجودک کلیاتندن جزئیاتندن بحث ایتیمه دعوت ایدن قران کریم متعدد سورهلرده - اولگی امتلرک، کچمش عصرلرک شایان عبرت قصهلرینی انسانلرک نظر اعتبارلرینه عرض ایدوب، تاریخ انسانیتدن حیات اجتماعیه قانونلرینی اصوللرینی استنباط ایتیمه انسانلری دعوت ایتدی.

قران کریمده نقل قیلنمش قصهلرک هر بری - سنت اجتماعیه دن نمونه اولمق صفتیه نقل قیلنوب، انسانلری سنن اجتماعیه دن بحث ایتیمه تعوید طریقهلر نقل قیلنمشدر. قران کریمده مذکور قصهلری دقتله مطالعه ایده بیلن انسان - حیات اجتماعیه اصوللرینی یاخود لا اقل او اصولک الفبالرینی او قصهلردن البته آلا بیلور.

اولگی امتلرک احوال اجتماعیه لرندن بحث ایتمک یوللرینه انسانلری دعوت ایدن قران کریم - عصر حاضرک احوالندن همده معاصر ملتلرک اصول حیاتلرندن عادتلرندن طریق معاملهلرندن، فکهلرندن عقیده لرندن بحث ایتمک ایچون بر یوزنده سیاحتی اهل اسلامک هر برینه علی التعمین یاخود اهل اسلامک همومنه علی الکفایه فرض ایتدی. شوحده «فسیروا فی الارض فانظروا» معناسنک اون - اون بش قدر آیت کریمه قران کریمده وار. بر دفعه امرک ورودی فقیهلرک اصول فقیهلرینه کوره، فرضیتی افاده ایده بیلور ایسه، سیر و سیاحت حقنده اون - اون بش دفعه وارد اولمش مؤکد امرلر فرضیتی البته بطریق الاولویه افاده ایدرلر. بیوک مقصدلردن برینه وسیله اولمق صفتیه امر قیلنمش شی - مقصدک اهمیتیلده مهم اولور. هر حالده عصر حاضرک معاصر ملتلرک حاللرینه وقوف کسب ایتمک قصدیه سیاحت - حج کبی فرضدر. اهل اسلامک هر برینه یاخود اهللرینه .

عالم وجودك كلياتنه جزئياتنه عائد علوملر ايله باشلرلى طولمش، اولگى هم ده معاصر ملتلك احوال اجتماعيه لرندن اعتبار كوزيله بحث ايدوب، حيات اجتماعيه قانونلريله ادبلريله آشناللى كسب ايتمك يوللرينه سلوك ايتمش امت اسلاميه يى قران كريم - هر زمانك هر حالك اوزينه مناسب؛ عدالت، انصاف، مصلحت اساسلرينه لك موافق قانونلرلى آيات قرآنيه ايله سنن نبويه دن استنباط ايتمك وظيفه سنه دعوت ايتدى.

«كتاب انزلناه اليك مبارك ليدبروا آياته وليتذكر اولوالالباب.»

«ولا رطب ولا يابس الا في كتاب مبين.»

«وما آتاكم الرسول فخذوه. وما نهاكم عنه فانتهوا.»

علوم عقليه هم علوم اجتماعيه ايله استعداد هم كمال كسب ايتمش انسانلرك عقللرلى - غرض يسا هوا كبرى ميللردن پاك تعاليم سماويه دن علوم شرعيه يى هر زمان استنباط ايدنه طورسه لار ايدى عالم اسلاميه ده شوكونه قدر لك مكممل بر شريعت تدوين قيلنمش اولور ايدى. اهل اسلامك عقلى تعاليم اسلاميه ده قران كريمك دعوتنه ارشادينه موافق صورتك حركت ايتمش اولسه ايدى - شوكون شريعت اسلاميه مدنيت عالمنك همه مدنى ملتلك طرفندن قبول قيلنمش اولور ايدى. قران كريمك عقل انسان حقنده هر جهتدن اعتناسنه اشاره ايتدك:

عالم وجودك كلياتنه جزئياتنه عائد علوملره قران كريمك ارشاديني كوردك؛ اولگى هم حاضرگى انسانلرك احوال اجتماعيه لرندن بحث ايتمك وظيفه سنه قران كريم انسانلرلى دعوت ايتمش بيلدك؛ منبع هدايت اولان قران كريمه سنن نبويه نورندن اقتباس ايتمك وظيفه سنه قران كريم هر بر آدمى بلا استثنا دعوت ايتمش آكلادق. يعنى قران كريم عقل انسانى مهمل، براقمامش؛ انسانك عقلنه عطالته ده مؤبد هم مؤكد صورتنه حرام ايتمش. شو حقيقت بزه - علوم متعارفه دن حساب قيلنور «بينه» كبرى معلومدر.

انسانك عقلی حقننه او قدر اعتنا ایفوب، عقل انسانی هر جھندن حرکتہ فاعلیتہ دعوت ابدن شریعت اسلامیہ البتہ۔ انسانك عقلنہ هر جھندن حریت ویرمشر.

عقلك حریتی شریعت اسلامیہده معتبر الك مهم ركنلرك بریدر. زیرا انسانك سعادتنه همه ترقیاتنه منبع یالکزانسانك عقلیدر. انسانك عقلی هم نور هم آب حیاتدر. شمسك نورندن استفادہ ایتیمہ هر انسانك نه قدرحقی وار ایسه، عقلك نوریده حریتیده اویلهدر، عقلك اثری اولان علوم معارف، صنائعده تمامیلہ حر در.

انسانك عقلی۔ شرف هم الك بیوك اهمیت جھتیلہ۔ حدودلرك بریلہ تعدید قیلنمق دن یوقاریدر. عقل انسان۔ محدودیتی محبوسیتی طبعاً ابا ایدر. حدود وضع قیلنمحق اولور ایسهده هیچ بر وقت انسانك عقلی او حدودلره اطاعت ایتمز. علومك معارفك حریتیده هیچ بر حدودی تحمل ایتمز.

شریعت اسلامیہ نظرندہ عقلك حریتی خلافی متصور دگل بر بینہ اولمق جھتیلہ، بزم الك بیوك مجتهدلرمز لسانندہ «حریت عقلیه» مسئلهسی او قدر تفصیلاتیلہ بیان قیلنمماشدر، زیرا شریعتك اساسنه وضع قیلنممش بدیهی ابتدائی بر بینهیی بیان ایتمك حاجتی او وقت حس قیلنمایور ایدی. او مسئلهده سکوت ایتمك۔ اكلك شربك نومك فرضیتی مسئلهسندہ سکوت ایتمك كبی ایدی. لکن مدنی دولتلك ادارهلرنده طامورلاشوب بتمش مفاسدك اقتضاسیلہ آوروپاده صوك عصرلرده «حریت» لر، علی الخصوص «حریت عقلیه» مسئلهلری الك مهم مسئلهلر قطارینه ادخال قیلندی. حقوق کتابلریك الك مهم بابلری «حریت» ك مختلف نوعلرینی بیان ایدر بابلردن عبارت اولدی.

شو حالی كوروب، بزم۔ اولگی بیوك مجتهدلرك حرینلری بیانندن سكوتلرینه می تعجب ایدهيك؟ یاخود آوروپا علماسك او قدر ابتدائی بدیهی شیلری بیانلرینه می استغراب كوزیلہ نظر ایدهيك؟

شیلرک هممه سی هیئت مجموعه سی اعتباریله نوع انسان ایچون الله طرفندن تملیک قیلنمشدر دیمش ایدک. حق ملک بر حق اعتباری اولمایوب، انسانک خلقت اصلیه سنه نظراً بر حق طبیعیدر سویله مش ایدک. زیرا الله نوع انسانی خلق ایتمش؛ بزم عقلمزدن غائب بر طاقم مقاصد الهیه لر اقتضاسیله نوع انسانی بر یوزنده خلیفه ایتمش؛ انسانی ملک ایتمه یوب، بقاسی ایچون حسابی یوق شیلره محتاج اولور بر فقیر ایتمش؛ انسانک حاجتلیرینه یارار حسابی یوق شیلری خزینهلری ربوبیتی اقتضاسیله بر یوزنده بدل ایتمش. — البته انسانلره احتیاجی ویرمش کریم مطلق — او احتیاجی دفع ایده جک شیلری ده ویرور. اسلامیت ده ملک شودر.

خالق طرفندن انسانلره تملیک قیلنمش شو مشترک ملکدن استفاده طریقلری (۱۸۶)نجی قاعده شرحنده تفصیلاتیله سبقت ایتدی. ملکک ماهیتی: دیگرلرک انتفاع ده تصرف ده حقلرینی قطع ایدر کیفیت چه بر مالک بر انسانه یاخود بر جماعته اختصاصی در. او اختصاص سببیله مالک او مالک رقبه سیلده منفعتلریله ده انتفاع ایدر؛ هم رقبه سنده هم منفعتلرنده هر نوع تصرفاتی اجرا ایدر: استرسه او مالی عبس ایدر، استرسه تلف ایدر، استرسه دیگرلره تملیک ایدر. شو معنی ایله ملک انسانک حقوق ذاتیه سنندنر انسانک هم مادی هم معنوی احتیاجلرینی دفع هم ایفا ایتمک ایچون — یالکز شارع طرفندن دگل — بلکه کریم مطلق الله حضرتلری طرفندن انسانلره حیاتلریله وجودلریله برابر احسان قیلنمشدر.

شریعت اسلامیه ده معتبر ضروری مقصدلرک ۵نجیسی حفظ نسلدر دیمش ایدک. نسلی حفظ ایتمک — نوع انسانک بر یوزنده خلیفه لک صفتیله بقاسینی تأمین ایتمک دیمکدر. شریعت اسلامیه حکملریزک اکثری شو مهم مقصده خدمت ایدر.

نوع انسانك بقاسی، همده صلاحی ترقیاتی ایچون الك موافق الك اصلح نظام - شرائع سماویه لسانیله انسانلره تعلیم قیلنمش، همده شو کونده همه مزه معلوم اولوب کتمش «زواج» نظامیندر .

زواج - عائله یی، عائله لر هیئت اجتماعیه یی تشکیل ایدرلر . بناً علیه، مدنیت جهتیله الك گوزل هیئت اجتماعیه زواج اساسی اوزرینه مبتنیندر . زواج اولماسه ایدی، آنالقی بالالقی قارندشلك کبی قرابتلر فالما یوب، اولاً عائله، بوکما تبعاً هیئت اجتماعیه باطل اولور ایدی .

هر بر انسان علی حده نوع انسانك واحدی اولاییلور ایسه ده، جمعیتك واحدی اولاماز، انسانیتك مقاصد نوعیه سی نقطه سندن نظر ایدر ایسه ك، هر بر فرد علی حده ناقص قالب، هیئت اجتماعیه ده الك مکمل واحد قیاسی «عائله» اولور . الك بسیط الك ساده عائله بر ارکک ایله بر خاتوندن عبارت اولوب، شو ایسکی دن هر بری بر «بوتون» ك نصفی کبی در . بر نصفك نقصانی دیگر نصفك کمالیله تکمیل قیلنورده، نوع انسانك الك مکمل واحدی شو طریقله حاصل اولور . رجال ایله خاتونلر ك طبیعی تمایللری ده - گویا اوزلریك نقصانلرینی احساس ایدوب، او نقصانلری تکمیل ایتمیه سعی ایتمکلرندن عبارتندر . زواج - هر بر طرفك قوه روحیه لرینی ده تقویه هم توسیع ایدر . زواج تأثیریله هر بر طرفك اخلاقیله قوه فکریه سی ترقی ایدر . خاتونلر ك گوزل اوصاف قلبیه سندن رجال، رجالك قوه عقلیه سندن خاتونلر استفاده ایدرلر .

زواج - نوع انسانك بقاسنه بلا واسطه سبب اولور قوه تکوینیه یی وجوده کتورر بر اتحاددر . زواج - خاتون ایله ارکک آراسنده حادث اولور شخصی بر ارتباطلر . او شخصی ارتباطلر هر بر طرف کما ینبغی متمتع اولور . نوع انسانك بقاسی ده اورتباط حسبیله نأمین قیلنور . زواج دن الك مهم مقصد کلی - اویله بر ارتباطك حصولیله نوعك بقاسیندر . دیگر مقصدلر ك هر بری شو مقصدك فرهلریندر . بر طرفك

دیگر طرفه اعانهسی، جنسی حاجتلاڭ عفافی دائرہسندہ اقتضاسی، هر بر طرفڭ فساددن فحشیدن خلاصی کبی مقصدلر۔ همهسی مقاصد فرعیهدندر .

جمعیت بشریهدده زواجڭ هر شیدن زیاده اهمیتنه کوره سماوی شریعتلاڭ هر بری علی الخصوص تورات شریعتیله شریعت اسلامیه انسانلاڭ هر برینه زواجی فرض یا امر ایدوب، زواجڭ دوامنه خدمت ایدر طریقلری کوسترمشلرده، عقد زواجی ابطال ایتمکدن شدتله منع ایتمشلر .

شریعت اسلامیه قران کریم لسانیله رسول کریم لساننه انسانلری زواجه دعوت ایتمشدر:

«ولقد ارسلنا رسلاً من قبلك وجعلنا لهم ازواجاً وذریه. وما كان لرسول ان یأتی بأیة الا باذن الله. لکل اجل کتاب. یهوو الله ما یشاء ویثبت. وعنده ام الکتاب.» (الرعد۔ ۳۸۔ ۳۹)

یعنی: «هیئت اجتماعیه انتظامی ایکی اساس اوزرینه تأسیس قیلنمشدر: (۱) اجتماع فانونلرینی تعلیم ایدر رسالت اساسیله (۲) نوع انسانی، جمعیت بشرییهی حفظ ایدر زواج اساسی اوزرینه. اللهاڭ اذنی بولنمادقجه هیچ بر رسول آیت اجتماعییهی بیان ایدهمز. هر زمانڭ اوزینه موافق حکمی واردر. الله مشیئت الهیهسیله برینی محو ایدوب، دیگرینی اثبات ایدر. زمانڭ اختلافیله احکامڭ اختلافی اللهاڭ حکمت الهیهسیله اداره قیلنور. احکامڭ اصلی الله عندنهدر.»

«ومن آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیهما وجعل بینکم مودة ورحمة. ان فی ذلك لاقوام یتفکرون.» (الروم۔ ۲۰)

یعنی: «انسانلر حقده اللهاڭ عنایت الهیهسنه دلالت ایدر آیتلردن بری: سزه اوز جنسکزدن ازواج خلق ایدوب، آراڭزده محبت هم رحمتی دوام ایتمدرمک خصوصیلر. نوع انسانڭ باشنه کلمش اصول

اجتماعیه دن بحث ایدر قوم ایچون شو خصوصده غایت بیوک آیتلر وارد.

بلاغت اقتضاسیله اڭ بیوک نعمتلری صایمق مناسب امتنان عئلده الله حضرتلری نعمت زواجی صایمش ایسه، شریعت اسلامیته نظرندنه زواج-اجتماعی مصلحتلرک البته اڭ بیوگی اولور. زیرا اهمیتی زواجک اهمیتندن زیاده بر مصلحت اجتماعیه بولنه بیلسه ایدی، امتنان طریقیله عنایت الهیهی بیان مقامنده قران کریم او مصلحتی ذکر ایدر ایدی. حکمتک، همده بلاغتده اعجازک اقتضاسی شودر. امام بخاری، امام مسلم همده دیگر ائمه حدیث انس بن مالک حضرتلرندن روایت ایدرلر: «ان النبی حمد الله واثنی علیه وقال اما والله انی لا خشاکم لله واتقاکم له لکنی انا اصلی وانام واصوم وافطر واتزوج النساء. فمن رغب عن سنتی فلیس منی.»

روزه نماز کبی عبادتلره انقطاع ایچون، استراحتی، طیباتله تمتعی، همده زواجی ترک ایده جک اولمش بر بولک اصحاب کرام حقنده شارع اکبر علیه السلام حضرتلری بر کون خطبه سنده شو سوزلری سویله مش. عبادتلره تفرغ فصدیله زواجی ترک ایتمک-اسلامیت سنتنه مخالفدر دیمش. «زواج-اسلامیتک سنتی در؛ او سنتدن اعراض ایدن-اسلامیت دن خارجدر» کبی اڭ شدید بر لسانله تجرددن منع ایتمش.

امام احمد، امام ابو داود، امام نسائی، امام ابن حبان حضرتلری صحابی انس بن مالک حضرتلرندن روایت ایتمشلر: «کان النبی یأمر بالباءة وينهى عن التبذل، نهیا شدیداً. ويقول تزوجوا الودود الودود.»

یعنی: شارع علیه السلام حضرتلری زواجه امر ایدر، همده تجرددن شدتله نهی ایدر ایدی. «عائله صلاحی ایچون وودودی، ملت اسلامیته مصلحتی ایچون ولودی تزوج قیلگنز» دیر ایدی.

خالق حکیمک اراده ازلیه سی نوع انسانک بقاسنه تعلق ایتمش
 بوکما کوره انسانلرک هر برینه شهوت طعام کبی قاهر هم غالب.
 شهوت جنسیه بی ده ویروب، حکمت الهیه اقتضاسیل شو شهوت
 قاهره بی نوعک بقاسنه خادم ایتمش. بنائاً علیه شو بیوک حکمتک
 تدبیرینه مخالف هر بر حرکتدن شارع علیه السلام امت اسلامیه بی
 منع ایدوب، نجردی، اختصای، طبیعی دگل طریقلرله استمناعی،
 شهوت جنسیه نهرندن نجات بولمق قصدیله استعمال ادویه بی قطعاً
 تعزیم ایتمش. همده «نزوجوا الودود الودود» کبی الک جامع بر
 سوزله زواجک مصلحت کلیه لرینی بیان ایتمش. زیرا عائله مصلحتلری
 خانونک ودولگیله، جمعیت بشریه مصلحتلری خانونک ولودلگیله
 بولنور. زواجک همه مصلحتلرینی «ودود-ولود» کلمه لری جمع ایدر.
 اهل حدیث بالانفاق ابو هریره حضرتلرندن روایت ایتمشلر:
 «عن ابی هریره ان النبی قال: تنکح المرأة لمالها، وحسبها، وجمالها،
 ولدينها. فاطفر بذات الدین تربت یداک.»

شارع اکبر علیه السلام حضرتلری هیئت اجتماعیه ده زواجی توفیر
 ایتدیرمک ملاحظه سیله، متعدد مقصدلر ایله زواجی مشروع ایتمشدر:
 (۱) خانونلرک مالیل، فائده لئمک، غناسیل، مستغنی اولمق
 قصدیل ده، (۲) خانونک شرفنه کمالنه رغبت سائقه سیله ده، (۳) خانونک
 جمالنه مفتونیت داعیه سیله ده، (۴) دینی یعنی اخلاقی لسانی گوزل
 پاک خاتون یاردمیله عائله بی گوزل اداره ایتمک آرزوسیل ده زواجی
 شریعت اسلامیه مشروع ایدوب، شو دورت مقصدک الک مناسبنه
 ارشاد ایتمک ایچون «فاطفر بذات الدین تربت یداک» دیمش. شو
 سوزله زواجدن الک اصل مقصدی بیان ایتمش.

بر انسان اوزی یا بالاسی ایچون خاتون انتخاب ایدر ایکن
 غالباً شو دورت مقصددن برینی تعقیب ایدر. یا مال یا اشتهار
 یا رسوم عاشقی- خانونک مالنه کوز طوتار، یاخود نسبته اعتبار
 ایدر. بدنی جمال مسئله سی ایسه، طبیعی البته هر انسان، مزاجی

سالم ايكن، جمالە ميل ايدىر. لىكن زواجك اڭ مەھىم مەقسەتىدە وافق اهل عقل - معنوى جەملى ھەر شەيدىن زىادە اعتبار ايدىرلار. يعنى خانونۇڭ عقلنە، پاكلىكنە، گوزل اخلاقنە، خانە تەبىرى حەققە اقتدارىدە دەا زىادە اھمىيەت وىرورلار. زىرا عائلە مەصلەھتى خانونۇڭ مەللىل جەملىدە دگل، عقليلە اخلاقيلە عەقتيلە اولور. خانونۇڭ عقلى بوتون، اخلاقى گوزل اولور ايسە، اويلە خانون بىر كەسىلە ھەم ھائلە ھەم جەمىيەت بشرىيە استفادە ايدىر. خانونۇڭ بىر كەسى ايكى شى دە ظاھر اولور: بىرى بالا تەربىيە سەندە، دىگىرى خانە ادارە سەندە. شارع عليه السلام حضرتلىرى «خىر نساء ركبن الابل نساء قرىش: اناھ على ولد فى صغره، وارعاه على زوج فى ذات يده» دىيەش. تەبىر مەزلدە اقتصاد بىر كەسىلە عائلە مستفید اولور؛ بالالىرى گوزل تەربىيە ايتەك خصوصىيە جەمىيەت بشرىيە استفادە ايدىر.

زواجك جەمىيەت بشرىيەدە اڭ بىوك اھمىيەتتە كورە، شرىعت اسلامىيە انسانلارك ھەر بىرىنى زواجه دعوت ايتدى؛ زواجك انقەادى صوكندە دوامنە دەا زىادە اعتنا قىلۇپ، ايكى طرفدىن ھەر بىرىنە «معاشرە بالمعروف» اساسنە مەبىئى حقوقلىرى وظيفەلىرى بيان ايتدى.

«وعاشروھن بالمعروف. فان كرھتموھن فعسى ان تكرھوا شيا ويجعل الله فىه خيراً كثيراً.» (النساء - ۱۸)

زوجان آراسىدە گوزل ارتباطك دوامى - حسن الفت، گوزل مەاملە بولنمەدقچە مەمكىن دگىلەر مەاملە گوزللىكى اىچون وظيفەلردە قىسور ايتەمەك، رىقىڭ حقوقنە تەدى ايتەمەك لازمدر.

بوگا كورە قران كریم «وعاشروھن بالمعروف» يعنى خانونلرگىز لە معقول ھەم مشروع طرىقلە مەاملە قىلىڭىز. احياناً طبعكۆزە مخالف شىللىرى بولنور ايسەدە، صبر قىلىڭىزدە، خانونلرگىزى آيورماڭىز. اوللا بىلور كە سىزك كوزگىزدە مكرورە كورنور شىللىرى خىر كىشىرى متضمن اولور. انقەادى صوكندە زواجك دوامىنى تەكىد اىچون بلا سبب بلا ضرورت طلاقى منع ايدوب، ضرورت يوق ايكىن ايقاع قىلنور

طلاق الغا ایتمشدر. «فان اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلاً» یعنی سزه اطاعت ایدرلر ايسه، آنلارڭ ضررينه حرکت ایتمگی خاطر کزده کتورمه کز. شو آیت کریمه دلالتنه کوره، ضرورت بوق ایکن طلاق -- لغودر. زیرا شارغڭ نهی فعلڭ بطلانینی ایجاب ایدر. افعال شرعیده وارد نهیڭ افاده سنده خلاف وار ايسه ده، ظلم کبی افعال غیر شرعیده نهی بالاتفاق نفی معناسنده در.

جمعیت بشریده اهمیت بیوک زواجی تسهیل ایتمک ایچون، شریعت اسلامییه مهرڭ قلت هم کثرت طرفلرینی تحدید ایتمه یوب، نفقه جهتندهه یالکز کفایه بی رعایه ایتمش.

«علی الموسع قدره، وعلی المقتر قدره.»

بر خاتونڭ رزق کفایه سنندن بیله عاجز انسانلری اختصا، استعمال ادویه کبی شنبیع حرکتلردن منع ایدوب «ولیستعفی الذین لا یجدون نکاحا حتی یغنیهم الله من فضله» یعنی نکاح نفقه سنندن عاجز انسانلر عقیقلرینی صافلاسونلار؛ شهوت جنسیه بی ابطال ایتمک جنایتنه اقدام ایتمه سونلر؛ صبر ایدوب، سلامت قالانلری الله غنی ایدر: یا اللرینه مال کلور، یاخود عقیقلک سلامتک برکه سی قوه سیله بهیمیت فهرندن نجات بولورلارده حاجت جنسیه دن مستغنی اولورلار. بیانمزدن شرع شریفڭ زواج حقنده غایت بیوک اعتناسی بر قدر آڭلاشیلندی. شارع حکیمڭ اعتناسنه سببده، اکثر فقیهلرڭ گمانلری کبی، یالکز شهوت جنسیه بی اشباع ایتدرمک جهتی اولمایوب، بلکه اڭ مهم اجتماعی مصلحتلری اقامت ایتدرمک جهتیدر. شوقیتلی نکتدهه بزم بیانمزدن بر قدر معلوم اولدی. زواجدن اڭ مهم مقصد، اکثر فقیهلرڭ تعبیری کبی، «استمتاع بالبعث» اولمایوب، بلکه حیاتده ارتفاق، عائله مصلحتلرینی اداره، جمعیت بشریه بی گوزل صورتده ادامه کبی شریعت اسلامییه علویتنه مناسب عالی مقصدلردر.

عالم مدنیت ده مقبول شو کون ده همه مزه همه اصولیه معلوم
زواج - اسکی دورلرده ابتدائی انسانلرده بولنماش؛ بلکه تعلیم
سماویه برکسیله صوڭ دورلرده حادث اولوب، تدریجی صورتده یر یوزنک
عمومیت کسب ایده کلمشدر.

اهل بحثڭ علمی تفتیشلرینه کوره، اولگی دورلرده ابتدائی
انسان تمام حیوان کبی کون کورر اولمش. او دورلرده شو کون
بزه طبیعت اولوب کنش حیادن، بزه معلوم نکاحدن بر اثر یوق
ایمش. رجال ایله نسا نروده طوغری کلسده. کیم ایله اولسده علمی
صورتک شهوت جنسیه بی قضا ایدرلر ایمش. تعلیمی غایت آغر صورتک
قبول ایدر انسان - بایناق بیگلرجه سنه لر مکتب طبیعتده دوام
ایدوب، قارغه کبی قوشلردن حیایی اوگرنمشده، شهوت جنسیه بی
مستور یرلرده قضا ایتیمه باشلامش. بوندن صوڭ حسابی معلوم دگل
بیگلرجه سنه لر وحشیت مکتبده قالب، طبیعت تربیه سیله انسانده
غیرت بهسی حاصل اولمشده، خاتونلرڭ برینه اختصاص فضیلتی
انسانلره معلوم اولمش. طبیعت ایله انسانڭ قلبنده غرس قیلنمش
غیرت دانهسی کتدکجه بیومش؛ طبیعت تربیه سیله انسانڭ بدنی
گوزلش کلهش، عقلی ده مرور زمانله ترقی ایدر اولمش. انسان -
بدنی هم عقلی جهتیه - ترقیاتده دوام ایدوب، بر الله ییلور، نه قدر
دورلر صوڭنک انسان آدمیت کمالنه ایرشمشده، اللهڭ کرمیه یر
یوزنده خلافت منصبه تعیین قیلنمش، او دقیقه دن اعتباراً عالم
انسانیتده «زواج» حادثه سیله باشلانمش. آدمیت دوریه عالم
انسانیتده نبوت رسالت دوریه ابتدا قیلنوب، انسانلره اجتماع
قانونلری تدریجی صورتده تعلیم قیلنیمه باشلامش.

اهل تحقیقڭ علمی تخمینلری تقریباً شودر. قران کریمڭ نظم
معجزی ده شو تخمین، بنم خصوصی رایمه کوره تأیید ایدر.

«يا ايها الناس اتقوا ربكم الذي خلقكم من نفس واحدة. وخلق منها زوجها. وبث منهما رجالا كثيراً ونساء» (نساء - ۱).

شو آيت كريمه دلالتنه كوره، الله حضرتلري اڭ اول نوع انسانك فردلريني ير يوزنده نشر ايتمش. صوگوره عالم انسانيت ده زواجي خلق ايتمش ده؛ فراش شيوع ده دگل، بلسكه فراش زوجيت ده طوغمش رجالي نسايي بڭ ايتمش.

شو آيت كريمه ده «خلقكم من نفس واحدة» جملسيله «وخلق منها زوجها» جملساي آراسنده وار ترتيبى مهمل ايتمه مك ضرورتى ايچون - هم ده «خلقكم من نفس واحدة» جملسيله «وبث منهما رجالا ونساء» جمللرندن برينى لغو ايتمه مك ضرورتى ايچون، آيت كريمه يى بزم تفسيرمه موافق صورتده تفسير ايتمه لازمدر.

«هو الذى خلقكم من نفس واحدة وجعل منها زوجها ليسكن اليها» (الاعراف - ۱۹۰).

شو آيت كريمه ده «وجعل منها زوجها» جملساي «خلقكم من نفس واحدة» جملسندن صوگ ذكر قيلنمش. قران كريمك نظم معجزينه خلل ويرمه مك ايچون «زوجيتك حدوئى انسانلرك ير يوزنه انتشارندن صوگ اولمش» ديمك ضروردردر.

شو ترتيب مسئلهسى، يعنى زوجيتك افراد انسانيه انتشارندن صوگ حدوئى مسئلهسى قران كريمه ده زمر سورهنسك ۶نجى آيت كريمه سنده تصريح قيلنمشدر:

«خلقكم من نفس واحدة ثم جعل منها زوجها»

يعنى ير يوزنده انسانلري نشر ايتدى ده؛ بيوك فاصله مرورى صوگنده عالم انسانيت ده زواج حادثهسى خلق قيلندى.

«خلقكم» دلالتيل، هم ده «فى يوم كان مقداره خمسين الف سنة» كى زمانى تقدير خصوصنده قران كريمك عرفنه دلالت ايدر آيتلرك ارشاديله ملاحظه ايدر ايسهك، «ثم جعل منها زوجها» جملسندك «ثم» نه قدر فاصله مرورينه دلالت اينده بيلور، احتمال آكلارز!

زواجك، ير بوزنده انتشار انسانيتدن صوڭ خدوئنه «ثم» ايله استدلالمه يونس سورهنده «واما نرينك بعض الذي نعدهم او نتوفينك فاليينا مرجعهم. ثم الله شهيد على ما يفعلون» آيت كريمه سيله اعتراض وارد اولماسه كرك. زيرا اللهك قيامتده شهادتي مراد ايسه، اعتراضك عدم ورودى ظاهر در. دنياده شهادتي مراد ايسه «فاليينا مرجعهم ثم الله يجاسيهم اذ كان شهيداً على ما يفعلون» معناسده اولمق ضرور اولورده اعتراض وارد اولماز.

«خلقكم من نفس واحدة ثم جعل منها زوجها» آيت كريمه سيله استدلال ايدر ايكن قران كريمك نظم معجزينه ال اوزاتماق ادبي بزم طرفده اولور ايسه، صاعب كشافى كبي اهل تفسيرك تاويللوريني قبول ايتمه مك وظيفه سى بزه البته واجب اولور. قران كريمك نظم معجزيني اشدن چيقارور تاويللورى قبول ايتمز ايسه ك بز انشاء الله هر حالده اصابت ايتمش اولورز.

۱۹۴نجى قاعدهده (۱۵۵)نجى صحيفهده «شريعته اسلاميهده معتبر ضرورى مقصدلرك بى حفظ عرضر» ديمش ايدك.

عرض - انسانك، انسانيت هم عقل جهتيله حاصل اولور، كرامتنه قيمت ادبيه سنه ناموسنه، همده اوز همتيله كسب قيلنمش اعتبارينه اطلاق قيلنور. يعنى عرضك ايكي نوعى وارد. بى بزم عرفمزه ناموس تعبير قيلنور كرامت انسانيه؛ ديگرى بزم عرفمزه اعتبار تعبير قيلنور كرامت كسيه. ناموس - انسانك نوعنه، هر بر فردينه، وجوديله حياتيله برابر خالق طرفندن احسان قيلنمش بر حق ذاتيدر. انساندن هيچ بر وقت منفك اولماز. انسان نه قدر سفيل نه قدر رذيل اولسهده ناموسى همان وارد. بناءً عليه انسانك كرامت طبيعيه سنه مخالفى حركتده بولنمق انسانك اوزى طرفندن ده ديگرلر طرفندن دهده اصلاً جائز دگلدر. اعتبار ايسه، انسانك اوز همتيله حاصل اولور بر شرف كسبى در. بوڭا كوره متفاوت اولور. «ان اكرمكم عند الله اتقاكم». اعتبار بر ناموس كسبى در، كه انسانك اعمالندن

همتىن متولد اولور. انسانك مدت حياتنده احوالك اختلافيله
تلف اولور. بعضاً زياده لشور، بعضاً تناقص ايدر.

عرض - هر ايكي نوعيله شريعت اسلاميهده معتبردر.

«ولقد كرمنا بنى آدم.» يعنى انسانى كرامت اصليه سيلده كرامت
كسيه سيلده تكمريم ايتدك. انسانك كرامتنه موافق دگل حرکت،
كيم طرفندن اولسهده، مهنوعدر.

«ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين.» موافق دگل حرکتى، ديگر لر
طرفندن حقارتى منع ايدر قدر عزت هر بر مومن ده واردر.

«ولكل درجات مما عملوا» - «ان اكرمكم عند الله اتقاكم.» شو
ايكى آيت كريمه انسانك كرامت كسيه سنه عائددر. يعنى انسانك
عند الله وعند الناس اعتبارى عمليله اولوب، عملك تفاوتيله اعتبار
متفاوت اولور. لکن بر قدر اعتباردن محروم هيچ بر انسان
بولنماز. عمليله هر بر انسانك بر قدر اعتبارى بولنور.

شريعت اسلاميهده اغتياپك حرمتى - عرض انسانك احترامنه
مبنيدر. «ايحب احدكم ان يأكل لحم اخيه ميتا فكرهتهوه» آيت
كريمه سنك دلالتنه كوره، انسانك عرضى دمى كيدر، انسانك دمى
نه قدر محترم ايسه، عرضى ده او قدر يا دها زياده محترمدر.

بر قدر عقلى وار انسان - البته عرضك محترم لگنه طبعاً رغبت
ايدر. شو رغبت انسانلرده همتك مرؤتك تفاوتيله متفاوت اولور.
انسان شو رغبتك اقتضاسيله عرضك سلامتلىكى بولنده ماللرينى فدا
ايدر. احياناً شو رغبت داعيه سى او قدر قوتلى اولور، كه انسان
عرضى هم كرامتى بولنده يالكز ماللرينى دگل باكه جانلرينى ده
فدا ايدر.

انسانك شرفى علوه همتى - شو رغبت داعيه سيله متناسب اولور.
عرضك احترامنه رغبت داعيه سى بيوك اولور ايسه، او انسان مظاهر
انسانيت ده اك گوزل صورتله منجلى اولوب، فضائلك هر بريله
متصف اولور، يا خود لا اقل، فضائلك هر برينه سعى ايدر. اگر

او رغبت داعیه سی ضعیف اولور ایسه، انسان انسانیت درجه سندن حیوانیت درکه سنه نزول ایدوب، فضائله میلی رذائلدن اجتنابی ضعیف اولور. اگرده، مبادا، انسانک قلبنه عرضک محترم لگنه رغبت داعیه سندن بر اثر قالاسه، اوپله انسان فحشلرک رذائلک هر برینه علناً ارتکاب ایتدک یا خود فحشلرله افتخار ایتدک درجه منه کله بیلور. اوپله انسان قانون ناموس دن استثنا قیلنمش اک شریر، یا اک آیانج بر مخلوق اولور.

انسانک طبیعده مرکوز «حسن احترام» حیات انسانیه ده اک بیوک اهمیت حائز غایت شریف بر حسدر. فضائله میلک رذائلدن اجتنابک اک درست میزایدیر. شو حسک هیئت اجتماعیه افرادنده انتشارینه رسوخه متناسب صورتده - اجتماعی مصلحتلر قائم اولور. هیئت اجتماعیه ده انسانلرک خیانتدن اجتنابلری، امانت انصاف کبی فضیلتلرله انصافلری - ناموسلریله قیللرنده رسوخ بولمش حس احتراملریله متناسب اولور.

حیات انسانیه ده عرضک او قدر بیوک اهمیتنه کوره، شریعت اسلامیه انسانلرک عرضلرینی احترام حقنده اصلاً مساهله ایتمه مش. اوزلریزک عرضلرینی تکریم ایدن انسانلرک عرضلرینی تکریم احترام قیلوب، انسانلرک عرضنه شرفنه ناموسنه موافق دگل حرکتدن سوزدن هم غائب هم حاضر ایکن هر بر انسانی شدتله نهی ایتمشدر. بر انسان اوزیزک عرضنه ناموسنه احترام ایدوب، خلاف ادب شیلره انسانلرک کوزنده ارتکابدن صاقنور ایسه، یعنی خلاف ادب شیلره علنی صورتده ارتکاب ایتمز قدر عیاسی وار ایسه، اوپله انسانی تعریض یا تصریح طریقله تحقیر ایتدک مطلقاً ممنوعدر. غائب ایکن اغتیاب طریقله ده، حاضر ایکن شتم طریقله ده.

انسانک عرضنه تعدی جنایتی مضبوط دگل بلکه اعوالک اختلافیه مختلفدر. جنایتک تاثیریه ده هر بر انسانده بدر درجه ده دگلدر.

بوڭا كوره شريعت اسلاميه عرضله تعدى جنايتى حقنده محدود بر جزا تعيين ايتمه مش.

انسانڭ ناموسنه يعنى كرامت اصليه سنه مترتب اولور حق —
 حق سلبيدر، دفع ايدر، ايجاب ايدمه مز. يعنى «هيچ كيم بنم ناموسى
 اخلال ايتمه سون» دعواسنه صلاحيت ويروب، عرضڭ شرفنه تعدى
 حساب قيلنه بيلور حركتلى دفع ايدر؛ اما «ناموسم واردر. بناً
 عليه بنى احترام فيلگن. بنم حقه اويله حركت فيلگن» دعواسنه
 صلاحيت ويومه ز.

انسانڭ اعتبارينه مترتب اولور حق بعضاً سلبى، بعضاً ايجابى
 اولور. عمومى مناسبتلرده حق اعتبار سلبيدر. خصوصى يعنى يا
 طبيعى يا اجتماعى مناسبتلرده حق اعتبار ايجابيدر.

عمومى مناسبتلر — انسانلرڭ انسانيت جهتيله معاملهلر ايدر. ايكى
 انسان آراسنده مناسبت عمومى اولسه، حق اعتبار سلبيدر: «بنم
 حقوقمه تجاوز ايتمه» طلبنه صلاحيت ويورور.

خصوصى مناسبتلر: بالالوق آتالوق، قارندشلك بيوكلك مناسبتلرى
 كى، اجتماعى مناسبتلر: زوجيت، مأموريت، تابعيت، خادميت كى.
 خصوصى مناسبتلرده حق اعتبار — ايجابيدر. بوراده حقوقى رعايه
 احترام، تعظيم واجب اولور. بالا آنايى آنايى، ياش، بيوكى تابع —
 متبوعى احترام قيلوب تعظيم ايدر، ايكى زوج، يا ايكى قارندش —
 اوز آراده معتبر حقوقلى رعايه ايدرلر.

انسانڭ مدت حياتنده دوام ايدن ناموسى اعتبارى موتيله باطل
 اولماز. ناموس، اعتبار حقى بعد الموت باقيدر. ميتلرڭ عرضلرى —
 چيلرڭ عرضلرى كيدر. ميتلردن برينڭ عرضنه تعدى واقع اولور
 ايسه، وارثلردن برى حق عرضى دعوى ايدمه بيلور.

اصول فقه کتابلرنده علی الاجمال ذکر قیلنمش شو (۱۹۴) قاعده اساسیهیی شرح ایدر ایکن بر قدر تفصیلی اختیار ایتدک. زیرا شو قاعده اسلامیتک رویدر. کتب اصولده ذکر قیلنمش قاعده لرتک اهمیتدر. تفصیلاتی بیوک جلدلرده، فقه، تفسیر، حدیث، اصول فقه، اخلاق کتابلرنده بسط قیلنمش ایسهده، هیچ بر کتابده بر برده طوپلانماش اییدی. محترم طلبه لرتک استفاده لریچون بز فقهای کرامتک کتابلرنده مبنوت بیانلری بر یره جمع ایتدک.

(۱۹۵) مصلحتلر وجود جهتیلر خالص اولاماز. معتبر - غلبه در.

بوراده مصلحت دن مراد مز حیات انسانیه قیامنه، انسانلرتک عقللری و جردلری جهتیلر علی الاطلاق کمالنه عائد اولور هر بر شی. شو معنی ایله مصلحتلره ایکی جهتن نظر ممکندر. (۱) بری اومصلحتلرتک حصوللری جهتیلر (۲) دیگرری خطاب شارعک تعلقی جهتیلر. اولسگی جهتلر نظر ایدر ایسهک، شو دنیاده طبیعت حیاتک اقتضاسیلر مصلحتلرتک هیچ بری خالص اولاماز. هر بر مصلحت، یا قبل یا بعد، نهایتی یوق مشقتلرله کلفتلرله احاطه قیلنمش اولور. انسانک حیاتی ایچون اکت برنچی مصلحتلردن حساب قیلنور اکت ضرور اولان طعام، شراب، لباس کبی شیلره نائل اولمق ایچون هر بر انسان اوت فان یوتوب، حسابی یوق بلالری تحمل ایتمه یورمی؟ حکمت الهیه اقتضاسیلرله شو دنیا شو یله خلق قیلنمش: انسانک هر بر راحتی متعدد تعبلرتک امتزاجندن، ایکی قبیلک اختلافندن حاصل اولور. «ونبلوکم بالشر والخیر فتنه». دنیاده مقابل جهتک اشتراکندن خالی بر جهت بولنماز. مصلحت اولمق یا مفسده اولمق یالسیکز غلبه جهتیلر اولور. جهت مصلحت غالب ایسه، اطلاق عرفده مصلحت اولور. جهت مفسده غالب ایسه، عرفک اطلاقنده مفسده اولور. ایکنچی جهتلر یعنی خطاب شارعک تعلقی جهتیلر نظر ایدر ایسهک، مصلحت - خالص اولور. یعنی مفسده لری معتبر اولاماز.

شارع بر مصلحتی ایقاعله امر ایدر ایسه، مصلحتی ایقاع ایدر ایکن متوتب اولا بیلور مفسده معتبر اولمایوب، شارعك امريله مطلوب اولان مصلحت بر مصلحت خالصه کیی اعتبار قیلنور. شارع بر مفسده دن نهی ایدر ایسه، او مفسده ضمننده بولنه بیلور مصلحت نهی تحتنه داخل اولماز.

مصلحتلرک مفسدهلرک نظر شریعتده خلوصی - شارعك حکمتنه اعتناسنه مبتنی در: مفسدهیی، نه قدر حقیر ایسهده، شارعك امری تحتنه داخل ایتمک؛ مصلحتی، طیفیق ایسهده، نهی تحتنه ادخال ایتمک - حکمتك اقتضاسنه او قدر موافق دگلدر.

مصلحت همده مفسده من حیث الوجود خالص اولماز؛ هر صورت ایکی جهتك امتزاجيله حاصل اولوب، اعتبار - غالب جهتنه اولور ديدك. شارعك خطابيله غلبه جهتنه منصرف اولور. مفسده غالب اولور ایسه، قطعاً نهی قیلنوب، مصلحت غالب اولور ایسه، امرك تعلقی ممکن اولا بیلور. بوگا قران کریمك بر قاج آیت کریمهسی دلالت ایدر.

«ويسألونك عن الخمر والميسر. قل فيهما اثم كثير ومنافع للناس. واثمهما اكبر من نفعهما.» (سورة البقرة)

یعنی: خمرک، میسرک مفسدهلری چوقدر، انسانلر ایچون منفعتلریده واردر. لکن هر حالده مفسدهلری منفعتلرینه نسبتله زیادهدر، بوگا کوره هم خمر هم میسر قطعاً حرام قیلنوشدر.

«قل من حرم زينة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق. قل هي للذين آمنوا في الحياة الدنيا خالصة يوم القيامة.» (الاعراف)

یعنی: اللهك بندهلرینه ویرلمش زینتی، الله طرفندن بندهلره احسان قیلنمش رزقک طیباتی شو دنیاده اهل ایمانك انتفاعلری ایچونددر. شو زینت، شو طیبات - یوم قیامتده خالصدر: اللهك زینتيله رزقک طیباتيله انسانك انتفاعنه یوم قیامتده بر مسئولیت

کمی مفسده مترتب اولماز. زینتک طیباتک مفسده ترتبندن خالصلگنه کوره، الله او زینتی او طیباتی بنده لرینه حلال ایتمشدر. قران کریم شو آیت کریمه سیله - زینت الهیه یی طیبات حیاتی تحریم ایدر انسانلری رد ایتمشدر. یعنی حالده نفعی محقق، استقبالک ضرری مفسده سی یوق شیلر هیچ بر صورتله حرام اولماز. حرمت - ایکی شرطک بریله اولور، (۱) یا منفعتک عدمی (۲) یا نتیجه ده بر ضررک ترتیبیله. حاللک ایسه ایکی شرطک مجموعه توفی ایدر: (۱) نفعک تحققنه (۲) نتیجه ده ضررک عدم ترتبنه. بر عملک حالده نفعی محقق اولوب، عاقبت ده ضرری یوق ایسه، اوله عمل نظر شریعت ده هیچ بر صورتله حرام اولماز.

قران کریم مشروعیت ده ایکی شرطی رعایه ایتک قانونیله - امور اجتماعیه ده قانون ترتیب ایدر فقیهلری ارشاد ایتمشدر.

هیئت اجتماعیه امورلری ایچون وضع قیلنور قانون ده شو ایکی شرط رعایه قیلنه بیلور ایسه، البته اوله قانون هیئت اجتماعیه مصلحتنه خدمت ایده بیلور. یوقسه، یوق.

مصلحتی منفعتی یوق شیلری اعتبار ایتمه مک - غایت ده ساده، ابتدائی بر اصلدر. لکن منفعت حاضر سنه آلدانمایوب، نتیجه ده ضررک عدم ترتبنه یقین حاصل ایتمه مک - اشته غایت مهم اصل شو اصلدر. امتزاج صورتنده مصلحتله مفسده لری وزن ایده بیلماک - دها بیوک اوچنچی بر اصلدر. مدنی قانونلرله سماوی شریعتلر آراسنده شو اصللری اعتبار ایتمه مک خصوصنده غایت بیوک تفاوت واردر. سماوی شریعتلر او اصللری رعایه ایتمه مک مسئله سنده بلا قصور اعتنا ایدرلر ایکن، مدنی قانونلر او اصللری رعایه وظیفه سنده ایماناً مساهله ایدرلر. منافع وقتیه یی یا جزئییه یی اعتبار ایدوب، مفسد استقبالیه دن یا عمومیه دن احتیاط ایتمه مک مساهله سی مدنی قانونلر ده غالباً بولنور.

بزم شریعت اسلامیہ ہم مصلحت ہم احتیاط اساسلرینہ مبنیدر :
 منفعتی یوق شیلر شریعتده معتبر اولماز، استقبالده اوزی کبی
 بادها زیاده مفسدهسی اولا بیلور مصلحت مشروع اولماز، امتزاج
 صورتنده جهت غالبه اعتبار قیلنوب، مغلوب جهت یا فدا یاخود تحمل
 قیلنور. لکن مغلوب اولان جهت مفسدهیی تحمل ایتمک - یالکیز
 او جهتک فناسی، یعنی مغلوبیت حسبیلہ عدم درکهنه انتهای
 صورتنده جائز اولور. اگر مغلوب اولان مفسده فائم اولور
 ایسه، اوبله مفسدهیی شریعت اسلامیہ تحمل ایتمز. اما مغلوب مصلحت
 فائمهیی فدا ایدر. شریعتک احتیاطی شو قدر بیوکدر.

(۱۹۶) مصلحتلرده نصفه معتبردر.

نصفه نونک هم صادق فتعیلہ - عدالت معناسندهدر .
 شریعت اسلامیہ هر بر حکمده مصلحتی اعتبار ایدر. بوکا
 علاوه هر مصلحتده نصفهییده یعنی عدالتیده شرطایدر. بر خصوصده
 بر مصلحت خالصه اعتباریله حکم مشروع قیلنهجق ایسه، مصلحتک
 یالکیز او خصوص حقنده ضرردن مفسدهدن خلوصی کفایه ایتمه یور،
 بلکه دیگر خصوصلر حقندهده مفسدهدن خلوصی شرطدر. مثلاً:
 انسانلرک بر صنفی حقنده مصلحت کلیه ملاحظه سیله بر قانون ترتیب
 قیلنهجق ایسه، دیگر صنفلرک برینه ضرر بولنماق قانونک مشروعیت
 حقنده مهم بر شرطدر.

عموماً، مصلحتک بر جهت حقنده خلوصی کفایه دکلدر. بلکه
 دیگر جهتلردنده ضرری ایجاب ایتمه مک قیدیده معتبردر .

عدالتی محافظه ایتمک شریعتک بیوک بر اصلیدر. « ان الله
 یامر بالعدل والاحسان » آیت کریمه سیله عمومی صورتده، یعنی هر
 بر حرکتده هر بر عملده، علی الخصوص هر بر حکمده مطلوبدر .

(۱۹۷) عمومی مصلحت - خصوصی مصالحتله تقدیم قیلنور.

ایکی مصلحت تعارض ایتدکده، بری عمومک مصلحتی دیگری خصوصک مصلحتی اولور ایسه، مصلحت عمومییه ایقامت ایتدک ضرورتنه کوره، مصلحت عمومیه یولنده مصلحت خصوصییه فدا قیلنور. فقهلرک «عمومک نفعی ایچون - ضرر خاص التزام قیلنور» سوزلرینک معناسی شودر.

حقوق کتابلرنده مذکور «استملاک اصولی» بزم شو قاعدهک فروع جزئیه سندندر. یعنی: سوقاق بازار مینانلری، باغچهار، مسیره‌ار، صویوللری، عمومی حوضلر وجوده کتورمک ایچون؛ یاغود خسته خانلر، عمومی مکتبلر، تیمور یوللری انشا ایتدک ایچون قیمت عادلہ مقابلنده بر آدمک بیرینی صانون آلمق اصولنه «استملاک اصولی» اطلاق قیلنور. برک صاحبی راضی اولسه ده اولماسه ده، مصلحت عمومییه ایقامت ایتدک ضرورتله، قیمت عادلہ مقابلنده او بری آلمق مشروع اعتبار قیلنمشدر.

استملاک قانونی یالکیز عمومک منفعتی ایچون مشروع اولور. منفعت عمومیه قطعی صورتده استملاک قانوننه توقف ایدر ایسه، استملاک مشروع اولور. اگرده قطعی صورتده توقف اثبات قیلنہ ماز ایسه، استملاک مشروع اولماز. اما حکومت املاک خصوصیهلرینی توسیع ایچون هیچ بر صورتله استملاک قانونندن استفاده ایدہ مز. بلکه مالکک رضاسی قطعاً شرطدر.

شو قاعده فروعدنن اولور بیلور شیلر (۲۶) نجی قاعده ده بر قدر ذکر قیلنمش ایدی.

(۱۹۸) اصلک حکمی مصلحت عمومیه ملاحظه سیلر رفیع

قیلنہ بیلور.

اصلده جائز شیلر مصلحت عمومیه اقتضاسیلر مدح قیلنوب،

ممنوع شیلردن ممنوعیت زائل اولور. هر حالده عمومک مصلحتی هیئت اجتماعیهده هر شیندن زیاده اعتبار قیلنور.

۱۹۹ انسانک طبیعتنه یاخود عقلک شوقنه موافق مطلوبات شرعیهده طلب مؤکد اولماز،

زیرا طبیعتک اقتضاسی عقلک اشتیاقی طلب مؤکددن مغنیدر. بوکا کوره، ضرورات حیات فران کریمله سنت نبویهده تفصیلاتیه بیان قیلنماش. اکل، شرب، حرکت، استراحت لباس کبی شیلرک هیچ بری فرض قیلنمق صورتیهده نصوص شرعیهده وارد اولماش. طبیعت اقتضاسیهده ممنوع شیلر محرمات عدادنده سانالماش. انسانک طبیعتی باعث اولاجق مفسدهلر شدتله منع قیلنوب، یا وعید یا عقوبت تعیین قیلنمش.

هر حالده انسانک مساهلهسی غالب شیلرده امر مؤکد اولور. اعتداسی غالب مفسدهلرده نهی مؤکد اولور.

بر عمل حقنده شارع لساننده مطلق صورتده امر یا نهی وارد اولور ایسه، او عملک هر بر فردی حتمنده شارکک طلبی بر درجهده اولماز. یاخود اولمق لازم دگلدر. بلکه احوالک اختلافیه مختلف اولور. مثلاً: «ان الله یامر بالعدل والاحسان» آیت کریمهسنده عدل هم احسان حقنده مطلق صورتده امر وارد اولمشدر. عدلک همده احسانک هر بر فردی، شبهه یوق، مطلوبدر. لکن هر بر فردینه متعلق طلب هر صورتده جزمی دگلدر. بعضاً جزمی اولور، انسانک دمنه مالنه عائد حقوقلرده عدالت کبی. بعضاً ندب طریقیه اولور، انسانک خصوصی هرکنلریده عدالتی کبی. احسانک فردلریده اویلهدر. فرضک رکبلینی ادا ایتمک معناسنده اولان احسان - فرض اولور. فرضک ادبلینی ایفا ایتمک معناسنده اولان احسان مندوب اولور. فران کریمده وارد امرلر، نهیلر حقنده شو بیانی اعتبار ایتمک - لازمدر. «امرک موجبی و جوبدر» سوزی - هر صورتده صحیح

اولا بیلور سوز دگلدر . عدل، احسان، وفا بالعهد، عفو، اعراض
 عن الجاهل، صبر، شکر، قریبلره فقیرلره اعانه، معیشتده اقتصاد، مقابل
 بالاحسن، مستقیم یوللره سلوک، عمل صالح، استقامت، امانتی حفظ،
 خوف، تذکر، تلاوت قران، صدق، شهادت کبی شیلر حقنده قران
 کریمده وارد اوامری امعائل تفتیش ایدر ایسهک، منهیات حقنده
 قران کریمده وارد نهی صیغه لرینی کورر ایسهک، طلب صیغه لرنده
 قران کریمک عرفی بزه معلوم اولور . عرف قرانده امر مطلق
 وجوب ایچون، نهی مطلق حرمت ایچون اولاماز .

شریعت اسلامیهده فرض، واجب سنت، مندوب کبی احکامک
 تفاوتی ده، فقهای کرامک رأیبری کبی، دلیللرک قطعیتده ظنیتده
 تفاوتلریله اولمایوب، بلکه طلبک تفاوتی حسیل اولور . واجبده
 ثابت طلب - مندوبده وار طلبدن قوتلی در . ایکی آراده وار
 تفاوت دلیللرینک تفاوتیله دگلدر، زیرا مندوبک دلیل اییاناً بلاشبهه
 قطعی اولوب، واجبک دلیل اییاناً هر جهندن ضعیف اولور . بناً علییه،
 فرضک تعریفنک «بدلیل قطعی» قیدی، واجبک تعریفنک «بدلیل فیه شبهه»
 جملهسی اوقدر مناسب دگلدر . زیرا فرضک فرضیتنه مدار - دلیلک قطعیتی
 دگل، بلکه طلبک تأکیدر . واجبک واجبگنه مدار - دلیلک شبههسی
 دگل بلکه واجبک طلبتده وار بر قدر مسامحه در .

(۲۰۰) انسانلرک صلاحنه خدمت ایدر هر بروشی - مشروعدر

هیئت اجتماعی صلاحنه منفعتنه خدمت ایدر هر بروشی -
 حیات انسانیهیی تسهیل قصدیله اختراع قیلنور ارتفاقلر، امور عمومیهیی
 اداره ایچون وضع قیلنور نظاملر، دولت امورلرینی ترتیب همده
 عدالتی اقامت ایچون تدوین قیلنور قانونلر، انسانک ترقیات عقلیهسنه
 خدمت ایدر علوم معارف صنائع، انسانک اخلاقنه گوزلک ویرور
 اصول تربیهلر، وجودینه قوت هم صحت ویرور ریاضتلر، انسانلرک

معامله لرنده معروف عادتلر - شریعت اسلامیة نظرندة مشروعدر، بلکه مطلوبدر .

شو جامع قاعده مزك شاهدی قرآن کریمده حدید سورہ سنده «لقد ارسلنا رسلنا بالبینات وانزلنا معهم الكتاب والمیزان ليقوم الناس بالقسط.» آیت کریمه سیدر .

الله حضرتلرینك بیناتله رسوللری ارسالدن، تعلیماتله کتابلری انزالدن مقصدی - انسانلرک قسطی اقامت ایتمکلریدر . ليقوم الناس بالقسط. - انسانلرک صلاحنه خدمت ایدر هر بر شی - قسط یعنی «عدل» تحتنه داخلدر . انسانلرک صلاحی، نه صورتله وجود بولورسه بولسون، سماوی شریعتلری انزالدن قصد قیلنمش قسط اشته اودر . کتب سماویه عرفیله تعبیر ایدر ایسهك، کوكارک یرلرک بلکه همه عالم وجودك فیامنه یعنی علی الانتظام بقاسنه سبب اولان قانون - قانون عدالتدر . عالم وجودك صلاحندن عبارت اولان عدل نه قدر مطلوب ایسه، حیات انسانیه صلاحندن عبارت اولان عدلده او قدر مطلوب اولور .

شو قاعده بلا شبهه قران کریمك نصوص واسعهسی تحتنه اولو وبالذات داخلدر . اصول شرعیهده بر ابتدائی بینه کبی قبول قیلنور ایسه، یری واردر . اسلامیتك ابدیتنه عمومیتنه ایمان ایدر ایسهك، شو قاعدهیی قبول ایتمهك ممکن دگلدر . شریعت اسلامیة انسانلرک صلاحلرینه سعادتلرینه منافی دگل ایسه، شو قاعده بر ابتدائی بینه کبی ثابت اولور .

بز قطعاً بیلورز: سماوی شریعتلردن هیچ بری حقیقتی تکذیب ایتمه یور، انسانلرک صلاحنه سعادتنه خدمت ایدر شیلاری تحریم ایتمه یور اسلامیتك علویتی ابدیتی ایچونده بویله اولمق لازمدر . شو کلیه، یعنی «انسانلرک صلاحنه خدمت ایدر هر بر شی - مشروعدر» کلیهسی شارح اکبر علیه السلام حضرتلرینك «من سن سنة حسنة فله اجرها واجر من عمل بها. ومن سن سنة سيئة

فله وزرها ووزر من عمل بها» حدیث شریفلریله ده ثابتدر. شارع اکبر شو سوزیله سنت حسنه وضع ایتمگی مشروع ایتمشدر، بوکا کوره هیئت اجتماعیه ده اساس عمل اولور سنت ایکی نوع اولور: (۱) بزی سنت نبویه در. قران کریمک دلالتیله، یاخود شارع حکیمک افعالیه اعمالیه ثابت اولور. (۲) دیگرى سنت وضعیه در. حکمای وقتک معرفتلیریله وضع قیلنور. شو سنت اولگی سنت کبی شرع شریفک بیوک بر رکنی در.

شارع سنت حسنه وضع ایتمگی مشروع ایتمش، او سنتله عمل ایده نلره اجرار و عا فیلوب، وضع ایدن اهل علمی اهل همئی احترام تکریم طریقیله اجرارینی نهایتی یوق قدر تضعیف ایتمش. بونکله انسانلری صلاح یسوللرینه دعوت قیلوب، هیئت اجتماعیه مصلحتلرینه خدمت ایدر قانونلری رسوملری وضع ایتمک وظیفه سنه اهل علمی ترغیب ایتمش. شارع اکبر رسول کریم علیه السلام حضرتلرینک شو خطابی اسلام فقیهلری ایچونده غایت مهم بر خطابدر.

شو فوق الغایه بیوک اهمیتی وار مسئله حقنده شو کونگی فقهای اسلام فکرارینی بر قدر یورسه لار یارار ایدی!

(۲۰۱) دعوی ده حقیقتی اثبات ایده بیلور هر بر شی-
حجت هم بینه اولور.

حکمک مشروعیتنه یاخود وقوعنه دلالت ایدر شیلری فقهای کرام «دلیل» نامیلر تسمیه ایدوب، بر حقی دعوی ایدر ایکن حکمه حضورک حقیقتی اثبات وظیفه سنده قانون طرفندن قبول قیلنه بیلور شیلری فقهای کرام حجه هم بینه نامیلر تسمیه ایدرلر.

حکمک مشروعیتنه دلالت ایده بیلور «دلیل»ک نوعلرینی شو کتابک ۴نجی ۵نجی صحیفه لرنده علی الاجمال بیان ایتمش ایکن، حکمک وقوعنه دلالت ایدر دلیللر ایسه. محصور دگلدر، زیرا هر حکمک اوزینه کوره دلیلی بولنه بیلور. مثلا: زوالک فرضیت صلات

حقیقته سببینه « اقم الصلوة لدلوك الشمس » آیت کریمه سی دلیل مشروعیت در. اما ساعت، اسطراب، ربع دائره کبی آلات فلکیه دلیل وقوع در.

حکمه حضورنده حقیقت دعوائی اثبات وظیفه سنه شریعت اسلامیه طرفین قبول قبله بیلور جهار بینه لر، مشهور دورت مذهبک کتب فقیه سنده فهای کرامک بیانلرینه کوره، یدیدر: ۱) اقرار، ۲) شهادت، ۳) یمین، ۴) نکول، ۵) علم حاکم، ۶) قرعه، ۷) قیافه. اقرار: دعوائی اثبات خصوصنده عالمده اک قدیم بر بینه در. بر قرینه ظنیه یا قطعیه دلالتیه تکذیب قبلنماش اقرار. انسانک اوزی حقیقته بینه عادل کبی اعتبار قیلنور. عقلنده قصور، خلل یوق بر انسان، اکراه کبی سببلر یوق ایکن، ذمه سنده بر حقاک ثبوتنه اقرار ایدر ایسه، البته اوپله اقرار طبعی صورتک بینه اولور. اقرار صورتنده تهمتک وجودی نادر اولوب، انسانک اوزی حقیقته اقرار بینه اولور. لکن حکمی دیگرلره تعدی ایتمز، (۷۷نچی ماده یه باقی).

شهادت: اقرار ایله برابر عالم انسانیتده طوغوش بینه عمومیه در. بینه دن مطلب: صدق دعوائی اثبات ایتمکدر، بوکا کوره، شاهدک صدقی حاکم نظرنده غالب اولور ایسه، اوپله شهادت نظر شریعتده بینه اولو بیلور. شهادتده صدقک غلبه سی معتبردر. صدق غالب ایکن شهادت مقبول اولور. خاتونلق، ارک، کتابیلک، مؤمنلک، یاشلک قارتلق کبی خصوصیتلر اصلا معتبر اولماز.

صدقک غلبه سنه کتب فقیهده ایکی مظنه کوسترلمشدر. بری عدد، دیگریده عدالتدر. عددک اک دون درجه سی - ایکیدر. عدالتک شهادتده شرط قبلنمش قدری - یالان سویلمک دن منع ایدر قدر ایمان، هم وجدان پاک کیدر. بر انسان یالان سویلمک دن صافنماز قدردن دگل ایسه، دشمنلق یاخود صانتملق کبی تهمتلردن پاک ایسه، اوپله شهادت هر بر انسان آغزندن مقبول اولور. حتی بر عادلک بر شهادت خصوصنده عدالتی هم ضبطی معلوم اولوب کذب دن خطادن

مامونلگی ثابت اولور ایسه، او شهادتی قبول ایتمک ایچون عدد شرط اولماز. زیرا ایکیلگی شرط ایتمک - صدقی غالب ایتمک ایچون ایدی. صدق معلوم ایکن شهادتی قبول ایتمه مک حقیقتی هم حقوقی ابطال اولور. حقیقتی انکار ایتمک، حقوقی اضعه ایتمک ایسه، شرعاً حرامدر.

یمین:

یعنی بر سوزک حقیقته الله رب العالمین حضرتلرینی شاهد ایتمکدر. قصداً یالان سویلمگی عادت ایتمه مش انسان پاک وجدانیه بره سوزی سویله یوبده، او سوزک صدقنه الله حضرتلرینی شاهد ایدر ایسه، البته او یله سوزده یالاندن بر اثر بولنماق لازم اولوب، او سوز هر خصوصده بینه کبی اعتبار قیلنمق لازم ایدی.

«قل ای شیء اکبر شهادة؟ قل الله.»

حلفت فلم اترك لنفسك ريبه و ليس وراء الله للمرء مذهب. لکن انسانک طبیعتنده بر قدر انحراف وجودی اقتضاسیله، انسانک هیچ بر دعواسی بلا بینه قبول قیلنمایور. یمینی ده هر خصوصده بینه کبی اعتبار قیلنمایور، بلکه یالکز صدقی بوجه من الوجوه تأیید قیلنمش طرفک سوزی حقنده بینه اولور. بوکا بر قاچ مثال واردر.

(۱) دعوی ده منکر حقنده یمین بر بینه کبی اعتبار قیلندی. زیرا منکرک سوزی براءت اصلیه ایله تأیید قیلنمش.

(۲) منکر یمیندن نکول ایدر ایسه، یمین بینه اولمق صفتیله مدعی طرفنه انتقال ایدر. زیرا منکرک نکولیه مدعی طرفی قوت کسب ایتمش اولور.

(۳) مدعی دعواسنک حقیقته بر شاهد اقامت ایدر ایسه، دعواسی بر قدر قوت کسب ایتمک جهتیه، مدعی یمین صاحبی اولاییلور. مسلم، ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن حبان، حاکم کبی اماملر ابن

عباس ابوهريره حضرتلرندن روايت ايتمشلار: «ان النبي قضى بيمين وشاهد.» - صحابيلىرك تابعيلرك فقيهلىرك اكثرى شو حديثله عمل ايتدىلر. (۴) قسامه ده مقتولك وليلى طرفندن ايللى آدمك يمينى بينه حكمنده قيلندى. زيرا متهم قاتللىرك عداوت سابقه لارى، مقتولك ده او قاتللىر محله سنده ظهورى كى قرينه لار دلالتيله مدعيلىرك سوزلرنگ حقيقت جهمتى بر قدر تايد قيلنمش اولور.

(۵) بر دليلك دلالتيله مدعى عليه طرفنده خيانت ظاهر اولور ايسه، بينه اولمق صفتيله يمين مدعيلىره انتقال ايدر. «فان هجر على انهما استحقا اثما فأخران يقومان مقامهما من الذين استحق عليهم الاوليان فيقسمان بالله لشهادتنا أحق من شهادتهما.»
فكول:

منكرك يميندن امتناعى - دعوى حقيقتنه بر بينه اولا بيلور. زيرا مدعى دعواسنده صادق اولماسه ايدى، منكر انكارنده صادق اولوب، يميندن امتناع ايتمز ايدى. چونكه صادق ايكن يمين ايتمك ده بر باسى يوقدر. يميندن امتناع ايتمك منكرك انكارده كذبنه دلالت ايدر. شو جهتله منكرك نكولى - صادق دعوى حقنده بر بينه كى اعتبار قيلنمش.

علم حاكم:

دعوى ده حق طرفى حاكم بيلور ايسه، حاكمك علمى حكم حقنده بينه كى اعتبار قيلنه بيلورمى؟ شو مسئله ده فقهاى اسلام اختلاف ايتمشلر. بعضلىرى حاكمك علمى هر خصوص ده بينه دردمش. بعضلىر حقوق عبادده، هم ده قذفدن ماعدا حدودده حاكمك علمى اصلا بينه دگلدرديمش.

علم حاكمى بيناتندن حساب ايتمش فقيهلىرك استدلاللىرى:

(۱) شهادت، يمين كى ظنى بينه لره اعتماداً حكم جائز ايسه، حاكمك قطعى علمنه بناءً حكم ايتمك البته بالاولويه جائز اولور.

(۲) قرآن کریم «کونوا قوامین بالقسط» دیمش. حاکم حقیقتی بیلدی. عدالتی اقامت ایتمک فریضه سیله، علمنه موافق حکم ایتمک حاکم اوزرینه لازم اولور.

(۳) راویلرک شارع علیه السلام حضرتلرندن روایت ظنیله لريله عموم انسانلر حقنده شریعت موبده ثابت اولور. ظنی دلیل ایله شریعت عمومیه بی اثبات جائز ایش ایسه، حاکمک علمی کبی قطعاً بر دلیل ایله جادئه جزئیه ده حکم ایتمک بلا شبهه جائز اولوق لازم اولور.

(۴) حاکمک علمیه حکم ایتمه مک تهوت جهتیله ایسه، شهادت یمین کبی بینهلرده ده حکم ایتمه مک لازم کلور. زیرا ظنی بینهلرک هر برنده تهوت متمکن در.

(۵) ابوسفیان خاتونی هند اوزی هم بالاسی حقنده نفقه دعوی ایتدکده شارع علیه السلام بینه طلب ایتمه یوب، علمنه بناً نفقه ایله حکم ایتدی. حاکمک علمی بینه حکمنده اولماسه ایدی، البته شارع حضرتلری هنددن بینه طلب ایدر ایدی.

(۶) حاکمک علمیه حکم ایتمک جائز دگل ایسه، او علمک خلافتده قائم بینه باطله بی اعتبار لازم اولور. مثلاً: زیدک قاتللیگی حاکمک اوزینه قطعاً معلوم ایکن، شو علم معتبر دگل ایسه، عمرک قاتللیگینی دعوی ایدر بینه بی قبول ایتمک لازم اولوب، بی گناه بر آدمی قتل ایتدیرمک جنایتی مترتب اولور.

حاکمک علمی بینه دگل دیمش فقیهلرک استدلاللری:

(۱) عن ام سلمة ان النبي قال «انکم تختصمون الی. فاعل بعضکم ان یكون الحسن بعجته من بعض. فاقضی له علی نحو ما اسمع» متفق علیه. شو حدیث ده «فاقضی له علی نحو ما اسمع» جمله سی بینده سماعک اعتباریله، علمک معتبر دگللیگنه اشاره در.

(۲) شارع علیه السلام حضرتلری «شاهدک او یمینه. لیس لك الا ذلك» دیمش. بینه بی ایکی یه حصر ایدوب، علم حاکمی بینه لك صانندن چیقارمش.

(۳) مشهور حدیث لعان دہ شارع علیہ السلام «لو كنت راجعا احداً بغير بينة لرجمتها» ديمش. شارع حضرتلمرى علم قطعيله عمل ايتمه مش.

(۴) والدين يرمون المحصنات المومنات ثم لم ياتوا باربعة شهداء فاجلدوهم ثمانين جلدة» - دورت شاهد يوق ايكن راميلرك صدفلى معلوم اولور ايسه ده، آيت كريمة دلالتنه كوره، جلد واجب اولور. حاكمك علمى بينه اولمق صفتيله معتبر اولمامق لازم اولوب كلور.

(۵) حاكمك هيچ برى معصوم دگلدر. منصب قضايى انسانلر كوزنه تهمتن صاقلامق ايچون علم حاكمى بينه عدادنن صايمامق مناسبدر. سامعلرك هر برينه معلوم اولابيلور دليل يوق ايكن حاكم يالكز اوزينك علمنه اعتماداً حكم ايدر ايسه، منصب قضا احتمالاتك بريله متهم اولابيلور.

(۶) حاكمك علمى بينه قيلنور ايسه، عدالتده امان قالماز. زيرا ظالم حاكم علم دعوى قيلوب، ظلم يوللمرينى فتح ايدنه بيلور.

(۷) قاتللكى حاكمك اوزينه قطعاً معلوم برادرينى حاكم بلا بينه قتل ايتدر ايسه، بالاتفاق حاكم وارثلك دن محروم اولور. حاكمك علمى بينه اولسه ايدى محروم اولماز ايدى زيرا بينه قيامى صوكنده قتل ايتدور ايسه، وارثلك دن محروم اولماز.

قرعه:

محل نزاعده فصل نزاع قصديله شريعت اسلاميه قرعه يى بر حجه كبرى اعتبار ايتمشدر.

قرعه مسئلهسى قران كريمده ايكى دفعه وارد اولمش: (۱) برى: «ذلك من انباء الغيب نوحيه اليك. وما كنت لديهم اذ يلقون افلامهم ايهم يكفل مريم. وما كنت لديهم اذ يختصمون.» (۲) ديكرى: «وان يونس لمن المرسلين. اذ ابق الى الفلك المشحون. فساهم فكان من المدعفين.» سنت نبويهده قرعه متعدد صورتلرده وارد اولمشدر:

(۱) عن ابي هريرة «ان النبي عرض على قوم اليمين فاسرعوا، فامر ان يسهم بينهم في اليمين ايهم يحلف» رواه البخاري.

(۲) وعنه «ان رجلين اختصما في متاع ليس لواحد بينة. فقال النبي استهما على اليمين. ومن خرجت له القرعة يحلف ويأخذ ما ادعى» رواه ابوداود والنسائي.

(۳) لو يعلم الناس ما في النداء والصف الاول لاستهوا عليه.

(۴) عن الزبير ان صفية جاءت بثوبين لتكفن فيها حمزة فوجدنا الى جنبه قتيلا، فقلنا لحمزة ثوب، وللانصاري ثوب. فوجدنا احد الثوبين اوسع من الاخر، فامرنا عليهما. ثم كفنا كل واحد في الثوب الذي خرج له.»

قرعه حقهده شو سنتاره ماعدا سنتار وارد اولمشدر. سفر ايدر ايكن امهات المؤمنين حقهده شارعا قرعهسي، آتني عبيدن ايكي عبيد اعناق حقهده قرعهسي كتب حديثده روايت قيلنمشدر. اصحاب كرام قرعهيه هر خصوصده اهتمام ايدر لر ايدي. ولدي العاق مسئله سنك، ميراثده سهاماري افراز خصوصتك قرعه اعتبار قيلنور ايدي.

امام الاثمه ابو حنيفه حضرتلري «وان تستقسموا بالازلام» آيت كريمهسنه تمسك قيلوب قرعهيي انكار ايتدي. لکن شارع حضرتلرينك همده بلا خلاف اصحاب كرامك عمللري كتب حديثده بلا شبهه ثابت اولمشدر. قران كريمك بلا انكار روايتده معلومدر. قرعه ازلام قيلنندنده دكلر، زهرا حقوق متساوي اولوب، ارباب حقوق راضي اولسهلار قرعه معتبر اولاييلور. اما بر جهتك حقي متعين اولور ايسه، او وقت افتراع شرعا جائز اولماز. قرعه حق متعيني، باخود مصلحت متعيني ابطال ايهون دكل، بلكه حقوق متساوييهي تعيين ايجونددر. بناء عليه قرعه ازلام قيلنندن دكلر. ميسر، قمار - حقوق متعيني ابطال جهتيله - باطلدر. اما قرعه - حقوق متساوييهي تميز جهتيله - جائزدر. ارباب حقوقك خاطر ارباب رعايه ايتماك مصلحتي ده قرعهده واردر.

قیافه:

امام مالك امام شافعی امام احمد حضرتلری ثبوت نسب مسئلهسنده قائلرلك سوزارینی حجه کبی اعتبار ایدرلر . زیرا فراش کبی دلیل استصحابی ثبوت نسب حقنده حجت شرعیه اولور ایسه، شبه کبی دلیل طبیعی البته نسب ثبوتی حقنده حجت شرعیه اولور . اسامه ایله زید حقنده قائلرلك «هذه الاقدام بعضها من بعض» سوزینی شارع علیه السلام حضرتلری ایشیدوب، شادلاندى . اگرده نسب حقنده شبه ایله عمل جائز اولماسه ایدی، شارع قائلرلك سوزینی اقرار ایتمز ایدی . لعانده حدیث عجلانیده شارع علیه السلام حضرتلری «ان جاءت به علی نعت كذا وكذا فإراه قد كذب عليها . وان اتت به علی نعت كذا وكذا فهو لشریک» سوزیله ثبوت نسب حقنده شبهی دلیل کبی اعتبار ایتمش .

امام ابوحنیفه حضرتلری ثبوت نسب حقنده قیافتی حجه کبی اعتبار ایتمه یور . زیرا فراش قائم ایکن قیافت بالاتفاق معتبر دگل ایدی . فراش یوق ایکنده معتبر اولماق لازمدر . اوچ امامك یوقاریده مذکور سنتلرینه معارض اولا بیلور سنتلر حدیث کتابلرنگ واردر . بناءً علیه او سنتلردن بریله عمل ایتمک ممکن دگلدر .

دورت مذهب کتب فقهیهسنك دلیللریله علی التفصیل بیان قیلنمش بینهلر شو ییدی بینهدن برینه عائددر . یدیدن هیچ بری علی القطع حقیقی افاده ایدمه یور . دیمك شریعت اسلامیه محکمهده ظنی بینهلرله اکتفا ایتمشدر . لکن ممکن اولا بیلرلك قطعی بینهلری لغا ایتمک طریقیلر دگل، ظنی بینهلریده شو ییدی دن برینه حصر ایتمک طریقیلرده دگل . بولنور ایسه، قطعی بینهلر بلا شبهه معتبردر . ظنی بینهلرلك دیگرلریده، او یدیدن بری کبی، البته معتبردر . شریعت اسلامیه او یدیدن برینی اعتبار ایتمش ایسه، شبهه یوق، البته خصوصیتی جهتیه اعتبار ایتمه یوب، بلکه دعوی حقیقته دلالتی جهتیه اعتبار ایتمشدر . اویره ایسه قطعی حجهلرلك هر بری، همده

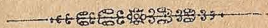
ظنی حجه لركڤده هر برى بلا استئنا شريعت اسلاميه نظرندده حقيقت
دعوايى اثبات وظيفه سنده بلا تفاوت معتبر اولور .

مدعيلركڤ دعوالرى اوزرينه محكمه لركڤ كوره جك اشلىرى ايكى
ركنله تمام اولور: ۱) برى دعوى ده كوسترلمش حادثه يى تحقيق هم
اثبات ايتمك، ۲) ديگرى على التمام تحقيق سوكنده بر مناسب حكى
الزام ايتمك. اثبات صدق اوزرينه اعتماد ايوب، الزام عدالت اساسى
اوزرينه معتمد اولور . بناغ عليه دعوى ده حقيقتى كوسترور، حقيقتى
اظهار ايده بيلور هر بر شى - شريعت اسلاميه نظرندده شرعى حجت،
مقبول بينه اولور . عدولك شهادتلى ده حجت شرعيه در، قرينه
حاليه يا مقاليله لركڤ دلالتى ده حجت شرعيه در . شاهد شهادتيله معترف
اعترافيله حقيقتى كوستره بيلور . كذلك محكمه تفتيشاتيله ده كوزدن
غائب دليللىرى ميدانه چيفاره بيلور . هر حالده شاهدلىر شهادتلىرنك
خيانت ايده بيلورلىر، اما احوالك قرائتكڤ شهادتلىرنده خيانت غايب
نادر اولور .

بوگا كوره بينه لركڤ ظاهر اريله محكمه لرى قناعت ايده مزلىر .
انسانلركڤ حقوقلر نى ضائع ايتمه مك فريضه سنكڤ افتضاسيله، هر دعوى ده
هر حادثه يى بلا مساهله تحقيق ايتمك، حقيقتى اظهار ايده بيلور
قرينه لرى دلائل احوالى دقتله تفتيش ايتمك، حقيقت حالى كشف
ايدر وسيله لرى حيله لرى عاقلانه استخدام ايتمك حاكم لركڤ هر برينه
بلا شبهه فرضدر .

«حقيقتى اظهار اين بيلور هر بر شى - حجت شرعيه در» ديدك .
شو كليده - كتب فقهيه ده حقيقتى اثبات قينلمش هر بر بينه يى
شاملدر . تزوير دن تقييدده پاك حجت خطيه لردده، شو قاعك حكمنه
كوره، حجت شرعيه در . محكمه دن آلمش كافىدر، معلوم طبييلر
طرفندن ويرلمش شهادتلىر، تزوير احتمالاتى يوق ايكن، هر برى
حجت شرعيه در .

شوکونده معروف اولان نوطاریوسلار حضورنده انشا
قیلمش عقدارلر معاملهلر حقنده نوطاریوس قلمیله قید قیلنمش کاغدار
هر خصوصده هر دعویده حجت قطعیهدر .

شو کتابهزك نهایهسنه، شریعت اسلامیهده میراث اصوللرینی،
شوگونده عالم تجارتده اڭ بیوک اهمیت کسب ایتمش قرض هم
ربا مسئلهلرندده شرع شریفك تعلیملرینی، فقهای اسلامك رأیلرینی،
علمای اقتصادك تحقیقلرینی الحاق ایده جک ایدک. لکن بر ایکی
مانعك جیلولتیله، او عزمیزی فعلیتته چیقارمق ممکن اولمادی. شاید
بوندنصوڭ نشر قیلنه جق « حقوق اسلامیه » اجزالرنك تفصیلاتیله بسط قیلنور.
« والذین جاهدوا فینا لنهیدینهم سبلنا. وان الله لمع المحسنین. »

ناظمه الزهر

علوم قرآن امامی مشهور ابو محمد القاسم بن فیره الشاطبی
رضی الله عنه حضرتلرینک قرآن کریم سورهلری آیتلری حقنده
تالیف قیلنمش ائک معتمد غایت مبارک منظوم بر اثریدر .

شو مبارک اثر - بالکیز ۲۹۷ قدرگنه بیتندن عبارت ایسهده،
قرآن کریمک ۱۱۴ سورهسندده وار همه آیت کریمهلری ابتدالری
هم نهایتلریله علی التفصیل بیان ایتمش؛ همده آیت کریمهلری
حسابده علی التواتر نقل قیلنمش آلتی منتظم عددی اماملرینه
اسنادله روایت ایتمشدر .

قرآن کریمک بلا تحریف بقاسنه خدمت ایتمک قصدیه تالیف
قیلنمش شو محترم اثری اوفومق بلمک - قرآن کریمه تلاوت قصدیه
اوقور هر بر عالم مسلم ایچون لازم اولسه کرک .

ناظمه الزهر هر بیتلری هر کس آکلار درجهده آسان عباره
عربیله، موسی جارالله فلمیله شرح قیلنمشدر . «ناظمه الزهر» شرحیه
برابر «شرق» کتابخانهسی طرفندن نشر قیلنوب، بهاسی: ۶۰ تیندر .